

Dr. Erdem DENK
(Editör)

Medya Analizi:
Türk Basınında Dış Politika (1 Nisan – 30 Haziran 2006)

ISBN: 978-975-482-738-5

© Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları ve Uygulama Merkezi, 2007
Tüm Hakları Saklıdır

Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

**Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama
Merkezi Araştırma Dizisi**

Editör

Doç. Dr. Çağrı Erhan

Editör Yardımcısı

Yrd. Doç. Dr. Burcu Kızıllırmak

Genel Yayın Koordinatörü

Uzm. Elçin ÇİĞNER CENGİZ

Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluk Araştırma ve Uygulama
Merkezi Araştırma Dizisi No: 26

İç kapak

II

MEDYA ANALİZİ:
TÜRK BASININDA DIŞ POLİTİKA
(1 Nisan – 30 Haziran 2006)

Erdem Denk (editör)

ANKARA

2007

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
İncitaşı Sokak No:10
06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 16 / 05 / 2007

İÇİNDEKİLER

Sunuş (Erdem Denk)	1
Akşam Gazetesi Raporu (Kenan Kalaycı)	9
Birgün Gazetesi Raporu (Ali Can Toksoy).....	15
Bugün Gazetesi Raporu (Gökşen Çalışkan)	29
Cumhuriyet Gazetesi Raporu (Arda Ocak).....	41
Hürriyet Gazetesi Raporu (Burçe Yazıcı).....	61
Milliyet Gazetesi Raporu (Ceren Dönmez)	71
Radikal Gazetesi Raporu (İlyas Sarıkaya).....	81
Sabah Gazetesi Raporu (Duhan Kalkan)	99
(Halka ve Olaylara) Tercüman Gazetesi Raporu (İlkay Ata).....	115
Yeniçağ Gazetesi Raporu (Gizem Akyıl)	127
Yeni Şafak Gazetesi Raporu (Umut Karamollaoğlu)	139
Zaman Gazetesi Raporu (Sena Üzmez)	153
İran Nükleer Krizi Özel Raporu (Övünç Güneş)	169

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KONSEYİ MEDYA İZLEME GRUBU SUNUŞ YAZISI

Dr. Erdem DENK

Proje Koordinatörü, AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü

I. Projenin Tanımı, Kapsamı ve Hedefleri

İlki 6 Ağustos-6 Kasım 2004 tarihleri arasında yapılan ve Türkiye’de yayınlanmakta olan 5 gazetenin dış politika/dünya sayfalarını 3 ay boyunca izleyerek değerlendirmeler yapmayı hedefleyen Medya İzleme Grubu Projesi’nin ikinci çalışması 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. İlki 5 gazeteyi kapsayan Proje’nin bu ikinci aşamasında 12 gazete incelenmiştir. Aynı düşüncelerle yola çıkan ve ilk deneyimin getirdiği kimi küçük değişiklikler ve eklemeler dışında hemen hemen aynı niceliksel¹ ve niteliksel² ölçütler çerçevesinde yapılan ikinci inceleme dönemine ait gazete raporları elinizdeki çalışmada yer almaktadır. Ayrıca, ilkinden farklı olarak bu dönemde bir de özel rapor hazırlanmış ve inceleme döneminde dünya gündeminde özel bir yer işgal eden İran’ın nükleer programıyla ilgili tartışmaların araştırma kapsamındaki gazetelerde nasıl yer aldığı ve aktarıldığı ayrı bir değerlendirmeye tâbi tutulmuştur.

¹ Araştırmacılar tarafından dikkate alınan niceliksel ölçütler şöyle sıralanabilir: Dış haberlere ayrılan sayfa sayısı, dış haber sayfasında çıkan haber/yazı sayısı, dünya sayfasındaki günlük/haftalık köşe yazarları, konu dağılımı, dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi, dış politika sayfasındaki konu dışı unsurlar, haber kaynakları, yapılan olgusal hatalar, fotoğraf kullanımı ve ön sayfada çıkan dış politika haber sayısı.

² Niteliksel ölçütler çerçevesinde ise gazeteler doyuruculuk, ciddi/magazinel haber verme, gündemi takip etme, nesnellik, çeşitlilik, çok-yönlülük, farklı görüşlere yer verme vb. açılardan değerlendirilmiştir.

Araştırmanın amaçları ilk projede belirtildiği üzere şöyle açıklanabilir:

“Bilindiği gibi, gazete dış politika/dünya sayfalarının temel amacı, seslendiği kitlenin dünyada olup bitenler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktır. Bu nedenle, uluslararası siyaseti ilgilendiren önemli gelişmelerin bu sayfalarda okuyuculara aktarılması beklenir. Dış politikanın/uluslararası ilişkilerin taşıdığı önem düşünüldüğünde, bu haberlerin içeriğinden veriliş tarzına (ya da hiç verilmemesine) kadar birçok noktanın dikkatle incelenmesi gerektiği açıktır. Bu, genel olarak ülke kamuoyunun dünyadan haberdar edilmesi açısından olduğu kadar özelde de uluslararası ilişkiler alanında çalışanlar ve bu alana ilgi duyanlar açısından doyurucu, kapsamlı ve yeterli bilgi akışının sağlanması açısından da böyledir.

Diğer yandan, dış politika/dünya sayfalarına gazete içerisinde ayrılan yer kadar kullanılan haberlerin, yazıların ve makalelerin niteliği de büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, ciddi, kapsamlı ve doyurucu bilginin yanı sıra olgusal bilgilerin doğru ve tarafsız bir şekilde aktarılması da önem taşımaktadır. Bunun dışında, gazetelerden özellikle kimi haber ve yazılarda olayın tarihsel arka planı vb. bilgileri okuyucuya aktarması da beklenmektedir. Gerçekten de, her ne kadar gazetelerin muhatabının genel olarak kamuoyu olduğu açıksa da, uluslararası ilişkilere ilgi duyan ve/veya bu alanda çalışan kişilerin gazetelerin dış politika/dünya sayfaları konusundaki bakış açıları ve beklentileri ister istemez farklıdır.

İşte bu anlayıştan hareket eden Proje, daha doyurucu, olabildiğince az olgusal hata içeren, olabildiğince tarafsız ve olabildiğince fazla ve farklı kaynaktan beslenen dış politika/dünya sayfaları hazırlanmasına ufak da olsa bir katkı sağlamak ya da en azından bu sayfaların bu alanın temel muhatapları tarafından nasıl algılandığı konusunda gazete yetkililerine bir geri dönüşüm sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu noktada hemen önemle vurgulamak gerekir ki, burada amaç ne söylem ya da içerik analizi gibi daha çok iletişim bilimcilerin ilgi/bilgi alanına giren değerlendirmeler yapmaktır ne de söz konusu gazeteleri ‘gazetecilik mantığı’ çerçevesinde sorgulamaktır. Yapılmak istenen sadece ve sadece gazetelerin dış politika/dünya sayfalarını ilgi alanları gereği daha bir yakından izlemekte olanlar açısından bu sayfaların hazırlanışından sunuluşuna nasıl algılandığı ya da değerlendirildiği konusunda belli standartlar çerçevesinde genel bir değerlendirme yapmak ve böylece gazete yetkililerine de şu mesajı vermektir: Bu sayfaları ciddiyetle ve önem vererek izlemekte olan geniş bir kitle bulunmaktadır ve bu kitlenin yabana atılmayacak kimi beklentileri bulunmaktadır. Nasıl ki bu beklentilere uygun/yanıt veren her bir tutumu

desteklemek normal ve olması gerekense, görülen aksaklıkları ve eksiklikleri ‘not etmek’ de hem okuyucu hem de yetkililer açısından o kadar gereklidir.”

II. Bulgular

Yukarıda da vurgulandığı gibi, araştırmacılar ulaştıkları bulguları kendi raporlarında ayrıntılı olarak sıralamış ve kimi genel değerlendirmeler yapmıştır. Bununla birlikte, tüm raporlarda göze çarpan kimi ortak noktaların ve dikkat çeken kimi ayrıntıların burada ayrıca vurgulanması yerinde olacaktır.

1. En başta belirtmek gerekir ki, incelenen gazetelerde dünya haberlerine ayrılan yer miktarı araştırmacıların çoğunluğu tarafından tatmin edici bulunmamıştır. İncelenen gazetelerin önemli bir çoğunluğu dış politika/dünya haberlerine sadece 1 sayfa ayırmakta ve bu sayfanın bir kısmında reklam, ilan, ilam vb. konu-dışı unsurlara yer verildiği için de hacim açısından bir yetersizlik yaşanmaktadır.

2. Yine göze çarpan yaygın bir durum da gazetelerin dünya, dış politika, dış gündem vb. başlıklarla yayınladıkları sayfalarda Türkiye’nin dış politikasıyla (TDP) ilgili haberlere pek fazla yer vermemeyi tercih etmesidir. TDP haberleri genelde gündem, politika vb. başlıklar taşıyan ve Türkiye’nin iç politikasına ve güncel gelişmelere ayrılan sayfalarda hem de dağınık bir şekilde verilmektedir. Öyle ki, incelenen çoğu gazetenin diğer sayfalarında dağınık olarak verdiği toplam TDP haberi/yazısı sayısı neredeyse dünya/dış politika sayfasında verilenlerden bile çoktur. Türkiye’nin dış politikasını ilgilendiren haberlerin belli bir sayfada derli toplu verilmekten ziyade diğer sayfalarda dağınık (özensiz?) bir şekilde yayınlanması bir olumsuzluk olarak değerlendirilebilir. Bu tür haberlerin Türkiye’nin iç gündemiyle doğrudan bağlantılı olduğu açıktır. Bu nedenle, TDP haberlerine dünya, dış gündem vb. başlıklarla çıkan ve dünyadaki siyasi gelişmelere yer veren sayfalarda yer verilmemesi bir dereceye kadar makul görülebilir. Ancak, bu durumda bile haberleri takip etmeyi ve bütüncül bir şekilde değerlendirmeyi ziyadesiyle zorlaştıran mevcut durumun yeniden gözden geçirilmesi ve örneğin araştırmacıların önerdiği gibi TDP haberlerine özel bir sayfa ayrılması yerinde olabilir. Tercihan dünya/dış gündem sayfalarının yanında veya yakınında olacak böyle bir sayfayla hem dünya-TDP haberlerinin bir arada görülmesi ve bütünlüklü bir şekilde değerlendirilmesi için elverişli bir zemin hazırlanmış olacak hem de okuyucular açısından daha anlamlı bir sayfa düzeni sağlanmış olacaktır.

3. Dünya ve TDP haberlerine yer veren sayfaların daha fazla özen hak ettiği açıktır. Aslında hemen hemen tüm araştırmacıların raporunda dikkat çekilen bu ortak şikayet 2004’te yapılan ilk inceleme raporlarında da yer

almıştır. Bu tablonun okuyucu açısından kimi olumsuzluklara neden olduğu açıktır. Bu noktanın incelenen gazeteler tarafından önümüzdeki dönemde dikkate alınması en azından Proje açısından sevindirici bir gelişme olacaktır.

4. Araştırmacıların raporunda göze çarpan bir diğer ortak vurgu da dış politika/dünya sayfalarında yer verilen konu dışı unsurlarla ilgilidir. Araştırmacılar, reklam, ilan, ilam gibi konu dışı unsurlara yer verilmesinin bir yere kadar anlaşılır olduğunu vurgulamaktadırlar. Ancak, konu dışı unsurların zaten sadece 1 sayfa ayrılan dış politika/dünya sayfalarının kimi zaman önemlice bir kısmını işgal ettiği düşünüldüğünde bu politikanın da gözden geçirilmesi uygun olacaktır. En azından, bu gibi unsurlara haber sayısını ve çeşitliliğini engellemeyecek şekilde yer verilmesi düşünülebilir. Ayrıca, yine araştırmacıların da belirttiği gibi -illa yer verilecekse- bu tür “yabancı maddeler”in seçimine daha fazla özen gösterilmesi ve olabildiğince bu sayfanın öncelikli muhataplarına yönelik olan reklam, ilan vb. unsurlara (kültür-sanat ilanları, eğitim programları duyuruları vs.) yer verilmesi yerinde olacaktır.

5. Araştırmacıların dikkat çektiği bir diğer noktaysa, köşe yazılarının sayısal anlamda tatmin edicilikten uzak oluşudur. Her ne kadar içerik itibarıyla köşe yazıları genel olarak tatmin edici bulunsa da, bu sayısal “kısırlık” ve kimi zaman rastlandığı gibi düzensizlik, sürekli okuyucu açısından ortaya olumsuz bir tablo çıkarmaktadır. Ayrıca, raporlarda da görüleceği gibi, ya az sayıda düzenli köşe yazarına yer verilmekte ya da yazarlar kimi konulara yoğunlaşmış yazılar yazarak çoksesliliğe yeterince katkı sunamamaktadır. Sürekli yazan köşe yazarlarının uzmanlık alanlarına göre belli konulara daha fazla yoğunlaşması kuşkusuz doğaldır. Ancak, hızlı dünya gündeminde neredeyse her gün yeni ve farklı bir gelişmenin tartışıldığı göz önüne alındığında gazetelerin sabit köşe yazarlarına yer vermenin kaçınılmaz sonucu olan bu tür olumsuzlukları gidermek için kimi önlemler alması yerinde olabilecektir. Örneğin, önceki Proje sunuş yazısında da önerildiği gibi, incelenen bazı gazetelerin başvurduğu bir yöntem olan uzman görüşlerine/yazılarına daha fazla yer verme içinde bulunan kısır döngüyü kırmak için iyi bir yöntem olabilir. Gerçekten de konunun uzmanı akademisyenlerin ve gündeme uygun yazı yazmaya teşvik edilmesi hem belli bir rutinin dışına çıkılması hem de çoksesliliğe katkı açısından anlamlı olacaktır. Yine, zaman zaman ciddi okuyucu mektuplarını yayınlamak da farklı görüşlere/tepkilere yer ayırmak açısından düşünülebilir. Böylece, hem tekdüzelik riski ortadan kaldırılacak hem de farklı bakış açılarına açık ve “inter-aktif” yayın şansı yakalanacaktır. Nihayet, aşağıda ayrıca belirtileceği gibi, dünya basınından çeşitli yazıların ve yorumların doğrudan çeviri olarak aktarılması da bu anlamda önemli bir katkı sağlayacaktır.

6. Araştırmacıların raporlarında dikkat çeken bir diğer önemli nokta da “konu dağılımı” ölçütleriyle ilgili olmuştur. Dünya ve TDP haberlerinin

konulara/bölgelere göre dağılımını saptama amacıyla hazırlanan ve elde edilen istatistikî verileri yorumlamayı hedefleyen bu bölümlerde görüldüğü gibi, gazetelerin yer verdiği haberlerin/yazıların dağılımında bazı dengesizlikler vardır. Örneğin, her ne kadar güncel/konjonktürel olaylara görece fazla yer ayrılması günlük bir yayın organı için bir yere kadar anlaşılabilir bir durumsa da, çoğu gün/dönem denge neredeyse hiç sağlanamamıştır. Gazeteler yayınladıkları haber ve köşe yazılarında büyük ölçüde gündemdeki sıcak konulara odaklanmışlar ve sıcak gündemin dışında kalan gelişmelere gereken yer verilmemiştir. Yine, Türkiye'nin dikkatini yönelttiği AB, ABD ve yaşanan sıcak gelişmeler nedeniyle Ortadoğu dışındaki bölgelerdeki ancak çok önemli gelişmeler gazete sayfalarında yer bulabilmiştir. Özellikle Afrika, Asya ve Latin Amerika bölgelerine “çarpıcı” haberler dışında çok az yer veriliyor olması ciddi bir eksikliklerdir. Gazetelerin “gündem dışı” kimi önemli konularda bilgilendirici haber verme (yazı dizisi vb.) sorumluluğu bir yana, gündemdeki kimi konular arasında da bir seçim yapılarak “önemli/merkezi” görülen sorunlara gündemdeki diğer kimi konulara yer vermeme pahasına öncelik verilmiştir. (Diğer yandan, örneğin Birgün gazetesinin Latin Amerika konusunda gösterdiği gibi gazetelerin belli bölgeler konusunda özel hassasiyete sahip olabildiği ve bu bölgelerden düzenli bilgi ve haber aktarmaya önem verebildiği de vurgulanmalıdır.) Kısacası, haber/yazı seçiminde dünyanın neresinde olursa olsun tüm önemli gelişmeleri/olayları aktarmaktan ziyade dünyanın bazı yerlerindeki neredeyse her habere yer vermek bazı yerlerinden ise ancak çok önemli gelişme olursa bahsetmek gibi bir eğilim tespit edilmiştir ki bu üstünde mutlaka düşünülmesi ve gözden geçirilmesi gereken bir durumdur.

7. Araştırma raporlarında dikkat çeken belki de en şaşırtıcı nokta gazetelerin Türkiye'nin komşularıyla ilişkiler konusunda sergilediği tutumdur. Daha önceki Proje kapsamında da ulaşılan benzer bulgulara göre, gazeteler, belki de Kıbrıs ve Ege'deki “it dalaşları” gibi sorunların da etkisiyle daha fazla yer verilen Yunanistan'la ilişkiler dışında diğer komşularla ilgili haberlere görece çok az yer vermektedir. Örneğin, ilgili raporda da belirtildiği gibi, son dönemde “Avrasya” seçeneğine vurgu yapan Cumhuriyet gazetesinin incelenen diğer gazetelere oranla bu bölgelerle ilgili daha fazla haber yayınladığı ortadaysa da, burada bile bir “azlık”/“yetersizlik”/“dengesizlik” söz konusudur. Kısacası, gerek genel olarak resmi politikaya yakınlıkları düşünüldüğünde gerekse genel duruşları/söylemleri açısından bakıldığında gazetelerin Türkiye'nin komşularıyla ilgili bu kadar az habere yer vermesi dikkat çekicidir.

8. Yukarıda da belirtildiği gibi, gazetelerin çeşitli konularda uzman görüşlerine yer verme anlamında başvurabileceği tek kaynağın köşe yazıları olması ister istemez bir “kısırlık” ve “tekdüzelik” yaratmaktadır. Bu sorunu aşmak için atılabilecek adımlardan biri de incelenen gazetelerden bazılarının

(örneğin Radikal'in düzenli bir şekilde) yaptığı gibi dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirilerine yer vermektir. Farklı ülkelerden farklı bakış açılarının okuyucuya doğrudan sunulması gerçekten de önemli bir hizmettir. Araştırma raporlarında belirtildiği gibi, bu tür çevirilere ayrılacak yarım ya da bir sayfayla yaratılabilecek farklılık dış politika sayfalarını düzenli olarak takip edenlerin yanı sıra genel okuyucu için de önemli bir bilgilenme kaynağı olacaktır. Bu nedenle, bu yönetime başvurmayan gazeteler de bu saptamaları dikkate alarak belirli günlerde de olsa dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi yayınlamayı düşünebilir. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, yapılacak çevirilerde de hem bölgesel hem tematik çeşitliliğe dikkat edilmesi yerinde olacaktır; çünkü aksi çeviri yayınlama politikasının kendi amacıyla çelişkili bir durum yaratma riskini içermektedir. Bu bağlamda, olabildiğince mevcut bakış açılarını teyit edici ya da haklı gösterici yazılar dışına çıkılabilmeli ve farklı ve hatta Türkiye'de pek dile gelmeyen görüşlere de yer verilebilmelidir. Böylece, doğrudan çeviri yayınlama politikasının amacına çok daha uygun şekilde geliştirilmesi olanaklı olacak, bu tür sayfaların özgülüğü ve katkısı ciddi boyutlara ulaşacaktır.

9. İnceleme ve değerlendirme ölçütlerinden ve raporlardan da anlaşılacağı gibi, araştırmada gazetelerin kullandığı haber kaynakları ve bu kaynakların dağılımı da ayrıca incelenmiştir. Her ne kadar ilk başta "önemsiz" gibi görünse de, gazetelerin kullandıkları haber kaynakları aslında çok şeyin göstergesi olabilir. Her ne kadar haber ajansları ve yabancı gazeteler olayları "aktaran" kaynaklar olarak kullanılsa da, her haberin yazılma biçiminden seçilmesine kadar (örneğin haber listesine seçilmeyenler vardır) sübjektifliğin önemli rol oynadığı açıktır. Bu ise, "aktarılan" haberlerde bile miktarı ve etkisi değişmekle birlikte "değer yargısı" da olduğu anlamına gelmektedir. Örneğin, incelenen gazetelerin neredeyse tümünde ağırlıklı olarak olduğu gibi, Batılı haber kaynaklarının yoğun bir şekilde kullanılması dikkat çekicidir. Bu durum özellikle inceleme döneminde gündeme gelen Irak'taki gelişmeler, İsrail-Filistin sorunu ve özellikle de İran nükleer kriziyle³ ilgili haberlerde söz konusudur. Bunlar "siyasi" yani durulan yere ve bakış açısına göre farklı yorumlanabilecek olaylardır. Yalnız hemen vurgulamak gerekir ki, burada sorun ağırlığın "Batılı" kaynaklara verilmesi değildir; herhangi bir bölge/ülke merkezli haberlerin ağırlıklı olmasıdır. Söylenmek istenen, haber kaynaklarında konunun tarafları ve "üçüncü" taraf kaynaklı haberlere adil oranlarda yer verilmesi ve çeşitlilik sağlanmasıdır. Gerçekten de, birkaç yıldır yayın yapan El Cezire'yi takiben Latin Amerika ülkelerinin de Telesur yoluyla habercilik

³ Nitekim, İran nükleer kriziyle ilgili hazırlanan özel raporda durum ayrıca değerlendirilmiştir.

alanında girmesi ve hatta İslam Konferansı Örgütü çerçevesinde bir haber ağının oluşturulması arayışları dünya genelinde bu konuda bir sıkıntı olduğunun göstergesidir. Haberlerde tek-yanlılık ve haberlerin kamuoyu oluşturmadaki etkileri göz önüne alındığında, gazetelerin bu alandaki çeşitliliği sağlama konusunda imkanlarının arttığı da bir gerçektir. Bu nedenle, sahip oldukları teknoloji, maddi olanaklar ve yaygın haberci ağlarıyla Batılı ajansların “doğal olarak” ön plana çıktığı vb. gerekçeler artık geçerliliğini yitirmektedir. Bu nedenle, gazetelerin de bu konuda gereken hassasiyeti göstermesi, Batı-dışı bölgelerden yayın yapan haber kaynaklarını da -tabii ki Batılı kaynaklarla dengeli bir şekilde- kullanması yerinde olacaktır. Böylece, olayın farklı açılardan aktarılması ve yorumun okuyucuya bırakılması temel ilkelerine daha uygun yayın politikalarına ulaşabileceği de açıktır. Nihayet, gazeteler özellikle muhabir göndermenin görece kolay olduğu Irak, Filistin, İran, Mısır gibi merkezlere kendi muhabirlerini göndermeyi ve doğrudan onların haberlerini aktarmayı da düşünebilir.

10. İncelenen gazetelerde kimi istisnalar hariç çok az olgusal hataya rastlanması olumlu bir noktadır. Her ne kadar gazetelerde 5N 1K kuralının ötesine geçen yani olayın geri planı konusunda da derinlemesine bilgi veren yazılar/haberler sınırlı da olsa yani olgusal hata riski doğal olarak azalır indirgenmiş de olsa, ulaşılan bu sonuç kuşkusuz önemle altı çizilmesi gereken sevindirici bir durumdur.

11. İncelenen gazetelerde araştırmacıların genel olarak olumlu bulunduğu bir diğer nokta da fotoğrafların kullanımınıdır. Konuyla ilgileri, çarpıcılıkları ve genelde haberle dengeli bir şekilde verilmeleri açısından fotoğrafların kullanımını açısından gazeteler sevindirici bir tablo çizmektedir. Yalnız burada da tek sıkıntı ağırlığın kimi durumlarda Batılı ajanslardan gelen fotoğraflara verilmesidir. Gazetelerin bu konuda daha hassas bir denge tutturulabilmesi yerinde olacaktır.

12. Nihayet, niceliksel ölçütler çerçevesinde yapılan değerlendirmeler dışında genel olarak “doyuruculuk” diyebileceğimiz ve gündemi takip etme, haberleri doyurucu bir şekilde aktarma, dış politika/dünya sayfasına ayrılan yer, haberlerde çok yönlü bakış ve çeşitlilik, nesnellik, ciddilik/magazinellik, ve başlık ve spotların formülasyonu gibi ölçütleri dikkate alan niteliksel değerlendirmeler yapılmıştır. Her bir gazetenin ilgili araştırmacıda bıraktığı genel izlenimi verilerle destekleyerek aktarma amacını güden bu bölümler her bir raporda ayrı ayrı görülebilir. Burada genel olarak vurgulanabilecek tek nokta birkaçı hariç incelenen gazetelerin dünya/dış politika sayfalarında sıklıkla rastlanan magazinelliktir. Bazı gazeteler, dünya gündemindeki önemli siyasi gelişmelerden ziyade yer yer gayri-ciddi, magazinelle nitelikte ve hatta haber değeri bile olmayan yazılara dünya sayfalarında yer vermekte ve bu da -kendi başına bir sorun olmanın yanında- “ciddi” ve önemli

haberlere yer ayrılamaması sonucunu bile doğurabilmektedir. Günümüz dünyasında her gün önemli olaylar yaşanırken dünya/dış politika sayfalarının böylece doldurulması (geçştirilmesi?) dikkat çekicidir. Özellikle ayrıntılı raporlarda da görüleceği gibi, bazı gazetelerin dünya/dış politika sayfalarını adeta âdet yerini bulsun der gibi hazırlanmış olması endişe vericidir.

13. Son olarak, araştırmacılar inceledikleri gazeteler hakkında yaptıkları genel değerlendirmeyi takiben kimi mütevazı tavsiyelerde de bulunmuşlardır.

III. Teşekkür

Raporlar için asıl teşekkür edilmesi gerekenler tabii ki araştırmacılarıdır. Kâr amacı gütmeyen bir dernek olan Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesinde böyle bir araştırmayı tamamen gönüllü olarak yürüttüler ve maddi kazanç bir yana 3 ay boyunca gazete paralarını kendi ceplerinden karşıladılar. Dahası, hâlihazırda üniversite öğrencisi oldukları için sınav vb. sorumluluklarını da aksatmadan bu ortak çabaya katkıda bulunmak için özveriyle çalıştılar. Koordinatöre ise sadece böylesi zevkli bir çalışma ortamına katkıları için Konsey adına kendilerine teşekkür etmek ve bu çalışmanın bundan sonrası için her bir araştırmacı öğrencimize iyi bir deneyim kazandırdığını ummak kalıyor.

Başta başkan Prof. Dr. Mustafa Aydın olmak üzere Uluslararası İlişkiler Konseyi'nin Yönetim Kurulu üyelerine çalışmaya gösterdikleri ilgi ve destek için teşekkür ediyoruz. Bir grup medya mensubuna 10.11.2006'da yapılan bir toplantıyla duyurulan raporların basılmasındaki katkılarından dolayı ATAUM Müdürü Doç. Dr. Çağrı Erhan'a, ATAUM Genel Yayın Sekreteri Elçin Çiğner Cengiz'e, Ankara Üniversitesi Basımevi'nden Mevlüde Çavdar'a ve Hüseyin Türk'e de ayrı ayrı teşekkürler.

Yararlı olması umuduyla kamuoyuna saygıyla duyurulur.

AKŞAM GAZETESİ

Kenan KALAYCI

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü IV. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada "Akşam" gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Haber kaynakları

Akşam gazetesinin incelendiği 3 ay boyunca, dış haberler sayfasında yer alan haberlerin hiç birinde kaynak gösterilmemiştir. Bu durum dış politika sayfasının hazırlanmasında gazetenin yeterli özeni göstermediğine işaretir.

2. Dış politikaya ayrılan sayfa sayısı

Akşam gazetesi, inceleme yapılan 3 ay boyunca birkaç istisna dışında 28 sayfa olarak yayınlanmıştır. Dış haberler ise "Dünya" sayfası adı altında ve günde 1 sayfa olmak üzere verilmiştir. "Dünya" sayfası genellikle

gazetenin 17. sayfasında yer almıştır ancak 15, 19 ve 20. sayfalarda yayınlandığı da olmuştur. Günlük olarak dış haberlere 1 sayfa ayrılması uygulaması 3 ay boyunca hiç değişmemiştir. 28 sayfa çıkan bir gazetenin dış politikaya ayırdığı 1 sayfa az sayılmalıdır.

“Dünya” sayfasında genellikle dünyadaki siyasi gelişmelere yer verilmekte, TDP’ye ilişkin haberler diğer sayfalarda yayınlanmaktadır. Öyle ki, “Dünya” sayfasında yer alan her 1 TDP haberine 4 dünya haberi karşılık gelmektedir.

3. Sayfada yer alan konu dışı unsurlar

“Dünya” sayfasının ortalama olarak $\frac{1}{4}$ ’ü konu dışı unsurlara ayrılmaktadır. Sayfada yer alan konu dışı unsurların ortalama % 80’i mahkeme ilamlarından oluşmaktadır. Mahkeme ilamlarının yanı sıra sayfada ölüm ve başsağlığı ilanları, çeşitli kurs ve eğitim hizmetlerinin reklamları, gazetenin yaptığı promosyonlara ait bilgiler gibi unsurlar yer almaktadır. Sayfada bulunan reklamlar genellikle dış haberlerle pek ilgili olmamaktadır.

4. Ön sayfada yer alan dış politika haberleri

Gazete, dış haberlere toplam 1 sayfa gibi bir yer ayırmasına karşın ön sayfada da dış haberlere yer vermiştir. Hatta 29 Haziran 2006 günkü gazetenin ön sayfasında yer alan dış haberlerin sayısı manşetle beraber 5’tir. Bunun yanı sıra nadiren ön sayfada hiçbir dış politika haberine yer verilmediği olmuştur.

5. Sayfadaki toplam haber ve yazı sayısı

“Dünya” sayfasında 3 ay boyunca toplam 818 haber ve 53 köşe yazısı yayınlanmıştır. En az habere 2 haberle 7 Nisan 2006’da, en çok habere 14 haberle 10 Mayıs 2006’da yer verilmiştir. Dış haberler sayfasında günde ortalama 9 haber yayınlanmaktadır.

6. Sayfada yer alan köşe yazarları

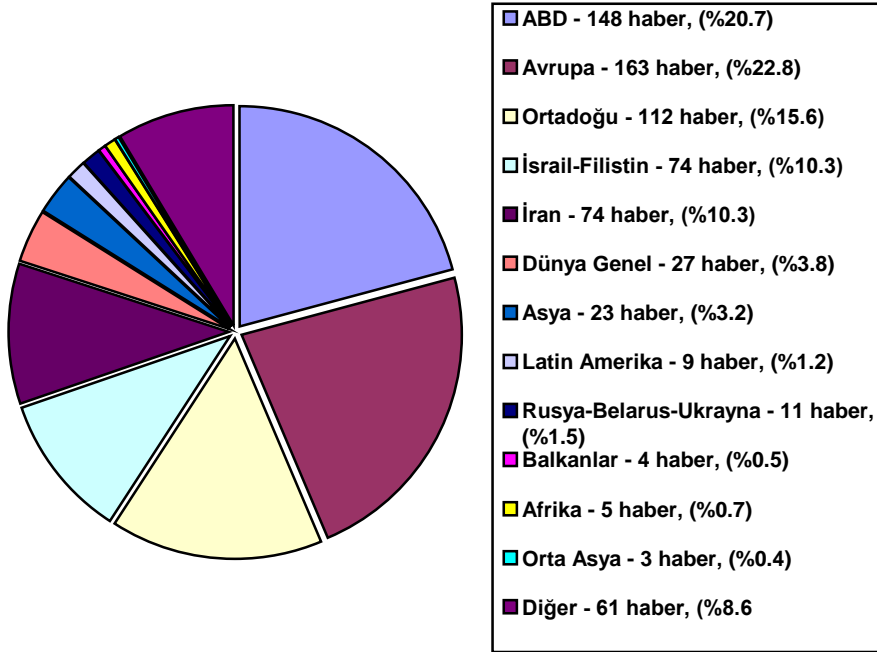
Akşam gazetesinin “dış haber” sayfasında sürekli yazı yazar iki isim görülmektedir. Bunlar Deniz Ülke Arıboğan ve Hüsnü Mahalli’dir. Arıboğan’ın yazıları, tek istisna dışında Pazartesi ve Perşembe günleri yayınlanmıştır. İstisna ise yazarın yazısının 19 Haziran Pazartesi günü değil 21 Haziran Çarşamba günü çıkmasıdır. Hüsnü Mahalli ise Salı ve Cuma günleri yazmaktadır. İnceleme yaptığımız dönem boyunca Mahalli’nin yazısının çıkmadığı Salı ve Cuma günü yoktur. Arıboğan, toplam 25, Mahalli ise 28 yazı yazmıştır. 27 Nisan 2006’da her iki yazarın da yazısı

gazetede yer almıştır ancak Mahalli'nin yazısı "Dünya" sayfasında değil "Güncel" sayfasında çıkmıştır.

Gazetede hafta sonları ve Çarşamba günleri köşe yazısı yayınlanmamıştır. Bu iki ismin yanı sıra diğer sayfalarda dış politikaya ilişkin Serdar Turgut, Engin Ardıç ve Volkan Akı'nın yazılarına rastlanmıştır.

7. Konu dağılımı

a. Dünya

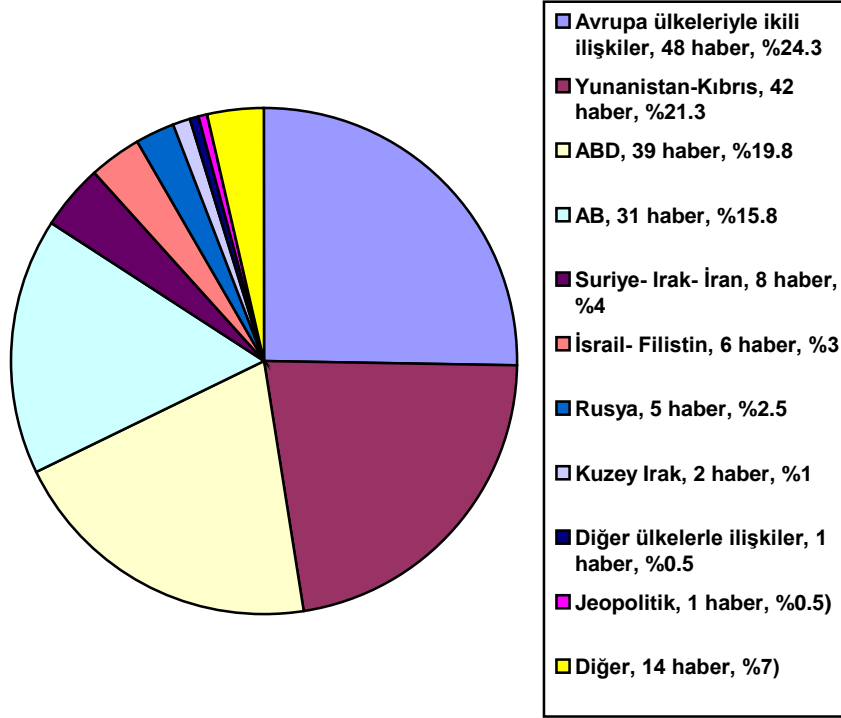

Grafikte görüldüğü gibi dış politika haberlerinde ağırlık ABD, AB ve Ortadoğu ile ilgili haberlerdedir. İran ve İsrail-Filistin haberleri Ortadoğu başlığı altında sayılırsa bu üç kategori toplam haberlerin dörtte üçünü aşmaktadır.

İran haberlerinin sayısındaki yükseklik, İran'ın nükleer programı konusundaki tartışmalardan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla ortaya çıkan rakamın konjonktürel olduğu söylenebilir.

Dikkat çeken bir diğer konu bazı ülke ve bölgelere az yer verilmesidir. 91 günde Rusya, Belarus ve Ukrayna'yla ilgili 11 haber çıkmıştır. Rusya'da sürekli yeni gelişmeler yaşanmasına rağmen bunların gazete haberlerine yansımadağı açıkça görülmektedir. Anti-emperyalist söylemlerin güç kazandığı Latin Amerika, ancak 9 haberle gazetede kendine yer bulmuştur. Afrika konusunda ise sadece 5 haber yayınlanmıştır. Buna göre, bu 3 aylık süre zarfında ortalama 18 günde 1 defa Afrika'yla ilgili haber yayınlanmıştır.

b. Türk Dış Politikası

TDP haberlerinde, Avrupa ve ABD'yle ilişkilerle ilgili haberlerin ağırlıklı olması "normal" bir durumdur; ancak Akşam Gazetesi Avrupa ve ABD dışındaki haberlere gereken önemi vermemiştir. Ortadoğu'da yaşanan sıcak gelişmelere rağmen örneğin Türkiye'nin Suriye, Irak ve İran ile ilişkileriyle ilgili 8 haber yayınlanması bu durumu ortaya koymaktadır. Gereken önemin verilmediğı diğer bir alan ise Türkiye-Rusya ikili ilişkileridir. İki ülke arasındaki yakınlaşmanın tarihte hiç olmadığı kadar arttığı günümüzde, bu konuya ilişkin 5 haberin yayınlanmış olması dikkat çekicidir.

8. Dış basından doğrudan makale/ köşe yazısı çevirisi

İnceleme döneminde Akşam Gazetesi'nde dış basından herhangi bir köşe yazısı ya da makale çevirisine rastlanmamıştır.

9. Diğer sayfalarda yer alan dış politika haberi ve köşe yazısı

3 aylık süre zarfında toplam 111 dış politika haberi "Dünya" sayfasının dışındaki sayfalarda kendine yer bulmuştur. Bu haberlerin ekseriyetini TDP ve özellikle Türkiye-AB ilişkileri oluşturmaktadır.

Serdar Turgut, Engin Ardiç, Volkan Akı, Deniz Gökçe ve Şakir Süter gibi yazarlar zaman zaman dış politikayla ilgili yazılar yazmışlardır. Serdar Turgut ve Engin Ardiç genellikle TDP'yle ilgili yazarken, Volkan Akı ve Deniz Gökçe'nin yazıları daha çok dış politikayla ekonominin kesiştiği noktalara ilişkin olmuştur.

İnceleme dönemi içerisinde "dünya" sayfasının dışındaki sayfalarda dış politikayla ilgili toplam 24 köşe yazısı yayınlanmıştır.

10. Olgusal hatalar

İnceleme dönemi boyunca önemli bir olgusal hataya rastlanmamıştır.

11. Fotoğraf kullanımı

Sayfadaki önemli haberler genellikle okuyucuya fotoğrafla birlikte sunulmuştur. Fotoğrafların boyutlarının oldukça büyük olduğu söylenebilir. Özellikle büyük puntolarla sayfanın başında verilen haberlerin fotoğrafları sayfanın %20-25'ini kaplayacak büyüklüklere ulaşmıştır. Haberler okuyucuya sunulurken fotoğrafın yanı sıra grafiklerden de yararlanılmıştır.

Fotoğrafların verilmesiyle ilgili değinilmesi gereken bir başka nokta ise, ABD Başkanı Bush ve İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'la ilgili haberlerin mutlaka fotoğrafla birlikte verilmesi ve söz konusu fotoğraflarda her iki liderin de muzaffer komutanlar gibi görünmesidir.

Haberlerde olduğu gibi fotoğraflarda da kaynaklar belirtilmemiştir.

B. Niteliksel ölçütler

3 aylık incelememiz ışığında, Akşam'ın dış politika haberleri açısından doyurucu bir gazete olduğunu söylemek güç görünmektedir. "dünya" sayfası, yasak savmak kabilinden özen gösterilmeden hazırlanmış izlenimini vermektedir. Haberlerin ve fotoğrafların kaynaklarının belirtilmemesi, gazetenin toplam 28 sayfasından yalnızca 1 sayfasının (ortalama 1/4'ü reklam

olmak üzere) dünya haberlerine ayrılması, bazı haberlerin nedenleri ve sonuçları üzerinde derinlikle durulmaksızın magazin ve yüzeysel olarak sunulması vb. Etkenler bu izlenimi güçlendirmektedir.

Dünya haberlerinin verilişinde bazı ciddiyetsizliklere de rastlanmaktadır. Örneğin Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales'le ilgili tüm haberlerin başlığının yanına "*bu bir Evo Morales haberi*" şeklinde bir logonun konulması gazetenin gayri ciddi tutumunun göstergesidir.

Verilen haberlerin yaklaşık %90'ı ABD, AB ve Ortadoğu'yla ilgilidir. Latin Amerika, Afrika ve Asya Kıtasıyla ilgili haberlerin sayısı azdır. Bu durum, gazetenin dış politika sayfasındaki çeşitlilik hakkında bize bilgi vermektedir. Bu noktada Afrika haberleriyle ilgili durumu tekrar vurgulamak gerekmektedir. Araştırmamızın yapıldığı üç ay boyunca Afrika kıtasıyla ilgili yalnızca 5 haber yayınlanması dikkat çekicidir. Afrika'yla ilgili ortalama olarak ayda 2 haber çıkmamaktadır.

TDP'ye ilişkin haberlerde göze çarpan bir diğer nokta haberlerin biraz magazin (Örneğin, Dora Bakoyannis ve Condoleezza Rice'la ilgili haberler) ve hamasi şekilde ele alındıklarıdır. Bu durum kendini Türkiye-AB ilişkileri hakkındaki haberlerde daha çok göstermektedir. Gelişmeler sağlıklı bir şekilde ele alınmayıp *zafet-hezimet* ekseninde sunulmaktadır.

III. Genel Değerlendirme

Üç aylık incelememizin ardından, akşam gazetesinin dış politika haberlerine ilişkin olarak "yetersiz" değerlendirilmesi yapılabilir. Gazetede yer alan dış politika haberleri yüzeysel ve okuyucuyu konuyla ilgili derinlemesine bilgi sahibi yapacak nitelikten uzaktır. Dış haberlerin verilmesinde bir diğer önemli nokta konu dağılımındaki eşitsizliktir. Haberler ABD, AB ve Ortadoğu ağırlıklıdır ve dünyanın diğer bölgelerine ilişkin haberler hem niceliksel hem de niteliksel olarak yetersiz kalmaktadır.

İncelememizde göze çarpan en önemli eksiklik, hiçbir haber ve fotoğrafın kaynağının belirtilmemiş olmasıdır. Bu nokta gazetenin dış politika haberlerinin saygınlığına ve inandırıcılığına büyük zarar vermekte, uluslararası gelişmeler ve TDP'yle ilgili haber ve yazılara özel ilgi gösterenler açısından gazeteyi cazip bir adres olmaktan alıkoymaktadır.

BİRGÜN GAZETESİ

Ali Can TOKSOY

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü III. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada “Birgün” gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

II. İncelenme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Dış haberlere ayrılan sayfa sayısı

Birgün gazetesinde dış politikaya ve dünya sorunlarına ilişkin haberler gazetenin 8. ve 9. sayfalarında “Dış Haberler” üst başlığıyla yer almaktadır. Birgün gazetesinin 16 sayfadan oluştuğunu düşünürsek¹ dış haberlere ayrılan

¹16 sayfalık Birgün gazetesinde dış haberler sayfasına ayrılan yerle ilgili bazı istisnalar vardır. 19 Mayıs 2006'da çıkan Birgün gazetesi 18 sayfadır ve “Dış Haberler” 8. ve 11. sayfalarda yer almıştır. 28 Mayıs 2006'da Pazar eki ile birleşmiş 24 sayfalık tek bir gazete halinde çıkarılan Birgün'de “Dış Haberler” 20. ve 21. sayfalarda yer almıştır. Spor haberlerinden sonra yer verilen dış haber sayfaları düzen eksikliğini yansıtmaktadır. 4 Haziran 2006 Pazar günü ve 18 Haziran 2006 Pazar günü 24 sayfalık Pazar ekiyle birleşik bir biçimde çıkarılan Birgün gazetesinin dış haber sayfaları eskisi gibi 8. ve 9. sayfalarda çıkmıştır. Bu karışıklık da böylece giderilmiştir. 15 Haziran 2006 Perşembe tarihli Birgün gazetesinin 8. sayfası “Forum” ve 9. sayfası “Dış Haberler” üst başlığıyla basılmıştır. “Forum” normalde 10.

sayfanın oranı %12.5 gibi önemli bir rakamdır.² Buna rağmen “Dış Haberler” sayfaları yetersiz kalmaktadır çünkü TDP’ye ve genel dünya siyasetine ilişkin haberler “Forum” ve “Güncel” üst başlıklı sayfalara ve son sayfaya konulmuştur. Bu durum, dış haberlerin bütünlüğüne zarar vermektedir. “Güncel” sayfasında kimi zaman TDP’ye ilişkin haberler, “Forum” sayfasında ise dünyadaki gelişmelere ilişkin çeviri ve yazılar yer almaktadır.

2. Dış haberler sayfasında çıkan haber/yazı sayısı

İnceleme süresinde Birgün gazetesinin “Dış Haberler” sayfalarında toplam 1112 haber ve yazı çıkmıştır. Bunların sadece 9’u “konu-dışı”dır. Yani bu sayfalarda çıkan yazıların % 99.1’i dış haberlere ilişkindir. 16 Nisan 2006’da çıkan Birgün gazetesi 4 haber ve 2 yazı ile en az haber ve yazıya, 3 Nisan 2006’da çıkan Birgün gazetesi ise 19 haber ile en çok habere sahip günler olmuştur.

Ayrıca dış haber sayfalarında farklı çalışmalar yer almaktadır. Örneğin 11 Mayıs 2006’da başlayan “ABD-Ortadoğu Çemberinde Türkiye” konulu 7 bölümden oluşan bir yazı dizisi yayınlanmıştır. Farklı görüşlere kulak veren bu tür çalışmalar okurlar için zihin açıcı olabilmektedir. Baskın Oran’ın hazırladığı Kudüs’e ilişkin iki bölümden oluşan ve 23 Haziran’da başlayan yazı dizisi yazarın gözünden bir başka Kudüs tasviri sunmaktadır. 22 Mayıs’ta başlayan ‘Haftanın Portresi’ başlıklı bir bölüm dünyada ses getiren olaylara imza atmış Nelson Mandela, Mordehay Vanunu, Antonio Negri gibi isimlerin hayatlarını anlatarak günümüzdeki kimi olaylara atıfta bulunmaktadır. Bu tür çalışmalar okuyucuyu bilgilendirmekte ve okuyucunun olaylara farklı bir perspektiften bakmasına yardımcı olabilmektedir.

3. Dış haber sayfasındaki günlük/haftalık köşe yazarları

Birgün gazetesinin “Dış Haberler” sayfasında (9. sayfa) çarşamba günleri Mete Çubukçu, cuma günleri de Baskın Oran köşe yazısı yazmaktadır. Mete Çubukçu, Ortadoğu’nun nabzını tutan yazılar yazmakta ve İran’ın, Irak’ın, Filistin’in gündemine ilişkin önemli değerlendirmelerde bulunmaktadır. Baskın Oran ise terörle mücadele yasasından derin devlete

sayfada çıkmaktadır ve burada ülke içi gelişmelere de yer verilmektedir. Bu da farklı bir istisnadır.

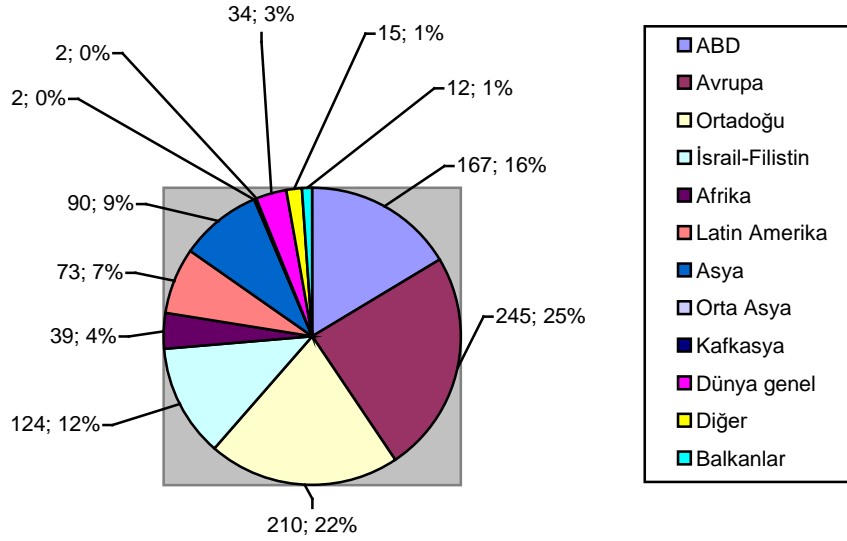
² Rapor hazırlanırken Birgün gazetesinin Pazar eki kimi istisnalar haricinde değerlendirmeye alınmamıştır. Normalde Pazar eki ayrı bir gazete olarak çıkmaktadır.

kadar uzanan birçok konuda yazı yazmaktadır ama bunlar genelde iç politikaya ilişkin yazılardır. Dış haberlerle doğrudan bir ilişkisi yoktur. Baskın Oran'ın yazdığı yazıların sayfasına ilişkin değişiklikler olmaktadır. Yazar, 5 Haziran 2006'da 10. sayfadaki Forum kısmında "Yeni Bir TMY'miz oluyor" başlıklı bir yazı yazmıştır. 16 Mayıs 2006'da yazarın yazısı 3. sayfada "Güncel" üst başlıklı bölümde yer almıştır.

4. Konu dağılımı

Yapılan incelemede "Dış Haberler" sayfasında dünyada yaşanan olaylara ilişkin 1037 (% 94) haber ve yazı, TDP'ye ilişkin ise 66 (% 6) haber ve yazı çıkmıştır.

a. Dünya haberleri

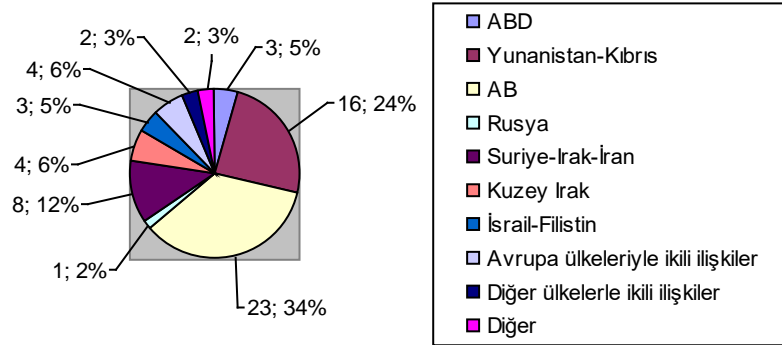

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi en çok haber Avrupa'ya ilişkindir. Onu Ortadoğu, ABD ve İsrail-Filistin izlemektedir. Bir yandan Avrupa ülkeleri kendi iç meseleleriyle ve AB'nin genişleme süreciyle ilgilenirken diğer yandan ABD ile İran arasında bir orta yol bulmaya çalışmaktadır. Bu sebeplerle Avrupa ile ilgili fazla haber çıkmıştır. Ortadoğu'da Irak'a ve İran'a ilişkin haberler, Hamas'ın iktidara gelmesiyle Hamas ve El-Fetih'in çatışması ve bunun İsrail'deki yansımaları, ABD'nin Irak'taki uygulamaları

hemen her gün haber olarak okuyuculara yansıtılmıştır. Öte yandan, Birgün gazetesi Latin Amerika'ya ayrı bir önem vermektedir. Venezuela'nın başlattığı dalganın Şili ve Bolivya gibi ülkelere yansımaları hemen aktarılmıştır. Diğer yandan Afrika'da yaşanan olayların aktarılmasında yetersiz kalınmıştır.

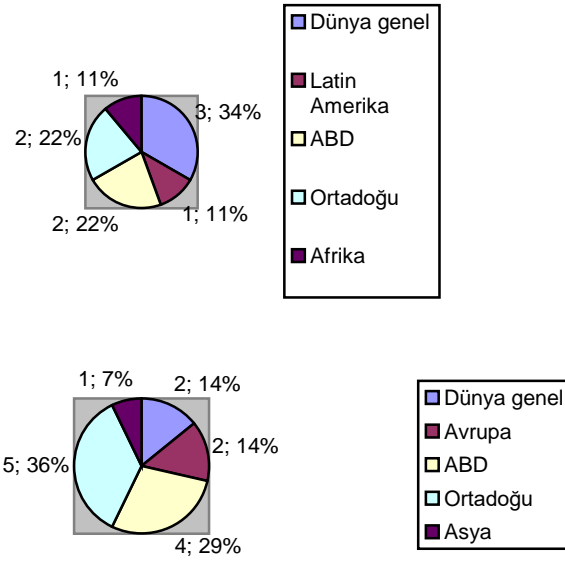
b. Türk Dış Politikası

Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi ilk göze çarpan TDP'ye ilişkin haberlerin az olmasıdır (66 haber) çünkü bu konudaki haberlere daha çok "Ekonomi" ve "Güncel" üst başlıklı sayfalarda yer verilmektedir (bu sayfalarda 195 TDP haberi çıkmıştır.) Bu nedenle okuyucu TDP'ye ilişkin bir haberi dış haberler sayfasında kolaylıkla bulamamaktadır. TDP'ye ilişkin makale ve köşe yazısı eksikliği sorunun başka bir boyutudur. Bu sebeplerle Birgün gazetesinin konuyla ilgili doyurucu bir haber kaynağı olduğunu söylemek zordur. Aslında, Türkiye'nin AB gündemi Haziran ayında yoğunlaştıkça ve Yunanistan ve Kıbrıs konusunda yeni gelişmeler meydana gelmesiyle bu tür konulara dış haberler sayfasında önemli oranda yer verilmeye başlanmış ve böylece TDP'ye ilişkin haberlerde bir bütünlük sağlanması konusunda önemli bir adım atılmıştır. Aynı şekilde ABD-Türkiye ilişkilerindeki gelişmelere (Halid Meşal'ın Ankara ziyaretinin Washington'da yarattığı tepkiler vb.) dış haberler sayfasında yer verilmesi bu sayfaya verilen önemi artırmaktadır.

5. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi

İnceleme süresinde “Dış Haberler” sayfasında 9, “Forum” sayfasında 14 olmak üzere toplam 23 makale/köşe yazısı çevirisine yer verilmiştir.³

Yapılan çevirilerin sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Bir gazetede dış politika hakkında farklı görüşleri yansıtan çevirilere yer verilmesi önemli bir uygulamadır. “Forum” sayfasında farklı yazarların olayları değişik açılardan ele aldığı yazılara yer verilmesi hem okuyucunun ilgisini artırabilecek hem de dış haberlere ilişkin içeriği zenginleştirebilecektir.

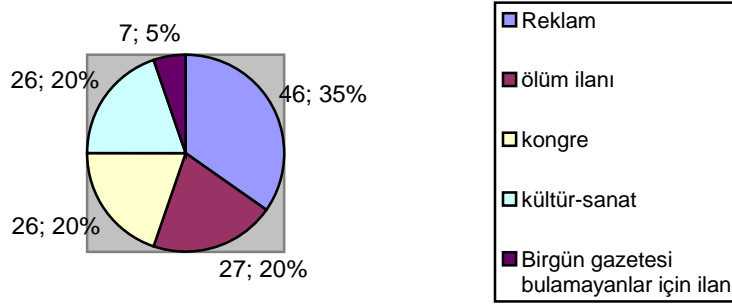
Öte yandan, “Forum” sayfası kendi içinde iç ve dış politika olmak üzere ikiye ayrıldığı için bu tür çevirileri düzensizlik arz etmektedir. Çeviriler daha çok Batı basınından yapıldığı için olaylara Batılı bir kimsenin penceresinden tek taraflı bakmak söz konusu olmaktadır.

³ Yukarıdaki iki grafikten ilki dış haberler sayfasındaki makale/köşe yazısı çevirilerini, ikincisi ise forumda yer alan makale/köşe yazısı çevirilerini yansıtmaktadır.

6. Dış politika sayfasındaki konu dışı unsurlar

Gazetenin incelendiği süre boyunca dış haber sayfalarında 132 adet konu dışı unsur tespit edilmiştir. Kimi zaman dış haber sayfalarında konu dışı hiçbir unsura yer verilmezken kimi zaman en fazla 5 adet konu dışı unsura rastlanmıştır.⁴

Reklamlar, ilanlar bir gazetenin ayakta kalabilmesi için önemli araçlardır. Bu nedenle Birgün gazetesinin de dış haber sayfalarında bu tür unsurlara yer vermesi çok normaldir. Fakat dış politika ile ilgili bir sayfada bu konuyla ilgili ilanlara yer verilmesi daha anlamlı olacaktır.

7. Haber kaynakları

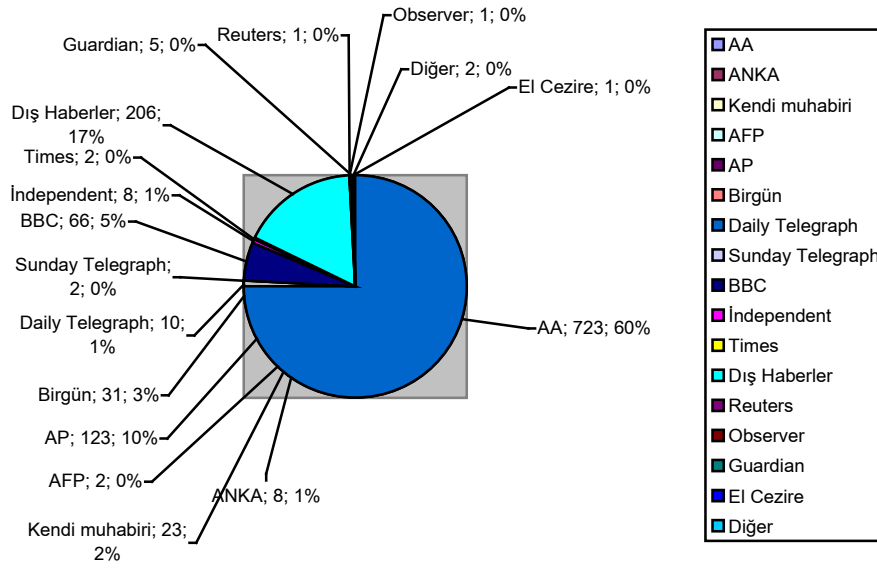
Birgün gazetesinin incelendiği 3 aylık süre zarfında 1407 haberin 1214'ünde haber kaynağı belirtilmiş 193 haberde ise kaynak gösterilmemiştir. Haberlerin % 86.2'sinde kaynak belirtilmesi bu konuya verilen önemin göstergesidir.

Bu haber kaynakları gazetede yer alan dünya ve TDP haberlerine ilişkin olanları kapsamaktadır.⁵ Aşağıda görülebileceği gibi yayınlanan haber/yazılarda en çok başvurulan kaynak Anadolu Ajansı'dır. İkinci sırada Batılı kaynaklar gelmektedir. Batılı kaynaklardaki bu orantısız ağırlık

⁴ Radyoya, resim ve sürücü kursuna, dershaneye ilişkin reklamlar ve kongre, genel kurul, yemekli toplantı şeklinde ilanlar dış haber sayfalarında yer almıştır. Ayrıca, insanların çok önce yitirdikleri anısına verdikleri ilanlara da yer verilmektedir. Kültür-sanata ilişkin ise dergi, konser ilanları yer almıştır.

⁵ Yerli ve yabancı ajanslar, Avrupa ve ABD'de çıkan gazeteler, makaleler vb. kaynaklar belirtilmiştir.

olayların değerlendirilmesinde kaçınılmaz olarak olumsuz etkiye sahiptir. Çünkü bir yerde yaşanan olayları o olayı bizzat yaşayanların değerlendirmesiyle başkalarının değerlendirmesi çok farklı olmaktadır. Bu, farklı ülkelerde yer alan haber ajansları ve gazetelerden yeterince yararlanılmadığına dair iyi bir örnektir. Kimi zaman da farklı kaynaklardan yararlanılmıştır fakat haberin sağ alt köşesinde herhangi bir kaynak belirtilmemiştir.⁶

8. Yapılan olgusal hatalar

Yapılan incelemede gazetede çıkan haber ve yazılarda önemli bir olgusal hata saptanmamıştır. Rastlanılan hatalar ise şunlardır: 7 Nisan 2006 tarihli gazetede bir haberde “ABD’nin nükleer ikiye bölünme” adlı haberde “ABD ilk nükleer bombayı 1989 yılında yeraltında denemişti” şeklinde ifade bulunmaktadır. Halbuki ABD ilk nükleer bombayı İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya’ya atmadan önce denemişti.

Yazım hatası içerse de olgusal hata kategorisine girebilecek örnekler ise şunlardır: 19 Nisan 2006 tarihli gazetede “Kayıt dışı göçmenlere af”

⁶ 8 Nisan 2006 tarihli gazetenin “Dış Haberler” sayfasında bir haber için -içeriğinden anlaşıldığı üzere- Associated Press’ten, Haaretz gazetesinden ve Times’tan yararlanılmıştır fakat haberin sağ alt köşesinde hiçbir kaynak belirtilmemiştir.

başlıklı haberde “Bolivya Devlet Bakanı Evo Moral ise...” şeklinde devam eden cümlede muhtemelen basım aşamasında ortaya çıkan bir hata söz konusudur. Doğrusu, “Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales” olmalıdır. 5 Haziran 2006’daki “Filistin’de işler arapsacı” adlı haberdeyse “Hamasa hükümeti dışişleri bakanı Mahmud Zahan” denmiştir. Doğrusu “Zahan” değil, “Zahar” olmalıdır.

9. Fotoğraf kullanımı

Bir gelişmenin iletilmesi kadar o olay hakkında kullanılan fotoğraflar da önemlidir. İnceleme dönemi boyunca dış haberler sayfasında 773 fotoğrafa yer veren Birgün gazetesinin bu konuya önem verdiği rahatlıkla söylenebilir. Çoğunlukla AA’dan ve AP’den yararlanan bu fotoğraflardan 340’ının kaynağı belirtilmiştir.

Bazen bir fotoğraf uzun bir yazıdan daha etkili olabilmekte ve verilmek istenen mesajın doğrudan verilmesini kolaylaştırmaktadır. 5 Nisan 2006 tarihli “Ölümcül Miras: Mayınlar” haberindeki fotoğrafta mayınlar nedeniyle ayağını kaybetmiş küçük bir çocuğun dramı gösterilmektedir. 9 Nisan 2006 tarihli Paris’teki öğrenci olaylarıyla ilgili haberdeki fotoğrafta bir kız öğrencinin kararlı duruşu gösterilmektedir.

İran ile ABD arasında yaşanan nükleer krize ilişkin gelişmeler de fotoğraflarla yansıtılmıştır. 7 Nisan 2006’da “Dış Haberler” sayfasındaki “ABD’nin nükleer silah ikiyüzlülüğü” başlıklı haberde ABD Dışişleri Bakanı C. Rice gülerken, 12 Mayıs 2006’ta yine “Dış Haberler” sayfasındaki “Nükleer krizde ilk raund Tahran’ın” başlıklı haberdeyse İran Devlet Başkanı Ahmedinecad zafer işareti yaparken ve yüzü gülerken gösterilmiştir. 24 Nisan 2006’daki “Hamasa ve El-Fetih’ten Barış Atağı” adlı haberde silahlarla görüntülenen Filistinli çocuklar böyle bir barışın kolay olmayacağını ifade etmektedirler.

Öte yandan, bir haberde yazı ile fotoğraf uyumsuzdur. “Şii Cevad El Maliki yeni başbakan oldu” başlıklı haberin üstünde yer alan fotoğrafta 3 Iraklı kadın ağıtı yakmaktadır. Oysa, yazıda intihar eylemine veya çatışmaya ilişkin bir bilgi de bulunmamaktadır.

10. Ön sayfada çıkan dış politika haberi sayısı

Birgün gazetesinin incelendiği 3 ay boyunca ön sayfada yer verilen 1099 haber başlığının 213’ü dış haberlere ilişkindir. Oransal olarak düşünüldüğünde %19.3 gibi önemli bir oranla karşılaşılmaktadır. Kimi zaman ön sayfada hiç dış politika haberine yer verilmezken⁷ kimi zaman 5 adet dış politika haberine rastlanmıştır.

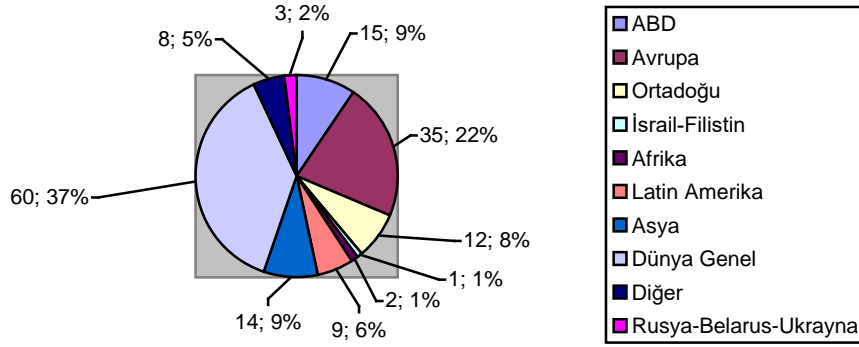
⁷ 30 Mayıs 2006’da gazetenin ön sayfasındaki 10 haberin hiçbiri dış politikaya ilişkin değildir.

Birgün gazetesinde ön sayfada çok fazla habere yer verilmekte ve kimi önemli dış politika haberleri gözden kaçabilmektedir. Bu nedenle ön sayfanın iyi bir şekilde düzenlenmesi iletilmek istenen mesajın okuyucuya kolaylıkla ulaşmasını sağlayacaktır.

11. Diğer sayfalarda yer verilen dış politika haberi/köşe yazısı

Diğer sayfalarda araştırma kapsamına giren 354 haber ve köşe yazısından 159'u "Dünya"ya, 195'iye "TDP"ye ilişkindir. Bu konu aşağıda ikili bir ayrımla ele alınacaktır.

a. Dünya haberleri

Yukarıdaki grafikten anlaşılacağı gibi çoğu son sayfada olmak üzere diğer sayfalarda yer alan haberler arasında genel dünya politikasına ilişkin olanlar çoğunluktadır. Burada açıklık ve hafif silahların sınırlandırılmasıyla ilgili BM çalışmalarına dair haberler önemli bir yer tutmaktadır. Diğer taraftan Afrika, İsrail-Filistin, Rusya-Ukrayna-Belarus bölgeleriyle ilgili haberler çok az sayıdadır. Gündemi ABD, AB ülkeleri ve çoğu bu ülkelerle bağlantılı Ortadoğu haberleri belirlediği için dünyanın farklı bölgelerindeki gelişmeler göz ardı edilmektedir. Öte yandan, dünya gündeminin "daimi" maddesi İsrail-Filistin konusuna dış haber sayfasında yeterince yer verilmiştir.

Bu bölümlerin dışında Ozan Ceyhun'un AB ve üyeleri hakkındaki yazıları, Cemil Ertem'in "Ekonomi" sayfasındaki "Finans Politik" köşesinde yazdığı ekonomiye ilişkin yazılar bu tip konularda çalışan öğrenci ve akademisyenlerin ilgisini çekecek düzeydedir.

Diğer yandan, neredeyse her gün AB'yle ilgili bir haber çıkmaktadır. Bu durum Türkiye'yi bizzat ilgilendirdiği için, “Dış Haberler” sayfasında veya gazetenin uygun bir bölümünde AB'nin nabzını tutan bir bölüm oluşturulabilirse bu tip haberler bir düzene konmuş olacak ve bu tip haberlerden yararlanmak isteyen okuyucuların işi kolaylaşacaktır.

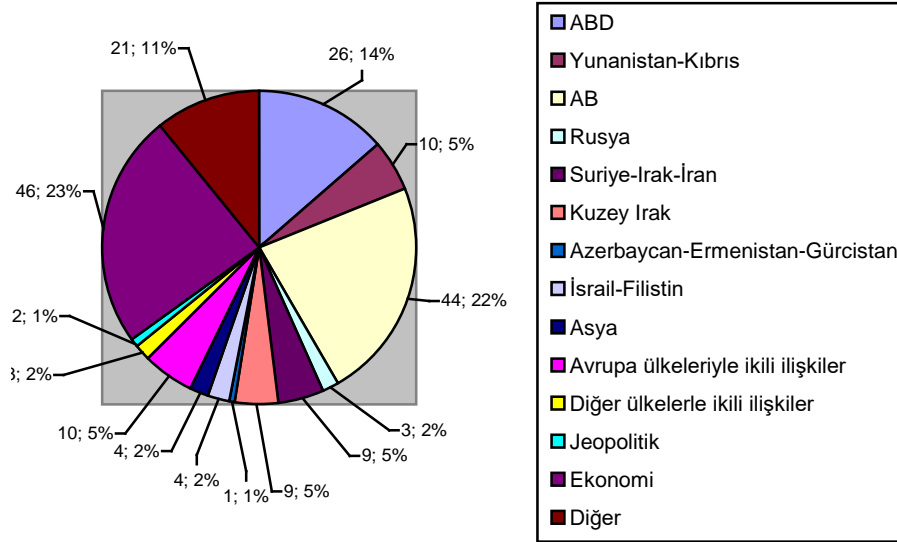
b. Türk Dış Politikası

Aşağıdaki grafikte göze çarpan ilk unsur TDP'ye ilişkin haberlere daha çok “Dış Haberler” sayfaları dışındaki sayfalarda yer veriliyor olmasıdır. Türkiye'nin ABD, AB, Yunanistan, Kıbrıs, Suriye, Irak ve İran'la ilişkileri hakkında çok fazla habere yer verilmiştir. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin hangi ülkelerle yoğun temaslar sürdürdüğünün kanıtıdır. Rusya, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'la ilişkiler ve Türkiye'nin jeopolitiği hakkında az habere yer verilmiştir. Türkiye'nin doğudaki komşularıyla ilişkilerinin ve jeopolitiğinin önemi hakkında çok şey söylenip bu konulara çok az değinilmesi dış haber sayfaları için bir eksikliklerdir.

Öte yandan, “Dış Haberler” sayfalarında TDP'yle ilgili 66 haber bulunurken bu sayfalar dışında 195 haber çıkmıştır. Türkiye'deki siyasetçiler ve bürokratlarla IMF veya Dünya Bankası yetkilileri arasında yapılan görüşmeler ve alınan kararlara ve tedbirlere ilişkin haberler “Ekonomi” sayfasındadır. Fakat Hamas'ın üst düzey bir yetkilisinin Ankara ziyaretinin yansımalarına ilişkin bir haberin “Güncel” sayfasından ziyade “Dış Haberler (TDP)” sayfasında yer alması daha anlamlı olacaktır.

Türkiye'nin AB gündeminin inceleme dönemi boyunca önemli gelişmelere sahne olması nedeniyle özellikle Haziran ayında bu tip haberlere “Dış Haberler” sayfalarında yer verilmeye başlanmıştır.

TDP'yle ilgili haberlerin mümkün olduğu kadar bir bütün halinde ve topluca verilmesi okuyucu için bir kolaylık sağlayacaktır. Önemli konular göz önünde bulundurulacak ve okuyucuya aktarılacaktır.

B. Niteliksel ölçütler

Bu bölümde Birgün gazetesi niteliksel açıdan değerlendirilecek ve yukarıda ortaya konan önerilere yenileri ilave edilecektir.

Birgün gazetesinin incelendiği 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında gazetenin tamamında dünya politikası ve TDP'ye ilişkin 1457 haber ve yazı çıkmıştır. Bazı istisnalar dışında, 16 sayfalık Birgün gazetesinde 8. ve 9. sayfalar "Dış Haberler" sayfaları olarak düzenli bir biçimde okuyucuya sunulmuştur. Bir gazetede dış haber sayfalarının % 12.5 oranında yer kaplaması tatmin edici olarak nitelendirilebilir. Gazetede yerli ve yabancı ajanslardan çok fazla yararlanılmıştır. Bu açıdan haberler doyurucu olmakla birlikte yabancı basından yapılan doğrudan çeviriler yetersizdir. Ayrıca, özellikle Ortadoğu'ya ilişkin haberlerde Batı basınının yanı sıra bölge basınından doğrudan yararlanılması olayları analiz edip yorumlamada okuyucunun olaylara farklı açılardan bakmasını kolaylaştırabilecektir.

Gazetede sadece dış politika üzerine yazan köşe yazarı sınırlıdır. Bu nedenle bazı konulara ilişkin yorumlar yetersiz kalmaktadır. Dünyanın çeşitli bölgelerindeki basından doğrudan çeviriler yapılabilirse gazetede farklı konular üzerine yazı yazan köşe yazarı eksikliği bir nebze giderilebilecektir.

Birgün gazetesi mümkün olduğu kadar farklı konuları haber olarak aktarmaya çalışmaktadır. İnceleme dönemi boyunca kimi önemli olaylara özellikle eğilmiştir. Fransa’da ilk iş akdine ilişkin yasa tasarısına karşı yapılan eylemleri ve takip eden öğrenci olaylarını Arzu Çakır Morin Paris’ten düzenli olarak bildirmiştir. Bir başka örnek ise Nepal’deki olaylardır. Türkiye’deki diğer yazılı veya görsel basının çok az değindiği Nepal’de kral ile gerillalar ve halk arasında parlamentonun açılması için yapılan mücadeleye düzenli olarak yer verilmiştir. Birgün gazetesi halkın parlamentoyu açtırana kadar verdiği mücadeleyi takip etmiştir. Ortadoğu ile ilgili gelişmeler⁸ de her gün düzenli olarak aktarılmıştır.

7 Nisan 2006 tarihli Birgün gazetesinin “Güncel” sayfasında yer alan “ABD ile PKK ve Hamas tartışması” başlıklı haberde Cüneyd Zapsu ile AKP dış ilişkilerden sorumlu genel başkan yardımcısı Şaban Dişli’nin iki düşünce kuruluşunun davetlisi olarak gittikleri ABD’deki bir konuşmada yaşanan tartışma basında ses getirmesine rağmen Birgün gazetesi bu konuya çok az yer ayırmıştır.

Gazetenin incelendiği dönem boyunca gazetenin biçimiyle ilgili kimi dikkatsizlikler söz konusu olmuştur. Örneğin, 1 Haziran 2006 tarihli Birgün gazetesinin ön sayfasında “Irak’ın ABD elçisinin kuzeni Hadisa kurbanı” başlıklı haberin altında haberin sayfa 3’te olduğu belirtilmiş ama haber sayfa 9’da çıkmıştır. Benzer bir örnekte ise 27 Haziran 2006 tarihli Birgün gazetesinin ön sayfasında “Petrol devlerinin masalları” başlıklı haberin sayfa 10’da olduğu belirtilmiş ama haber sayfa 8’de yer almıştır.

Bilindiği gibi, nesnellikle tarafsızlık aynı şey değildir. Birgün gazetesi olayları nesnel bir şekilde ortaya koymaktadır ama aynı zamanda taraflıdır. Özellikle Latin Amerika’daki son dönemde yaşanan gelişmeleri yakından takip etmektedir. Hatta, Birgün gazetesi dendiği zaman kimilerinin aklına ilk olarak Latin Amerika gelmektedir.

Dış haber sayfalarının genel görünümüne baktığımız zaman göze çarpan bir diğer nokta “Doğu-Batı” ayrımıdır. Büyük oranda “Dış Haberler” sayfalarının sol kısmında (sayfa 8’de) AB’ye ve ABD’ye ilişkin haberler verilmekte, sağ kısmındaysa (sayfa 9’da) ağırlıklı olarak Ortadoğu haberlerine yer verilmektedir. Bu durum, İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan “Doğu-Batı” ayrımını çağrıştırır gibidir.

⁸ Irak’taki olaylar, İran-ABD nükleer krizi, Hamas’la El-Fetih’in mücadelesi ve Filistin’le İsrail arasındaki gelişmeler gibi.

Birgün gazetesinin incelendiği süre boyunca “Dış Haberler”, “Güncel” ve “Ekonomi” sayfalarında magazin içerikli haberlere yer verilmemiştir. Bu durum, Birgün gazetesinin yayıncılık dünyasındaki ciddiyetini göstermektedir. “Dış Haberler” sayfalarına magazin haberleri koymak yerine seçici davranılmış ve magazin haberlerine son sayfada yer verilmiştir. Son sayfada BM’yle ilgili bazı önemli haberler de bulunmaktadır. Bu haberlere “Dış Haberler” sayfalarında yer verilmesi daha uygun olacaktır.

Birgün gazetesinde kullanılan haber başlıkları dikkat çekicidir. Bazen bir söz (ya da fotoğraf) uzun bir yazıdan daha fazla dikkat çekebilmektedir. “İnsan hakları ABD’nin işi!” ya da “Lafı yine gediğine koydu: ABD iktidarsız imparator”⁹ gibi başlıklar yoruma mahal bırakmayacak kadar açık ve ironik ifadelerdir. 6 Mayıs 2006 tarihli “İlk dış ziyaret koruyucu melege” başlıklı haberde İsrail Başbakanı Ehud Olmert’in seçimler sonrası ilk dış ziyaretini ABD’ye yapmasından bahsedilmektedir. Bu tip başlıklar Birgün gazetesinin duruşunu ortaya koymaktadır.

III. Genel Değerlendirme

Günümüzde görsel medyanın giderek ön plana çıkmasıyla yazılı basında bir gerileme söz konusudur. Okuyucunun dikkatini çekmek için daha etkileyici noktaları kullanmak ve potansiyel okur kitlesinin dikkatini sürekli canlı tutmak gerekmektedir. Bu raporda dış haber sayfalarının nasıl daha iyi olabileceğine dair bazı tespitlerde bulunulmuştur. Birgün gazetesi (beğenelim ya da beğenmeyelim) kendine has bir duruş sergileyerek farklılığını ortaya koymaktadır. Yukarıdaki kimi yapıcı eleştiriler, Birgün gazetesinin dış haberlere sayfasının biçim ve içeriğinin iyileştirilmesi amacını taşımaktadır.

⁹ Hugo Chavez’in sözü.

BUGÜN GAZETESİ

Gökşen ÇALIŞKAN

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü IV. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada "Bugün" gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Haber kaynakları

Proje kapsamında yapılan inceleme boyunca gazetede yer alan haberlerin kaynaklarının düzenli olarak gösterilmediği göze çarpmıştır. Gerçekten de, dış politikaya ilişkin haberlerde çoğunlukla hiç kaynak gösterilmemiş, istisnai olarak haberi yapan muhabirin ismi ve bulunduğu yer belirtilmiştir. Bazen "Bugün" yazılmış ve haber kaynağına ilişkin başka herhangi bir ayrıntıya yer verilmemiştir (Gazetenin dış politika haberlerinde ismi geçen gazeteciler şunlardır: Lale Sarıbrahimoğlu, Bülent Keneş, Seda Şimşek, Düzgün Karadaş, A. Necdet Tunaç, Cemal Doğan, Ali Obuz, Mehmet Canıatlı ve Özgür Akbaş).

2. Dış politikaya ayrılan sayfa/toplam sayfa

Araştırmanın yapıldığı dönem boyunca Bugün gazetesinde dış politikaya ayrılan sayfa sayısı ve toplam sayfa sayısı aylara göre farklılık

göstermiştir. Nisan ayı boyunca gazete toplam 28 sayfa yayınlanırken, Mayıs ve Haziran aylarında düzenli olarak 24 sayfa ile okuyucu karşısına çıkmıştır. Toplam sayfa sayısı doğrultusunda dış politikaya ayrılan sayfa başlıklarının isimleri ve aylara göre dağılımı şu şekildedir:

Nisan ayı boyunca Bugün gazetesinde dış politikaya ilişkin haberler “Dış Haberler” ve “Dünya” başlıklı 17, 18 ve 19. sayfalarda toplanmıştır.¹ Ayrıntılı olarak ele alacak olursak, Nisan ayı boyunca “Dış Haberler” başlığı altındaki haberler 13 gün boyunca 17. sayfada, 4 gün boyunca 18. sayfada, 8 gün boyunca 19. sayfada yer alırken²; “Dünya” başlıklı haberler, 5 gün boyunca 17. sayfadan, 6 gün boyunca 18. sayfadan, 3 gün boyunca da 19. sayfadan verilmiştir. Nisan ayı içerisinde dış politikaya 11 gün boyunca farklı başlıklarda (dış haberler ve dünya) 2 sayfa ayrılmıştır.

Mayıs ayından itibaren gazetede dış politika haberlerine ayrılan özel sayfa “Dünya” başlığını taşımış ve Mayıs ve Haziran ayları boyunca haberler düzenli olarak 10. sayfadan verilmiştir.

Özetle, Nisan ayı içerisinde toplam 28 sayfa olan gazetede ortalama 1,5 sayfa dış politika haberi bulunurken, Mayıs ve Haziran aylarında bu sayı 1 olarak kaydedilmiştir. Toplam 91 günlük incelemede 11 gün 2 sayfa dış politika haberi verilmiş; diğer günler bu sayı 1 olarak görülmüştür.

3. Dış politika sayfasında yer alan konu dışı unsurlar

91 günlük incelemede Bugün gazetesi “Dış Haberler” sayfasında toplam 62 adet konu dışı unsura rastlanmıştır.³ Bu sayı günde ortalama 0,68 konu dışı unsurun varlığına tekabül etmektedir. Bunlar içerisinde en çok sayıyı açık artırma ilanları oluşturmaktadır (toplam 27 tane). Kimi günler konu dışı hiçbir unsura rastlanmazken, en çok konu dışı unsura 5 açık artırma haberiyle 10 Nisan tarihli gazetede rastlanmıştır.

4. Ön sayfada çıkan dış politika haberleri

Bugün gazetesi 3 ay boyunca ön sayfada her gün dış politika haberine yer vermemiştir. Araştırma döneminde 91 günde toplam 102 haber -ayrıntısı

¹ Farklı günlerde bu başlıkların yerleri 17, 18 ve 19. sayfalarda kalmak şartıyla değişmiştir.

² Yalnızca 1 Nisan 2006 tarihli gazetede iki sayfada dış politika haberleri (17 ve 18. sayfalar) “Dış Haberler” başlığı altında verilmiştir. Diğer günler her bir başlık için bir sayfa ayrılmıştır.

³ Rastlanılan konu dışı unsurlar şunlardır: Açık artırma ilanları, iflasın kapatılmasına dair ilan, sıra cetveli, ek sıra cetveli, iflas ve icra müdürlüğünden satış ilanı, pazarlık yoluyla satış, toplu konut idaresi ev sahibi olma imkanı ilanı, ödeme emri, duyuru, tebligat, iflasın kapatılması ilanı, aile, asliye ve sulh mahkemelerinden ilanlar, OKS deneme sınavı cevabı ve kitap reklamı.

iç sayfalarda olmak koşuluyla- ön sayfadan verilmiştir (günde ortalama 1.12). Ancak bu haberlerin tamamının ayrıntıları “Dış Haberler” ya da “Dünya” sayfalarında değildir; ilgili haberlerin devamı “Güncel”, “Gündem” ve “Ekonomi” başlıklı sayfalarda çıkmıştır.⁴ Ön sayfada en çok haber 4 haberle 29 Mayıs 2006 tarihli gazetede görülmüştür.

5. Sayfadaki toplam haber ve yazı sayısı

3 aylık dönemde gazetenin dış politika sayfasında toplam 807 haber yayınlanmıştır. Bu durum, günde ortalama 8-9 habere karşılık gelmektedir. Günde en fazla 19 haber, 16 Nisan ve 30 Nisan 2006 tarihli gazetelerde görülmüştür. Ancak bu 19 haberin tamamı bir sayfada değil, “Dış Haberler” ve “Dünya” başlıklı sayfalarda görülmüştür. 16 Nisan 2006 tarihli gazetede Dış Haberler sayfasında 11, Dünya sayfasında 8 haber bulunurken 30 Nisan tarihli gazetede Dış Haberler sayfasında 6, Dünya sayfasında 13 haber kaydedilmiştir. En az habere 13 Mayıs tarihli gazetede 2 haberle rastlanmıştır.

Köşe yazısı olarak sayfada 41 yazıya rastlanmıştır (günde ortalama 0,45). Ancak bu yazıların tamamı dış politikaya ayrılan sayfalarda yer almakla birlikte, içerik bakımından iç politikayı ilgilendiren konulara değinmektedir.

6. Sayfadaki günlük/haftalık köşe yazarı

3 aylık inceleme boyunca gazetede köşe yazılarının düzenli olarak yayınlandığını söylemek doğru olmayacaktır. Dış politikaya ilişkin yazıları çıkan köşe yazarları başta Lale Sariibrahimoğlu ve Cengiz Çandar’dır. 91 gün içinde bu iki isim dışında yalnızca bir gün Bülent Kenes’in yazısı çıkmıştır. Cengiz Çandar gazetede iç politikanın yanı sıra dış politikaya ilişkin köşe yazıları yazmakla birlikte bu yazılar çoğunlukla dış politika haberlerinin bulunduğu sayfalarda yer almamaktadır. Lale Sariibrahimoğlu’nun da az olmakla birlikte iç politikaya dair yazıları görülmüştür.

7. Konu dağılımı

Proje kapsamında konu dağılımı, gazetenin dış politikaya ayırdığı sayfalar ve diğer sayfalar olmak üzere iki ayrı biçimde ele alınmıştır. Bu ikili incelemeye tabi tutulmuş haberler ise kendi içlerinde “Dünya” ve “Türk Dış Politikası-TDP” haberleri olmak üzere sınıflandırılmışlardır. Konuya ilişkin grafikler ve açıklamalar aşağıdadır.

⁴ Diğer sayfalardaki dış politika haberleri başlığında bu konunun ayrıntılarına değinilecektir.

a. Dış politika sayfalarında yer alan Türk Dış Politikası'na ilişkin haberlerin konu dağılımı

Grafik 1'de görüleceği üzere Dış Politikaya ayrılan sayfalarda TDP'ye ilişkin haberlerde ilk üç sırayı ABD (49 haber), Yunanistan ve Kıbrıs (46) ve AB (22) almaktadır. ABD ile ilişkilerde esasen göze çarpan husus, ABD'nin Orta Doğu politikası çerçevesinde Türkiye ile içinde bulunduğu ilişki ve diyalog sürecine ilişkin haberlerdir. Projenin son döneminde Türkiye'nin İran nükleer krizinde takındığı tutuma ilişkin olarak ABD'yle arasında yaşanan görüş ayrılıklarına değinen haberlere yer verildiği görülmüştür.

Konu dağılımı açısından Yunanistan ve Kıbrıs gelişmeleri ile AB-Türkiye ilişkilerini ayrı değerlendirmek mümkün görünmemektedir. Kıbrıs meselesi ile ilgili haberlerin yanı sıra gazetede Türk ve Yunan hava kuvvetlerine ait F-16 savaş uçaklarının Ege Denizi semalarındaki "it dalaşı"na ilişkin ayrıntılı haberlere yer verilmiştir.

Bunun dışında AB ile ilişkilerde özellikle müzakerelerin başlamasından önceki tarama sürecinden pek bahsedilmezken, müzakerelerinin resmen başlamasına yakın ve başlama döneminde yaşanan gerginliklere (Haziran ayı başı) ilişkin haberlere geniş yer verilmiştir.

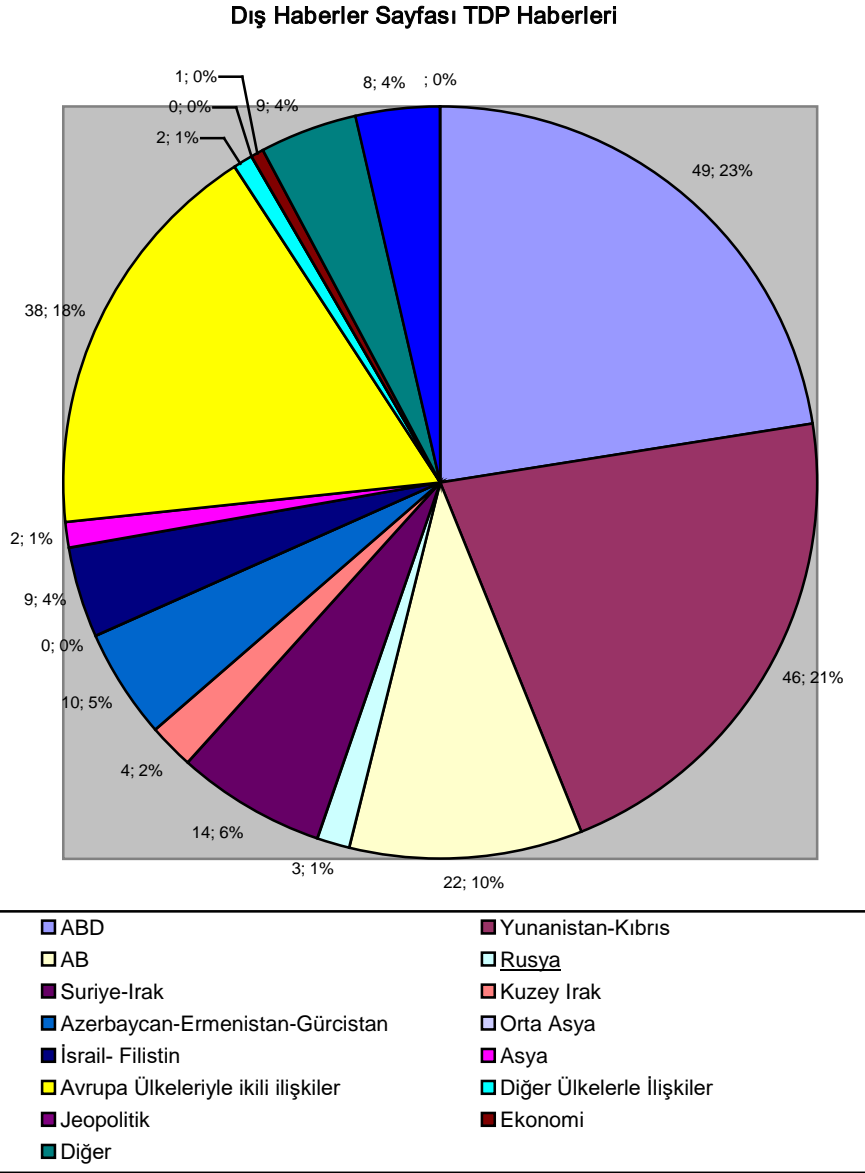
Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler dış politika sayfasında yer alan haberler arasındadır. Örneğin, Fransa ile Türkiye arasında yaşanan "Ermeni soykırımı"nın inkarın suç sayılmasına ilişkin yasa tasarısının kabulüne ilişkin yaşanan tartışma gazetenin gündeminde önemli yer tutmuştur.

b. Dış politika sayfalarında yer alan Dünya haberlerinin konu dağılımı

Grafik 2'de görüleceği üzere gazetede konu dağılımı bakımından çeşitlilik görülmekle birlikte haberlerin esasen 5 bölgede yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Çıkan haber sayısına göre sırayla en çok ABD (123 haber), Avrupa (113 haber), Ortadoğu (101 haber), İsrail-Filistin (64) ve İran'a (58 haber) ilişkin haberler dış politika sayfasında yer almıştır. Bu durumun nedeni temelde dünya gündemini meşgul eden sorunların bu ülkelerde yaşanması ya da bu ülkelerden kaynaklamasıdır. Son birkaç ayın gündemini meşgul eden en önemli konu İran nükleer krizidir. Bu konu başta ABD olmak üzere tüm ülkelerin gözlerini İran'a çevirmesine neden olmuş ve bu ülkeye karşı sert tutum takınılması sonucunu doğurmuştur. Ortadoğu'da devam eden çatışmalara ilişkin her gün birden fazla habere rastlanmıştır. Bununla birlikte İsrail-Filistin uyuşmazlığına ilişkin haberler son dönemde yeniden başlayan çatışmalarla gazetede daha sık yer almıştır.

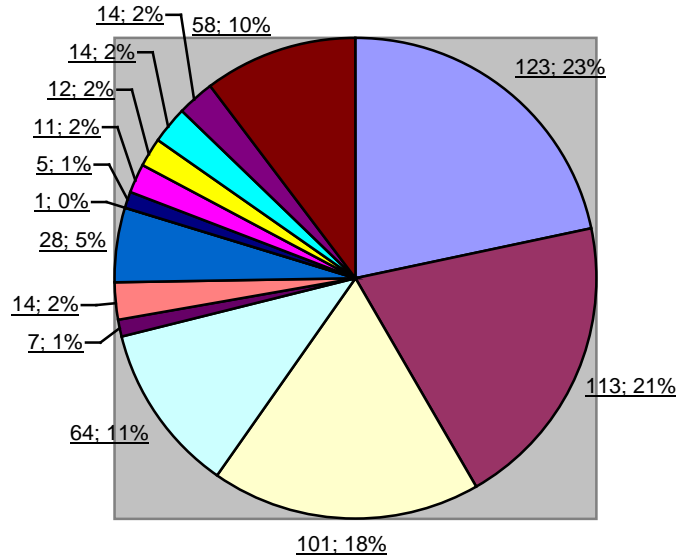
Dikkat çeken bir diğer konu da Afrika'dan dünya gündemine taşınan Darfur olaylarına ilişkin gazetede kapsamlı haberlerin yer almamış olmasıdır.

GRAFİK 1

GRAFİK 2

Dış Haberler Sayfası Dünya Haberleri

■ ABD	■ Avrupa	□ Ortadoğu
□ İsrail-Filistin	■ Afrika	■ Latin Amerika
■ Asya	□ Orta Asya	■ Kafkasya
■ Dünya Genel	■ Diğer	■ Rusya-Belarus-Ukrayna
■ Balkanlar	■ İran	

c. Diğer sayfalarda çıkan Türk Dış Politikası'na ilişkin haberlerde konu dağılımı

Diğer sayfalarda yayınlanan TDP haberleri esas olarak "Gündem" ve "Güncel" başlıkları altında verilmiştir. Bu haberler genellikle Türk görsel ve yazılı basınına döneminde en çok meşgul eden haberlerden oluşmaktadır. Avrupa Birliği ile müzakere sürecinin sıkça tartışıldığı bu dönemde ekonomiden sonra en çok haberin Türkiye-AB ilişkileri üzerine çıkması doğaldır.

Grafik 3'e bakıldığında dış haberler sayfaları dışında en çok ekonomi haberlerine rastlanıldığı dikkat çekmektedir. Bu haberler genel olarak Türkiye'nin IMF ile olan ilişkilerinden, bunun dışında ise yabancı yatırımlardan oluşmaktadır.

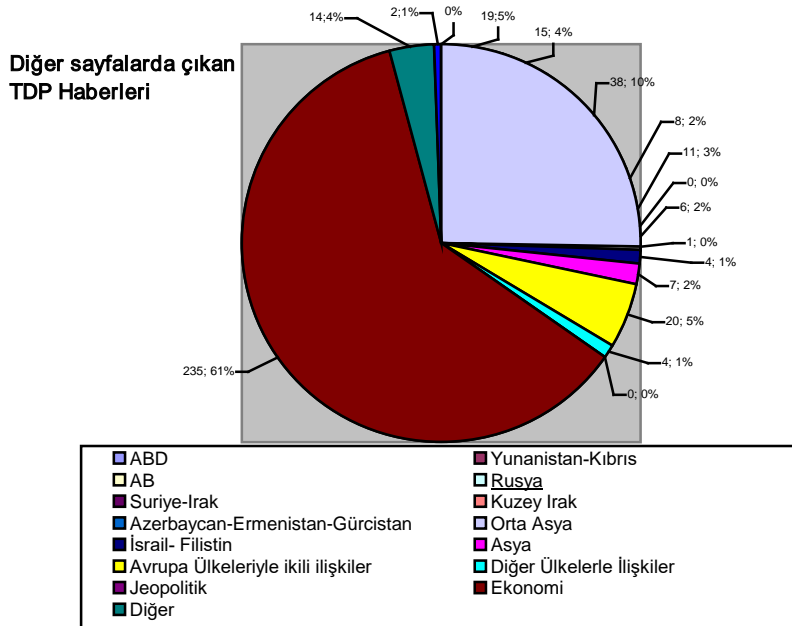
"Diğer" şeklinde kategorize edilen bölüme ilişkin haberler, Türkiye'nin çeşitli uluslararası örgütlerle (İKÖ, NATO, G-8) ya da dış politikayı etkileyen terör olayları ile ilişkilidir ve genel bulgular içinde azımsanmayacak bir yer kaplamaktadır.

d. Diğer sayfalarda çıkan dünya haberlerine ilişkin konu dağılımı

Bugün gazetesi dünya haberlerini genellikle dış politikaya ayrılan sayfalarda verme eğilimindedir. Bu sebeple diğer sayfalarda pek fazla dünya haberine rastlanmamıştır.⁵

Diğer sayfalarda dünyaya ilişkin yer alan haberlerin esasen ekonomi içerikli olduğu tespit edilmiştir. Grafik 4'e bakıldığında konu dağılımına ilişkin ayrıntılar görülebilmektedir. 3 ay boyunca Dış Haberler sayfasında TDP'ye ilişkin haber sayısı toplam 217, dünya haberleri toplamıysa 565'tir. Buna rağmen diğer sayfalarda yer alan TDP'ye ilişkin haber sayısı toplamı 384, dünya haberleri ise 47 olarak tespit edilmiştir.

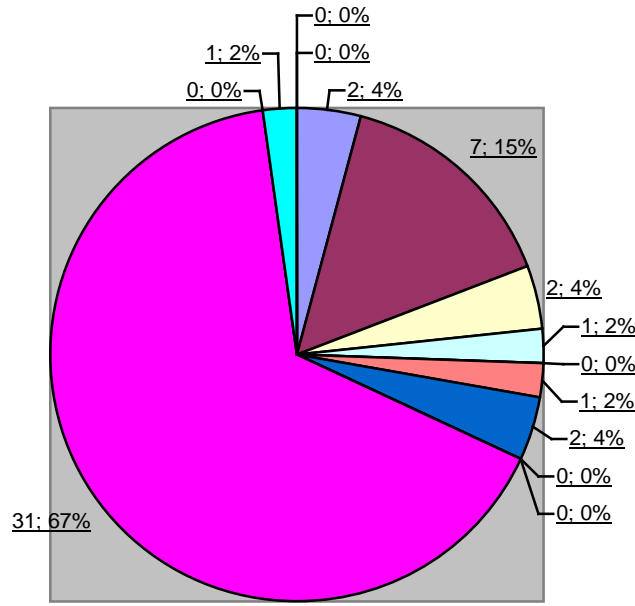
Grafik 3

⁵ Arka sayfada yer alan magazineli içerikli haberler inceleme dışı tutulmuştur.

Grafik 4

Diğer sayfalarda çıkan Dünya haberlerine ilişkin konu dağılımı

ABD	Avrupa	Ortadoğu
İsrail-Filistin	Afrika	Latin Amerika
Asya	Orta Asya	Kafkasya
Dünya Genel	Diğer	Rusya-Belarus-Ukrayna
Balkanlar	İran	

8. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi

İncelemenin yapıldığı süre zarfında dış basından yapılan hiç bir çeviriye rastlanmamıştır. Olaylara ve gelişmelere farklı ülkelerden farklı bakış açılarını okuyucuya ulaştırma açısından önem taşıyan ve kimi gazeteler tarafından uygulanan böyle bir politikanın Bugün gazetesi tarafından da benimsenmesi yerinde olacaktır.

9. Diğer sayfalarda dış politika haberi/köşe yazısı

Bugün gazetesinde dış politika haberleri yalnızca Dış Haberler ve Dünya sayfalarında verilmemektedir. Gazetede önemli bir yer tutan Güncel, Gündem ve Ekonomi başlıklı sayfalardaki haberlerde hem dünya hem TDP'yle ilgili önemli haberler yer almaktadır. Bunlarla birlikte "Politika", "Toplum" ve "Yaşam" başlıklı sayfalarda zaman zaman dış politika haberlerine rastlanmıştır.

Diğer sayfalarda çıkan toplam haber sayısı 410'dur. Bu haberlerden 246'sı ekonomiye ilişkin olup hem döviz ve petrole ilişkin dünya genelini ilgilendiren haberleri hem de Türkiye'nin IMF ile olan ilişkilerini ve yabancı yatırımları ele alan haberleri içermektedir.

3 ay boyunca her gün gazetede dış politikaya ilişkin köşe yazısı çıkmıştır. Bu yazılardan "Dış Haberler" sayfasında yer almayıp dış politika konularını ele alanlar genellikle Cengiz Çandar'a ait olanlardır. Bunun dışında Murat Çelik'in ve Bülent Keneş'in de dış politikaya ilişkin köşe yazıları gazetede yer almaktadır.

10. Yapılan olgusal hatalar

Proje kapsamındaki dönem boyunca gazetede önemli bir olgusal hataya rastlanmamıştır. Yalnızca 4 Haziran 2006 tarihli gazetede yayımlanan bir haberde Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanı Andonis yerine emekli Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Özden Örnek'in resmi yer almış, ertesi gün yine Dünya başlıklı sayfada bu hata sebebiyle düzeltme notu konulmuş ve özür dilenmiştir. Ayrıca, 9 Mayıs 2006 tarihli gazetede Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne ilişkin yer alan haberde sözleşme maddelerinin bir dizi önemli ayrıntı atlanarak kabaca ele alınmış olması dikkat çekmektedir.

11. Fotoğraf kullanımı

Dış politika haberlerinin bulunduğu sayfalarda üç ay boyunca her gün neredeyse her haber için fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan fotoğraflar haberin büyüklüğüyle doğru orantılıdır ve içerik açısından bir tutarlılık vardır. Ancak sayfaya konulan fotoğrafların hiçbiri için kaynak gösterilmemiş olması önemli bir eksikliklerdir.⁶

⁶ Tespit edilen tek istisna 9 Haziran 2006 tarihli gazetede "Ekonomi" sayfasında yer alan Ozan Köse'ye ait fotoğraftır.

B. Niteliksel ölçütler

Bugün gazetesi, başta dış politikaya ilişkin haberlerin bulunduğu sayfalar olmak üzere, diğer sayfalardaki dış politika haberlerinin tespiti için bir bütün olarak 3 ay boyunca incelenmiştir. Bu bölümde proje kriterleri doğrultusunda gazetenin sahip olduğu olumlu ve olumsuz özelliklere değinilecektir.

Projenin başladığı Nisan ayından itibaren yapılan incelemede dış politikaya ayrılan sayfalar “Dış Haberler” ve “Dünya” başlıklarıyla iki farklı biçimde okuyucuya sunulmuştur. Kimi zaman aynı gün içinde iki farklı sayfada verilen dış haberler arasında herhangi bir konu dağılımı bulunmamaktadır. Bu durum Dünya ve Dış Haberler arasında sayfa başlığı bazında yapılan ayrımın algılanmasında soruna yol açmaktadır. Ancak Mayıs ayından itibaren gazetede dış politikaya ayrılan sayfa adedi 1’e inmiş ve başlığı “Dünya” olarak sabitlenmiştir. Dünya sayfasında çoğunlukla diğer ülkelere ilişkin haberler yer alırken aynı zamanda TDP’yi ilgilendiren konulara da değinilmiştir. TDP’ye ilişkin gündemdeki gelişmelerse daha çok “Gündem” ve “Güncel” başlıklı sayfalarda yer almıştır. Dünya gelişmelerine ayrılan 1 sayfanın kimi zaman dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda yetersiz kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Gazetede üzerinde durulması gereken en önemli sorun hem haberler için hem de haberlere ilişkin fotoğraflar için herhangi bir kaynak belirtilmemiş olmasıdır. Yazılı basında hassasiyet gösterilmesi gereken unsurlardan biri olan kaynak bildirme, hem okuyucunun gazeteye olan güveni hem de haberin asıl kaynağının belirtilmesi açısından olumlu bir katkı sağlayacaktır.

Dikkat çeken bir diğer konu haber başlıklarında kullanılan üsluptur. Günlük hayatta kullanılan ibareler, provakatif unsurlar başlık olarak okuyucuya sunulmuş ve objektiflikten uzak bir tutum sergilendiği görülmüştür.⁷ Ayrıca dış politika sayfasında dış politikadan uzak haberlere

⁷ Örneğin 4 Nisan 2006 tarihli gazetede haber başlıklarından biri “Kasap Sharon” biçimindedir. Yine, 8 Mayıs 2006 tarihli gazetede bir haber “İşgalci Yahudilere zorla tahliye” başlığı taşımaktadır. Aynı şekilde 4 Mayıs 2006 tarihli gazetede “Kürtler Kerkük’te iyice azıttı”, “Brezilya lideri: Yaktın beni Evo!”, 22 Mayıs 2006 tarihli gazetede ise “Yunanlı küstahlar bayrağımızı yaktı” biçiminde başlıklara rastlanmıştır.

Fransa ve Türkiye arasında yaşanan Ermeni soykırımını reddedenlerin cezalandırılmasına ilişkin yasa tasarısının gündemde olduğu dönemde çıkan haber başlıkları ise şu biçimdedir: “Sen kendi işine bak!”, “Siz zararlı çıkarsınız”, “Fransa mallarını boykot edelim”.

yer verildiği tespit edilmiştir.⁸ Bu tarz haberlerin gazetenin başka sayfalarında okuyucunun karşısına çıkması daha olumlu olacaktır.

Gazetede yer alan haberler sayısal olarak doyurucu olmakla birlikte Mayıs ve Haziran aylarında sadece tek sayfa dış haber sayfası yapılması kimi günler haberlerin yüzeysel olarak okuyucuya sunulduğu izlenimi uyandırmıştır. Haberlerin dış politika sayfasında kimi zaman çok kısa ve sayıca fazla olmasının yanında, kimi günler tek bir habere yoğunlaşma gözlenmiş, dünyadaki diğer gelişmeler göz ardı edilmiştir.⁹

Son dönemde Türk yazılı basınında yabancı basından haber, köşe yazısı ya da makale çevirileri yayınlanmaktadır. Dünya ve Türkiye'deki gelişmelerin yabancı gözüyle nasıl yorumlandığını anlamak açısından olumlu bir unsur olan bu çevirilere Bugün gazetesinde rastlanmamıştır.

III. Genel Değerlendirme

3 aylık bu projenin amacı Türk yazılı basınında dış politika haberlerine verilen öneme dikkat çekmektir. Bugün gazetesinde yer alan dış politika haberlerinin niceliksel ve niteliksel dökümü örneklerle ortaya koyulmuştur. İnceleme sonucunda ortaya çıkan sonuç Bugün gazetesinde ne dış politika haberlerinin ne de dış politikaya ayrılan sayfa adedinin niceliksel olarak yeterli olduğu yönündedir. Niteliksel açıdan değerlendirildiğinde kimi zaman kışkırtıcı başlıklarla yayınlanan haberlerle tarafsız bir gazetecilik anlayışından uzaklaşıldığı görülmektedir.

TDP'nin gündeminde yer alan konulara ilişkin milliyetçi tepkiler verildiğini belirtmek yerinde olacaktır. Bununla birlikte Latin Amerika'da esen sol rüzgarlarla ilgili olarak da yeterli miktarda haber verildiği görülmüştür.

Gazetede dünya haberlerinin yer aldığı sayfaya ilişkin herhangi bir sorun görülmezken, TDP haberlerinin gazetede dağılımı açısından bir bütünlük sergilenmediği tespit edilmiştir. Son olarak haberlerin ve fotoğrafların kaynaklarının belirtilmesi gazete açısından olumlu bir gelişme olacaktır.

⁸ 2 Mayıs 2006 tarihli gazetede çıkan iki haber: "İsviçre'de kayak yapan kayakçının ölümü", "İsrail ordusunda seks skandalı".

⁹ Örneğin 9 Haziran tarihli gazetede dış politika haberleri sayfasında yalnızca Zerkavi'nin yakalanması ve öldürülmesine ilişkin haberler yer almıştır.

CUMHURİYET GAZETESİ

Arda OCAK

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü IV. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada "Cumhuriyet" gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Haber kaynakları

Aşağıdaki tablolarda görüldüğü gibi Cumhuriyet gazetesinde dış politika konusunda yayınlanan haberlerin kaynakları incelendiğinde büyük çoğunluğunun "Dış Haberler Servisi" kaynaklı olduğu görülmektedir. Gazetenin en önemli özelliklerinden biri, haberlerin hemen hemen tamamında ve tüm fotoğraflarda kaynak gösterme kuralına istikrarlı şekilde uyulmasıdır.

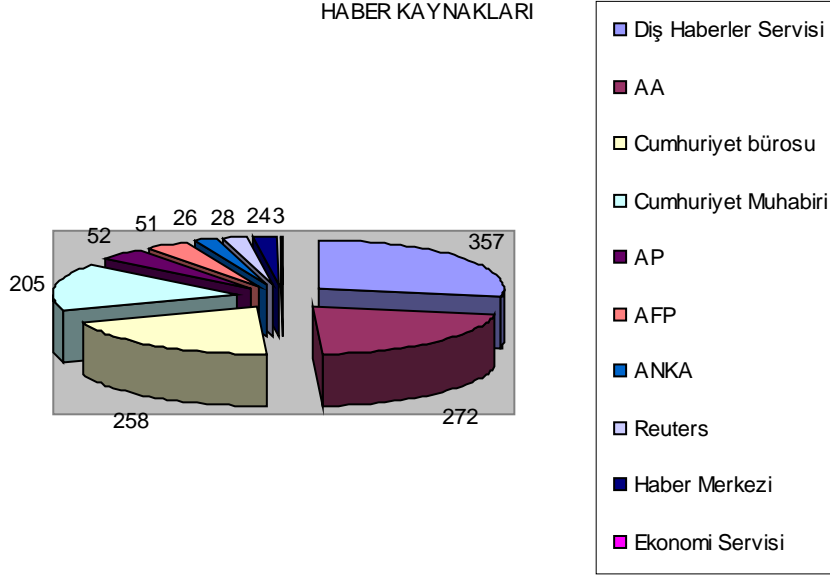
"Dış Haberler Servisi"nin yanı sıra Cumhuriyet Bürosu, haber merkezi ve kendi muhabirlerinden alınan haberlerin oranları göz önüne alındığında genel anlamda "öz kaynaklar"a başvurma oranı % 66.37'dir. Böylesine büyük bir oranın gazetenin kendi öz kaynaklarına ayrılmış olması haberlerin tek taraflı bir bakış açısı ile yayınlanıp çok yönlülüğe engel bir durum olarak gösterilebilir. Bunun genel anlamda güncel gelişmelere ulaşma açısından bir

kısırlık doğurabileceği söylenebilir. Yine de bu “eksiklik” Cumhuriyet gazetesinin geniş bir yazar kadrosu ve tecrübeli bir dış haberler servisi olduğu düşünüldüğünde bir ölçüde hafiflemektedir. Öz kaynaklar dışında yararlanılan özellikle AA, ANKA gibi yerli, AFP, Reuters gibi yabancı kaynaklar göz önüne alındığında bu kaynakların gelişmişlik düzeyinin kendisine sağladığı faydalardan yararlanmanın yanı sıra diğer gazeteler gibi kendi dışındaki kaynaklara tam anlamıyla bağımlı olmadan geniş ve deneyimli bir öz kaynağa sahip olması Cumhuriyet’in önemli bir özelliğidir.

Dış politika haberlerinde kullanılan kaynaklar	
Haber Kaynağı	Sayı
Dış Haberler Servisi	357
AA	272
Cumhuriyet Bürosu	258
Cumhuriyet Muhabiri	205
AP	52
AFP	51
ANKA	26
Reuters	28
Haber Merkezi	24
Ekonomi Servisi	3

Haber Kaynakları	Sayı	Yüzde
Özkaynaklar	847	66.37
Yerli Kaynaklar	298	23.35
Yabancı Kaynaklar	131	10.26

HABER KAYNAKLARI

2. Dış politikaya ayrılan sayfa sayısı

Araştırma süresi boyunca Cumhuriyet gazetesi düzenli bir şekilde günlük 20 sayfa olarak yayınlanmıştır. Genelde istikrarlı olarak 10 ve 11. sayfalarını “Dış Haberler” adıyla dış politika haberlerine ayıran Cumhuriyet, bu iki sayfa dışındaki sayfalarında da dış politika gelişmelerine yer vermiştir.

Düzenli olarak 2 sayfa olan dış haberler sayfası dışında Pazartesi günleri 9. sayfada “Dış basın” adıyla yabancı basın organlarından alınan makale ve köşe yazısı çevirilerine, karikatür ve görüşlere yer verilmektedir. Pazar günleri ise 10. sayfada “Pazar Yazıları” adı altında dönemin gelişmelerine uygun olarak yabancı kaynaklardan alınan ya da Cumhuriyet’in yabancı temsilciliklerindeki muhabirlerinin yazdığı ve gelişmelerin daha çok magazin boyutunu ön plana çıkaran yazılara yer verilmektedir.

Gündemdeki gelişmelere ilişkin TDP’yi ilgilendiren konulardaki haberler genellikle dış haberler sayfası dışındaki haber sayfalarında yayınlanmakla birlikte köşe yazarları da kendi köşelerinde dış politika görüşlerine yer vermektedir.

Bazı dönemlerde gündemde önemli yer tutan bir olaya ilişkin bir uzmanın görüşüne yer verilen söyleşiler “Pazar Konuğu” başlığı altında 12. sayfada yer bulmuştur.

Cumhuriyet gazetesinin istikrarlı bir şekilde 10. ve 11. sayfasını dış haberlere ayırması olumlu bir tutum olarak gösterilebilirse de bu düzenin zaman zaman bozulduğu görülmüştür. Özellikle reklam ve ilanların bu sayfalarda önemli oranda yer kaplaması ve 1 dış politika sayfasının hiç yayınlanmadığı günlerin varlığı dikkat çekmiştir.¹

Haber sayfalarında verilenler dışında dış politikaya düzenli olarak 2 sayfa ayıran ve okuyucuda alışkanlık yaratması açısından sürekli aynı sayfalarda yayınlanmasına özen gösteren Cumhuriyet’in reklamlar ve ilanların yanı sıra magazin haberler ya da günlük gelişmeler nedeniyle dış politika haberlerine ayrılan yerin sınırlandırılması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu tür konu dışı unsurların dış politika sayfasında yer alması da bu bakımdan “rahatsız edici”dir.

3. Dış politika sayfasındaki konu dışı unsurlar

Yukarıdaki başlıkta belirtildiği gibi “Dış Haberler” sayfasında hergün düzenli olarak reklam, ilan gibi konu dışı unsurlara yer verilmektedir. Bunların kimi zaman ilgileri bakımından sayfada bulunmaları uygun karşılanabilirse de genellikle sayfada yer almaları gereksiz görülebilecek mahiyettedir.

Vefat ilanları, icra ve mahkeme ilamları, kayıp ilanları, kutlama, proje, toplantı ve duyurulara yönelik ilanların yanı sıra tatil, restoran, bar, sergi, opera, banka reklamları, film afişleri, kınama yazıları, miting duyuruları gibi ilanlara rastlanmıştır. İş, satılık arsa, otomobil² ve villa ilanlarının dış politika sayfasında yer bulmasını anlamak zordur.

27 Mayıs 2006 tarihli Cumhuriyet gazetesinin Dış Haberler sayfalarında 20 adet ilan ve reklama yer verilmesi ve diğer günlerde de bu tür konu dışı unsurların neredeyse 1 sayfalık bir yer tutması, haberlere ayrılan yerin önemli ölçüde kısıtlamanın yanı sıra haberlerin oluşturduğu genel bütünlüğü

¹ Örneğin, 21 Nisan, 2 ve 20 Mayıs, 12 ve 29 Haziran 2006

² 31 Mayıs 2006 tarihli gazete.

de bozmaktadır. Bunun yanı sıra tam sayfa ilanlar nedeniyle 2 dış politika sayfasından birinin hiç yayınlanmadığı günler olmuştur.³

Bu ilanlar arasında dış ilişkilerle ilgisi olan duyurular ya da kültür-sanat duyuruları olmaları nedeniyle sayfada bulunması uygun bulunabilecek ilanlar da yer bulmuştur. Kitap ilanları, yazar imza günleri, dış pazarlamaya yönelik iş ilanları, anne babanın yurt dışı görevleri nedeniyle orta öğrenimini dışarıda görenlere yönelik sınava ilişkin YÖK ilanları bunlar arasındadır.

Konu dışı unsurların dış politika sayfasında önemli bir yer kaplaması sayfadaki haber sayısını azaltmakla birlikte 30 Nisan 2006 günü 10. sayfada da tam sayfa olarak yayımlanan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Türkiye tanıtım ilanı olumlu ve ilgisi bakımından gerekli görülebilecek bir unsurdur. Fakat 3 ayda farklı büyüklüklerde toplam 531 ilana yer verilmesi alan açısından önemli bir sorun yaratmıştır.

4. Ön sayfada çıkan dış politika haber sayısı

Araştırma süresi boyunca Cumhuriyet gazetesinin ön sayfasında dünya gündeminin önemli başlıklarına ilişkin haberlere düzenli olarak yer verildiği görülmüştür. Hergün ortalama 3.5 haberin bulunduğu ön sayfada toplam 316 haber yayınlanmış, günde en az 1,⁴ en çok da 8 haber⁵ yer bulmuştur.

Bu sayfada yer alan haberlerin ayrıntılı açıklamaları genellikle “Dış Haberler” sayfaları yerine diğer sayfalarda bulunmaktadır. Bu bağlamda sayfa 8, “haberlerin devamı” adı altında ön sayfadaki başlıkların ayrıntılarını içeren haberlerden oluşmaktadır.

5. Dış haberler sayfasında çıkan toplam haber sayısı

Cumhuriyet gazetesinin 10 ve 11. sayfalarında araştırma boyunca çıkan toplam haber sayısı 1262 olarak saptanmıştır (günde ortalama 14). “Dış Haberler” sayfalarında günde en az 5,⁶ en çok 19 haber⁷ yayınlanmıştır.

³ 14 ve 21 Nisan, 15 Mayıs ve 29 Haziran 2006 tarihli gazetelerin 10. sayfaları bu bakımdan iyi birer örnektir.

⁴ 8 Haziran 2006

⁵ 16 Nisan 2006

⁶ Bunda 20 Mayıs 2006'da 10. sayfada Nezihe Meriç'in yayınlanan öyküsü nedeniyle dış politika sayfasının tek sayfa olarak 11. sayfada çıkmasının önemli etkisi vardır.

⁷ 27 Nisan ve 11 Mayıs 2006 tarihlerindeki gazeteler

Bu ortalama gözönünde bulundurulduğunda dış politikaya ayrılan 2 sayfadaki haber sayısının niceliksel anlamda doyurucu olduğu söylenebilir. Bu haberlerin dağılımı aşağıda “Konu Dağılımı” başlıklı bölümde ayrıntısıyla incelenecektir. Bu noktada olumsuz tek konu, yukarıda ayrıntısıyla belirtildiği gibi, haber sayısında 5’e kadar varan düşüşün yaşanmasına neden olan konu dışı unsurların tuttuğu geniş yer ve hatta kimi zaman doğrudan bir sayfanın eksiltilmiş olmasıdır.

6. Dış haberler sayfasındaki günlük/haftalık köşe yazarları

Bir gazetenin dış politika yayınları değerlendirilirken göz önünde tutulması gereken en önemli ölçütlerinden biri olan köşe yazarlarının sayısı ve yazı sıklığı açısından Cumhuriyet gazetesi doyurucu kabul edilebilir.

Dış haberler sayfasında her Pazartesi ve Cuma günü düzenli bir şekilde “Bıçak Sırtı” köşesinde yazan Erol Manisalı ile Salı günleri “Kavşak” adlı köşesinde yazan Özgen Acar dönemsel gelişmelere göre gündemde yer alan iç politika olayları kadar dış politikaya yönelik değerlendirmelerde de bulunmaktadır.

Bu yazarların dışında Perşembe günleri Hakan Aksay “Perşembe’nin Gelişi” adlı köşesinde genellikle Rusya ile ilişkiler ve Rusya’nın kendi iç gelişmelerine ilişkin yazılar yazarken Salı günleri Ali Sirmen “Dünyadan Bugün”, Pazartesi günleri Hüseyin Baş “Değişen Dünyadan” köşelerinde dünyada ve Türkiye’deki uluslararası ilişkileri ilgilendiren olayları yorumlamaktadır.

Gazetenin diğer sayfalarında uluslararası politikadaki dönemsel olayların öne çıkması sebebiyle Güray Öz, Ergin Yıldızoğlu ve Mümtaz Soysal gibi yazarların köşelerinde araştırma kapsamına giren konulara yer verdikleri görülmektedir.⁸

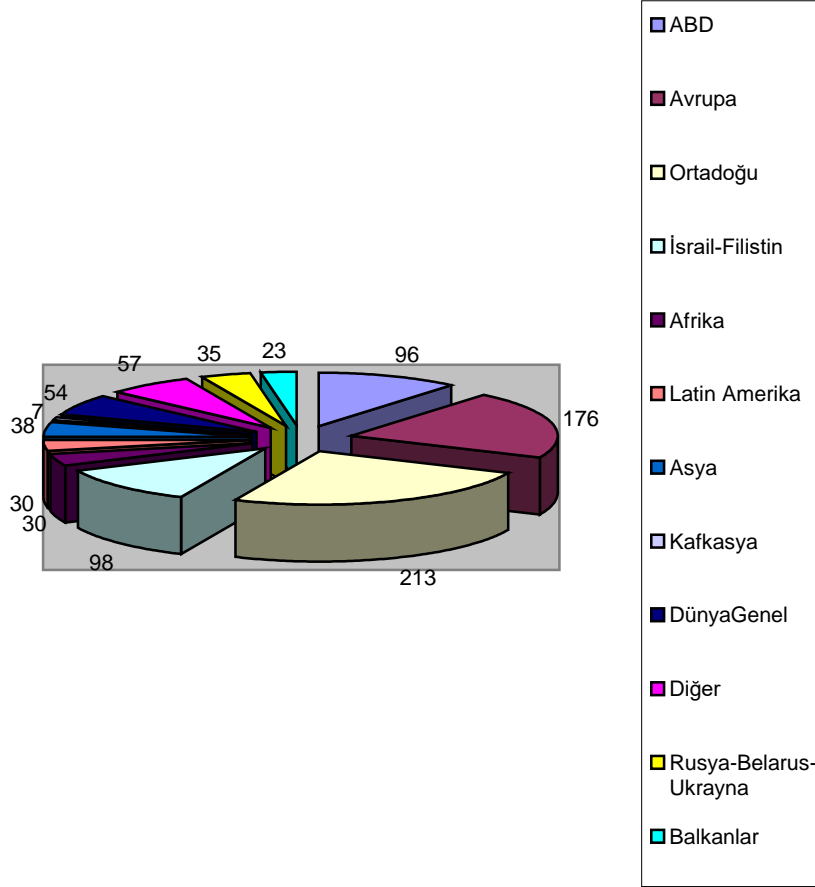
⁸ Örneğin AB’yle müzakereler konusunda ilişkilerin gerildiği dönemde 14 Haziran 2006 günü 5 köşe yazarı dış politika ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur.

7. Konu dağılımı

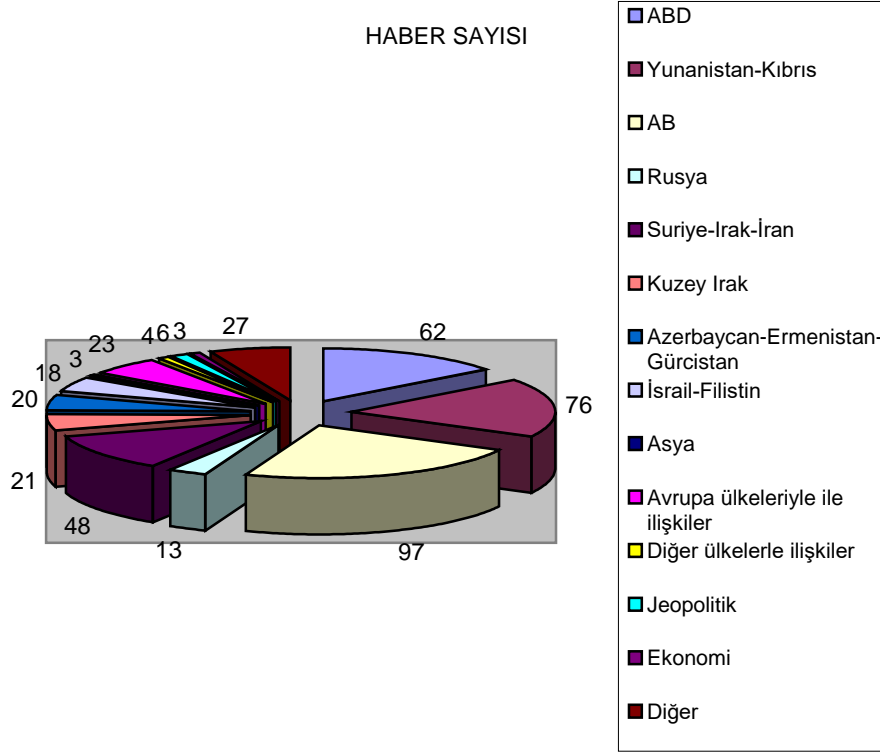
a. Dış haberler sayfası

i. Dünya haberleri

HABER SAYISI

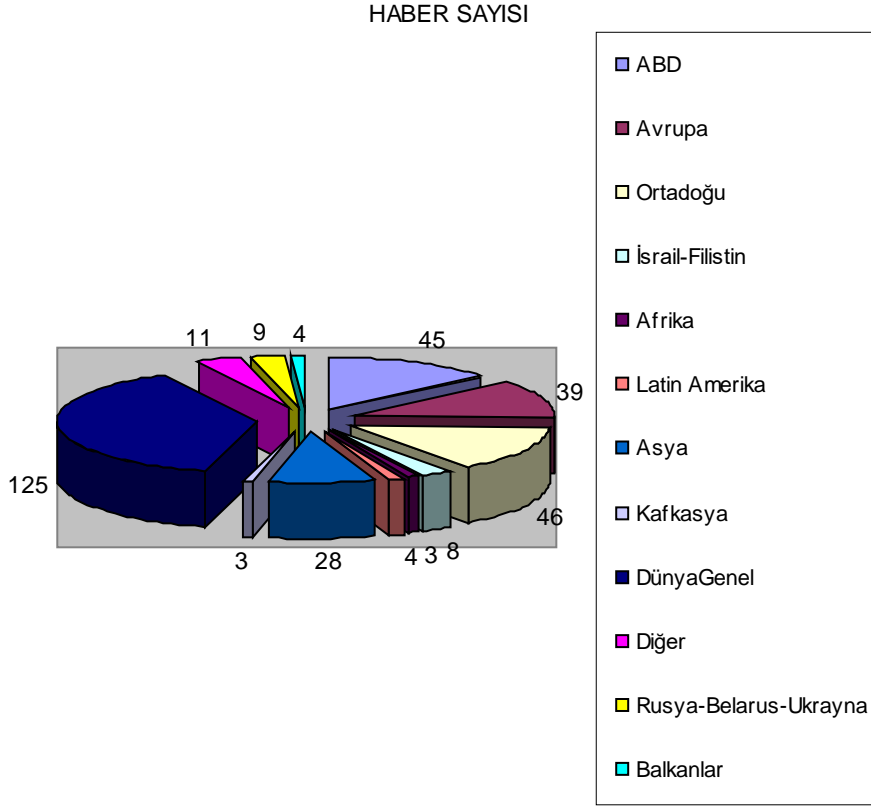
ii. Türk Dış Politikası haberleri

TDP'yle ilgili toplam 421 haberin yer aldığı dış haberler sayfasında en büyük payı 97 haberle AB ile ilgili konuların ve 76 haberle Yunanistan ve Kıbrıs ile ilgili konuların aldığı göze çarpmaktadır. Bu oranlar incelendiğinde özellikle Türkiye-AB üyelik müzakereleriyle ilgili Kıbrıs Rum vetosunun ciddi olarak tartışıldığı dönemlerde haber sayısı artmıştır. Yine, hemen bu dönemi izleyen süreçte Kıbrıs'taki gayrimenkullere ilişkin iki taraf arasında anlaşma zeminin arandığı Haziran ayı bu haberlerin en geniş yer tuttuğu dönem olmuştur.

Dış haberler sayfasında "Dünya" haberlerine ayrılan kısmın TDP haberlerine ayrılan alana göre daha çok haber içermesinin temel sebebi, TDP haberlerinin genel olarak diğer sayfalarda yer alıyor olmasıdır.

b. Diğer sayfalardaki haberler
i. Dünya haberleri

Gazetede temel olarak dış politika haberlerinin yayınlandığı “Dış Haberler” sayfası dışındaki sayfalarda yer alan haberler incelendiğinde “Dünya Genel” kategorisinin 125 haberle başı çektığı belirlenmiştir. Bu konu dahilinde küreselleşme, ekonomi, silahsızlanma, terör-güvenlik, açlık gibi dünyanın bütününe ilgilendiren konuların yanında özellikle Haziran ayı başlarında sadece tek ülkeyi ilgilendirmeyip tüm ekonomik sistem üzerinde etkili olan ekonomik sarsıntılara yönelik haberler yoğunluk kazanmıştır.

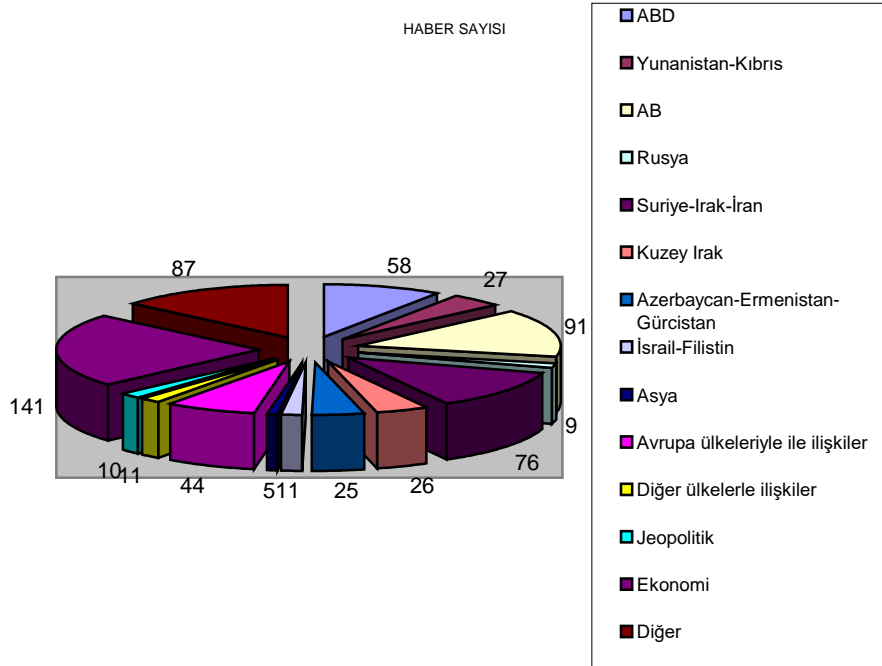
“Dış Haberler” sayfası dışındaki sayfalarda büyük oranda yer alan dünyadaki gelişmelere ilişkin haberlerde ülkesel çeşitlilik ve konu bütünlüğü açısından haberlerin doyurucu olduğu kabul edilebilirse de, grafikte görüldüğü gibi dünyanın bütününde gündemde yer tutan ABD, Avrupa ve Orta Doğu haberlerine daha fazla yer verilmesi gündemi takip ve yeterlilik

açısından olumlu özelliklerdir. Fakat dünyanın bütününde meydana gelen gelişmeler bakımından bölgeler arası orantısızlık eksik bir yön olarak nitelenebilir.

ii. Türk Dış Politikası haberleri

“Dış Haberler” sayfası dışındaki sayfalardaki TDP’ye ilişkin haberler dünyanın genelini ilgilendiren gelişmelere yönelik haberlerden ayrı olarak incelenmiş ve aşağıdaki grafikte görülen değerler ortaya çıkmıştır.

Buna göre en fazla haberin yer aldığı ekonomik gelişmeler, AB’yle ilişkiler ve Suriye, Irak ve İran ile ilişkiler, bu dönemde Ortadoğu’da giderek artan kriz ortamı, İran nükleer programıyla ilgili sorunlar, Türkiye’nin ABD işgalindeki Irak’a yönelik endişeleri ve AB’yle özellikle Kıbrıs konusunda yeniden derinleşen tartışmalar gözönünde bulundurulduğunda Cumhuriyet’in genel olarak gündemi takip etme ve çeşitliliğe özen gösterme açısından olumlu bir tutum gösterdiği anlaşılmaktadır. Fakat özellikle çok yönlü ilişkiler dikkate alındığında Avrupa ülkeleri ve Asya ülkelerine neredeyse önemsiz sayılacak bir düzeyde yer verilmesi önemli bir eksiktir.

8. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi

Daha önce belirtildiği gibi Cumhuriyet gazetesinin dış haberler sayfasının dışında her Pazartesi günü sayfa 9'da "Dış Basın" başlığıyla yabancı gazete ve yayın organlarından alınan makale, köşe yazısı ve karikatürlere yer verilmektedir.

Araştırma döneminde "Dış Basın" sayfasında toplam 48 çeviri yayınlanmıştır (ortalama 4). En fazla çevirinin yer aldığı 17 Haziran 2006 tarihinde 5, en az sayıda çevirinin olduğu 3 Nisan 2006'da 3 yazı yer bulmuştur. Bu sayfada The Guardian, Die Welt, Jerusalem Post, St.Petersburg Times, Jordan Times, The Independent, Daily Telegraph, Tehran Times, SanFrancisco Chronicle, International Herald Tribune, Newsweek, Stuttgarter Zeitung, Cyprus Mail, Tageszeitung, Ta Vima, El Hayat, El Cedide, El Ahram, Apoyevmatini, Courier International, Daily Mail gibi yayın kuruluşlarından çevirilere yer verilmiştir.

Bu çevirilerde genellikle Türkiye ve dünya gelişmeleriyle ilgili farklı ülkelerdeki görüş farklılıklarına yer verilerek bir konu hakkında değişik bakış açılarının sunulmakta ve böylece konuya hakimiyet ve farklı görüşlere ulaşma olanağı artmaktadır. Fakat her ne kadar farklı ülkelerden görüşlere yer verilme düzeyi olumlu sayılırsa da aynı konudaki karşıt tutumlara aynı anda yer verme açısından bir düzen olduğunu söylemek zordur. Bunun yanında kimi çevirilerin güncel politik unsurların yanı sıra yayınlandığı ülkenin iç gelişmeleri veya o ülkedeki toplumsal olaylara ilişkin olması sonucu okuyucuya ciddi haberler arasında farklı bir alternatif de sunulmaktadır.

Örneğin Kıbrıs sorunuyla ilgili AB'nin kriz haline dönüşen taleplerine yönelik sadece Türk basınında yer alan görüşlere bağlı yaratılan tek taraflı bir bakış açısı yerine 26 Haziran 2006 tarihli "Dış Basın" sayfasında Yunan basınından "Apoyevmatini" gazetesinin görüşlerine yer verilmiş olması olayın farklı bakış açılarını da görerek daha tutarlı bir şekilde değerlendirilebilmesi olanağını sunmaktadır. 8 Mayıs 2006 Pazartesi günü "The Guardian" gazetesinden aktarılan ABD'deki göçmen sorunuyla ilgili yazı okuyucuya kimi olaylara dünyanın farklı yerlerinde ne gibi farklı tepkiler gelebildiği konusunda fikir vermektedir. "International Herald Tribune" ve "New York Times" gibi gazetelerde yer alan ve kilit olaylara mizahi bir yaklaşım sunan karikatürler sayesinde de bir çeşitlilik sağlanmaktadır.

Özellikle seçilen yayın organlarının çok geniş yelpazede ülke çeşitliliğine sahip olması ve genellikle konuyla ilgili ülkelerin en önemli ve saygın kuruluşlarına yer veriliyor olması sayfanın doyuruculuğunu önemli oranda artırmaktadır. Fakat çeviriler arasında göze çarpan önemli bir eksiklik genellikle dünyadaki veya çeviri yapılan ülkedeki gelişmelere ilişkin yazılara yer verilmesi ve TDP'yi ilgilendiren ya da derinden etkileyen iç gelişmelere ve olaylara diğer ülkelerden bakışı içeren yazılara çok fazla yer verilmemesidir.

9. Diğer sayfalardaki dış politika haberi/köşe yazısı

Daha önce belirtildiği üzere Cumhuriyet gazetesinde “Dış Haberler” sayfaları dışında da dış politika haberlerine yer verilmektedir. Özellikle ön sayfadaki haberlerin devamı niteliği taşıyan 8. sayfa başta olmak üzere diğer haber sayfalarında güncel anlamda önem taşıyan dünya gelişmeleri ve büyük çoğunlukla da TDP'yi ilgilendiren haberleri bulmak mümkündür.

Bu sayfalarda yer alan toplam 946 haberin günlük dağılımında en düşük sayıya 3 haberin olduğu 2 Nisan 2006 tarihinde⁹ rastlanırken en yüksek rakama 12 Nisan 2006'da¹⁰ 23 haberle ulaşılmıştır. Günlük ortalama 11 haberin yayınlandığı bu sayfalarda genellikle uzman görüşleri, olayların tarihsel arka planı, yazı dizileri vb. alternatifler göze çarpmaktadır.

Pazar günleri “Pazar Konuşu” adlı sayfada önemli bir devlet adamı veya büyükelçi ile yapılan söyleşiyle¹¹ okuyucuya dış politika olayları konusunda uzman görüşlerinden faydalanma imkanı sağlanmıştır. Ayrıca özellikle dış politikada o dönemde geniş tartışmaya neden olan ve uluslararası alanda önem kazanan bir gelişmeye ilişkin önemli uzmanlar tarafından kaleme alınan yazı dizileri dönem dönem bu sayfalarda yer almıştır.¹²

⁹ Bu tarihte Cumhuriyet'in bir süredir devam ettirdiği “tehlikenin farkında mısınız” kampanyası dahilinde haberlerin ve köşe yazılarının genelde iç politika gelişmelerine ve iktidara ilişkin eleştirilerle laiklik sorunu temeline oturan güncel görüşlere yer verilmesi ve güneydoğudaki olayların gündemin merkezine yerleşmesi sebebiyle dış politika haberlerinin ikinci plana atılarak dış haberler sayfası ile sınırlandırıldığı görülmüştür.

¹⁰ Bu tarihte başbakanın danışmanı Cüneyt Zapsu'nun ABD ziyareti ve bu ziyaret sonrası ortaya çıkan tartışmalara ilişkin haberlere önemli oranda yer verilmiş ve Mümtaz Soysal, Ergin Yıldızoğlu, Hikmet Çetinkaya, Orhan Birgit, Güray Öz gibi köşe yazarları çoğunlukla bu konuyu işlemişlerdir.

¹¹ Örneğin 2 Nisan 2006'da İsveç Eski Başbakanı Carl Bildt'in görüşlerine yer verilmiştir.

¹² 10 Mayıs 2006'da Aytac Yalman'ın yazdığı “Küreselleşme ve Kültür”, 15 Mayıs 2006'da Ergün Şanlı'nın yazdığı “Fransa ve Ermeni Etkinlikleri”, 12 Nisan 2006'da “ABD kışkırtıcılığı”

10. Yapılan olgusal hatalar

Araştırma dönemi boyunca Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haberler içinde 1 haberde olgusal hataya rastlanmıştır. 3 Mayıs 2006 tarihli gazetenin 9. sayfasında yer alan dünyada nükleer enerjinin kökenine ilişkin haberde ABD nükleer silah projesi sonrası ilk atom bombası Little Boy'un 6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya, ikincisi olan "Fat Man"ın ise 15 Ağustos'ta Nagasaki'ye atıldığı belirtilmiştir. Siyasi tarihle ilgili birçok kaynak incelendiğinde Hiroşima'ya atılan ilk atom bombasının tarihi 6 Ağustos 1945 olmakla birlikte ikinci atom bombası Nagasaki'ye 15 değil 9 Ağustos 1945 tarihinde atılmış, 14 Ağustos 1945'te ise Japonya teslim olduğunu bildirmiştir.¹³

11. Fotoğraf kullanımı

Dış politika haberlerine yer verilen "Dış Haberler" sayfasında olaylara ilişkin okuyucunun tutarlı ve geniş kapsamlı bilgi sayesinde daha kapsamlı bir yorumlama düzeyine ulaşabilmesi için büyük önem taşıyan fotoğraf kullanımı Cumhuriyet gazetesinin önemle üzerinde durduğu bir konudur. Her gün Reuters, AP, AFP gibi yabancı kaynaklardan alınan fotoğraflara yer veren Cumhuriyet bu anlamda doyurucudur.

Özellikle Ortadoğu'daki gelişmeler konusunda hemen hergün yayınlanan haberlerde kullanılan fotoğraflar her ne kadar belli bir kanıksama duygusu yaratması nedeniyle hakettiği etkiyi göstermese de haberler içinde önemli bir yer tutmakta ve okuyucuyu satırlar arasında tam anlamıyla gözünde canlandıramadığı "rutin/olağan" bir hal almış yaşama ölümün hiç olmadığı kadar bütünleştiği bir dünyayla tanıştırmaktadır.

Sayfada kullanılan haberler yazıyla önemli ölçüde ilgili olup genelde haberle aynı oranda yer kaplamaktadır. 12 Nisan 2006 tarihli Gazze saldırısı sonrası bir Filistinli çocuğun ölmesi sonrası İsrail'in özür dilediği ve "Çocuk öldürdük, üzgünüz" başlıklı haberin çarpıcı bir hal almasında fotoğraf önemli bir yer taşımaktadır. Bağdat'ta bir saldırı sonrası üzerinde 100 m'den fazla yaklaşılmasını yazan bir Amerikan zırhlısının önünden geçen çarşafli bir kadının umursamaz tavırları da bölgedeki vahşete farklı bir bakış açısı kazandıran 9 Mayıs 2006 tarihinde yayınlanan fotoğraftır.

Suriye", 20 Haziran 2006'da Yılmaz Pekşen'in yazdığı "Çin" ve 21 Haziran 2006'da Cemil Turan'ın yazdığı "İran adında bir mücevher" yazı dizileri örnek verilebilir.

¹³ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara, İmge Kitabevi, 2005, s. 187.

Cumhuriyet'in özellikle "Dış Haberler" sayfasında yer verdiği fotoğraflar büyük oranda haberde anlatılmak isteneni daha geniş şekilde açıklayıcı nitelikte ve tamamen bağlantılı olmakla birlikte 28 Haziran 2006 tarihinde yayınlanan "Saddam Hüseyin'e Kürt Davası" başlıklı haberle birlikte yer alan AFP kaynaklı fotoğraf bu kuralı bozan bir yapıdadır. Irak Hükümeti Ceza Mahkemesi'ndeki yargılamadan bahseden haberin hemen altında bir önceki günde Hille'de yapılan saldırılar sonrası yaralanan bir babayla oğlunun hastane görüntüleri bulunmaktadır. Bu genelde uyulan fotoğraf ile haberin ilgili olması kuralına aykırı bir mahiyettedir.

B. Niteliksel ölçütler

Cumhuriyet gazetesinde dış politikaya ilişkin haberler genel anlamda incelendiğinde göze çarpan en önemli özellik dış haberlere istikrarlı bir şekilde hergün 2 sayfa ayrılması ve başta ön sayfa olmak üzere diğer sayfalarda da gündemin önemli konularına yer verilmesidir. Bu nedenle, gerek günlük haber sayısı gerekse haberlerin içeriği ve gündemi takip etme niteliği yönünden gazetenin doyurucu olduğu söylenebilmektedir.

Özellikle "Dış Haberler" sayfasındaki dünya haberleri ve iç sayfalarda daha çok TDP'yi ilgilendiren haberlerde içeriğin ciddi bir nitelik göstermesi ve gündemin önemli konularını farklı bir perspektif dahilinde inceliyor olması gazetenin olumlu yanları arasındadır. Magazinel haberlere mümkün olduğunca az yer verilmekle birlikte bu tür haberlerin genellikle arka sayfada toplandığı gözlenmiş, "Dış Haberler" sayfasındaki bu nitelikteki haberlerin ise önemli mahiyetteki birçok haberin yanında taşıdığı alan açısından gözardı edilebilir şekilde olduğu görülmüştür. Fakat Pazar günleri "Dış Haberler" sayfasında yayınlanan "Pazar Haberleri" başlıklı genelde dış merkezli ve magazinel nitelikte¹⁴ okuyucuya güncel haberlerin dışında farklı alan ve konularda bir haber çeşidi sunan yazılar bu açıdan değerlendirildiğinde genel yapıdan farklılık arz etmektedir.¹⁵

Bazı haberlerde haberin genelinde sadece bilgilendirici ve sert eleştiriden uzak bir dil kullanmaya özen gösterilse de haberlerin başlıklarında oldukça sert ve doğrudan gazetenin bakış açısı hakkında fikir veren bir tutum sergilenmektedir. Bu durum, genel anlamda hükümete

¹⁴ 16 Nisan 2006 tarihli "Mersi Mösyö Villepin" ile Brüksel mahreçli "Sokağın Sesi" gibi haberler.

¹⁵ Örneğin "Yalnızlar kentinde Paskalya düşleri" başlıklı Münih mahreçli haber ve "Mozart'a kimse dokunamaz" başlıklı magazinel-kültürel bir yazının yayımlandığı 23 Nisan 2006 tarihli gazete

eleştirilerin yoğunlaştığı bir dönemde birçok dış politika haberinin iç politika gelişmeleriyle ilişkilendirildiği de gözönünde bulundurulduğunda, Cumhuriyet'in "klasik" yaklaşımına uygun sayılabilir.

Bir gazetenin dış haberleri işleyişi konusunda belirleyici olacak en önemli ölçüt dünyada meydana gelen gelişmelere yönelik haberlerin yanı sıra bu gelişmeleri yorumlayıp farklı bakış açıları kazandıracak ve ülkeler arasındaki yaklaşım çeşitliliğini ortaya koyacak şekilde farklı basın organlarından alınmış yazılara yer vermiş olmasıdır. Bu açıdan Cumhuriyet gazetesi düzenli olarak her hafta Pazartesi günleri 9. sayfasında "Dış Basın" adı altında çok çeşitli yayın organlarından alınan makale, haber ve karikatürlere yer vererek okuyucuya gerek dünyada gerekse Türkiye'de gündemde olan dış politika gelişmeleriyle ilgili farklı görüşlere ulaşma ve bunlar arasında kıyaslama yapma imkanı sunmaktadır. Dış basından yapılan çeviriler, gündemde önemli yer tutan olaylarla ilgili kapsamlı bilgi verecek uzman ve kilit isimlerle söyleşiler,¹⁶ nükleer kriz, İran sorunu, Çin'in ekonomik gelişimi ve dünya ticaretindeki yerinin uluslararası politikada sahip olduğu öneme atfen bu konularda okuyucuyu bilgilendirme amaçlı hazırlanan yazı dizileri, haberlerde ayrıntıya girmeden muğlak olarak geçen kimi konular hakkında daha çok açıklayıcılık kazandırmaktadır.

Haberlerin içeriği incelendiğinde genellikle çok yönlü ve nesnel bir üslup izlenmeye özen gösterilmeye çalışılsa da Cumhuriyet'in geleneksel ulusalcı yapısı nedeniyle kimi konularda daha korumacı ve ulusal değerleri temel alan yorumlar bulunmaktadır. Özellikle köşe yazarlarının zaman zaman ülke iç politikasıyla ilişkilendirdikleri dış politika gelişmelerinde bu ulusalcı tavır daha belirgin hale gelmektedir. Örneğin diğer yayın kuruluşlarının çok üzerinde durmayıp çoğunun değinmeden geçtiği ABD'li yetkililerin İskenderun limanında derinlik ölçümü yaptığına dair haberlere Nisan başından itibaren uzun süre boyunca hem ön sayfada hem iç sayfalarda geniş yer veren tek gazete Cumhuriyet olmuştur.¹⁷

Uluslararası politikayı ilgilendiren birçok konuda okuyucuya haberin tarihsel arka planı haberden ayrı biçimde aktarılarak haberin bütünsel ve kapsamlı bir hal alması sağlanmaktadır.¹⁸ Aynı şekilde Türkiye'de yoğun

¹⁶ 2 Nisan 2006'da İsveç Eski Başbakanı Carl Bildt ile AB gelişmeleri ve Kıbrıs konusunda sohbet, 25 Haziran 2006'da Hırvatistan'ın Ankara Büyükelçisi Gordan Bakota ile AB ve Balkanlar üzerine Pazar söyleşisi.

¹⁷ 1 Nisan 2006'da "Dışişleri seyrediyor" başlığıyla kamuoyuna Amerikan gemilerinin İskenderun limanına yanaşma hazırlığı yaptığını duyurmuştur

¹⁸ 23 Mayıs 2006'da Karadağ'ın bağımsızlığını ilan etmesi hakkında verdiği ek açıklamayla Yugoslavya'nın tarihine ilişkin temel oluşturacak kronolojik bilgiler verilmiştir

tartışmaya yol açan bazı konularda -bunlar kimi zaman iç gelişmelerle ilgili de olsa- bu olayların dış ülkelerde yol açtığı tepkiler, farklı yorum ve bakış açılarıyla Türkiye'nin genel dış politikasıyla ilişkilendirilerek verilen birtakım değerlendirmelerle o yayın organının referansında haberin temeli oluşturulmaktadır.¹⁹ Çok yönlülük bakımından 14 Haziran 2006 tarihinde AB ile müzakere sürecindeki sıkıntılara ve veto engelini aşılmasından sonra İngiltere, Fransa, Belçika, Avusturya, Almanya ve Kıbrıs basınından görüşlere yer verilerek Türkiye'de tartışılan süreçle dış yorumlar arasındaki fark belirlenmiştir.

Yine yukarıda konu dağılımı bölümünde belirtildiği gibi uluslararası alanda çok geniş bir ülkesel perspektifte haberlere yer verilirken Turhan Selçuk, Musa Kart ve yabancı kaynaklı karikatürler sayesinde gündemin yoğunluğuna mizahi ve yumuşatıcı bir üslupla dikkat çekmek hedeflenmektedir.²⁰

Cumhuriyet'in dikkat ettiği bir diğer nokta da haberin okuyucu üzerindeki etkisini arttıracak şekilde çarpıcı ve yaratıcı başlıklar kullanması ve kimi zaman bu yollu bir ironiyle kendi bakış açısını ortaya koymasındadır.²¹ Başlıkların genel formülasyonu incelendiğinde yazının geneli hakkında belirleyici bir kanı oluşturacak türden kısa, yalın ama etkili başlıklar kullanılmaya özen gösterilmiştir. Örneğin İran krizi hakkında sadece başlıklar incelendiğinde dahi olayların genel gelişimi ve kronolojik süreç hakkında fikir sahibi olunabilmektedir.²²

Haberler nesnellik açısından değerlendirildiğinde gerek dünya haberleri gerekse TDP'yi ilgilendiren konularda haberi nesnel bir tavır ve bilgilendirici bir üslupla verirken özellikle köşe yazıları ve üzerinde yorum yapılan haberlerde Cumhuriyet'in ulusalcı-sol-Avrasyacı çizgisi dikkat çekmektedir.

¹⁹ 18 Nisan 2006'da Newsweek'in bir haberinde kullandığı "Türkiye geriye kayıyor" yorumu, ABD-Türkiye ilişkileriyle Beyaz Saray'ın Erdoğan'a bakışının konu alındığı bir haberde temel dayanak olarak kullanılmıştır.

²⁰ Turhan Selçuk'un 22 Mayıs 2006'daki karikatürü vb.

²¹ "Tarihi tokatla gözdağı" başlıklı 25 Mayıs 2006 tarihli haberde Ahmedinejad'ın uluslararası topluma verdiği yanıtı bunu destekleyen bir fotoğrafla da tamamlanarak ironik bir yaklaşım sergilenirken "Laiklik işgüzarlık oldu" başlığı ile Babacan'ı hedef alan 2 Haziran 2006 tarihli haberde ise gazete kendi yorum ve üslubuna da yer vermiştir.

²² Örneğin, "ABD İran'ı nükleerle vuracak", "Washington: İran hazırlıkları rutin", "Tahran tehlikeli adım attı", "El Baradei İran'ı ikna etmek için Tahran'da", "Rusya taraf olmayacak", "Bush Hu'yu ağrıladı", "ABD saldırırsa ilk İsrail'i vururuz", "AB reaktör teklif ediyor", "ABD'den İran'a şartlı görüşme teklifi" vb. başlıklar.

Gündemi takip edebilme açısından gerek uluslararası politikada dönemin önemli yer tutan haberleri gerekse Türkiye iç gelişmeleri ile bağlantılı dış politika olaylarında doyurucu olduğu söylenebilir. Özellikle George Soros'un 17 Haziran 2006 akşamında Açık Toplum Enstitüsü girişimiyle Türkiye'ye gelip yaptığı basına kapalı toplantı medyanın hiçbir kuruluşunca haber yapılmamış ve 21 Haziran 2006'daki haberde belirtildiği gibi sadece Cumhuriyet gazetesi ile NTV bu konu hakkında bilgi vermişlerdir. Bu konunun diğer yayın organlarında yer bulmaması sonrası Soros'un yaptığı basın toplantısıyla birlikte diğer kuruluşların bu konuya değinmelerine rağmen Cumhuriyet'in bu konuyu gündeme girdiği andan itibaren takip ediyor oluşu habercilik anlayışı açısından önemlidir.

Ancak kimi zaman "Dış Haberler" sayfasındaki konu dışı unsurların kapladığı alanın genişlemesi, kimi zaman sayfalardan birinin hiç yayınlanmamış olması sebebiyle dünya gündemini yakından ilgilendiren bir konu üzerinde çok fazla durulmadan geçilebilmektedir. Örneğin AB ile giderek bir kriz ortamına yaklaşıldığı ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin veto sıkıntısının yaşandığı bir dönemde konu dışı unsurların fazlalığı sebebiyle bu konu üzerinde çok durulmamıştır. İç politika olaylarının ciddi oranda gündemde olduğu dönemlerde Cumhuriyet dış politika olaylarına ayırdığı alanlarda kesintiye giderek birçok olayı ayrıntıya girmeden aktarmıştır. Özellikle Danıştay saldırısının yoğun oranda tartışıldığı dönemde genelde TDP'yle ilgili önemli gelişmelere yer verilen iç sayfalarda bu konular yerine saldırılar, laiklik, hükümete eleştiriler üzerinde durulmuş ve köşe yazarlarının büyük bölümü bu olayları yorumlamışlardır.

Sonuç olarak, gerek dış haberler sayfasında gerekse gazetenin diğer sayfalarında yayınlanan haberlerin gündemi yakından takip ederek güncel siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri açıklayıcı ciddi bir üslup ve uzman görüşleriyle zenginleştirerek sunan Cumhuriyet'in dış politika habercilik anlayışının bu anlamda doyurucu olduğu söylenebilir.

III. Genel Değerlendirme

Uluslararası politika ve Türkiye'nin genel dış politikasıyla ilgili haberlerin işleniş tarzı, bölgesel ve ülkesel bazda çeşitlilik düzeyi, yararlanılan kaynakların niteliği, nesnellik ve çok yönlülük, gündemi takip edebilme ve ciddilik düzeyi gibi ölçütler göz önüne alındığında Cumhuriyet gazetesinin okuyucuya sunduğu haberler ve analizlerin doyurucu bir nitelik taşıdığı ortaya çıkmıştır. Her ne kadar nesnellik, yalın dil ve çok yönlülük konusunda yukarıda dikkat çekildiği gibi birtakım eksiklikler mevcutsa da haberlerin genelinde incelemenin bütününde belirlenen ölçütlere büyük oranda uygunluk belirlenmiştir.

Yukarıda niteliksel ölçütler bölümünde belirtildiği gibi genel anlamda “Dış Haberler” sayfasına hergün düzenli olarak iki sayfa ayrılmasına dikkat edilmekle birlikte dünya ve Türkiye’de önemli gelişmelerin yaşandığı görece yoğun gündemli dönemlerde dış politikaya ayrılan sayfa sayısı artırılarak özellikle haber sayfalarında TDP’ye ilişkin ayrıntılı açıklamalara, uzman görüşlerine, yabancı kaynaklı alıntılara, konuyu pekiştirici karikatürlere ve olayı somutlaştıran fotoğraflara yer verilmesi Cumhuriyet’in dış politika haberciliğine verdiği önemin göstergesidir. Fakat bu düzenli gidişin kesintiye uğradığı dönemlere de rastlanmış ve kimi zaman önemli dış politika gelişmelerinin meydana geldiği dönemlerde gündemdeki konunun sınırlı bir şekilde işlendiği görülmüştür. Nisan ayı boyunca gerek Güneydoğu’daki olaylar gerekse laiklik tartışmaları çerçevesinde iktidar partisine yönelik haberler nedeniyle ülke içi gelişmeler ön planda olmuş, hem ön sayfadaki “Tehlikenin farkında mısınız” üstbaşlığı altındaki değerlendirmeler hem de iç sayfalardaki TDP’ye ayrılan bölümlerde daha çok bu gelişmelerle ilgili yorumlar yapılması sonucunda dış politika haber sayısında bir düşüş gözlenmiştir. Cumhuriyet’in genel anlamda belirli bir kitleye hitap eden ulusalcı-sol çizgisi ve laiklik kaygıları düşünüldüğünde bu iç politika önceliği normal görünse de geleneksel okuyucu kitlesine sunduğu ciddi ve kapsamlı dış politika anlayışından taviz vermesi hoşgörülebilecek bir durum değildir. Bu durum köşe yazarlarına da aynı oranda yansımış ve yazarlar uluslararası politikayı derinden etkileyen bir gündemde büyük çoğunluk halinde bu konuya değinirken²³ Danıştay ve Cumhuriyet gazetesine saldırıların olduğu dönemde olduğu gibi hem haberler hem de köşe yazıları kimi iç politika olaylarını ayrıntıyla işlemişlerdir.²⁴ Bu olumsuzluk özellikle sürekli bir dış politika yazarının olmayıp güncel gelişmelere göre tüm yazarların hem iç hem dış gelişmelere ilişkin yazı yazdığı düşünüldüğünde önemli bir eksiklik olarak belirmektedir.

Haberlerde ve köşe yazılarında dış politika üzerinden yapılan değerlendirmelerde dahi olayı iç politika ve hükümet faaliyetleriyle ilişkilendirerek genel anlamda bir eleştiri²⁵ ve kendi bakış açısı hakkında fikir veren bir yorumlama yolu izlendiği saptanmıştır. 16 Nisan 2006’da İtalya’da Prodi’nin solu birleştirmesi sonrası iktidara gelmesini Türkiye’de sol pratik üzerinden değerlendirerek kendi bakış açısı doğrultusunda

²³ 14 Haziran 2006’da Türkiye-AB müzakere süreci üzerindeki Rum veto tehdidinin kalktığı dönemde tüm yazarlar bu konuyu işlemiştir.

²⁴ 21 Mayıs 2006 tarihli gazetede ki köşe yazıları.

²⁵ Erol Manisalı’nın 2 Haziran 2006 tarihli yazısında küreselleşmeyi ve uluslararası ekonomi-politiği işlerken Erdoğan’ın “biz Türkiye’yi pazarlıyoruz” sözlerine vurgu yapması önemlidir.

yorumlamış ve laiklik söylemleriyle solda kurulacak ittifakı ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerini dış politika gelişmeleri üzerine inşa etmiştir.²⁶

Objektiflik ve çok yönlülük anlamında incelenmesi gereken yukarıdaki örneklerin yanı sıra Fransa ile Ermeni soykırımı konusunda yaşanan gerginlik döneminde geleneksel ulusalcı konumundan ödün vermeyen fakat aynı zamanda Ermeni tezlerini iki tarafın da bakış açısıyla değerlendiren yazı dizileri ve konuya hem duyarlı hem temkinli köşe yazıları gazetenin nesnellik ve farklı bakış açılarına açıklık ölçütlerine uyan yönüne örnek verilebilir.²⁷ Örneğin, 11 Mayıs 2006'da, Ermeni soykırımını inkarı suç sayan Fransa'nın "Le Figaro" gibi basın organlarına yer vererek hem nesnellik hem çok yönlülüğe uygun bir tutum sergilemiştir.

Dış haberler sayfasındaki haberlerin büyük bölümünde göze çarptığı gibi ajanslardan gelen haberlerin genelde sadece bilgi verici ve olayı olduğu gibi aktarır şekilde yayınlanması ve öz kaynaklarca aktarılan haberlerde ve köşe yazılarında yorumlara yer verilmesi, Cumhuriyet'in dikkat çeken bir diğer özelliğidir. Bu anlamda geleneksel ulusalcı bakış açısı²⁸ bu haberlerin büyük çoğunluğunda hakimdir ve dış politika gelişmelerinde okuyucuya sadece tek yönlü bir bakış açısı verilmekte ve bu yolla hükümeti eleştirerek belli bir tutum benimsenmektedir.²⁹

Kıbrıs'la ilgili sorunların AİHM kararlarıyla iyice belirginleştiği dönemde Mümtaz Soysal'ın 24 Mayıs 2006 tarihli yazısı ile Ali Sirmen'in 28 Haziran 2006'te AB'nin kendi iç sorunlarını anlatarak Türkiye'nin üyelik sürecinde içine çekildiği çözümsüzlük ortamına dikkat çektiği yazılar ulusalcı tutumun örnekleri olarak görülebilir. 2 Haziran 2006 tarihli ABGS'nin AB müzakere pozisyon belgesine laiklik söylemi ekleme girişimini işgüzarlıkla suçlayan ve engelleyen Ali Babacan'ın bu tutumuna yönelik eleştiriler ve iç politika-uluslararası ilişkiler paralelliği doğrultusundaki yorumlar, gazetenin hükümeti laik çizgiden eleştiren üslubuna örnek oluşturan bir haberdir.³⁰

²⁶ Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi Mehmet Ali İrtemçelik'i türban genelgesi nedeniyle azarlayan Erdoğan'ın genel dış politika belirleyiciliğini ve bürokratik hakimiyet yöntemini eleştirerek hem dönemin Türk dış politika liderliği hem de iç süreç gelişmelerini iktidar partisinin zaafıyla ilişkilendiren ve çift yönlü eleştiren 27 Mayıs 2006 tarihli yazı.

²⁷ 15 Mayıs 2006 tarihli "Descartes'in torunlarına yakışmadı" yazısı hem eleştirici hem de gerginliği yumuşatan üsluba örnektir

²⁸ İskenderun limanıyla ilgili sorunla hiçbir gazetenin ilgilenmediği kadar ilgilenmesi ve hükümete yoğun eleştiren köşe yazılarıyla desteklenen 5 Nisan 2006 tarihli gazete.

²⁹ 14 Haziran 2006'da AB ile ilgili gelişmeleri yorumlayan köşe yazılarında AB sürecinin doğrudan hükümetin yetersizlikleri ve sistemsizliği nedeniyle aleyhe dönen bir hal aldığını savunan "Ödün vere vere", "Tren kazası" vb. yazılar.

³⁰ Haberin başlığı "Laiklik işgüzarlık oldu" olarak yazılarak haberin içeriği ve bakışı hakkında fikir verilmektedir.

4 Nisan 2006 tarihli “İran’ın füze şovu” başlıklı haberde kullandığı “ABD’nin kabusu olacak” söylemi gazetenin ABD karşıtlığı olarak gösterilebilirse de kullandığı üslup dikkat çekicidir.

Özellikle İran başta olmak üzere dış gelişmelerin günü gününe takip edilip diğer yayın kuruluşlarının çok üstünde durmadığı Darfur’daki olaylara sınırlı olmakla birlikte yer verilip kapsamlı ve nitelikli dış politika takipçiliği gösterilmiştir.³¹ Dış basından çeviriler yoluyla olaylara sağladığı çok yönlü bakış açısı ve yazı dizileriyle haberlerinde yer verdiği farklı kesimlerin düşünceleri objektiflik açısından önemlidir. 24 Nisan 2006 tarihli Rice’ın Türk-Amerikan ilişkilerindeki yakınlaştırıcı girişimlerinde Washington Times’a atıfta bulunduğu görülmüştür. Haziran ayında yaşanan dünya piyasalarındaki ekonomik sarsıntı ve bunun Türkiye’de yarattığı sonuçlar konusunda geniş ve farklı kaynaklardan aktarılan bilgilendirici ek haberlere yer verilmiş, dış basından ve Türkiye’deki uzmanlardan alınan görüşlerle bütünsel bir temel oluşturulmuştur.

Cumhuriyet gazetesinde dikkat çeken bir diğer tutumda “Avrasyacı” anlayış üzerinden kimi dış politika gelişmeleri hakkında yaptığı değerlendirmelerdir. Klasik olarak savunulan bu bakış açısı özellikle 14 Haziran 2006 tarihinde Avrasya İş Konseyleri Başkanı Tuğrul Erkin’le yapılan ve Rusya ile stratejik ortaklık temeli üzerine oturan söyleşide göze çarpmaktadır. Aynı şekilde Mümtaz Soysal’ın 14 Haziran 2006 tarihli yazısında “gümrük birliğini ve AB konusunu tekrar düşünmek ve şu ülkenin bunca aşağılanıp süründürülmesine son vermek” söylemi etrafında şekillenen yazısı da bu yöndedir.

Tüm bu değerlendirmelerin ötesinde ilkeli ve ciddi yayın anlayışı, dış politika haberlerine gerek üslubu gerekse nesnel ve yalın haberler ile gerekli özeni göstermesi nedeniyle Cumhuriyet gazetesinin genel anlamda doyurucu ve okuyucusunu memnun eden bir dış haberler düzeninin olduğu belirtilmelidir. Gazetenin bütününde okuyucunun uluslararası ilişkiler konusunda gerek duyduğu haber sayısı ve niteliğiyle açıklayıcı ve somutlaştırıcı bilgilendirme yetkinliği sayesinde ve yine dış basından çeviriler, karikatürler, uzmanlarla söyleşiler yoluyla zenginleştirdiği yöntemlerle kendini diğer medya kuruluşlarından ayırmaktadır. Özellikle Pazartesi günleri yayınlanan ve bu çalışma kapsamı dışında kalan “Strateji” eki dış politika konusunda çok kapsamlı ve ayrıntılı yorumların yer aldığı önemli bir kaynaktır. Tüm bu nedenlerle, yapılan inceleme sonucunda Cumhuriyet gazetesinin uluslararası ilişkiler alanında okuyucuya doyurucu bir habercilik hizmeti sunduğu söylenebilir.

³¹ 2 Mayıs 2006 tarihli gazete.

HÜRRİYET GAZETESİ

Burçe YAZICI

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü III. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada "Hürriyet" gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Dış haberlere ayrılan sayfa sayısı

Hürriyet gazetesi, dış haberlere "Dünya" adı altında 2 sayfa ayırmaktadır. Bu sayfalar, genel olarak gazetenin 18-19. veya 20-21. sayfalarıdır ve sürekli olarak ekonomi sayfalarının ardından gelmeleri nedeniyle bir düzen sağlanmış olduğu söylenebilir.

2. Dış haber sayfasında çıkan haber/yazı sayısı

Hürriyet gazetesi "Dünya" sayfalarında inceleme süresi boyunca çıkan haber/yazı sayısı 730'dur (günlük ortalama 8.1). Bunların 644'ü haber 86'sı ise köşe yazısıdır. İki sayfa ayrılmasına rağmen haber/yazı sayısının görece az olmasını sayfadaki konu dışı unsurlarla ve kimi zaman dış politika haberlerine Dünya sayfalarından ziyade diğer sayfalarda yer verilmesiyle açıklamak mümkündür.

3. Dış haber sayfasındaki günlük/haftalık köşe yazarları

Dünya sayfalarında her gün 1 köşe yazısı yayınlanmaktadır ve bu yazılar 2 yazar tarafından dönüşümlü olarak kaleme alınmaktadır. Pazar, pazartesi ve cuma günleri Ferai Tınç, diğer günler ise Hadi Uluengin'in yorumları mevcuttur. İncelenen günlerde sayfada toplam 86 köşe yazısı çıkmıştır. Hadi Uluengin'in 3 gün izin kullandığı belirtilmiş, 2 gün ise sebep gösterilmeden yazısı çıkmamıştır (16 Mayıs ve 20 Mayıs 2006). Ferai Tınç'ın ise 13 Haziran 2006 günü AB müzakereleriyle ilgili ayrıca 1 yazısı daha çıkmıştır. Köşe yazılarında konu dağılımı şu şekildedir:

İç Politika	23	Irak	3
Dünya Genel ¹	20	Kuzey Irak	2
Yunanistan- Kıbrıs Rum Kesimi	8	Avrasya	2
AB	7	Ortadoğu Genel	1
Diğer Avrupa Ülkeleri	7	Filistin	1
İran	5	Latin Amerika	1
Ermeni Tehciri	4	Yugoslavya	1
		ABD	1

Köşe yazarlarının inceleme süresince iç politikaya verdikleri önem şüphesiz Türkiye'de yaşanan önemli olayların bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Fakat, gazetenin Yakın Plan sayfasında cumartesi ve salı günleri köşe yazısı yazan İlter Türkmen'in de iç politika ve dış politika açısından benzer bir dağılıma sahip oluşu¹ köşe yazarları ve sayfalar arasındaki ilişiksizliği teyit eden bir tutumu göstermektedir.

4. Konu dağılımı

Yukarıda belirtildiği gibi sayfada çıkan toplam 644 haberin 420'si Dünya haberlerine, 224'ü ise Türk Dış Politikası (TDP) ile ilgili haberlere ayrılmıştır. Bu haberlerin konulara göre dağılımı şöyledir:

¹ Dünya sayfalarında % 26, belirtilen yazarda ise % 25 oranında.

a. Dünya haberleri

Konu	Haber Sayısı	Yüzde
Avrupa	112	26.6
Ortadoğu	92	21.9
ABD	80	20
İsrail- Filistin	43	10.2
Diğer	30	7.1
Asya	18	4.2
Dünya Genel	12	2.8
Rusya- Belarus-Ukrayna	12	2.8
Latin Amerika	8	1.9
Afrika	7	1.6
Balkanlar	3	0.7
Orta Asya	2	0.4
Kafkasya	1	0.2

b. Türk Dış Politikası'na (TDP) ilişkin haberler

Bölge	Haber Sayısı	Yüzde
Yunanistan-Kıbrıs Rum Kesimi	80	35.7
Diğer	27	12
AB	26	11.1
Avrupa Ülkeleriyle İkili İlişkiler	22	9.8
Suriye/ Irak/ İran	17	7.5
ABD	17	7.5
Diğer Ülkelerle İkili İlişkiler	7	3.1
Kuzey Irak	6	2.6
Filistin-İsrail	6	2.6
Rusya	5	2.2
Asya	4	1.7
Jeopolitik	3	1.3
Ermenistan/Gürcistan/Azerbaycan	2	0.8
Ekonomi	2	0.8
Orta Asya	0	0

Araştırmaların/röportajların ve gündemi dış politikanın oluşturduğu günlerde haberlerin çoğunlukla diğer sayfalarda çıkması nedeniyle TDP'yle ilgili haber sayısı gazetenin dünya sayfalarında oldukça az bir ortalamaya (2.4) sahiptir.

Bölgeler özelinde bakıldığında ise, Ortadoğu, ABD ve Avrupa ülkeleriyle ilgili olan dünya haberlerinin oldukça yüksek sayıda olduğu ve bu 3 bölgedeki dağılımın hemen hemen eşit tutulduğu göze çarpmaktadır. TDP'yle ilgili haberlerde ise genel olarak %55'i geçen oranda ağırlığı Avrupa (AB, Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler, Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi) oluşturmaktadır. Gazetenin diğer bölgelere ayırdığı haber sayısı ve oranı ise yeterli görülmemektedir.

5. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi

İnceleme süresi boyunca, dış basında çıkan haberlerin genel bir özeti verilerek veya bu haberlere değinilerek yapılan haberlere rastlanmıştır. Ancak gazetenin dünya sayfalarında doğrudan bir makale veya köşe yazısı çevirisi bulunmamaktadır.

6. Dış politika sayfasındaki konu dışı unsurlar

Hürriyet gazetesinin Dünya sayfalarında, reklam, ilan hatta bulmaca gibi konu dışı unsurlar çoğunluktadır. İki sayfanın toplamda her gün en az dörtte birinin bu gibi unsurlara ayrılması toplam haber sayısını azaltmaktadır.

7. Haber kaynakları

Gazetenin Dünya sayfalarında çıkan haberlerde, inceleme süresi boyunca sadece 17 Nisan 2006'da AA ve 19 Nisan 2006'da da DHA birer haber için kaynak olarak gösterilmiş, kalan 642 haberin 308'indeyse şehir ismi veya muhabir "kaynak" olarak verilmiştir. 334 haberde ise hiçbir kaynağa yer verilmemiştir.

Bu konuda dikkat çeken nokta, gazetenin Irak, Filistin-İsrail ve özellikle İran gibi Ortadoğu ülkeleriyle ilgili iç politika haberlerinde kaynak göstermemesidir. Bunun tek istisnası, 7 Haziran 2006'daki Filistin'le ilgili bir muhabir haberidir. Bu ülkelerin ikili ilişkileriyle ilgili haberlerde Washington, Moskova veya Ankara mahreçli haberler yapılmakta veya kaynak gösterilmemektedir.

8. Yapılan Olgusal Hatalar

İnceleme süresi boyunca ilgili sayfalarda herhangi bir olgusal hataya rastlanmamıştır.

9. Fotoğraf kullanımı

Gazetenin Dünya sayfalarında fotoğraf ve grafik kullanımının yaygın olduğu söylenebilir. İncelenen günlerde toplam 708 adet fotoğraf, grafik, illüstrasyon kullanılmış ve grafiklerde kaynak belirtilmesine rağmen fotoğraflardan 1 Nisan 2006'da Reuters tarafından çekildiği belirtilen, 6 Nisan 2006'da fotomontajın Rus medyasından alındığı belirtilen, 24 Nisan 2006'da 2 fotoğrafın Reuters ve AP'den alındığı belirtilen, 29 Mayıs'ta Selçuk Yaşar tarafından çekildiği belirtilen ve 17 Haziran'da Birol Bebek tarafından çekildiği belirtilenler haricindekilerde kaynak gösterilmemiştir. Farklı günlerde aynı fotoğraflara (28 Nisan-2 Haziran 2006 ve 8 Mayıs-26 Nisan 2006 gibi) rastlanmıştır. Ayrıca, art arda günlerde sayfada aynı fotoğrafların yer aldığı (11-12 Mayıs/ 21-22 Mayıs) gözlenmiştir.

10. Ön sayfada çıkan dış politika haberi sayısı

İnceleme süresi boyunca ilk sayfada çıkan ilgili haber sayısı 73'tür ve bu sayıya araştırma, röportajlar ve köşe yazıları da dahildir. Buradaki konu dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

Konu	Sayı
Yunanistan-Kıbrıs Rum Kesimi	26
Ermeni Tehciri	19
Avrupa	19
ABD	16
İran	12
AB	10
Uluslararası Örgütler/ Dünya Genel	9
Kuzey Irak	7
Filistin-İsrail	7
Irak	6
Ekonomi	4
Rusya	2
Ortadoğu	2
Balkanlar	1
Latin Amerika	1
Orta Asya	1
Afrika	1
Diğer	7

İnceleme süresi boyunca dünyada ve Türkiye'de yaşanan önemli olaylar gazetenin ön sayfasında yer almıştır. Danıştay saldırısının gündemi oluşturduğu günlerde bile Fransız Parlamentosu'ndan geçmesi düşünülen Ermeni soykırımı iddialarıyla ilgili yasa tasarısı hakkındaki haber ilk sayfada

yer bulabilmiş, örneğin Endonezya depremi 2 gün ön sayfada yer almıştır. Zarkavi'nin öldürülmesi aynı şekilde 2 gün art arda verilmiştir.

11. Diğer sayfalarda çıkan dış politika haberi/köşe yazısı

İnceleme süresi boyunca Hürriyet gazetesinin Dünya sayfaları dışındaki diğer sayfalarında toplam 348 adet haber, köşe yazısı, araştırma ve röportaj çıkmıştır. Bunların 309'u TDP'ye ilişkindir. Konulara göre dağılımsa şu şekildedir:

Bölge	Haber Sayısı	Yüzde
Diğer ²	59	19
Ekonomi	42	13.5
AB	40	12.9
Avrupa Ülkeleriyle İkili İlişkiler	38	12.2
Yunanistan-Kıbrıs Rum Kesimi	33	10.6
ABD	22	7.1
Diğer Ülkelerle İkili İlişkiler	17	5.5
Suriye/ Irak/ İran	16	5.1
Kuzey Irak	12	3.8
Filistin-İsrail	9	2.9
Ermenistan/ Gürcistan/ Azerbaycan	9	2.9
Rusya	5	1.6
Jeopolitik	4	1.2
Asya	3	0.9
Orta Asya	0	0

Oranlardan da anlaşılacağı gibi, gazetenin Dünya sayfaları dışında TDP'yle ilgili haberlerde ve köşe yazılarında özellikle Rice'ın Türkiye ziyareti, Ermeni soykırımını iddialarıyla ilgili yasa tasarısı, AB'yle müzakerelerin açılması, İtalya'daki seçimler, Yunanistan'la F-16 Krizi ve ekonomi haberleri ağırlıklı olarak yer almıştır. Ancak bu haberlerin ve köşe

² Bu başlık altında AB dışında çeşitli uluslararası örgütlerle/mahkemelerle olan ilişkiler, Dışişleri Bakanlığı'yla ilgili haberler, Türkiye'yi yakından ilgilendiren veya Türk Dış Politikası'yla ilgili olan tarih araştırmaları ve Ermeni Tehciri ile ilgili haberler yer almakta olup son konuyla ilgili gazetenin diğer sayfalarında yer alan haber/araştırma/köşe yazısı sayısı 23'tür.

yazılarının Dünya sayfalarında yer alan TDP'yle ilgili haber sayısından (224) daha fazla oluşu bütünlüğe zarar verecek niteliktedir.

B. Niteliksel ölçütler

Hürriyet Gazetesi inceleme süresince dış politikayla ilgili toplamda 1078 haber, köşe yazısı, araştırma ve röportaj yayınlamıştır (günlük ortalama 11.9). Bu, reklama ve ilana ayrılan sayfa sayısının çokluğuna rağmen, günde 40 sayfaya yaklaşan ve çoğu zaman bu sayıyı geçen bir gazete için oldukça düşük bir rakamdır. Gazetenin Dünya sayfasında da bu ortalamanın düşük olduğu gözlenmektedir. Köşe yazılarıyla beraber toplamda 730 habere sahip olan sayfalarda, 708 fotoğraf kullanıldığı ve ilan ve reklamların 2 sayfada neredeyse dörtte birlik bir alan kapladığı düşünüldüğünde haber ve yazı sayısındaki düşüklüğün nedeni daha iyi anlaşılmaktadır.

Haber dağılımı konusunda Hürriyet gazetesinin konjonktürel gelişmelere bağlı bir tutum sergilediğini söylemek mümkündür. Özellikle yapılan röportajlar ve çeşitli araştırmalarla³ bu tutum desteklense de, Dünya sayfalarında zaman zaman ciddiyyetten uzaklaştığı da görülmektedir.⁴ Kaynak gösterilmeyen haberlerde gözlenen bu gibi durumlar,⁵ bazı günlerde muhabir haberlerine de yansımıştır.⁶

³ 2 Nisan 2006'da Bendit röportajı, aynı gün Murat Bardakçı'nın Darfur'la ilgili araştırması, 6 Nisan 2006'da Barzani görüşmeleri dosyası, 24 Nisan 2006'da Bardakçı'nın Ermeni Tehciri ile ilgili araştırması, 26 Nisan 2006'da Tony Blair röportajı, 7 Mayıs 2006'da Bush röportajı gibi.

⁴ Örneğin, 8 Haziran'da Dünya sayfasında yer alan "Ah kupa gelse de ekonomi büyüse" başlıklı kaynak belirtilmeyen haberde, "Olimpiyatların hakimi olan ABD, konu futbol kupasına gelince her zaman sıkıntı yaşıyor. Her alanda kazanmaya alışık olan ABD için Dünya Kupası tam bir kaba dönüşüyor...Her zamanki hiyerarşi sıralaması altüst oluyor ve Washington'ın hükmü artık geçmiyor. Bugüne kadar hiçbir ABD başkanı bir Dünya Kupası sonucuna göre seçilmiş değil. Oysa Avrupa'da kupa'nın siyasi etkisi çok fazla. Tarih, Avrupa ülkelerinde dünya kupası ile gelmiş ya da gönderilmiş hükümetlerin örneğiyle dolu" ifadelerinin son derece öznel anlamlar içermesi bir tarafa, ayrıca haber, spor ve siyaset ile ilgili haberlerin sayfa seçimleriyle ilgili yöntemlerdeki istikrarsızlığı göstermektedir. Aslında ekonomi ve spor arasındaki ilişkiye gönderme yapmakta olan yukarıdaki haberin dünya sayfasında, fakat 18 Nisan'da ön sayfada çıkmış 'Takım Halinde Güney Ligine' başlıklı KKTC'den bir futbol takımının Rum Kesimi Ligi'ne geçişini konu edinen Celal Demirbilek **imzalı** haberin spor sayfasında çıkması, dünya sayfasında yer alan/alacak haberlerin tanımlanması ile ilgili güçlüklerle de yol açmaktadır.

⁵ 4 Haziran 2006'da İngiliz The Guardian'ın adı geçtiği fakat yorumlarına ait kaynak belirtilmemiş 'Aşk, ihanet ve infaz' başlıklı haberde de popülist birtakım yargılar söz konusudur: "...yaşadığı olay, pis yöntemler uygulayan İsrail ve Filistinliler arasında..." veya aynı haberde "...habersiz, gözlerden uzak gününü gün ediyordu." veya 9 Mayıs 2006'da Bill Clinton'ın bir fotoğrafıyla ilgili başlık: 'Bu pozunu Monica ile aşktan sonra mı verdi?' veya 17

Haber içerikleri değerlendirilirken inceleme süresince Türkiye’de gündem oluşturmuş olaylarda okuyucu açısından yararlı olabilecek şekilde haberden ayrı çeşitli ön bilgi veya açıklamalara yer verildiği gözlemlenmiştir.⁷ Ancak bu bilgilendirmelerde kimi zaman uyumsuzluklar dikkat çekmektedir.⁸

Sayfalardaki fotoğraf kullanımı sayı ve boyut olarak fazladır. Nitelik açısından bazı günler özgün fotoğraflar yayınlandıysa⁹ da bu genele yansımamaktadır. Yukarıda sözü edildiği gibi aynı fotoğrafların sürekli kullanıldığı görülmektedir. Dış basından alınan illüstrasyonların¹⁰ ise okuyucu açısından yararlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu konuyla ilgili bir başka nokta da, sayfalarda karikatüre rastlanmamış oluşudur. Sayfalarda yer almayan bir diğer unsur ise makale veya köşe yazısı çevirileridir. Karikatürler görsel açıdan, çeviriler ise farklı bakış ve görüşlere yer verme açısından gazetenin dünya sayfalarını zenginleştirecek detaylardır.

Haberlerde kaynak kullanımındaki eksiklikler göze çarpmaktadır. 644 haber içinde 334 haberin kaynağının belirtilmemiş olması okuyucunun doğru bilgilendirilmesi açısından olumsuz bir unsurdur.

Mayıs 2006’da yine kaynak belirtilmemiş ve Chavez’in söylediği bir söz olduğu iddia edilen bir haber başlığı: ‘ABD, iktidarsız imparator’

⁶ 20 Mayıs 2006’da Washington muhabiri Cindemir’in George ve Laura Bush ile ilgili haberiyle ilgili başlık: “Yatakları ayırmışlar” ve devamı: “Kamuoyu desteği yüzde 29’a inen ABD Başkanı Bush’un bunalıma girdiği...” veya aynı muhabirin 5 Haziran 2006’da Bush’la ilgili bir haber başlığı: “Yine gay’lere taktı” ve devamı: “Reytingi yüzde 30’un altına inen ABD Başkanı...” veya Paris muhabiri Elveren’in Ermeni tehciri ile ilgili yasa tasarısı hakkındaki haber başlığı: “İnkar yasası mecliste, anahtar Sarko’da”

⁷ Washington muhabiri Cindemir’in 2 Mayıs 2006 tarihli haberinde Darfur’daki çatışmalarla ilgili, Paris muhabiri Elveren’in 12 Mayıs 2006’te Clearstream skandalıyla ilgili, 23 Mayıs 2006’da kaynak gösterilmeyen haberde Karadağ’ın kimliği ile ilgili, 24 Mayıs 2006’da Atina muhabiri Kirbaki’nin Ege’de yaşanan F-16 kriziyle ilgili haberinde Ege sorunu ve 16 Haziran 2006’da Patrikhane’yle ilgili haberinde Ortodoks ve Katolik kiliseleri konularında, 5 Nisan 2006’da kaynak belirtilmeyen haberde Guernica ile ilgili, 2 Nisan 2006’da kaynak belirtilmeyen haberde Stockholm sendromuyla ilgili...

⁸ 21 Mayıs 2006’daki kaynak belirtilmeyen haberde Timoşenko’nun saç şeklinin nasıl yapıldığıyla ilgili, 6 Haziran 2006’da Washington muhabiri Cindemir’in haberinde Irak’ta İslamcı militanlarca yasaklanan Falafel isimli yemeğin tarifi gibi.

⁹ Örneğin, 2 Mayıs 2006’da Moskova muhabiri Hacıoğlu’nun haberinde farklı 1 Mayıs kutlamaları, 9 Mayıs 2006’da kaynak gösterilmeyen haberde, Tahran’da kapalı olan ABD Büyükelçiliği fotoğrafı, 3 Nisan 2006’da kaynak gösterilmeyen haberde Irak’ta farklı hayatlar süren çocukların fotoğrafları ve bunun paralelinde 1 Nisan 2006’da iki farklı Bağdat gibi.

¹⁰ Örneğin 4 Nisan 2006’da Reuters’tan alındığı belirtilen İran torpidosu ve Rus sualtı füzesi illüstrasyonları veya 8 Haziran 2006’da Brüksel muhabiri Lüle’nin haberinde kaynak belirtilmeyen “CIA uluslararası işkence seferleri” grafiği veya 24 Mayıs 2006’da Faruk Kutlu’nun “Ege’de çarpışma” grafiği gibi.

III. Genel Değerlendirme

Hürriyet gazetesinin yayınladığı araştırma ve röportajlar bir tarafa bırakılırsa Dünya sayfalarına bakıldığında dış politika haberlerine yeterli önem verilmemektedir. Haberlerde, fotoğraflarda ve genel olarak sayfa düzeninde ilan veya reklamlar sebebiyle oluşan dağınıklık, haberlerde yüksek oranda kaynak kullanılmayışı, dış basından çevirilere yer verilmeyişi gibi biçimsel sebeplerin yanında magazinsel bir yaklaşımla haberlerin hazırlanması da Dünya sayfalarının etkinliğini azaltmaktadır.¹¹ Bu yaklaşımın zaman zaman dış politika haberlerine yansması kaygı vericidir.¹²

¹¹ 27 Nisan 2006'da Washington muhabirinin yorumu: "Sonunda imajın her şey demek olduğunu fark eden ABD Yönetimi de medya çağına ayak uydurdu"; 30 Nisan 2006'da, "ABD'de seçim meydanlarında Hispanik oyları isterken İspanyolca konuşmayı çok seven Başkan Bush, Amerikan Milli Marşı'nın İspanyolca'ya uyarlanmasına kızdı" gibi.

¹² 7 Haziran'da kaynak belirtilmeyen haberde geçen "Irak ve Afganistan'ı bir türlü umduğu demokrasiye kavuşturamayan ABD, yıllar önce yenilgiye uğradığı Somali'de bir darbe daha yedi" ifadeleri, 23 Haziran'da Atina muhabiri Kirbaki'nin haberinde "Rum Yönetimi'nin uzlaşmaz tavrının değişmeyeceğini gösterdi...AB'de Türkiye'yi veto tehdidiyle sıkıştırma taktiğine devam edeceklerinin işaretini verdi." ifadeleri, 6 Haziran'da Washington muhabiri Cindemir'in "ABD'nin Irak halkına getirdiği özgürlük sayesinde, ülkenin güneyi İran'daki molla rejimini andırırken..." ifadeleri gibi...

MİLLİYET GAZETESİ

Ceren DÖNMEZ

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü III. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada "Milliyet" gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

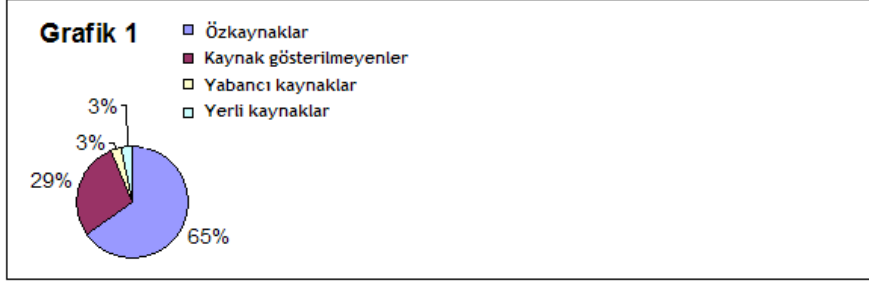
II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

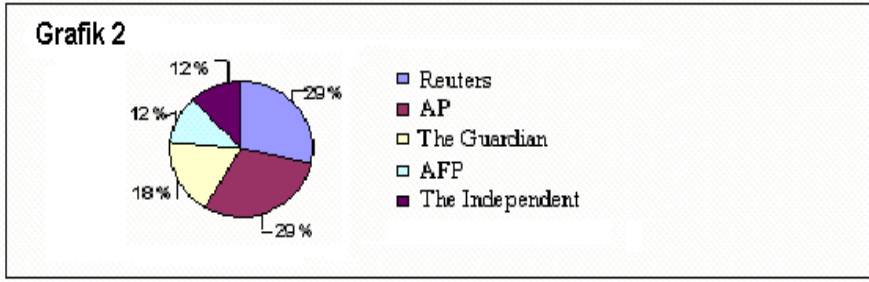
1. Haber kaynakları

Milliyet gazetesinde Nisan-Mayıs-Haziran 2006 ayları süresince dış haberler sayfası ve diğer sayfalarındaki dış politika haberleri için gösterilen kaynakların 354'ü özkaynaklar, 17'si yabancı kaynaklar, 15'i yerli kaynaklardır. Başka bir deyişle özkaynaklar bütünün % 65'ini, kaynak gösterilmeyen haberler de % 29'unu, yabancı kaynaklar % 3'ünü, yerli kaynaklar ise % 3'ünü oluşturmaktadır (Grafik1).

Gösterilen yerli kaynaklar şunlardır: AA, ANKA, DHA ve Fatih haber ajansı. Yabancı kaynaklar ise Reuters, AFP, AP, The Guardian ve The Independent olarak sıralanabilir. Bununla birlikte dış haberler sayfasında 3 ay boyunca çıkan 548 haberin 162'sinde kaynak gösterilmemiştir.

Grafikten görüldüğü gibi özkaynaklar kaynakların çoğunluğunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda yabancı kaynaklar içinde Batı kaynaklarının ağırlıkta oluşu da göze çarpmaktadır. (Grafik 2)

Öte yandan, kaynak gösterilmeyen haberlerin % 29 gibi büyük bir oranda olduğu da dikkat çekmektedir.

2. Dış politikaya ayrılan sayfa adedi/toplam sayfa adedi

Gazete 3 ayda günde ortalama 32 sayfa olarak çıkmıştır. Dış haberlere 1 sayfa ayrılmıştır. Sayfa hergün istikrarlı biçimde yayınlanmaktadır.

Milliyet gazetesinin “Dış Haberler” başlıklı sayfası çoğunlukla dünya haberlerine yer vermekte, TDP ile ilgili haberler ise “Politika”, “Görüş/Haber” ve “Haber” başlıklı diğer sayfalara dağıtılmaktadır. Hatta gündemin dış politikayla yüklü olduğu zamanlar diğer sayfa başlıkları sırf dış politikayla ilgili olabilmektedir. Örneğin 12 Nisan 2006’da “Avrupa Birliği” başlıklı ve 8 Haziran 2006’da “Diplomasi” başlıklı birer sayfa yayınlanmıştır.

3. Sayfadaki konu dışı unsurlar

Sayfada konu dışı unsurlara sık rastlanmaktadır. 91 günün 63'ünde sayfada konu dışı unsur (reklam, ilan vs.) bulunmuştur ama bunların günde azami 2 adet olduğu vurgulanmalıdır. Çoğunu reklamlar oluşturmakla birlikte satış ilanları, deneme sınavı yanıtları (23 Mayıs 2006) ve kuponlar (29 Haziran 2006) da sayfada yer almıştır. Ayrıca bu ilanların bazıları yarım sayfa büyüklüğünde yer kaplayarak (28 Mayıs ve 28 Haziran 2006) sayfayı daraltmakta ve doğal olarak haber sayısının azalmasına neden olmaktadır.

Ancak, belirtmek gerekir ki, dünyayla veya dış ilişkilerle ilgili olduğu düşünülen reklam veya ilanlar da bu sayfaya konmaktadır. Örneğin Afrika'ya yardım (14 Nisan 2006) ve Filistin'e yardım ilanları (26 Mayıs ve 20 Haziran 2006) "Dış Haberler" sayfasında yer almıştır.

4. Ön sayfada çıkan dış politika haberi sayısı

Ön sayfada 91 gün boyunca 1081 haber çıkmıştır. Bunun 209'u dış haberlerdir. Dış haberlere ön sayfada ya hiç yer verilmemiş ya da en çok 6 haber yayınlanmıştır. Ön sayfada yer alan dış haberlerin % 40 oranını bulması, gazetenin gündemi belirlerken dış haberleri dikkate aldığını göstermekte ve iç sayfalardaki dış politika haberlerinin yoğunluğu hakkında fikir vermektedir.

5. Sayfadaki toplam haber sayısı

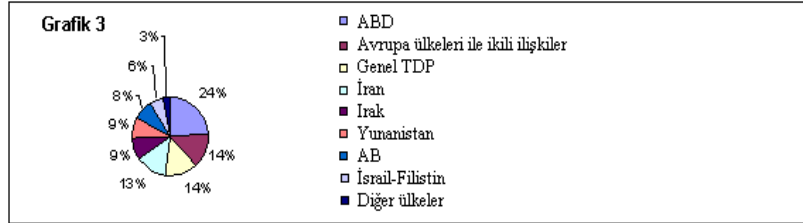
"Dış haberler" sayfasında 3 ay boyunca çıkan toplam haber sayısı 548'dir. Günlük ortalama 6 haber çıkan sayfada günde en az 3, en çok 10 haber yayınlanmıştır.

6. Sayfadaki günlük/haftalık köşe yazarı

Sami Kohen'in yazıları her gün olmamakla birlikte haftada en az 3 kez yayınlanmıştır. Yasemin Çongar 3 ay içinde 7 kez "Dış Haberler" sayfasında yazı yazmıştır.

Köşe yazılarındaki konu dağılımı şöyledir:

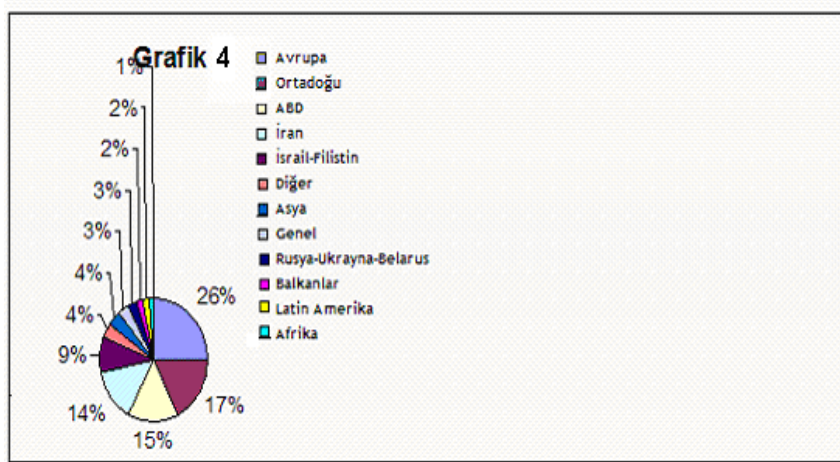
Aşağıdaki grafikte (Grafik 3) görüleceği üzere sayfadaki 64 yazının % 24'ü ABD, % 14'ü Avrupa ülkeleriyle ilişkiler ve TDP konusunda genel haberler, % 13'ü İran nükleer krizi, % 9'u Irak ve Yunanistan, % 8'i Avrupa Birliği, % 6'sı İsrail ve Filistin sorunu, % 3'ü de diğer ülkelerle ilişkilerle ilgili yazılmıştır.

7. Konu dağılımı

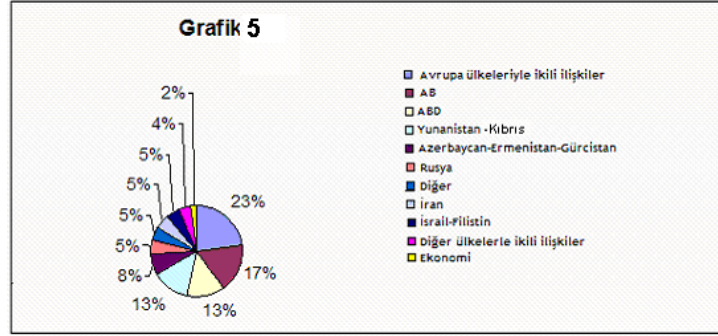
3 ay boyunca “Dış Haberler” sayfası ve diğer sayfalardaki ilgili haberlerin konu dağılımı aşağıdaki gibidir:

Dış haberler sayfasında “Dünya” başlığı altında topladığımız haberlerin % 25’i Avrupa, % 17’si Ortadoğu, % 15’i ABD, % 14’ü İran, % 9’u İsrail-Filistin sorunu, % 4’ü Asya, % 3’ü Rusya-Ukrayna-Belarus, % 2’si Balkanlar ve Latin Amerika, % 1’i Afrika, % 3’ü “Genel” kategorisine giren konular ve % 4’ü de “Diğer” kategorisine giren konularla ilgili çıkmıştır (Grafik 4). “Orta Asya” başlığıyla ilgiliyse hiç haber çıkmamıştır.

“Avrupa”, “Ortadoğu”, “ABD” başlıkları ağırlığı oluşturmakla beraber Rusya ve Balkanlar ile ilgili haberlerin oldukça düşük oranlarda olması göze çarpmaktadır. Türkiye’nin bu bölgelerle ilişkisi ve bu bölgelerin dünya politikasındaki ağırlığı göz önünde tutulduğunda, ilgili haberlerin sayfada daha çok yer alması gerektiği söylenebilir. Orta Asya ile ilgili hiç haber çıkmaması da dikkat çekici bir eksiklik olarak tespit edilmiştir.

“TDP” başlığına giren haberlerin % 23’ü Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler, %17’si Avrupa Birliği, % 13’ü ABD ve Yunanistan ve Kıbrıs, %8’i Azerbaycan-Ermenistan-Gürcistan, %5’i Rusya, “Diğer” ve İran ve İsrail-Filistin, %4’ü diğer ülkelerle ikili ilişkiler, %2’si ekonomi konularında çıkmıştır. Suriye, Kuzey Irak, Orta Asya, Asya ve jeopolitik kategorilerine giren haberler bu sayfada yer almamıştır (Grafik 5).

Burada da yine dikkat çekici olan Suriye, Kuzey Irak, Orta Asya ve jeopolitik başlıklarının altının boş kalmış olmasıdır. Özellikle Suriye ve Kuzey Irak bölgeleriyle ilişkilerin TDP’nin dış politikasının temel taşlarını oluşturabilecek kadar öneme sahip olduğu düşünülürse bu bölgelerle ilgili haberlerin bu kadar kısır bırakılması eleştirilecek bir yöndür.

Görüldüğü gibi “Dış Haberler” sayfasında Avrupa, ABD ve İran, TDP bölümlerindeyse Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler, Avrupa Birliği, ABD, Yunanistan ve Kıbrıs haberleri ağırlıktadır. Bu dağılım ortalama olmakla beraber dikkati çekilmesi gereken esas nokta haberlerdeki yoğunluklar olmalıdır. Örneğin İran nükleer krizi sırasında “Dış Haberler” sayfasında bu konuyla ilgili haber sayısı üçe kadar çıkmış (10 Mayıs), Fransa’da Ermeni soykırımını inkar etmenin suç olmasını öneren yasa tasarısının gündemde olduğu dönemdeyse 1 gün tüm haberler bu konuda çıkmıştır (12 Mayıs 2006).

Türkiye’deki bir gazetenin önceliği yukarıda sayılan konulara vermesi son derece doğal karşılanmalıdır fakat burada gazetenin ve “Dış Haberler” başlıklı bir sayfanın hedefinin kamuoyuna dünyada olup bitenler hakkında olabildiğince çeşitli bilgi aktarmak mı, yoksa Türkiye’nin olumlu/olumsuz ilişkide bulunduğu ülkelerle ilgili haberlerin yayınladığı bir zemin olmak mı yoksa bu ikisini dengelemek mi olduğu önem kazanmaktadır. Milliyet gazetesinin “Dış Haberler” sayfası ve bu sayfada ortalama olarak yapılanın üçüncü şıkka girdiği düşünülmeyle beraber, bazı zamanlarda bu sayfa, yukarıda verilen örnek gibi, TDP’nin tek bir yönünü aktaran bir sayfaya dönüşebilmektedir.

Ön sıralarda yer alan konu başlıkları sayfadaki konumları itibariyle öneme sahiptir. Avrupa, ABD, İran ve Ortadoğu ile ilgili haberler üstte veya ortada ancak her zaman büyük puntuyla verilmektedir.

8. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi

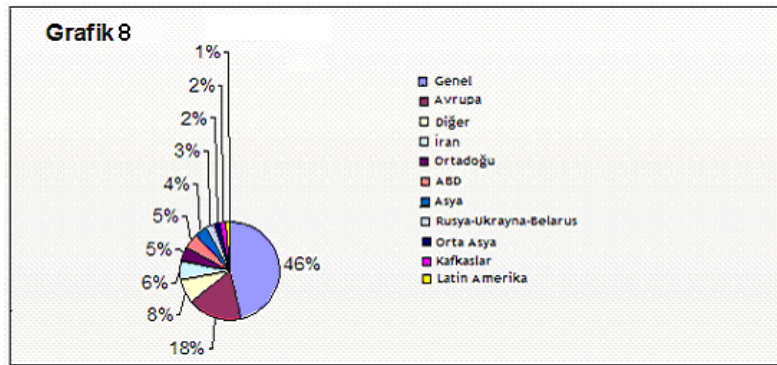
Milliyet gazetesi “Dış Haberler” sayfasında veya diğer sayfalarda dış basından doğrudan çeviri bulunmamaktadır.

Doğrudan aktarımlar, özellikle konuyla ilgili okuyucular için Türkiye dışından bir bakış açısıyla gelişmeleri değerlendirme olanağı yaratmaktadır. Bu durumda hem görüş çeşitliliğini artırmak, hem nesnelliği güçlendirmek, hem de daha profesyonel olmak adına dış basından doğrudan çeviri, Milliyet gibi imkanları geniş bir gazeteden beklenir hale gelmiştir.

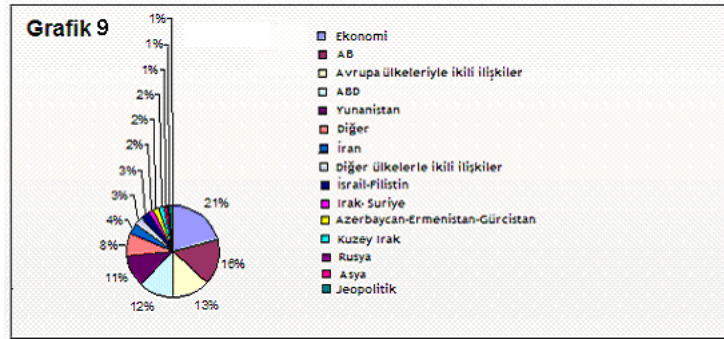
9. Diğer sayfalardaki dış politika haberleri

Toplam 548 haber çıkan “Dış Haberler” sayfası dışındaki sayfalardaki ilgili haberlerin sayısı 544’tür. Bu iki rakamın birbirine çok yakın oluşu önemlidir. Diğer sayfalardaki haberler yoğun olarak TDP, “Dış Haberler” sayfası ise dünya haberlerine dairdir. Buradan anlaşılabilir ki Milliyet gazetesi, dış haberleri veya dünya haberlerini tek bir sayfada toplamayı, buna karşılık TDP’yle ilgili haberleri diğer sayfalara dağıtmayı seçmiştir. Örneğin dünyanın farklı yerlerindeki doğal afet, facia vb. haberler 3. sayfada yer alabilmektedir. Bu da haberlerin konularına göre ve birbirleri ile ilişkili olarak verilmesi yönünde bir eğilim olduğunu göstermektedir.

Diğer sayfalarda çıkan “Dünya” haberlerinin konu dağılımı şöyledir: Genel % 46, Avrupa % 18, diğer % 8, İran % 6, Ortadoğu ve ABD % 5, Asya % 4, Rusya-Ukrayna-Belarus % 3, Orta Asya ve Kafkaslar % 2 ve Latin Amerika % 2. İsrail-Filistin, Afrika ve Balkanlar’la ilgiliyse hiç haber çıkmamıştır (Grafik 8).

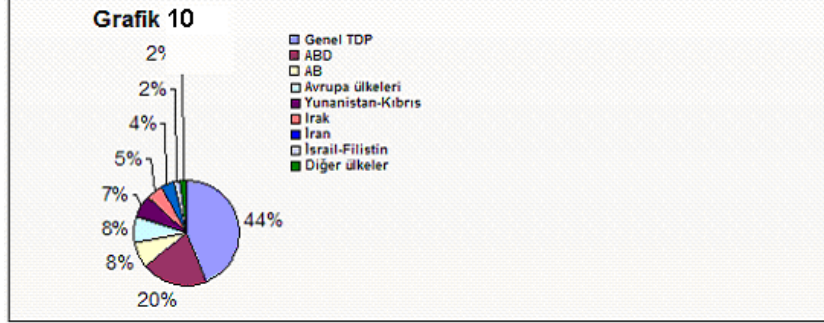

Diğer sayfalarda “TDP” konusunda çıkan haberlerin dağılımı şöyledir: Ekonomi % 21, Avrupa Birliği % 16, Avrupa ülkeleri ikili ilişkiler % 13, ABD % 12, Yunanistan ve Kıbrıs % 11, diğer % 8, İran % 4, diğer ülkelerle ikili ilişkiler ve İsrail-Filistin % 3, Irak, Suriye, Kuzey Irak ve Azerbaycan-Ermenistan-Gürcistan % 2, Asya, Rusya, jeopolitik % 1 oranında haber çıkarken “Orta Asya” ile ilgili hiç haber çıkmamıştır (Grafik 9).

Diğer sayfalarda ağırlığın dünyadan haberlerde değil; TDP'yle ilgili haberlerde olduğu gözlemlenmiştir. Bu yüzden “ekonomi”, “Avrupa” ve “genel TDP” kategorilerinin oranlarının daha fazla olması olağan olmakla beraber TDP’de önemli yere sahip Rusya, Kuzey Irak, Asya ve Orta Asya konularının geride kaldığı görülmektedir. Dış politikayla ilgili 195 köşe yazısının 64’ü “Dış Haberler” sayfasında, geri kalan 131’i ise diğer sayfalarda yayınlanmıştır.

Milliyet gazetesinde köşe yazıları sadece “Dış Haberler” sayfasıyla sınırlı kalmamıştır. Sami Kohen ve Yasemin Çongar dışında Hasan Cemal, Fikret Bila, Semih İdiş, Osman Ulagay (özellikle dünya ekonomisinde) düzenli olmamakla birlikte köşelerinde dış politika gelişmelerini işlemektedirler. Bu durum ilke olarak çok yönlü bakışı ve çeşitliliği geliştirmekte ve gazetenin dış politika yorumunu tek bir kaleme bırakma tehlikesini ortadan kaldırmaktadır. Bu sayfalarda Genel TDP % 44, ABD % 20, Avrupa Birliği ve Avrupa ülkeleri % 8, Yunanistan-Kıbrıs % 7, Irak % 5, İran % 4, İsrail-Filistin ve diğer ülkeler % 2 oranında işlenmiştir (Grafik 10).

10. Olgusal hatalar

Olgusal hata sayılabilecek bir durum 10 Mayıs 2006'da gözlenmiştir. "Bush'u İslam'a çağırdı" başlığıyla verilen haberin içeriğinde "İslam'a çağırma" ifadesi hiç geçmemekle birlikte bunu çağırıştırarak bir söyleme de rastlanmamaktadır. Yazının içeriğini oluşturan İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'ın ABD Başkanı Bush'a hitaben yazdığı mektup, "Hristiyanlıktaki evrensel değerlerden" ve "evrensel ortak dini değerlerin politikaya hakim olması gerekliliği" sorunundan bahsetmektedir.

11. Fotoğraf kullanımı

"Dış Haberler" sayfasında fotoğraf kullanımı siktir. Her haberde ilgili bir fotoğrafın kullanılmasına dikkat edilmektedir. Fotoğraflarda başlığa ve spota uygunluğa özen gösterilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin iki ülke liderinden bahsediliyorsa ikisi de benzer konumlarda (örneğin konuşurken, ayakta vb.) gösterilmiştir.

Bunun dışında fotoğraflarla ilgili en büyük sorun kaynak gösterilmemesidir. "Dış Haberler" sayfasında 10 Nisan 2006 (Reuters), 15 Nisan 2006 (AP), 18 Haziran 2006 (AFP), diğer sayfalardaki ilgili haberlerde 18 Haziran 2006 (Özkaynak), 21 Haziran 2006 (AA) dışında kullanılan fotoğrafların hiçbirinde kaynak gösterilmemiştir.

III. GENEL DEĞERLENDİRME

Bütün bunlar ışığında Milliyet gazetesi değerlendirilirse, öncelikle gazetenin dış haberler sayfasının ortalama 32 sayfada 1 sayfa olması, dış haberlerin önemsenmediği yolunda bir algıya sebep olmamalıdır. 3 ay boyunca "Dış Haberler" başlıklı sayfada yayınlanan 548 habere karşılık, diğer sayfalarda da ilgili 544 haber çıkmıştır ki bu neredeyse "Dış Haberler" sayfasındaki rakama eşittir. Ama daha önce de belirtildiği gibi "Dış Haberler" sayfasında ağırlıklı olarak dünyadan haberler, diğer sayfalarda ise

TDP'yle ilgili konular yer bulmaktadır. Bu ayırım da “Dış Haberler” sayfasında dünya haberleriyle ilgili çeşitlilik konusunda beklentileri artırmaktadır.

Görüldüğü gibi sayfada Orta Asya'yla ilgili hiç haber çıkmamış, Afrika % 1, Balkanlar ve Latin Amerika ise % 3'lük bir oranla sınırlı kalmıştır. Hareketli bir siyasi yaşama sahip Latin Amerika ve Balkanlar ile daha çok kamuoyu bilgisine ve ilgisine ihtiyaç duyan Afrika konusundaki haberlerin dünya sayfasında daha çok yer bulması gerekmektedir.

Ayrıca 3 Mayıs 2006 tarihli gazetede Bolivya'da petrol ve gaz üreten şirketlerin millileştirildiğinin haberinin “ekonomi” başlıklı sayfada verilmesi, bu olayın politik değerini gölgelemekte ve olayın basit bir ekonomik faaliyet olduğu algısını yaratmaktadır.

Haber kaynaklarının büyük bölümünün özkaynaklar olması görüş çeşitliliği açısından şüphe uyandırmakla birlikte, haberleri belli bir çizgide tutmak amacından kaynaklanmaktadır. Ne var ki, yabancı haber kaynaklarının hepsi Batı kaynaklarıdır (AP, AFP, The Guardian, The Independent). Ortadoğu'yla ilgili haberlerin % 17 ile tüm haberler arasında ikinci sırayı bulduğu bir gazetenin bu konuda bölge kaynaklarıyla da beslenmesi, nesnellığı kuvvetlendirmesi bakımından beklenmektedir.

Nesnellikten bütün olarak kastedilen, tamamiyle yansızlık değil, nereden bakılarak ve neden bir haberin yapıldığı bilincinin farkında olunması ve bunun aktarımlara yansımalarıdır. Örneğin 22 Mayıs tarihli gazetede Çek Cumhuriyeti'nde kabineden bir bakanla rakibi arasındaki tokatlaşma için “Çek siyasetine heyecan geldi!” başlığının kullanılması da dikkat çekicidir.

Aynı zamanda Ege'de Yunanistan'la Türkiye arasında yaşanan gergin dönemde 24 Mayıs 2006 tarihli gazetenin “Günün İçinden” sayfasında kaynak gösterilmeyen ve “Yunan medyasının serinkanlılığı”nu konu edinen haber olumlu olarak nitelenebilir.

Milliyet gazetesi dış haberlerde magazinellikten arınmışlığa ve ciddiliğe önem vermektedir. 3 ay boyunca gazetede “magazinel” olarak nitelenebilecek haberlere seyrek olarak rastlanmıştır. Ayrıca, bu haberlerin “Dış Haberler” sayfası yerine diğer sayfalarda yer verilmesi de olumlu bir noktadır.

Başlık ve spotların kullanımında çarpıcı ve dikkat çekici olmanın önemsendiği anlaşılmaktadır (örneğin 19 Nisan 2006’da İran’la ilgili bir haber için “Acem gösterişi” başlığı). Bununla beraber haberin tamamı okunmadan olumsuz etki yaratabilecek başlıklardan kaçınılmalıdır (“Foyası meydana çıktı” gibi).

3 aylık inceleme ve değerlendirme sonuçları böyle sıralanabilir. Bu raporla hedeflenen 3 aylık kesintisiz bir izleme sonucunda, söz konusu gazeteyi “doyurucu” veya “eksik” diye tanımlayarak kesin bir yargıya varmak değil, edinilen veriler ve yapılan gözlemler ışığında bir durum değerlendirmesi yapmak, saptanan eksiklikler ve olumlu yönlerle beklentileri yansıtmak ve paylaşmaktır.

RADİKAL GAZETESİ

İlyas SARIKAYA

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü III. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada “Radikal” gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasındaki 91 günlük incelemede niceliksel veriler oldukça önemli bir yer tutmuştur. Açıklamalara başlamadan önce bu verilerden bazıları tablo şeklinde aşağıda aktarılmaktadır:

Tablo 1: Dış Haberler Sayfasına İlişkin Bazı Veriler

	Toplam	Ortalama	En Az	En Çok
Dış Haberler Sayfası	95	1,04	1	2
Sayfadaki Haber Sayısı	877	9,23	4	18
İlan-İlam-Reklam Gibi Konu Dışı Unsurlar	104	1,09	0	21
Dış Basından Doğrudan Çeviri	210	2,3	1	4
Yerli Uzman Yazıları	37	0,38	0	2
Sayfadaki Köşe Yazıları	29	0,3	0	1
Diğer Sayfalarda Yayınlanan Dış Politika Haberleri	178	1,87	0	6
Ön Sayfada Çıkan Dış Politika Haberleri	88	0,92	0	4

1. Dış haberlere ayrılan sayfa sayısı

Radikal’de “Dış Haberler” sayfası 61 gün 12., 15 gün 9., 3 gün 10., 3 gün 11., 3 gün 12. ve 13. sayfalarda yayınlanmıştır. Ayrıca sayfa birer gün 8., 8 ve 9., 13. ve 14. sayfalarda yer almış ama yukarıda da görüldüğü gibi üçte iki oranında 12. sayfada yayınlanmıştır. Dikkati çeken bir başka nokta da dış haberler sayfasına Nisan ve Mayıs aylarında 9. sayfada çok fazla yer verilmemesine rağmen Haziran ayında yaklaşık olarak 14 gün bu sayfalarda yer ayrılmasıdır.

2. Dış haberler sayfasında çıkan haber/yazı sayısı

İnceleme süresi boyunca “Dış Haberler” sayfasında toplamda 877, günlük ortalama olarak ise 9.23 haber yayınlanmıştır. Haberlerin 721’i (% 76,3) “Dünya Haberleri”dir. Geriye kalan 223 haber (% 23,6) “Türk Dış Politikası Haberi”dir.¹ Sayfada en çok 18 (29 Nisan 2006), en az da 4 (5 Haziran 2006) haber yer almıştır.

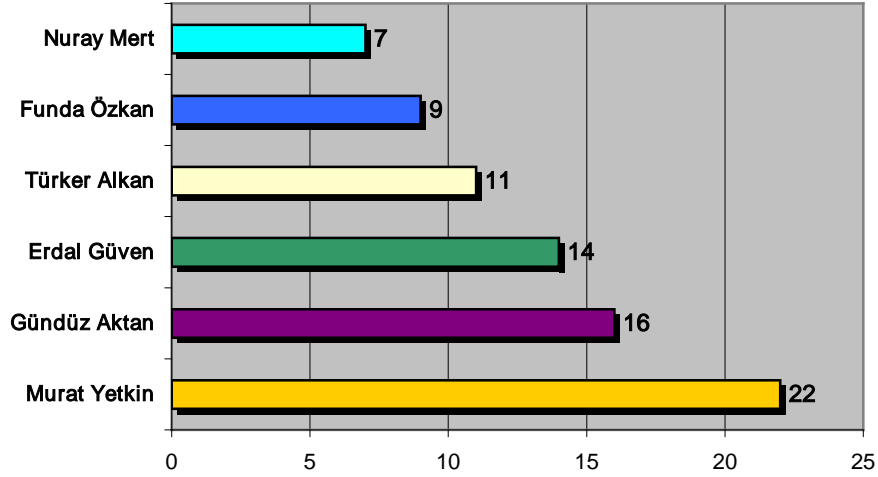
3. Gazetede dış politika yazan köşe yazarları

Yalnızca dış haberler sayfasında 29 köşe yazısı yayınlanmıştır. Sayfada düzenli olarak günlük dış politika yazan bir yazar yoktur. Ancak Suat

¹ Yukarıda sunulan verilerde toplam haber sayısı 944’tür. Bunun nedeni, kimi konularda haberin hangi bölgeye/ülkeye ait olduğunun seçiminin zorluğudur. Örneğin, İran nükleer uyuşmazlığıyla ilgili haberlerde konu hem İran’ı hem de ABD’yi ilgilendirmektedir. Böyle durumlarda her iki haber alanı da işaretlenmiş bu da rakamlar arasında uyumsuzluğa neden olmuştur.

Taşpınar (9 yazı), Ayşe Karabat (7 yazı) ve Ceyda Karan (9 yazı) her hafta olmasa bile iki haftada bir köşe yazısı yazmıştır. Dış haberler sayfası dışında da araştırma kapsamına giren 119 köşe yazısı yayınlanmıştır. Toplamda baktığımızda 148, günlük ortalama 1,55 köşe yazısı yer almaktadır. Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi, bu yazıların da yaklaşık olarak % 53'ü (79 yazı) yalnızca altı yazara aittir. Bu durum, inceleme süresi boyunca “Şemdinli Olayı”, “Danıştay Baskını”, “Cumhurbaşkanlığı Seçimi” gibi oldukça önemli iç politik gelişmelerin ön plana çıkmasıyla ilişkilendirilebilir. Ülke için “sarsıcı” etkilere sahip bu gelişmelerin köşe yazarlarını da çoğunlukla bu konularda yazmaya teşvik ettiği söylenebilir.

Grafik 1: Dış Politika Konularında En Çok Yazan Köşe Yazarları

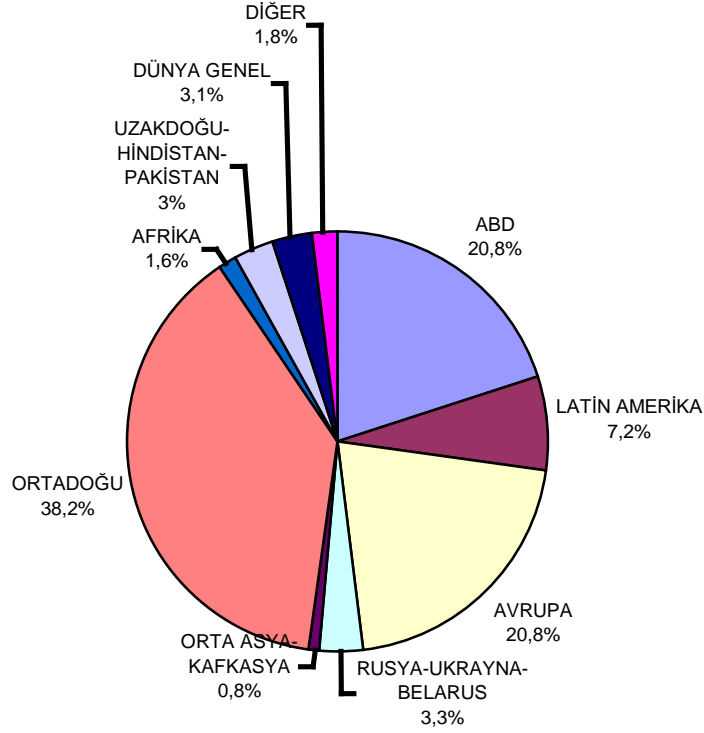
Grafikte dış politika üzerine en çok yazan köşe yazarları olarak görülen Murat Yetkin, Gündüz Aktan ve Erdal Güven'in yazılarından hiçbiri “Dış Haberler” sayfasında yer almamaktadır. Dış politika üzerine sık yazan yazarların olabildiğince dış haberler sayfasında yer almasının okuyucu açısından daha yararlı olacağı söylenebilir.

4. Haber ve yazılarda konu dağılımı

İlk bölümde konu dağılımı, “Dünya Haberleri-Genel”, “Ortadoğu” ve “Avrupa” olmak üzere üç ayrı grafikte ele alınacaktır. İkinci bölümde, “Türk Dış Politikası” haberleri ve son bölümde de dış basından doğrudan çevirilerle ilgili grafikler sunulacaktır.

a. Dünya haberlerinin konu dağılımı

Grafik 2

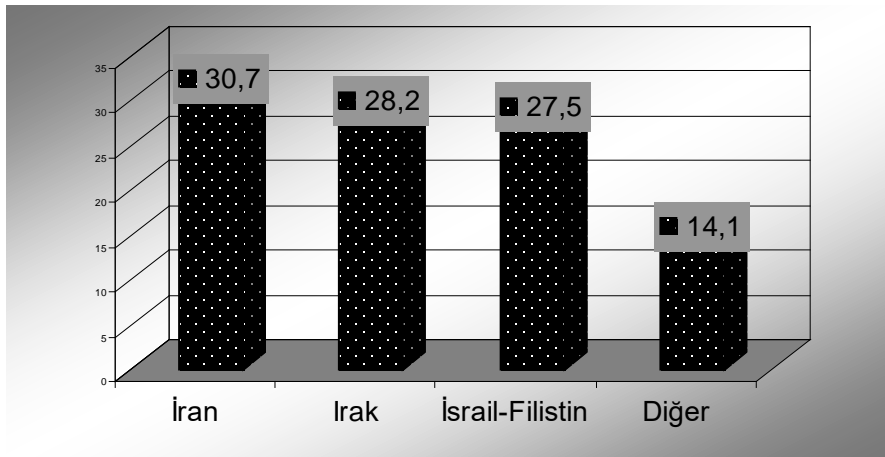
Grafik 2'ye baktığımızda ilk olarak göze çarpan veri "Rusya, Ukrayna, Belarus" dilimidir.² 944 haberden yalnızca 24'ü bu kategoriye aittir. Soğuk Savaş döneminin önemli aktörü SSCB'nin ardılı olarak niteleyebileceğimiz Rusya ile ilgili bu kadar az haber olması okuyucuyu yanıltabilir. Bu dönemde Kafkasya bölgesindeki en önemli çatışma alanlarından biri olan Çeçenistan'la ilgili herhangi bir haber yoktur. Çok fazla kaynaktan dış

² Aslında bu kategoriye yalnızca "Rusya" denebilirdi. Çünkü, üç aylık inceleme dönemi içinde ne Beluras'la ne de Ukrayna ilgili herhangi bir habere rastlanılmıştır.

haberleri izleyemeyen birisi açısından bu durum, büyük bir olasılıkla “artık Çeçenistan’la ilgili bir sorunun kalmadığı” şeklinde yorumlanabilir. Uzakdoğu, Hindistan, Pakistan, Çin, Japonya ve Kore’yi kapsayan kategoriyle ilgili 22 haber yayınlanmıştır. Çin, dünyanın en hızlı kalkınan (resmi verilere göre % 9) ülkesidir; keza Japonya da hem ekonomik açıdan hem de bölgesel açıdan çok önemli bir ülkedir. Hindistan’ın hem Pakistan’la yaşadığı “Keşmir Sorunu” hem de bilişim ve nükleer teknoloji alanında ABD’yle olan yakın ilişkisi nedeniyle “Dış Haberler” sayfasında daha fazla haberi hak ettiği söylenebilir. Afrika’yla ilgili haber sayısı yalnızca 12’dir ve bu haberlerin de yaklaşık olarak yarısı kıtadaki “insani” sorunlarla ilgilidir (üç ay boyunca 6 haber).

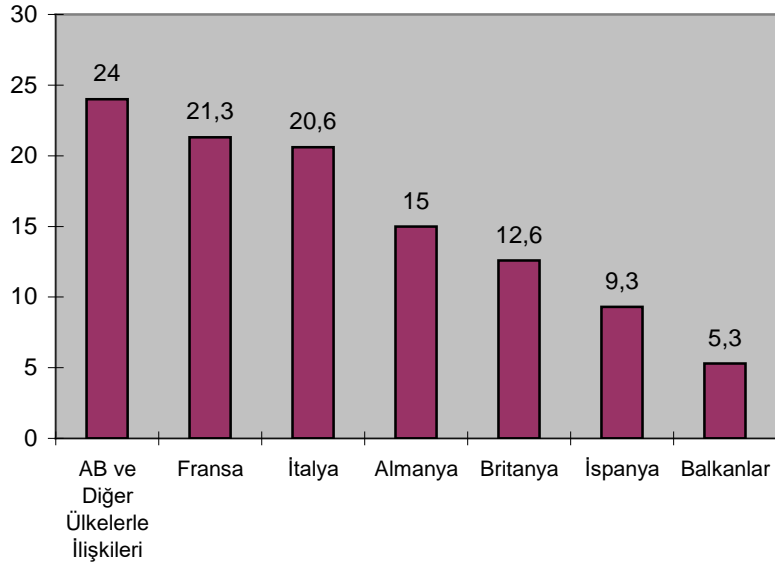
Orta Asya ve Kafkasya ile ilgili 6 haber yayınlanmıştır. Hem “doğal kaynaklar” hem de “bölgesel çatışmalar” açısından dünya politikasında önemli yere sahip olan bu bölgeyle ilgili daha fazla haber yayınlanması okuyucu açısından kuşkusuz daha yararlı olacaktır. “Latin Amerika” başlığında çoğu Chavez ile ilgili olmak üzere Bolivya ve Peru gibi ülkelerle ilgili 52 haber yayınlanmıştır. Bu sayı, bu bölgeye “önem” verildiğini gösterebilir. Latin Amerika’nın en önemli özelliği de “sol” iktidarların gittikçe yayılmaya başlamasıdır. Gazetenin bölgeye verdiği önemi bu “değerlere” önem vermesiyle ilişkilendirebiliriz. Ancak tekrar belirtmek gerekir ki ulaşılan bulguları yalnızca bu şekilde açıklamak oldukça sığ bir yaklaşım olacaktır. Bunda bölgenin “küresel güç” ABD’ye meydan okumaların gittikçe artmaya başladığı bir bölge olmasının da etken olduğu söylenebilir.

Grafik 3: Ortadoğuyla İlgili Haberlerin Konu Dağılımı (%)

Bu grafik gazetenin gündemi izleme açısından başarılı bir görünüm oluşturduğuna işaret etmektedir. Gerçekten de inceleme süresi boyunca gündemde öne çıkan gelişmeler Ahmedinejad'ın İsrail'e ve ABD'ye karşı kullandığı sert söylemler ve nükleer çalışmalarla ilgili İran'la yaşanan "nükleer kriz", Amerika'nın Irak işgali, İsrail'de yeni başbakan olan Olmert hükümetinin ve yeni seçilen Hamas hükümetinin karşılıklı olarak çatışmayı şiddetlendirmesi üzerine ön plana çıkan "İsrail-Filistin" sorunudur.

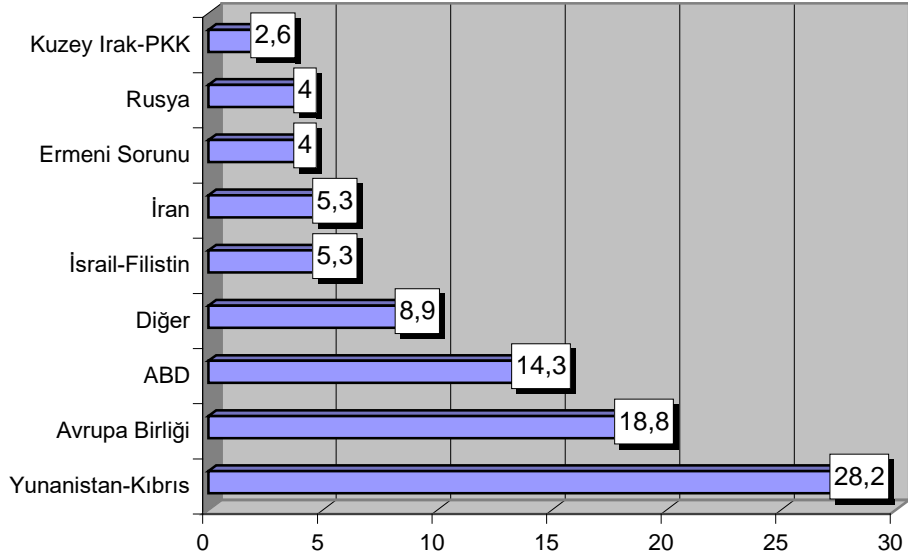
Grafik 4: Avrupa ile İlgili Haberlerin Konu Dağılımı (%)

Avrupa ile ilgili olarak toplam 150 haber yayınlanmıştır. İlk sütun, Avrupa Birliği'yle ilgili genel değerlendirmeleri (göç sorunu, genişleme vb.) içermektedir (36 haber). İtalya'yla ilgili 31 haber yayınlanmıştır, bunun da yaklaşık olarak yarısı Berlusconi ile Prodi arasındaki seçim yarışına dair haberlerdir. Fransa'ya ilişkin olarak ise 32 haber yayınlanmıştır ve benzer şekilde bunun da çoğunluğunu ülkedeki öğrenci eylemleri oluşturmaktadır. Almanya'yla ve Britanya'yla ilgili de toplam 34 haber yer almaktadır. Ayrıca gazete, İspanya'daki ETA ve BASK örgütleriyle hükümetler arasındaki ilişkilere dair 14 haber ve Kosova'nın bağımsızlığına dair 8 haber yayınlamıştır.

b. Türk Dış Politikası Haberlerinin Konu Dağılımı

(Grafik 5)

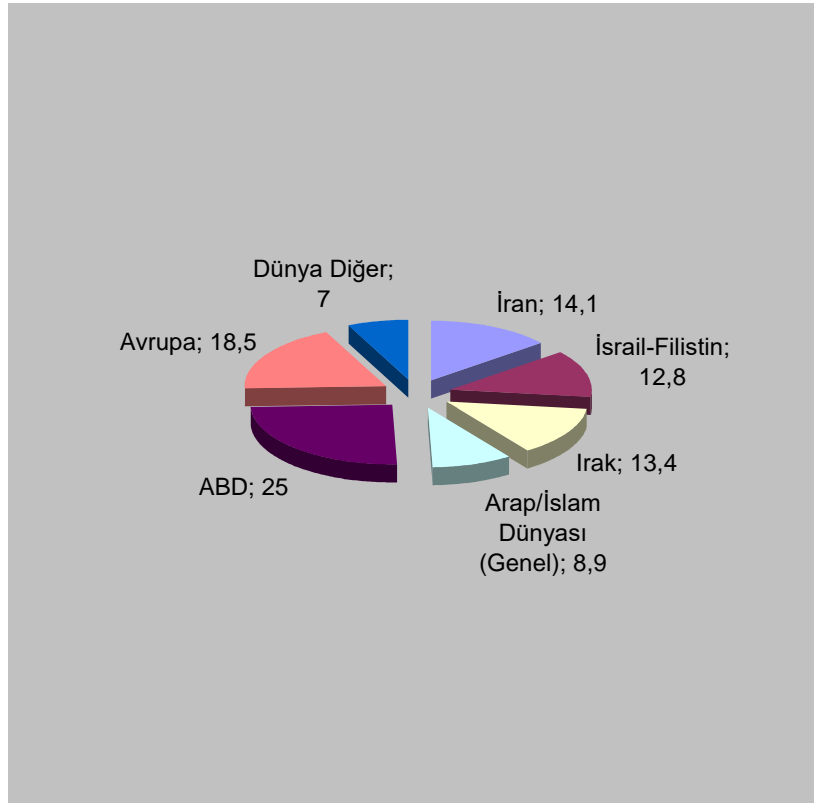

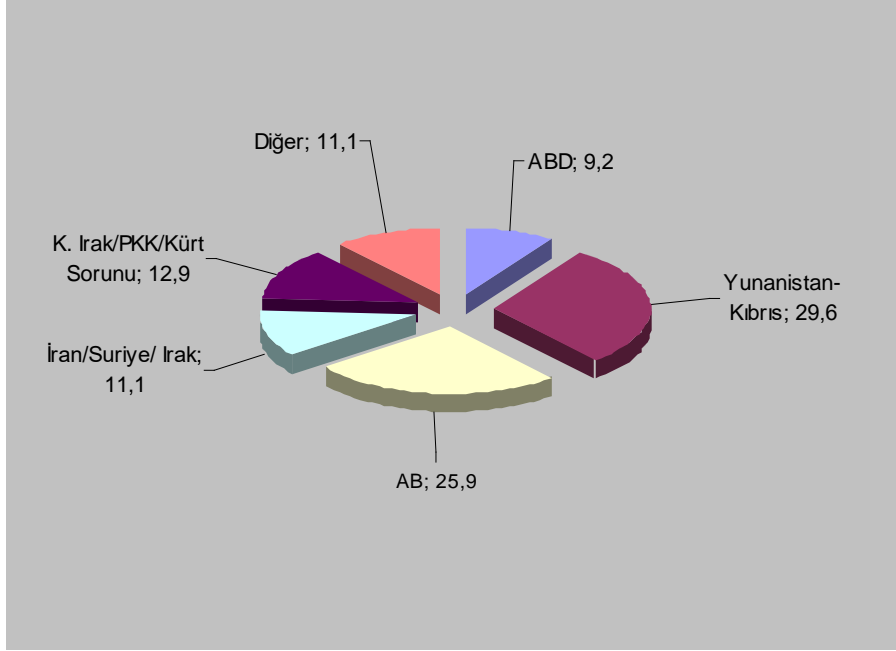
TDP haberlerine sayfada oldukça düşük oranda yer verilmektedir (% 26,3) ve verilen haberlerin de yaklaşık olarak % 61'ini ABD, Avrupa Birliği, Yunanistan ve Kıbrıs'la ilgilidir. Türkiye-Rusya ilişkileriyle ilgili olarak yalnızca 9 haber verilmiştir. Aynı şekilde, Orta Asya ve Kafkasya'yla ilgili 3 haber ve Çin, Japonya, Kore'yle ilgili 1 haber yayınlanmıştır (Türkiye-Çin ilişkilerine dair).

Burada ayrıca diğer sayfalarda yayınlanan dış politika haberlerine değinilecektir. Bu haberlerin toplamı 178'dir ve bunun yaklaşık olarak 154'ü TDP haberleridir. Bu durumun TDP haberlerine gösterilen "özen"e de işaret ettiğini belirtelim. Bu haberler genellikle "Türkiye", "Politika" ve "Ekonomi" sayfalarına dağıtmakta yani okuyucuya belirli bir "düzenlilik" içinde sunulmamaktadır. Ayrıca, haberler yine çoğunlukla Türkiye-Avrupa Birliği, ABD (özellikle PKK konusunda), Yunanistan ve Kıbrıs'la ilgilidir. Dış haberler sayfasından farklı olarak, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Hattı projesiyle ilgili haberlere yer verilmektedir.

Çevirilerle ilgili konu dağılımına geçmeden önce gündemi izleme ve haberlerde ülkesel ve bölgesel çeşitlilik ilişkisine tekrar değinilmelidir. Dış haberler sayfasının ilk işlevi gündemi izleme ve dünyadaki önemli gelişmeleri aktarmadır. Bununla birlikte ayrılan sayfa sayısının 1 olması Çin, Rusya, Orta Asya, Kafkasya, Japonya, Hindistan, Suudi Arabistan vb. ile ilgili haber aktarımını zorlaştırmaktadır. Yer sıkıntısı bir neden olarak anlaşılabilir ancak burada dikkat çekilmek istenen nokta şudur: bazen ilginin yoğunlaştığı bölgelerle ilgili öyle yazılara yer verilmektedir ki diğer bölgelerdeki “önemli” gelişmeler ihmal edilebilmektedir. Bazı örnekler şöyle aktarılabilir. 23 Mayıs 2006’daki “Merkel ‘soft-ball’ acemisi” başlıklı haberde Merkel’in Çin ziyaretinin iki ülke açısından sonuçlarına yer verilmeden haberin “magazinel” yanına değinilmesi ve 18 Mayıs tarihli “Hint ‘Aliye’si Afganları esir aldı” başlığı altında Afganistan’daki bir “gelin-kaynana” dizisinin halk arasında yaygınlaştığından bahsedilmesi dikkat çekicidir.

5. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi (Grafik 6 ve 7)

Dış basından doğrudan çeviriler okuyucuya farklı ülkelerden ve farklı kaynaklardan bakış açısı sunmaktadır. Radikal bu konuda düzenli olarak yayımlar yapmaktadır. Radikal’de 91 gün boyunca toplam 210 çeviri yayınlanmıştır. Bunun % 25,7’si (54) TDP’yle ilgili, % 74,2’si (156) da Dünya’daki diğer ülkelerle ve gelişmelerle ilgili çevirilerdir.

ABD’yle ilgili yayınlanan çeviriler çoğunlukla Irak Savaşı’na ve Amerikan iç politikasına yönelik olmuştur. İran’la ilgili olanların çoğu ise “nükleer uyuşmazlık”la ilgilidir. Avrupa dilimindeki 29 çevirinin yaklaşık olarak 15’i Avrupa Birliği’yle ilgili genel değerlendirmeleri içermektedir. Ayrıca İtalya’yla ilgili 3, Fransa ile ilgili 6, Almanya ile ilgili 1, Britanya ile ilgili 2 ve Balkanlarla ilgili 2 çeviri yayınlanmıştır. Çin’le ilgili 1, Rusya’yla ilgili 4, Latin Amerika’yla ilgili 2 ve silahsızlanma, petrol fiyatları, Batı-Doğu çatışması, işsizlik gibi konularla ilgili 4 çeviri bulunmaktadır. TDP’yle ilgili grafikte görüldüğü gibi Avrupa Birliği, Yunanistan ve Kıbrıs’la ilişkiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca bu çevirilerin 7 tanesi Türkiye’deki Kürt sorunu ve PKK terörüne ilişkindir.

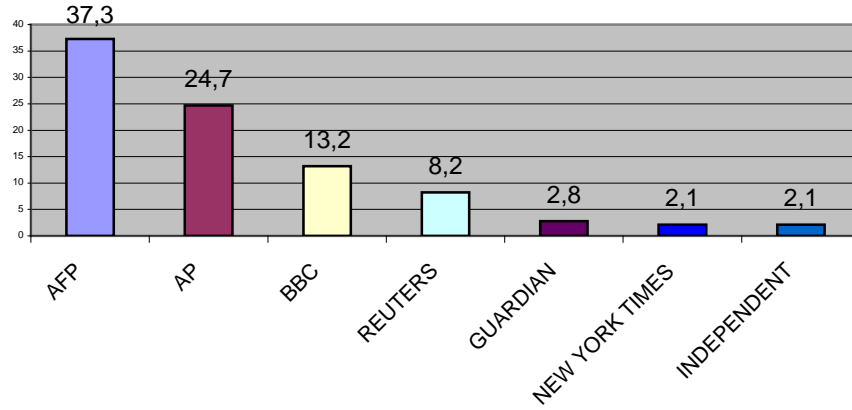
6. Dış politika sayfasındaki konu dışı unsurlar

Sayfada toplam 104 (günlük ortalama 1.09) ilan, ilam veya reklam gibi konu dışı unsur bulunmaktadır. Ayrıca konu dışı unsurların yayınlandığı günlerin hemen hepsinde dış haberler sayfası ikiye çıkarılmakta ve böylece rutin bozulmamaktadır. Bir diğer nokta da sayfa içinde verilen ilanların genellikle üniversitelerle ve eğitimle ilgili ilanlar olmasıdır. Bu konuyla ilgili görülen belki tek büyük ilgisiz unsur, 5 Haziran 2006'da sayfanın yaklaşık yarısını kaplayan "Tecrit İşkencedir" başlıklı duyuru yazısıdır.

7. Haber kaynakları

Dış haberler sayfasında toplam 944 haber kaynağı gösterilmiştir. Bu sayının 877 olan toplam haber sayısı ile aynı olmamasının nedeni kimi haberlerde birden fazla kaynak gösterilmesidir. Kullanılan haber kaynaklarının % 61,6'sını (557) AFP (Fransız Haber Ajansı), AP, BBC gibi "yabancı" haber kaynakları, % 16,8'ini (152) Anadolu Ajansı, Doğan Haber Ajansı gibi "yerli" haber kaynakları ve % 21,4'ünü (194) gazetenin kendi muhabirleri veya dış haberler servisini kapsayan "öz kaynaklar" oluşturmaktadır. Yabancı haber kaynaklarına ilişkin grafik aşağıdadır.

Grafik 8: Yabancı Haber Kaynakları (%)

Grafikte görüldüğü gibi, yabancı kaynaklı haberlerin %83,4'ü yalnızca dört kaynaktan (AFP, AP, BBC ve Reuters) alınmaktadır. Yerli haber kaynaklarının yaklaşık olarak %85,5'ini Anadolu Ajansı, %11,1'ini Doğan Haber Ajansı oluşturmaktadır. Ayrıca az sayıda olmak üzere Cihan Haber Ajansı (2 haber) ve Anka Haber Ajansı (3 haber) kaynak olarak

kullanılmıştır. “Öz kaynaklar” başlığı altında değerlendirilebilecek olan haber kaynakları % 45,8 oranında “Radikal”, % 31,9 oranında “Dış Haberler” ve % 22,1 oranında “muhabirler” oluşturmaktadır.

8. Yapılan olgusal hatalar

Gazetede çok ciddi olgusal hatalara rastlanmamıştır. 2 Mayıs tarihindeki “Hitler-Stalin Paktı diriliyor” haberinde 1939’da Almanya’yla Sovyetler Birliği arasındaki paktın “savunma bakanları” tarafından imzalandığı belirtilmiştir. Ancak bu anlaşma savunma bakanları tarafından değil, dışişleri bakanları tarafından imzalanmıştır.

Bir diğer olgusal hata da 7, 9 ve 10 Mayıs 2006’da İran nükleer kriziyle ilgili çıkan haberlerde BM Antlaşması’nın ekonomik ve askeri yaptırımlarla ilgili düzenlemelerinin “7. madde”de yer aldığı şeklindeki ifadedir. Ancak söz konusu düzenlemeler “VII. Bölüm”de (39-45. maddeler) yer almaktadır. Nitekim, 25 Mayıs 2006 ve sonrasında çıkan haberlerde bu hata düzeltilmiştir.

Gazete “Ermeni Sorunu”yla ilgili haberleri aktarırken çoğunlukla “Ermeni Soykırımı” ifadesini kullanmaktadır ve bu kullanım çoğu zaman “onlar o şekilde söylüyor, biz tam olarak katılmıyoruz” izlenimi vericesine tırnak içinde olmaktadır. Örneğin, 8 Mayıs’ta yayınlanan “Fransız tarihçiler ‘soykırım’ isyanında” başlıklı haberde “Fransa’da muhalefetteki Sosyalist Parti’nin ‘Ermeni soykırımı’nı inkâr edenlere hapis ve para cezası getiren yeni yasa teklifi tarihçilerin tepkisini çekti” ve “Ermeni soykırımını inkâra ceza öngören tasarının ifade özgürlüğüne aykırı olduğu kaydediliyor” şeklinde ifadeler bulunmaktadır. Burada “Ermeni soykırımını inkar edenlere hapis ve para cezası getiren” ifadesini kullanmak doğru bir yaklaşım değildir. Bu birisinin verdiği bir demeç olmadığı için, en azından “Ermeni soykırımı ‘iddialarını’ inkar edenlere” ifadesi kullanılması hem tarafgirlik izlenimini önleyebilir hem de gazetenin “duyarlı” davrandığı izlenimini okuyucuda uyandırabilir.

9. Fotoğraf kullanımı

Sayfada kullanılan fotoğraflar çoğunlukla konuyla ilgili ve küçük boyuttadır. Fotoğrafların çok etkileyici olduğunu söylemek zordur ancak özellikle İsrail-Filistin çatışmasına ilişkin verilen haberlerde ölen ya da yaralanan çocuk ve kadınların “çarpcı” resimlerine yer verilmektedir. Bunun dışındaki konularda kullanılan fotoğraflar çarpıcı gözükmemektedir.

B. Niteliksel ölçütler

1. Haberlerde ülkesel/bölgesel çeşitlilik

Hem “Dünya” hem “TDP” haberlerinde hem de “Yorum” sayfasındaki dış basından doğrudan çevirilerde gazetenin “olumsuz” görünüm sergilediği alanlarından birisi çeşitliliklerdir.

İkinci grafiğe bakıldığında Dünya haberlerinin % 79,8’ini Ortadoğu, Avrupa ve Amerika’yla ilgili olanlar oluşturmaktadır. Rusya % 3,3, Çin, Uzakdoğu (bunun da çoğu Çin’le ilgilidir) % 3, Hindistan ve Pakistan % 3, Afrika % 1,6’lık orana sahiptir. Bu veriler gazetenin dünya haberlerinde ülkesel ve bölgesel çeşitliliğe çok fazla önem vermediğini göstermektedir. Oysa, Rusya halen bir bölgesel güçtür ve soğuk savaşın iki kutbundan biri olan SSCB’nin ardılıdır; kısacası dünya politikası açısından oldukça önemlidir. Aynı şekilde Çin hem dünyanın en kalabalık ülkesi hem de ekonomik anlamda dünyanın en hızlı kalkınan ülkesidir. Japonya ise Batı dünyası içinde hem ekonomik açıdan güçlü hem de bölgesel liderlik anlamında Çin’le rekabet halinde olan bir ülkedir. Hindistan hem Pakistan’la yaşadığı “Keşmir sorunu” nedeniyle hem de “bilgi ve nükleer teknoloji” alanında ABD’yle olan yakın ilişkisi açısından önemlidir. Orta Asya-Kafkasya bölgesi ise hem enerji kaynakları hem de taraf olduğu çok sayıda çatışma nedeniyle önemlidir. Kısacası, gazete genel yaklaşımı itibarıyla haberlerini Avrupa Birliği, İsrail-Filistin sorunu, ABD ve Latin Amerika (% 7,2) üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Gazetenin özellikle İsrail-Filistin çatışmasında “sivil, çocuk veya kadın” ölümlerine verdiği önem dikkate alındığında, (sayfada neredeyse bu konuyla ilgili verilen haberlerin çoğunda mutlaka yaralanan veya ölen kişi sayısına yer verilmekte, bunu destekler nitelikte çarpıcı fotoğraflar bulunmakta ve açıkça tarafları eleştiren başlıklar ve ifadeler kullanılmaktadır). Afrika’yla ilgili haber oranının % 1,6 (12 haber) olması bir tezat oluşturmaktadır. İsrail-Filistin çatışmasından daha fazla insan benzer nedenlerle (savaş, iç çatışma, AIDS vb.) bu bölgede ölmektedir.

Üçüncü grafikte haberlerin çoğunlukla İran nükleer uyuşmazlığı, Irak, İsrail-Filistin çatışmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. Bu bölgeyle ilgili haberler gazetenin çoğunlukla “güncel/gündem” sayfalarına taşınmakta, aynı bölge içinde düşünülebilecek Suudi Arabistan, Katar ve Yemen’le ilgili neredeyse hiç habere yer verilmemektedir. Dördüncü grafik gazetenin Avrupa içinde de birkaç ülkeyi ön planda tuttuğunu göstermektedir. Şöyle ki; İtalya % 20,6, Fransa % 21,3, Almanya ise % 15 oranında yer bulmaktadır. Toplamda bakıldığında, Avrupa ile ilgili haberlerin % 56,9’ü

bu 3 ülkeyle ilgilidir. Türkiye'nin Avrupa Birliği, Yunanistan ve Kıbrıs'la ilişkileriyle ilgili haber oranı % 47'dir. ABD'yle olan ilişkiler ise % 14.3'dür. Diğer taraftan, Rusya'yla ilişkilere dair yalnızca 9 haber (% 4), Çin'le ilişkilere dair 1 haber ve Orta Asya ve Kafkasya'yla ilişkiler hakkındaysa 3 haber yayınlanmıştır. Türkiye'nin AB, ABD, Yunanistan ve Kıbrıs'la çeşitli nedenlerden dolayı ilişkilerinin yoğun olduğu, diğer ülkelerle olan ilişkilerinin bu kadar yoğun olmadığı ortadadır. Ancak, bu durum kesinlikle haber dağılımındaki dengesizliği açıklamakta yetersizdir. Türkiye'nin Uzakdoğu'yla, Rusya'yla, Orta Asya ve Kafkasya bölgesiyle ilişkilerine dair daha fazla habere yer verilmesi olumlu bir durum oluşturacaktır.

Dış basından doğrudan çevirilerde de aynı durumla karşılaşmaktadır. Altıncı ve yedinci grafiklere baktığımızda, "Dünya Haberleri" kategorisine giren çevirilerin Ortadoğu, Avrupa ve ABD üzerine, TDP'de ise Türkiye'nin Kürt sorunu ve PKK'yla mücadelesi, Avrupa Birliği'yle ve ABD'yle ilişkileri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

2. Tarafsızlık, nesnellik ve ciddilik

Gazeteler açısından nesnellik "yorumu okuyucuya bırakmak, haberi çarpıtılmamak ve habere 'değer' yüklememek" olarak tanımlanabilir.

Radikal Gazetesi, ayrımcılığa karşı çıkmak, kadın-erkek eşitliğini savunmak ve azınlık haklarını savunmak, düşünce ve ifade özgürlüğünden yana olmak, sivil toplumun güçlenmesini istemek, silahlanmaya karşı olmak vb. açılardan "özgürlükçü" ve "demokratik değerlere" önem veren "liberal" eğilimli bir gazetedir.

Her gazete, köşe yazarları veya muhabirler bazı "değerlere" sahiptir. Bu değerlerin "tutarlılık" içinde sürdürülmesi beklenmelidir. Radikal'in bu yaklaşım içinde olduğu söylenebilir. Gazete çoğunlukla TDP'yi ilgilendiren haberlerde "habere değer yüklememekte, yalnızca haberin aktarımı" işlevini yerine getirmektedir. Bazı örnekler aktaralım:

"Kıbrıs çözülmezse AB kapısı kapanır": "Yunanistan'da Dışişleri'ne atanmasının ardından yarın Rum Kesimi'ne ilk ziyaretini yapacak olan Dora Bakoyani, Atina'nın AB yolunda Türkiye'ye desteğinin tek yol olmadığını, Kıbrıs sorunu çözülmezse Ankara'nın AB kapısını kapalı bulacağını söyledi. Bakoyani, Türkiye'nin ne Heybeliada Ruhban Okulu'nu açtığını ne de 'Kıbrıs Cumhuriyeti!'ni tanıdığı anımsatıldığında ise şu yanıtı verdi: "Türkiye'de AB desteğimiz tek yol ve değişmez değildir. Bu desteğin devamı için Türkiye'nin AB'ye olan yükümlülüklerini yerine getirmesi önemli. Aksi takdirde desteğimizin sonsuza kadar süreceğinin varsayılması yanlıştır".

“Rum liderden Kıbrıslı Türk-PKK’lı kıyası”: “Rum Yönetimi lideri Tasos Papadopoulos, Kıbrıslı Türkler ile PKK’lılar arasında benzerlik kurdu. Papadopoulos, Yunan Eleftiros Tipos gazetesine demecinde, KKTC’nin ABD veya diğer üçüncü ülkelerde tanınması ihtimali sorulduğunda, ‘Bu ülkeler Kıbrıs’taki işgal rejimini tanıyabilir. Ama o zaman bölücü eğilimlerin bulunduğu her ülke için yaratacağı tehlikeyi iki defa düşünmelidir. Bu ülkelerin başında milyonlarca Kürdün yaşadığı Türkiye geliyor’. (3 Mayıs 2006)

Yukarıdaki iki haberin ortak noktası, yalnızca haberin “aktarılmış” olmasıdır. Kişilerin ne dediği veya ne olduğu anlatılmakta, habere “değer” yüklenmemektedir. Buna benzer, 8 Mayıs’taki ‘Selanik’te Pontus anıtı açıldı’, 10 Haziran’daki ‘Soykırımı inkar’a dava açılır’, 15 Mayıs’taki “Matsakis seçim için vampirli afiş hazırladı” haberlerinin hemen hepsinde yalnızca “aktarım” sözkonusudur.

Diğer yandan, TDP haberlerinin bazılarında yukarıdaki haberlerden farklı olarak (yani yalnızca aktarımın yapılmadığı) haberler bulmak olanaklıdır.

İsrail-Filistin çatışması gibi, İran nükleer uyuşmazlığı gibi veya Fransa’daki gelişmeler (gerekçesiz işten çıkarılmasını öngören yasa tasarısına karşı çıkan çoğunlukla üniversite öğrencileri tarafından düzenlenen eylemler kastedilmektedir) gibi “dış gelişmeler”de yalnızca haberi aktarmakla kalmamakta, başlığından içeriğine kadar pek çok yerinde habere “değer” yüklemektedir. Bu durumu daha iyi açıklayabilmek için bazı haberleri ayrıntılı olarak incelememiz gerekmektedir.

12 Nisan tarihli, “İsrail yönetiminin savaş kuralları” haberinden bazı bölümler şöyledir: “Militanlar füze fırlatıyor gerekçesiyle Filistin’deki sivil yerleşimleri vuran İsrail...”, “Filistin’de sivillerin yaşadığı bölgeleri vurmaktan çekinmeyen, son olarak Gazze’de bir eve havan topu saldırısında sekiz yaşında bir kız çocuğunun ölümüne neden olan İsrail...”. İsrail-Filistin çatışmasına ilişkin olarak haber aktarım şeklini bu haber oldukça iyi özetlemektedir. Yalnızca, ölü veya yaralı sayısını aktarmakla kalmamakta ve yukarıdakine benzer yorumlar eklenmektedir. Başka bazı haber başlıkları: “ Hamas’a cezayı Filistinli çekiyor” (13 Nisan), “ Hamas yine bildiğiniz gibi” (18 Nisan), “ Saldırı İsrail’e fırsat verdi” (19 Nisan).

İran’la ilgili haber başlıklarından bazıları şöyledir: “ Tahran gözdağı veriyor” (4 Nisan), “ İran halkına nükleer müjde” (12 Nisan), “ Miniklere atom aşısı” (3 Mayıs), “ Tahran uranyum sarhoşluğunda”. Ayrıca “ Barış adamı tehdit savuruyor” haberinden bazı bölümler şöyle: “ Ahmedinejad, nükleer silahların yayılmasını önleme anlaşmasına taraf olmaktan çekilme tehdidi savurdu”, “ İran lideri İsrail’e de çatmayı ihmal etmedi”, İran kökenli

haber kaynaklarına hiç başvurmama ve İran basınından yalnızca bir çeviri yapılması konularında süren sorun dış haberler sayfasında verilen haberlerde sürmektedir. Gazetenin, burada nükleer uyuşmazlıkla ilgili haberleri aktarmaktan çok kullandığı başlıklar ve haberin veriliş tarzından anlaşıldığı kadarıyla, Ahmedinejad'a açıkça "cephe" alınmaktadır. Yalnız, hemen belirtmek gerekir ki, her ne kadar ABD politikaları konusunda da kimi zaman "eleştirel" bir tutum alınmaktaysa da,³ bu durumun İran'la ilgili haberlerde olduğu kadar belirgin olduğunu söylemek zordur. Hatta özellikle haberlerin genelinde ABD'nin İran politikası "normal/olağan" karşılanmaktadır.

Bir diğer konu Fransa'daki öğrenci olaylarına ilişkindir. 11 Nisan tarihli "Ve zafer Fransız gençlerin" haberi ilk bakışta yalnızca gelişmelerin sonucunu aktarıyormuş gibi görünse bile eylemcilerden yana bir "tarafgirlik" sezilmektedir. Bu "tarafgirliğin" en açık biçimde görüldüğü haberler İtalyan seçimleriyle -ve daha çok Berlusconi'yle- ilgilidir. Haber başlıklarında ve içeriklerinde Berlusconi neredeyse "alaya" alınmaktadır. "Berlusconi: Oyunu Forza İtalya'ya at anne" (10 Nisan), "Berlusconi pes etmiyor" (21 Nisan) gibi haber başlıkları kullanılmaktadır. "Berlusconi küfürden sonra hileye başvurdu" (8 Nisan) haberinde, İtalyan lideri bir suçla "itham" edilmektedir. Gazeteler zaman zaman durumu daha iyi açıklamak için "ironik" diyebileceğimiz başlık kullanma yöntemine başvurabilirler, bu anlaşılabilir. Ancak, bu kadar "alaycı" ve "ithamkar" ifadeler uygun bir yaklaşım olarak gözükmemektedir.⁴ Bu haberlerde görüldüğü üzere Radikal "Dünya Haberleri"ni "aktarıırken", hem başlıkların kullanımı açısından hem de haberin veriliş biçimi açısından yorumu okuyucuya bırakmamaktadır.

Son olarak, yukarıda değindiğimiz tarafgirliğe ve yaklaşımdaki tutarsızlığa rağmen gazetenin haberlerinde "ciddi" bir görünüm sergilediği söylenebilir. "Magazinel" olarak niteleyebileceğimiz haberlere yer verilmemektedir.

3. Haber kaynaklarında çeşitlilik

Kullanılan haber kaynakları "çok yönlü bakış açısı"nı belirleyen en önemli etkenlerden biridir. İsrail-Filistin çatışması, İran nükleer uyuşmazlığı, Irak işgali gibi haberlerin Batılı haber ajanslarından alındığı dikkat çekmektedir.

Gazetenin, dış haberler sayfasında yayınladığı haberlerde Batılı haber ajanslarına bağımlı olduğu rahatlıkla söylenebilir. 877 haberin yaklaşık %

³ Örneğin bkz. 2 Nisan 2006 tarihli "Eli Yardımda Aklı Nükleerde" ve haberi,

⁴ Seçilen haberlerin çoğunun Nisan ayında olmasının nedeni Fransa'daki eylemlerin ve İtalya'daki seçimlerin o ay içinde yoğun olarak gündemde olmasıdır.

61,6'sı yabancı haber ajanslarından alınmaktadır. Bununla birlikte, bu haberlerin yaklaşık olarak %83,4'ü yalnızca dört haber ajansına aittir: AFP, AP, BBC ve Reuters. Bu durumun “çok yönlü bakış açısı”nı sağlama açısından engel oluşturduğunun en önemli örneği İran'ın nükleer programıyla ilgili yayınlanan haberlerde karşımıza çıkmaktadır. Gazete bu kadar çok haber yayınladığı bir konuda İran kaynaklı haber ajanslarından neredeyse hiç haber yayınlamamıştır. Gazetede özellikle Yunanistan ve Kıbrıs bağlamında verilen haberlerde Yunan ve Rum basınından haberlere önemli oranda yer verilmektedir. Böylesine gündemi işgal eden bir konuda, haberin taraflarından biri olan ülke kaynaklarına yer verilmemesi dikkat çeken bir durumdur.

Radikal'in “Yorum” sayfasında tam 73 farklı kaynaktan 210 doğrudan çeviri yapılmıştır. Ancak, çevirilerin % 34,7'si (73 adet) 6 kaynaktan (Guardian, Kuds el-Arabi, Financial Times, International Herald Tribune, New York Times ve Washington Post) yapılmaktadır. Gazete, örneğin Türkiye'nin Yunanistan'la olan sorunlarına ilişkin olarak çok sayıda Yunan ve Rum gazetesinden (Alithia ve Fileleftheros) çevirilere yer vermiştir. Ancak, İran nükleer uyuşmazlığı bağlamında, İran basınından yalnızca 1 çeviriye yer verilmiştir.

III. Genel Değerlendirme

Yukarıdaki bölümlerde, 1 Nisan-30 Haziran tarihleri arasındaki 91 günlük dönem boyunca düzenli olarak izlenen “Radikal Gazetesi” bazı niceliksel ve niteliksel ölçütler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Gazete pek çok açıdan incelenmekle birlikte, haberlerde çok yönlü bakış açısı ve çeşitlilik, tarafların görüşlerinin dengeli bir şekilde aktarılması vb. ölçütler merkeze alınarak çalışma yürütülmüştür. Bu bölümde ise incelemelerle ilgili genel değerlendirmeler aktarılacak ve bazı öneriler sunulacaktır.

Gazetenin dış haberler sayfasına çoğunlukla aynı sayfada yer vermesi (12. sayfa) okuyucuda bir düzenlilik/süreklilik izlenimi uyandırması açısından önemlidir. Ayrıca, sayfa içinde ilan, ilam veya reklam gibi konu dışı unsurlara az sayıda yer verilmesi biçimsel açıdan olumlu bir yöndür. Dış haberler sayfasında aktarılan haberlerle birlikte kullanılan fotoğraflar genellikle küçük ve konuyla ilgilidir. Ancak bunların çoğunlukla çarpıcı olduklarını söylemek zordur. Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki gazetenin bazı ülkelerle ilgili haberlerinde kullandığı fotoğraflar (yukarıdaki bölümlerde gazetenin değer yüklediğini ayrıntılı örneklerle anlattığımız İsrail-Filistin çatışması, Amerika'nın Irak işgali, Latin Amerika, Fransa'daki

eylemler ve İtalya'daki seçimler gibi) diğer ülkelere oranla çarpıcı sayılabilir. Bunlar genellikle yaralanan veya ölen çocuk ve kadınlar, üniversiteyi işgal etmiş Fransız gençleri gibi Türk okuru için “olağan” sayılamayacak nitelikli fotoğraflardır.

Sayfada düzenli dış politika üzerine yazan köşe yazarının olmamasının yanı sıra, diğer sayfalarda dış politika üzerine yayınlanan köşe yazısının da yeterli olmadığı söylenebilir. Dikkat çeken bir diğer nokta, diğer sayfalarda yayınlanan dış politika haberlerinin çoğunun TDP ile ilgili olmasıdır. Bunu iki açıdan değerlendirmek mümkündür: İlk olarak gazetenin dünya haberlerini çoğunlukla dış haberler sayfasında aktarması ve diğer sayfalarda buna çok yer vermemesi nedeniyle biçimsel olarak dünya haberlerinin “derli toplu” olmasıdır. İkinci olarak, gazetenin TDP haberlerini “düzenli” bir biçimde sunmaması ve haberleri ekonomi, politika ve Türkiye sayfalarında dağınık olarak vermesi nedeniyle bu haberlere önem vermediği şeklinde yorumlanabilir. Dış haberler sayfasının yanı sıra, gazetenin dış haberlere, dış politik gelişmelere ve dünya gelişmelerine önem verdiği söylenebilir. Bunu gösteren en önemli yayınlar, düzenli olarak dış basından yapılan doğrudan çeviriler ve önemli dış politik gelişmelere ilişkin olarak yer verilen Türk uzmanlarının yazılarıdır. Pek çok gazete çeviri bile yayınlamazken, Radikal'in Yorum sayfasında düzenli olarak çeviri yayınlaması okuyucu açısından gerçekten çok yararlı bir durumdur.

İlgili grafikte görülebileceği gibi, haberlerde ülkesel ve bölgesel çeşitlilik açısından çoğunluk Avrupa Birliği, ABD, Ortadoğu ve Latin Amerika'ya yöneliktir. Pek çok açıdan önemli ülkeler ve bölgeler vardır. Orta Asya, Kafkasya, Rusya, Çin, Japonya, Hindistan, Pakistan, Mısır ve Afrika'yla ilgili çok az haber yayınlanmaktadır. Bu durum TDP haberlerinde ve çevirilerde benzer nitelik taşımaktadır. TDP haberlerinin çoğu Avrupa Birliği, Yunanistan, Kıbrıs ve ABD'yle ilgilidir. AB, ülke gündemini oluşturan en önemli konulardan biridir. Yunanistan ve Kıbrıs bağlamındaki sorunlar Türkiye'nin uzun yıllardan beri uğraştığı sorun alanlarından bir diğeridir. ABD ise özellikle II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en yoğun ilişkilerin yaşandığı ülkedir. Bu nedenlerle haberlerin bu ülkelere yoğunlaşması doğal karşılanabilir. Ancak diğer ülke ve bölgelerle ilgili haberler o denli azdır ki bunun “ilişkilerimizin yoğunluğuyla” koşut bir görünüm oluşturduğunu söylemek zordur. Konu dağılımlarına ilişkin söyleyebileceğimiz diğer bir nokta, gazetenin en önemli işlevlerinden biri olan “gündemi izleme” açısından başarılı bir görünüm oluşturduğudur. Şöyle ki inceleme süremiz boyunca en önemli gelişmeler olan İsrail-Filistin çatışması, Irak savaşı ve İran'la yaşanan “nükleer kriz” konularında gazete önemli sayıda haber aktarmıştır.

Gazete yalnızca dış haberler sayfası açısından değil, genel yaklaşım olarak “liberal/özgürlükçü” değerlere önem vermektedir. Bu durumda bir tarafsızlık söz konusu değildir; ancak gazetenin bu yaklaşımında “tutarsız” bir görünüm sergilediği gözlenmektedir. Gazetenin bu konudaki tutumu hem TDP haberlerinde hem de Dünya haberlerinde aynı şekilde değildir. Gazete TDP haberlerinde habere çok fazla değer yüklememiş, yalnızca kişilerin “ne dediğini” veya “ne olduğunu” aktarmıştır. Ancak Dünya haberlerinde özellikle Berlusconi, İran ve Ahmedinejad, İsrail-Filistin çatışması gibi haberlerde zaman zaman kullanılan alaycı başlıklardan haberin içeriğine kadar pek çok açıdan habere “değer” yüklendiği söylenebilir.

Haberleri çarpıtmamak anlamında “nesnellik” açısından çok fazla olumsuz yönle karşılaşılmamıştır. Bu açıdan diğer bir olumlu bulgu da yukarıda dikkat çekilen birkaç istisna dışında çok fazla “olgusal hata”nın olmamasıdır.

Son olarak, “haber kaynaklarında çeşitlilik”ten bahsetmek uygun olacaktır. Gazetenin dış haberlerinde Batılı haber ajanslarına (AFP, AP, BBC, Reuters gibi) önemli oranda (% 61,6) “bağımlı” olduğunu söylemek mümkündür. Çeviriler açısından bakıldığında, 210 çevirinin 73 farklı kaynaktan yapılmış olması -yine daha önce belirttiğimiz gibi- ilk bakışta göze hoş gözükse de bu çevirilerin çoğunluğunun üç-dört gazeteden olması olumsuz bir durumdur. İran’la ilgili çok sayıda haber verilmesine rağmen, İran kaynaklı haber ajanslarına (örneğin IRNA) hiç yer verilmemesi gazetenin haber kaynaklarında çeşitliliğe önem vermediğini en iyi gösteren örneklerden birisidir.

SABAH GAZETESİ

Duhan KALKAN

*Başkent Üniversitesi İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
IV. Sınıf Öğrencisi*

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada “Sabah” gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Haber kaynakları

91 günlük izleme boyunca, Sabah gazetesi'nin “Dünya Raporu” sayfasında toplam 856 haber yer almıştır. Bu haberler için kullanılan kaynaklarda büyük bir belirsizlik vardır. İzleme süreci içerisinde (doğrudan çeviriler hariç) yabancı ve yerli ajanslardan kaynaklara neredeyse hiç rastlanmamıştır. Gazete sadece 70 haberde kendi muhabirlerini (Brüksel-Fikret Aydemir, Roma-Yasemin Taşkın, Atina-Stelyo Berberakis gibi) kaynak olarak göstermiştir. Diğer haberlerdeyse kaynak olarak “Dış Haberler Servisi” şeklinde genel bir ifadeye bile rastlanmamıştır. Bu da hem okuyucuda yayınlanan haberlerin güvenilirliği konusunda soru işaretleri yaratabilmekte hem de bir anlamda kullanılan kaynakların emeğine saygısızlığa neden olmaktadır.

2. Dış politika haberlerine ayrılan sayfa adedi/toplam sayfa adedi

Sabah gazetesi günlük 30–35 sayfa arasında çıkmaktadır. Bu sayfa sayısı günlük olarak değişim göstermektedir. Gazete içerisinde düzenli olarak 1 sayfa dış haberlere ayrılmaktadır. Dış haberler sayfasının adı “Dünya Raporu”dur. Bu sayfada genellikle dünya politikasını ilgilendiren haberlere yer verilmektedir. Dünya Raporu sayfası gazetenin 18. veya 20. sayfalarında bulunmasına rağmen bazı günlerde 16, 22, 23 veya 24. sayfalarda yayınlandığı görülmüştür. Fakat, aşağıda da belirtileceği gibi diğer sayfalarda yoğunlukla Türk Dış Politikası (TDP) haberlerine rastlanmaktadır.

3. Sayfada konu dışı unsurlar

91 günlük izleme boyunca Dünya Raporu sayfasında 34 günde 38 adet konu dışı unsura (reklâm, ilan vb.) rastlanmıştır. Konu dışı unsurların önemli bir kısmı reklam, kalanı ilandır.¹ Reklamlar genelde dış politikayla hiçbir ilgisi olmayan işitme cihazları, motosikletler vb. ile ilgilidir. Verilen reklamların sayfaya oranı en fazla yaklaşık % 30 olmuştur. Reklamlar zaten az olan dış haberlerin gazete içindeki payını düşürdüğü için bu sayfada hiçbir reklama yer verilmemesi daha yerinde olacaktır. Eğer reklama yer verilecekse dış politikayla ilgili kitap veya kültürel ilanlar tercih edilebilir.

4. Ön sayfada çıkan dış politika haber sayısı

3 ay boyunca gazetenin ön sayfasında, çoğunluğu Dünya Raporu sayfasıyla bağlantılı 127 haber yayınlamıştır (günlük ortalama 1.39). Bazı günler ön sayfada hiç haber çıkmazken, izlenen süre içerisinde bir günde en fazla 4 haber çıktığı da görülmüştür. Ön sayfada çıkan haber sayısı konjonktürel olarak dönemin önemli olaylarıyla bağlantı göstermiştir. Mesela İsraili askerinin kaçırılmasıyla bölgede başlayan gerilim, Türkiye'nin Irak sınırına asker yığması ve bu konuda yaşanan diplomatik gelişmeler gibi dönemin önemli haberleri gazetenin ön sayfasında önemli bir yer kaplamıştır. Diğer dış politika haberleri ise 3–4 cümle olarak ön sayfada yer bulmuş, ayrıntıları Dünya Raporu ve diğer sayfalarda yayınlanmıştır.

5. Sayfadaki toplam haber ve yazı sayısı

1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında “Dünya Raporu” adlı sayfada çıkan toplam haber sayısı 856'dır (ortalama 9.4).² Bir günde en az 4, en fazla 14 haber yayınlanmıştır. Gazetenin dış haberlere bir sayfa ayırdığı

¹ Sayfada 36 reklam, 2 de ilan (17.06.2006 ve 19.06.2006) yayınlanmıştır. Bu arada, bir günde en fazla 2 reklama yer verilmiştir (17.04.2006).

² Aylara dağıttığımızda karşımıza şöyle bir dağılım çıkmaktadır: Nisan ayında 283, Mayıs ayında 292, Haziran ayında da 281 haber.

düşünüldüğünde, günlük ortalama haber sayısı yeterli olarak nitelendirilebilir. Ama bazı haberlerin çok kısa olduğu ve konunun detaylarına girilmeden yüzeysel geçildiği vurgulanmalıdır.

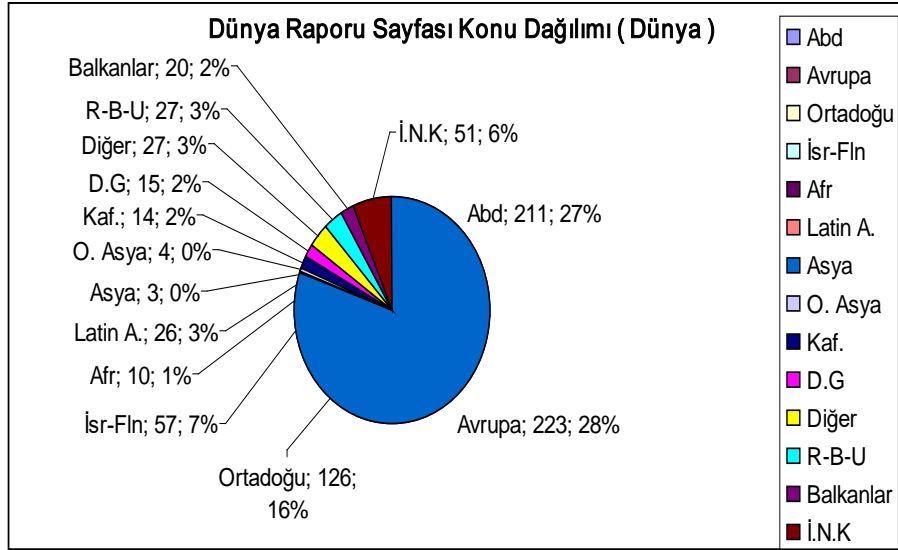
6. Sayfada günlük/haftalık köşe yazısı

Sayfanın tek köşe yazarı Soli Özel'dir, ama bu yazarın da yazılarının yayınlanma tarihi belli bir düzen içermemektedir. Yazılarının tamamı dış politikayla ilgili olan Soli Özel, haftada ortalama iki veya üç yazı yayınlamıştır (3 ayda toplam 27 köşe yazısı).

7. Konu dağılımı

Yukarıda belirtildiği gibi, Sabah gazetesi "Dünya Raporu" sayfasında araştırma süresinde toplam 856 haber yayınlanmıştır. Bunların 814'ü dünya politikası, 384'ü ise TDP'yle ilgilidir. Ortaya çıkan rakamlarda göze çarpan farklılığın nedeni kesişen haberlerdir, yani bir haberin birden fazla kategoriyle ilgili olmasıdır. Aşağıdaki grafikte bu haberlerin bölgelere göre dağılımı gösterilmektedir.

a. "Dünya Raporu" sayfası konu dağılımı (Dünya)

Afr: Afrika

Latin A. : Latin Amerika

R-B-U: Rusya-Belarus-Ukrayna

D.G: Dünya Genel (Küreselleşme, Ekonomi, Silahsızlanma, Terör- Güvenlik, Açlık vs.)

İsr-Fln: İsrail-Filistin

Kaf: Kafkaslar

O. Asya: Orta Asya

İ.N.K: İran Nükleer Krizi

Dünya Raporu sayfasında dünya haberleriyle ilgili toplam 814 haber çıkmıştır. Yukarıda bulunan grafikte bu haberlerinin ülkelere ve bölgelere göre dağılımı gösterilmektedir. En fazla haber 223 (% 28) haberle Avrupa'yla ilgili çıkmıştır. Bu bölgeyle ilgili haber sayısının fazla olmasında gazetenin bu bölgeye ayrı bir önem göstermesinin yanı sıra, özellikle İngiltere, Almanya, Fransa başta olmak üzere diğer Avrupalı devletlerin hem iç işlerindeki gelişmelerin hem de dış ilişkilerinin haber yapılmasının önemli etkisi vardır.

İkinci fazla haber ABD'yle ilgili yayınlanmıştır (toplam 211 (% 27) haber). Bunda kalan tek süpergüç olan bu ülkenin hem içeride hem de dünyanın dört bir yanında kurduğu diplomatik ilişkiler ağının önemli bir rolü vardır. Özellikle Başkan Bush, Rice, Cheney gibi isimlerin demeçleri, ülke dışında bulunan ABD askerleriyle ilgili haberler (saldırıları, operasyonlar vb.), diğer ülkelerle kurduğu ilişkiler genelde Dünya Raporu sayfasında ABD ile ilgili en fazla haber yapılan olaylar olmuştur.

Ortadoğu haberleri 126 (% 16) haberle Dünya Raporu sayfasında yer almıştır. Bunda bölgenin şu an dünyanın en gerilimli bölgesi olmasının etkisi fazladır. Çıkan haberlerin büyük çoğunluğu Irak'la ilgilidir. Genelde Irak'ta devam eden direniş, hükümet kurma çabaları ve bu ülkenin çevre ülkeleriyle ilişkileri yayınlanmıştır. Ayrıca Suriye, Afganistan ve Pakistan'la ilgili haberlere de rastlanmaktadır.

Yine Ortadoğu bölgesinde yer almasına karşın ayrı bir kriter olarak değerlendirilen İsrail-Filistin gerginliğiyle ilgili 91 gün boyunca 57 haber (% 7) yayınlanmıştır. Özellikle Filistin'de yeni kurulan hükümet ve Haziran 2006 sonlarında iki İsraili askerin kaçırılmasıyla bölgede ortaya çıkan gerilim birçok defa haber yapılmıştır.

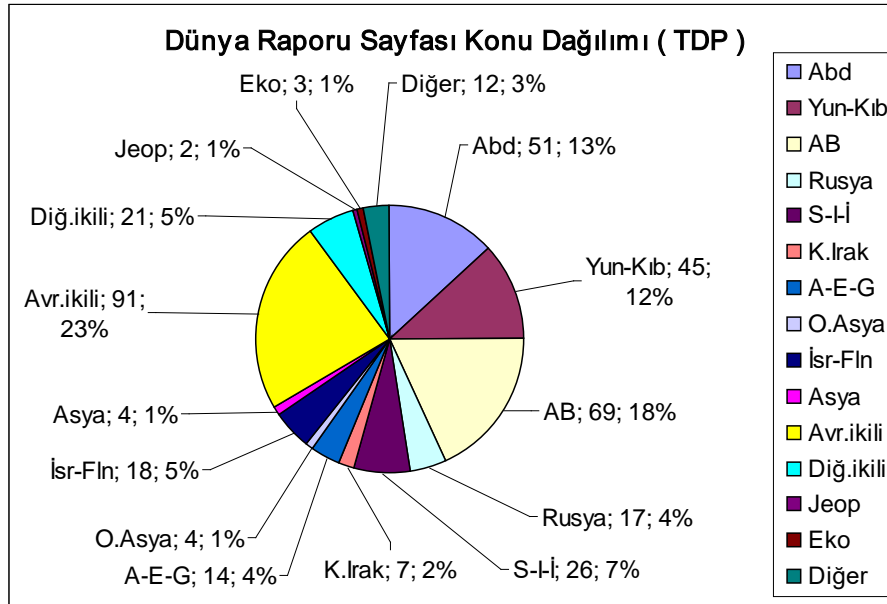
3 aylık süre içerisinde en fazla gündem oluşturan konulardan biri İran'la Batı arasında (özellikle ABD) ortaya çıkan nükleer krizdir. Dünya Raporu sayfasında sadece bu konuyla ilgili 51 haber (% 6) tespit edilmiştir. Bu başlık altında genellikle İran ve ABD'nin birbirlerine karşı aldıkları kararlı ve tehditkâr açıklamalara, diğer ülkelerin arabuluculuk çabalarına ve UAEA'nın İran'la olan ilişkilerine yer verilmiştir.

Bunlarla birlikte, Dünya Raporu sayfasında ayrıca Afrika'yla ilgili 10 (% 1), Latin Amerika'yla ilgili 26 (% 3), Asya'yla ilgili 3 (% 0.1), Orta Asya'yla ilgili 4 (% 0.1), Kafkasya'yla ilgili 14 (% 2), genel olarak dünya

politikasıyla ilgili 15 (% 2), Rusya, Belarus ve Ukrayna'yla ilgili 27 (% 3), Balkanlarla ilgili 20 (% 2) ve diğer konularla ilgili 27 (% 3) habere yer verilmiştir.

Bu bölgelerle ilgili çıkan haber sayısı yetersiz kalmıştır. Gazete bu bölgelerde yaşanan gelişmelere ancak dünya politikasını etkileyebilecek çok büyük bir haber olmuşsa yer vermiştir. Gazetenin Batı-merkezci tutumu burada açıkça görülmektedir. Özellikle ABD'nin arka bahçesi olarak nitelendirilmeye karşı sesini yükselten Latin Amerika ülkeleriyle ilgili ya da sorunlu bir bölge olan Kafkasya gibi bölgelerle ilgili daha fazla habere yer verilmesi mümkündür.

b. "Dünya Raporu" sayfası konu dağılımı (Türk Dış Politikası)

Kısaltmalar

Yun-Kıb: Yunanistan – Kıbrıs **S – I – İ:** Suriye – Irak – İran **K. Irak:** Kuzey Irak
A – E – G: Azerbaycan – Ermenistan- Gürcistan **O. Asya:** Orta Asya
İsr - Fln: İsrail – Filistin **Avr. İkili:** Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler
Diğ. İkili: Diğer ülkelerle ikili ilişkiler **Jeop:** Jeopolitik **Eko:** Ekonomik

Dünya Raporu sayfasında 3 ay boyunca TDP ilgili 384 haber yayınlanmıştır. Yukarıdaki grafikte bu haberlerin konu dağılımı gösterilmektedir.

Buna göre en fazla haber 91 adetle (% 23) Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler konusunda yayınlanmıştır. Türkiye'nin özellikle Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya gibi Avrupa devletleriyle kurduğu ilişkiler ön planda tutulmuştur. Mesela Fransa'yla Ermeni soykırımını inkâr yasası yüzünden yaşanan kriz, İtalya'da yeni kurulan Prodi hükümetinin Türkiye'ye bakışı ve bunun gibi diğer ülkelerle yaşanan diplomatik ilişkiler bu başlıkta yer bulan haber konuları arasındadır.

AB-Türkiye ilişkileri Dünya Raporu sayfasında 69 haberle (% 18) yer almıştır. Burada Avrupa Birliği üyeleriyle ve AB kurumlarıyla kurulan ilişkilere yer verilmektedir. Bunun temelinde Türkiye'nin üyelik süreci yatmaktadır. Hem Avrupalı devletlerle ikili ilişkilerle hem de AB'yle ilişkiler konusunda bu kadar çok haberin yer alması AB'ye üyelik sürecinde yer alan Türkiye için normal kabul edilmelidir.

Üçüncü en fazla sayıda haber Türkiye-ABD ilişkileri hakkındadır (toplam 51 (% 13) haber). Bu, özellikle iki ülkenin birbirini müttefik olarak kabul etmesi ve genelde ortak hareket etmeye çalışmalarının bir sonucudur. Aynı zamanda Orta Asya ve Orta Doğu'da bölgesel bir güç olarak kabul edilen Türkiye'yle bölgede çeşitli faaliyetleri olan ABD'nin ilişkileri yoğunudur. Bu iki devlet özellikle Kuzey Irak ve PKK meselesinde birçok defa karşı karşıya gelmiştir. Aynı zamanda İran ile diyalog kurmakta zorlanan ABD bu konuda Türkiye'nin de katkılarını beklemektedir. Bunların hepsi haber sayısında artışa neden olmuştur.

Türkiye'nin Yunanistan ve Kıbrıs'la ilişkileriyle ilgili 45 haber (% 12) yayınlanmıştır. Kıbrıs ve limanların açılması sorunu, Türk kökenli vali adayının Yunanistan'da yarattığı sıkıntı, iki ülke F-16'larının Ege'de çarpışması ile yaşanan diplomatik sorun vb. birçok haber gazetenin Dünya Raporu sayfasında yer almıştır.

Ayrıca 91 günlük süre içerisinde Dünya Raporu sayfasında Türkiye'nin Suriye, Irak ve İran'la ilişkileriyle ilgili 26 (% 7), Orta Asya'yla ilgili 4 (% 1), İsrail-Filistin'le ilgili 18 (% 5), Asya'yla ilgili 4 (% 1), Rusya'yla ilgili 17 (% 4), ekonomik konularla ilgili 3 (% 1), jeopolitik konularla ilgili 2 (% 1), diğer ülkelerle ikili ilişkilerle ilgili 21 (% 5), Kuzey Irak'la ilgili 7 (% 2), Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'la ilgiliyse 14 (% 4) habere yer verilmiştir.

Bu başlıklarda çıkan haber sayısı açıkça yetersizdir. Özellikle komşularımız Suriye, Irak, İran, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'la olan ilişkilerimize, Kuzey Irak'ta yaşanan belirsizlik ve bunun Türkiye'ye etkilerine, Rusya ve Orta Asya'da bulunan Türkî devletlerle ilişkilerimize gazete sayfalarında gerekli önemin ve yerin verildiğini söylemek zordur.

8. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi

3 ay boyunca Dünya Raporu sayfasında 62 haber çevirisine rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra diğer sayfalarda dış politikayla ilgili çeviri haberlere yer verilmektedir. Özellikle Forbes, The Economist, New York Times, Liberation, Newsweek, Parismatch, Times, Washington Post, CNN, BBC, The Wall Street Journal, Financial Times gibi ABD ve Avrupa kökenli gazete, dergi ve televizyonlar kaynak olarak kullanılmış, bunlardan yapılan çeviriler yayınlanmıştır. Çeviriler genellikle ABD ve bazı Avrupa ülkelerinin iç politikalarındaki gelişmelerle ilgilidir.

Çeviri kaynaklarının dağılımı konusunda bir dengesizlik vardır. Sadece ABD ve bazı Avrupa kaynakları kullanılmıştır. Mesela gazete ABD-İran nükleer krizinde İran medyasından haber ve köşe yazısı çevirilerine yer verebilir veya İsraili askerlerin kaçırılması sonucunda çıkan krizde Arap dünyasının konuya bakış açısını yansıtmak için bu ülkelerde yayınlanan haber ve köşe yazılarını çevirerek aktarabilirdi. Ancak, büyük ölçüde Batı-merkezci bir tutumla Batı medyasının konu hakkındaki yorumlarının aktarılmasıyla yetinilmiştir.

9. Diğer sayfalarda dış politika haberi/köşe yazısı

Dünya Raporu başlıklı sayfaya gazete içinde 1 sayfa ayrılmasına rağmen, diğer sayfalarda dış politika haberlerine sıklıkla rastlanmaktadır. İnceleme boyunca diğer sayfalarda 879 tane dış politika haberi (günde en fazla 26, en az 6) yayınlanmıştır.

Yayınlanan 306³ haber (% 35) dünya politikası, 573⁴ haberse (% 65) TDP'yle ilgilidir. Dünya Raporu sayfasında toplam 856 haber yayınlandı

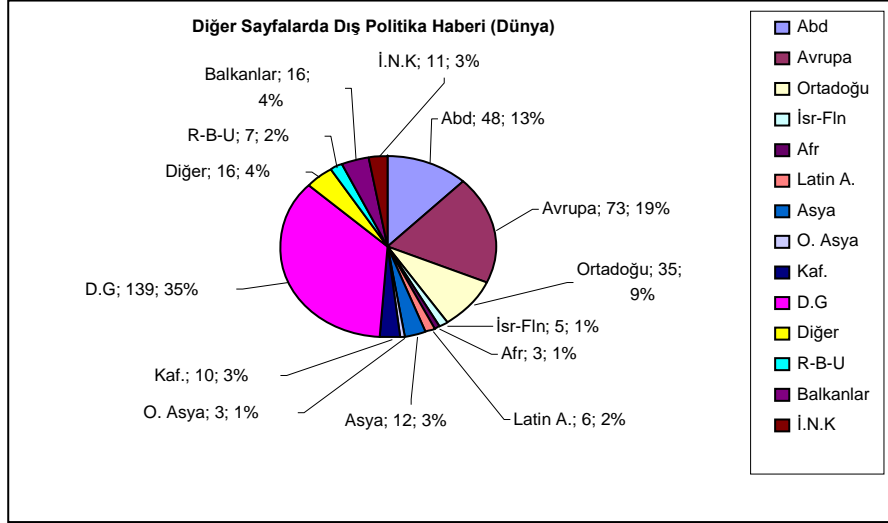
³ Bir haberin birden fazla devleti ilgilendirmesi nedeniyle ülkelere göre dağılım sonucu oluşan haber toplamı 384'e çıkmaktadır (bkz. diğer sayfalardaki dış politika (Dünya) haberlerinin konu dağılımını gösteren grafik).

⁴ Bir haberin birden fazla devleti ilgilendirmesi nedeniyle ülkelere göre dağılım sonucu oluşan haber toplamı 718'e çıkmaktadır (bkz. diğer sayfalardaki dış politika (TDP) haberlerinin konu dağılımını gösteren grafik).

düşünüldüğünde diğer sayfalarda yayınlanan 879 dış politika haberi gerçekten fazladır. Gazete böylelikle bir sayfalık dış politika sayfasının yetersizliğini diğer sayfalara koyduğu dış haberlerle kapatmak istemektedir.

“Ekonomi” ve “Finans” sayfasında yer alan haberler bu kriter içinde değerlendirilmiştir. Bu iki sayfanın dış politika açısından fazlasıyla yeterli olduğu görülmüştür. Bu sayfalarda 91 günde dış ekonomik ilişkilerle ilgili 395 (% 44) habere rastlanmıştır. Aşağıdaki grafikte diğer sayfalarda çıkan haberlerin bölgelere göre dağılımı gösterilmektedir (kısaltmalar önceki grafiktekilerle aynıdır).

a. Diğer sayfalarda çıkan dış politika haberlerinin konu dağılımı (Dünya)

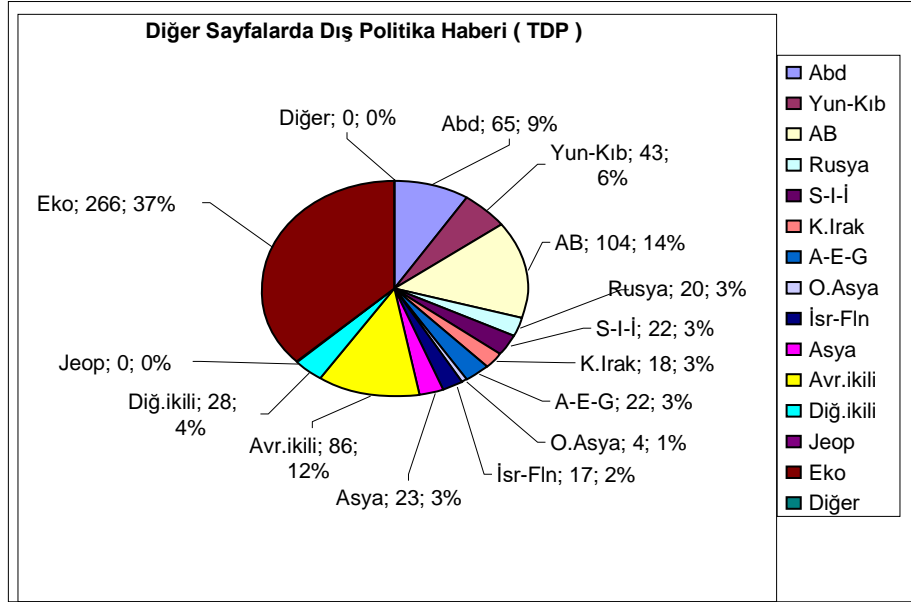

Yukarıda grafikte görüldüğü gibi diğer sayfalarda çıkan toplam dünya haberi sayısı 384'tür. Bunun içinde en fazla yeri 139 haberle (% 35) “dünya genel” başlığı kaplamaktadır. Bu kategoride küreselleşme, ekonomi, terör-güvenlik, silahsızlanma gibi konular vardır. Yukarıda belirtildiği gibi, “dünya genel”in içinde özellikle ekonomi haberlerinin büyük bir ağırlığı vardır ve global piyasalardaki dalgalanmalar, petrol fiyatlarındaki artışlar vb. konulara yer verilmektedir.

İkinci sırada 73 haberle Avrupa gelmektedir. Dünya Raporu sayfasında da Avrupa haberlerinin fazlalığı görülmüştür. Bu, Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada yaşanan politik gelişmelerin takip edilmesiyle doğrudan ilgilidir.

Dünya Raporu sayfasında olduğu gibi ABD (48 haber, % 13) ve Ortadoğu'yla ilgili (35 haber, % 9) haber sayısının fazla olduğu görülmektedir. Diğer sayfalarda çıkan İsrail-Filistin (5 haber), Afrika (3 haber), Latin Amerika (6 haber), Asya (12 haber), Orta Asya (3 haber), Kafkasya (10 haber), Rusya, Belarus ve Ukrayna (7 haber), Balkanlar (16 haber) ve İran nükleer krizi (11 haber) ile ilgili haberler sıralama olarak Dünya Raporu sayfası için yapılan dağılımla benzerlikler göstermektedir. Bu durum gazetenin yayın politikasındaki “tutarlılığı” göstermektedir.

b. Diğer sayfalarda çıkan dış politika haberlerinin konu dağılımı (TDP)

Grafikte görüldüğü gibi diğer sayfalarda çıkan toplam TDP haberi sayısı 718'dir. Bu bölümde ekonomi haberlerinin ağırlığı vardır (266 haber, % 37). Bunda gazetenin 5 ya da 6 sayfasını ekonomi ve finans haberlerine ayırmasının önemli bir rolü vardır. Bu sayfalarda hem dünya ekonomisi ve küreselleşme başlığını hem de Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerini ilgilendiren haberler verilmektedir. Örneğin, döviz ve petrolde yaşanan artışlar dünya konjonktürüyle birlikte ele alınmıştır. Aynı şekilde Türkiye'nin ve diğer devletlerin ikili ilişkileri ekonomi temelinde haberleştirilmiş, özelleştirme, Ofer olayı vb. haberlere yer verilmiştir.

Önem verilen bir diğer başlık ise Türkiye-AB ilişkileridir (104 haber, % 14). Yukarıda incelenen TDP başlığındaki dağılımla benzerlik göstermektedir. Özellikle gündem ve günün içinden sayfalarında AB'yle ilgili haberlere rastlanmaktadır.

Diğer sayfalarda ABD'yle yaşanan ilişkilerle ilgili 65 haber (% 9) yayınlanmıştır. ABD'yle ilişkilerin temelinde Kuzey Irak'taki gelişmeler, PKK'ya karşı ABD'nin Türkiye'nin istediği tavrı göstermemesi ve İran'la yaşanan nükleer kriz bulunmaktadır.

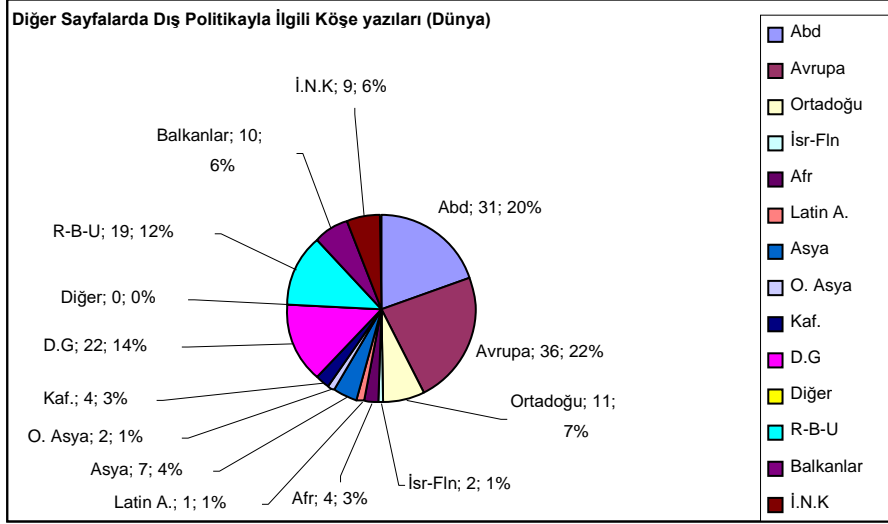
Ayrıca diğer sayfalarda da Türkiye'nin Yunanistan ve Kıbrıs'la ilişkileriyle ilgili 43 (% 6), Suriye, Irak ve İran'la ilişkileriyle ilgili 22 (% 7), Orta Asya'yla ilişkileriyle ilgili 4 (% 1), İsrail-Filistin sorunuyla ilgili 17 (% 2), Asya'yla ilişkileriyle ilgili 23 (% 3), Rusya'yla ilişkileriyle ilgili 20 (% 3), diğer ülkelerle ikili ilişkilerle ilgili 28 (% 4), Kuzey Irak'la ilişkileriyle ilgili 18 (% 3) ve Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'la ilişkileriyle ilgili 22 (% 3) habere yer verilmiştir. "Jeopolitik" ya da "diğer konular" kategorileriyle ilgili haberlere ise rastlanmamıştır. Burada ortaya çıkan rakamlara bakarak şunu söyleyebiliriz: Gazete, Türkiye'nin komşularıyla ve diğer bölge ülkeleriyle olan (ikili) ilişkilerine pek yer ayırmamıştır. Haber sayısının azlığında Türkiye'nin bu ülkelerle diplomatik ilişkilerinin azlığı değil, gazetenin yayın politikasında bu bölgelere verilen önemin yetersizliği rol oynamaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi, Dünya Raporu sayfasında sadece Soli Özel'in haftada 2 veya 3 gün yayınlanan köşe yazıları bulunmaktadır. Bu oran, dış politika konusunda çıkan köşe yazısı sayısı itibariyle düşüktür. Bu nedenle gazete bu eksikliği diğer sayfalara dış politikayla ilgili köşe yazıları koyarak kapatmaya çalışmıştır. Bu tür köşe yazıları da gündemde öne çıkan konularla uyum içindedir. Bu çerçevede, Mehmet Altan, Erdal Şafak, Mehmet Barlas, Ergun Babahan, Mahmut Övür, Meliha Okur (ekonomi sayfası), Abdurrahman Yıldırım (ekonomi sayfası), Aslı Aydıntaşbaş gibi yazarların dış politikayla ilgili yazıları bulunmaktadır.

91 günlük inceleme süreci boyunca dış politikayla ilgili toplam 315 köşe yazısı yazılmıştır. 101'i Dünya, 214'üyse TDP'yle ilgili olan bu yazıların konulara göre dağılımı aşağıdaki bölümde incelenecektir.

c. Diğer sayfalarda çıkan köşe yazılarının konu dağılımı (Dünya)

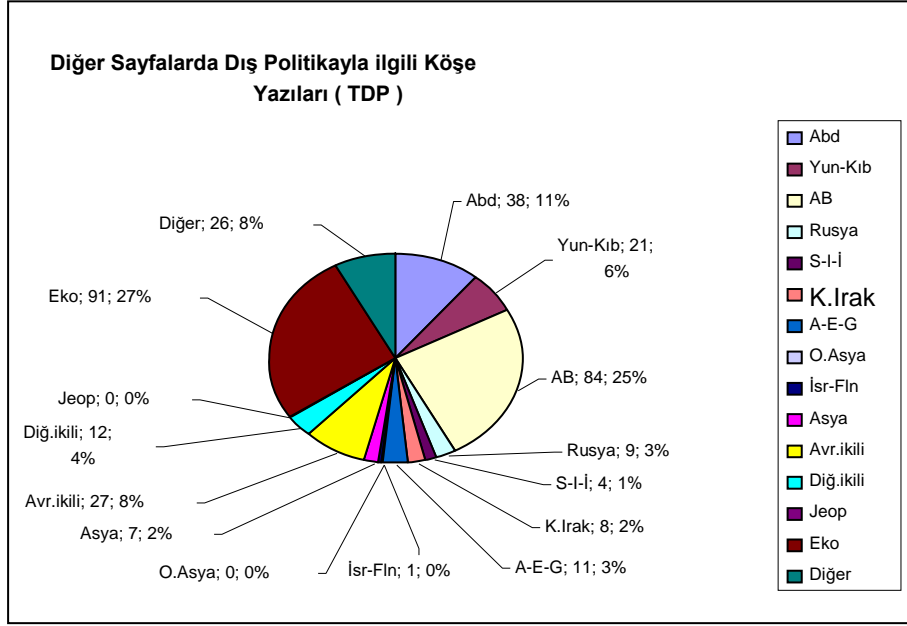
Diğer sayfalarda yayınlanan dünya politikasıyla ilgili 101 köşe yazısının konulara göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.

101 köşe yazısı konulara göre dağıtıldığında Avrupa'yla ilgili 36 (% 22), ABD ile ilgili 31 (% 20), genel dünya politikasıyla ilgili 22 (% 14), Rusya, Belarus ve Ukrayna ile ilgili 19 (% 12), Orta Doğu'yla ilgili 11 (% 7), İsrail-Filistin'le ilgili 2 (% 1), Afrika ile ilgili 4 (% 3), Latin Amerika kıtasıyla ilgili 1 (% 1), Asya'yla ilgili 7 (% 4), Orta Asya'yla ilgili 2 (% 1), Kafkasya'yla ilgili 4 (% 3), Balkanlar'la ilgili 10 (% 6) ve İran nükleer krizi ile ilgili 9 (% 6) köşe yazısı yayınlanmıştır. Bu dağılımın “normal” olduğu söylenebilir çünkü yazarlar belli konularda değil yaşanan önemli olaylara göre yazılarını yazmaktadırlar. Mesela bir yazar, bir gün Türkiye iç politikasında yaşanan bir gelişmeyi köşesine taşırken, bir başka gün dünya politikasında yaşanan bir gelişme hakkında yazılar yazabilmektedir. Dünya politikasında söz sahibi ABD ve AB olunca köşe yazarları bu iki güce önem atfetmektedir.

d. Diğer sayfalardaki köşe yazılarının konu dağılımı (TDP)

Diğer sayfalarda TDP'yle ilgili yayınlanan 214 köşe yazısının konulara göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.⁵

Gazetenin Dünya Raporu dışındaki sayfalarında çıkan TDP'yle ilgili köşe yazılarında en fazla yazının ekonomiyle ilgili olduğu görülmektedir. Büyük kısmı gazetenin ekonomi sayfalarında yer alan bu yazılar, genellikle özelleştirme ve Türkiye'nin diğer ülkelerle ve İMF'yle ekonomik ilişkileri konusundadır. AB ve ABD ile ilgili yazılar yeterli olarak nitelenebilir ama diğer bölgelerle ilgili köşe yazılarına çok az rastlanmaktadır.

10. Yapılan olgusal hatalar

Sabah gazetesi Dünya Raporu sayfasında inceleme dönemi boyunca herhangi bir olgusal hataya rastlanmamıştır.

⁵ Verilen rakamların toplamda 337 olmasının nedeni, dağılıma esas toplam 214 köşe yazısının bir bölümünün birden fazla konuyla ilgili olmasıdır.

11. Fotoğraf kullanımı

Dünya Raporu sayfasında inceleme süreci boyunca 784 fotoğraf kullanıldığı görülmüştür (ortalama 8.6). Günlük ortalama 9.4 haber yayınlandığı düşünüldüğünde, her habere 1 fotoğraf düştüğü söylenebilir. Kullanılan fotoğraflar verilen haberlerle uyum göstermenin ötesinde haberin içeriğini destekler niteliktedir. Fotoğrafların boyutları haberden habere değişiklik göstermektedir. Mesela fazla yer kaplamayan bir haberin yanına sıklıkla sözü geçen liderin küçük bir resmi konmaktadır. Önemli olarak düşünülen haberler sayfanın orta kısmında (sayfanın büyüklüğünün ¼ üne kadar çıkan) büyük bir fotoğrafla kullanılmaktadır. Gazete bazı günlerdeyse “günün foto haberi” adıyla fotoğrafı ön plana çıkartan haberler yayınlamaktadır.

Yine aynı şekilde 3 aylık inceleme döneminde Salih Memecan imzalı karikatürler yayınlandığı görülmüştür. Yayınlanan 12 karikatür belli başlı konularda olup, mizahla karışık okuyucuyu düşündürmeyi amaçlamaktadır. Karikatürler özellikle küreselleşme, nükleer silahlar, açlık vb. konuları işlemektedir.

B. Niteliksel ölçütler

Proje amaçlarında belirtildiği gibi, gazetelerin dış politika/dünya sayfalarının temel amacı, seslendiği kitlenin dünyada olup bitenler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamak olmalıdır. Bu çerçevede, temel olarak uluslararası siyasi platformda ve dünyada olup biten önemli gelişmelerin bu sayfalarda okuyuculara aktarılması beklenmektedir. Dış politika/dünya sayfalarına gazete içerisinde ayrılan yer kadar kullanılan haberlerin, yazarların ve makalelerin niteliği önem taşımaktadır. Bu çerçevede ciddi, kapsamlı ve doyurucu bilginin yanı sıra olgusal bilgilerin doğru ve tarafsız bir şekilde aktarılması göz önünde bulundurulması gereken unsurlardır.

Sabah gazetesi günlük olarak 30-35 sayfa arasında çıkmasına rağmen dış politikaya sadece 1 sayfa (Dünya Raporu) ayrılmaktadır. Bazı günlerde bu sayfaya reklam alınarak sayfada yer alan haberlerin oranı düşürülmektedir. Buna rağmen gazete diğer sayfalarda dış politika haberlerine yer vererek Dünya Raporu sayfasındaki yetersizliği kapatmaya çalışmıştır. Aynı şekilde Dünya Raporu sayfasında yetersiz kalan köşe yazıları, diğer sayfalara köşe yazıları konarak telafi edilmeye çalışılmıştır.

Dünya Raporu sayfasında yer alan haberlerin çok büyük bir kısmında haber sonlarında kaynak belirtilmemiş ve bu bir belirsizliğe neden olmuştur. Sadece yurt dışında belli merkezlerde bulunan gazete muhabirleri kaynak olarak gösterilmiştir. Kaynak gösterilmeksizin yayınlanan haberlerin dış haberler servisi tarafından hazırlandığı varsayılmıştır.

Dünya Raporu sayfasında magazin haberlere de yer verilmiştir. Bu durum sayfanın ciddiyetini kötü yönde etkilemiştir. Mesela “Irak’ta yönetim direnişçilerde” haberinin ve bu haberle ilgili tabut resimlerinin hemen üstünde “Eski diplomat iş karşılığı seks skandalında” başlıklı magazin ağırlıklı bir habere yer verilmiştir (21 Haziran 2006). Bu tarz durumlarla sıklıkla karşılaşmaktadır.

Gazetenin diğer sayfalarında yer alan dış politika ve dünya haberlerinin (adli, magazinsel vb.) sonunda kaynak olarak “Dış Haberler” ya da “Dış Haberler Servisi” gözükmektedir. Böylelikle bu haberler yurt içi haberlerinden ayrı tutulabilmektedir. Fakat bu durum diğer sayfalardaki dış politika ve dünya haberlerinin aynı kategoride gözükmemesine neden olmuştur.

Bu arada, gazetenin Dünya Raporu sayfasında ve diğer sayfalarda bazı röportajlara da yer verildiği olmuştur. Fatih Altaylı’nın R. Tayyip Erdoğan’la, Mehmet Altan’ın İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad’la yaptığı, Elif Koralp’ın İran Cumhurbaşkanı Yardımcısı İsfendiyar Rahim Meşai’yle ve İpek Cem’in de Yunanistan Dışişleri Bakanı Bakoyanni’yle yaptığı röportajlar gazetenin önemli başarıları arasındadır.

Gazete Dünya Raporu sayfasında yer verdiği haberlerin tarihsel geçmişinden kısaca bahsetmiştir. Böylelikle konunun tarihsel kökenini bilmeyen okuyucunun konunun geçmişi hakkında bilgi edinmesi sağlanmıştır.

Dünya Raporu sayfasında dünyada yaşanan gelişmelerle ilgili olarak diğer ülke basınlarınca yapılan yorumlara yer verilmemektedir. Örneğin, bir İsrail gazetesinin Filistin sorununa bakış açısı nedir ya da Filistin’de çıkan bir gazete sorunu nasıl görmektedir? Gazetenin bu gibi konularda farklı bakış açılarını okuyucularına aktarması son derece yerinde ve yararlı olacaktır.

Gazete, Dünya Raporu sayfasında ve diğer sayfalarında, güncel dış politika gelişmeleriyle ilgili uzman görüşlerine başvurmamıştır. Uzman görüşleri konunun ilk bakışta görülmeyen yönlerini okuyucuya gösterebileceğinden okuyucu olaylarla ilgili daha anlamlı analizler yapma fırsatını elde edememektedir.

Gazetenin hem Dünya Raporu sayfasında hem de diğer sayfalarda yayınladığı köşe yazıları ve haberler genelde “objektif” bir dille yazılmıştır. Gazete herhangi bir siyasi görüşün ve grubun sözcülüğünü yapmamakta, kitle gazetesi olma özelliğini takındığı tarafsız tutumla devam ettirmektedir.

Gazetede çıkan haberlerin konu dağılımındaysa bazı bölgelere ağırlık verildiği gözlemlenmiştir. Hem dünya hem de TDP haberlerinde Avrupa, ABD ve Orta Doğu’yla ilgili haberler ön planda tutulmuş, Türkiye’nin komşularıyla ve diğer bölgelerle ilişkileri geri plana itilmiştir. Gazete sayfalarında 3 başlığın (Avrupa, ABD ve Orta Doğu) dışında kalan ülkelerle ilgili sadece çok önemli olaylar haber yapılırken, özellikle ABD ve Avrupa’da yaşanan magazinél bir olay bile gazete sayfalarında yer bulmuştur. Bu durum, konu dağılımı değerlendirmelerinde sayısal anlamda bir uçuruma neden olmuştur. Çıkan sonuçlar göz önüne alındığında gazetenin yayın politikasının Batı-merkezci bir tutuma sahip olduğu söylenebilir.

Gazetede Salih Memecan imzasıyla yayınlanan karikatürler, sayfa ciddiyetini ve düzenini bozmamakta aksine mizahi bir şekilde okuyucuyu düşündürmektedir. Aynı şekilde gazetede kullanılan fotoğraflar konuyla ilgili olup haberi tamamlar niteliktedir. Gazetenin ayrıca “foto haberler”e yer vermesi olumlu bir özelliktir.

Bunların dışında gazetenin ekonomi sayfasında önemli sayıda dış politikayla bağlantılı ekonomi haberinin yayınlandığının altı tekrar çizilmelidir. Bu haberler küreselleşme sürecini ve Türkiye’yle diğer devletlerin ekonomik ilişkilerini yakından takip eden okuyucular için önemli bir unsurdur.

III. Genel Değerlendirme

3 aylık inceleme süreci sonunda ortaya çıkan sayısal veriler ve yapılan niteliksel değerlendirme sonucunda Sabah gazetesindeki “Dünya Raporu” başlıklı dış politika sayfasının hem niceliksel anlamda (ayrılan sayfa oranı), hem de doyuruculuk açısından yeterli olmadığı görülmüştür. Zaten gazete bu açığı diğer sayfalarında yer alan dış politika haberleri ve köşe yazılarıyla kapatmaya çalışmıştır. Bunda kısmen başarılı olduğu söylenebilir. Fakat, bu dağılımın giderilmesi yerinde olacaktır; çünkü dünya ve dış politika haberlerinin düzenli bir şekilde ve topluca verilmesi bu sayfaları yakından takip edenler açısından önem taşımaktadır.

(HALKA VE OLAYLARA) TERCÜMAN GAZETESİ

İlkay ATA

*Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü 2006
Mezunu*

I.Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada “(Halka ve Olaylara) Tercüman” gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Dış haberlere ayrılan sayfa sayısı

(Halka ve Olaylara) Tercüman Gazetesi 20 sayfa olarak yayınlanmaktadır ve gazetenin 13. sayfası “Dünya” adı altında dış politika konularına ayrılmıştır. Günlere bağlı olarak sayfanın yeri değişmemekte, sayfada konu ile ilgili haberlere yer verilmektedir. Bir sonraki başlık altında ayrıntılı olarak açıklanacağı gibi sayfada günlük ortalama 8,9 haber yayınlanmaktadır. Bu sayı tatmin edici gibi görünse de sayfada yer alan haberler genellikle kısa ve politika harici konulardır. Magazinel haberlerin yanı sıra dış ülkelerde yaşanan ölüm, sel, deprem, yangın haberleri ile ünlü kişilere dair haberlerin “Dünya” sayfasında yer alması, sayfada yer alması gereken dış politika konuları ile uyumsuz olmaktadır.

2. Dış haber sayfasında çıkan haber/yazı sayısı

İnceleme süresi boyunca “Dünya” sayfasında 810 tane haber yer almıştır. Bu sayı, sayfada günlük ortalama 8,9 haber yayımlandığını göstermektedir. Sayfada yer alan 810 haberden 715 tanesi Türkiye dışındaki ülkeler ve genel dünya konuları ile ilgilidir; geriye kalan 96 haber ise TDP kategorisindedir. Sayfadaki haberlerin % 88.14’ü Türkiye dışındaki ülkeler ve genel dünya konuları ile ilgili, % 11.86’sı da TDP’yle ilgili olmuştur.

Sayfada en çok 14 (13 Nisan), en az 4 (3 ve 5 Nisan) haber yer almıştır. Ortalamaya bakıldığında 8,9 yüksek olarak nitelendirilebilecek bir oran olsa da, haberlerin kısa oluşu okuyucuyu iyi bir şekilde bilgilendirmekten uzak bir özellik taşımaktadır.

Sayfada yer alan haberlerin genellikle güncel bir konu olan İran nükleer krizi, sıcaklığını hala koruyan ABD’nin Irak’ı işgali ve 14 Mayıs 1948’de İsrail Devleti’nin kurulmasından bu yana gündemden düşmeyen Filistin-İsrail çatışması ile Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği konularında olması haber çeşitliliği açısından sıkıntılı bir durum yaratmaktadır.

3. Dünya sayfasındaki günlük/haftalık köşe yazarları

Gazetenin “Dünya” sayfasında tek köşe yazarı vardır. Mim Kemal Öke, *Mim Noktası* adlı köşesinde haftanın farklı günlerinde yazılarını yazmaktadır. İnceleme süresi boyunca Öke, 49 gün dış politikaya ilişkin yazılar yazmıştır. Bu sayı toplam inceleme süresi göz önüne alındığında yüzde 53’lük bir oranı göstermektedir. İnceleme süresince Öke’nin, 5 gün izin ya da seyahat mazeretleri ile yazısı yayımlanmamış, 6 gün ise Öke’nin köşesi “Dünya” sayfasında değil, gazetenin diğer sayfalarında yayımlanmıştır. Belirtilen noktaların yanı sıra, köşesinin “Dünya” sayfasında yer almasına rağmen Öke’nin düzenli olarak dış politikaya ilişkin konularda yazmıyor olması dikkat çekicidir. Konu ile ilgili okuyucunun, köşe yazarının yazısında dış politika harici bir konu ile karşılaşması sayfayı ve yazarı takip bağlılığını etkilemektedir.

Mim Kemal Öke haricinde gazetenin diğer sayfalarında yazı yazan köşe yazarları sıklıkla dış politika konularına değinmişlerdir. İnceleme süresi boyunca, *Köşebaşı* isimli köşesinde Ergun Göze 30, *Işığa Doğru* köşesinde Namık Kemal Zeybek 21, *Yurttan Sesler* köşesinde Erdal Güven 20, *Bloknot* isimli köşesinde Yağmur Atsız 18, herhangi bir isim vermediği köşesinde Ömer Lütfi Mete 13, *Divan* isimli köşesinde Necdet Sevinç 12, *Sağduyu*

isimli köşesinde Aydın Menderes 8, *Medyakodu* isimli köşesinde Ergun Kaftancı 6, *Sol Köşe* isimli köşesinde Servet Kabaklı 6, *Aydın'lık* isimli köşesinde gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Aydın Candabakoğlu 5, *Olta* isimli köşesinde Metin Işık 5, *Yansımalar* isimli köşesinde Hakan Akpınar, *Bana Göre* isimli köşesinde Sırrı Yüksel Cebeci ve *Amerika Mektupları* isimli köşesinde Arzu Kaya Uranlı 4'er, *Günün İçinden* isimli köşesinde Vedat Zeydanlı 3, *Gündemin İçinden* isimli köşesinde Osman Özsoy ile *Parametre* isimli köşesinde Emre Alkin 2'ser, ve *Kadın Gözüyle* köşesinde Mehtap Yılmaz 1 kez dış politikaya ilişkin yazılar yazmışlardır.

İnceleme süresi boyunca gazetenin köşe yazarlarının gündemdeki gelişmelerin sıklığıyla paralel olarak yazılarında dış politika konularına değindikleri dikkat çekmiştir. Gazetede köşe yazarlarının neredeyse hepsinin dış politikaya ilişkin yazı yazmalarına karşın, 17 gün hiçbir köşe yazarı dış politika konularını ele almamıştır.

4. Konu dağılımı

(Halka ve Olaylara) Tercüman Gazetesi'nde "Dünya" sayfasının dışındaki sayfalarda dış politika haberlerine sıklıkla yer verildiği için konu dağılımına ait 3 çeşit tablo yapılmıştır. İlk tablo "Dünya" sayfasında yer alan haberlerin konu dağılımını ve bunların oranlarını, ikinci tablo "Dünya" sayfası dışındaki sayfalarda yer alan dış politika haberlerinin konu dağılımı ile oranlarını, üçüncü tablo gazetede yer alan toplam dış politika haberlerinin sayılarını ve oranlarını içermektedir.

a. "Dünya" sayfasındaki haberlerin konu dağılımı ve oranları

İnceleme süresi boyunca gazetenin "Dünya" sayfasında toplam 810 dış politika haberine yer verilmiştir. Bu haberlerin dünya ve TDP başlıkları ayrımı yapılarak hazırlanan sayı ve oran tabloları aşağıdaki gibidir:

i. Dünya Haberleri

Konu	Sayı	Oran (%)
Orta Doğu	166	20,49
Avrupa	140	17,28
ABD	102	12,59
Asya	95	11,72
Filistin-İsrail	80	9,87
Kafkasya	23	2,83
Dünya Genel ¹	23	2,83
Latin Amerika	19	2,59
Dünya Diğer	19	2,34
Rusya-Belarus-Ukrayna	17	2,09
Afrika	15	1,85
Orta Asya	11	1,35
Balkanlar	2	0,24
GENEL TOPLAM	714	88,14

ii. Türk Dış Politikası (TDP)

Konu	Sayı	Oran (%)
Avrupa Ülkeleri İle İkili İlişkiler	20	2,46
Yunanistan-Kıbrıs	19	2,34
Avrupa Birliği	17	2,09
Diğer Ülkeler İle İkili İlişkiler	10	1,23
ABD	9	0,74
Suriye-İrak-İran	8	0,08
Azerbaycan-Ermenistan-Gürcistan	4	0,49
Diğer	4	0,49
Kuzey Irak	2	0,24
İsrail-Filistin	1	0,12
Asya	1	0,12
Rusya	0	0
Jeopolitik	0	0
Ekonomi	0	0
Orta Asya	0	0
Genel Toplam	96	11,75

¹ “Dünya Genel” kategorisi farklı konu başlıklarını içermektedir. Bu başlıklar şu şekilde sayılabilir: Ekonomi, terör, savaş, barış, çevre, açlık, küreselleşme, sağlık, küresel güvenlik, uluslararası örgütler ve diğerleri.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi “Dünya” sayfasında dikkat çekici noktalardan biri sayfada TDP konularına az yer veriliyor olmasıdır. “Dünya” sayfasında TDP ile ilgili haberlere az yer verilmekte, bu konu ile ilgili haberlerin yayımlanması için genellikle diğer sayfalar tercih edilmektedir. İkinci dikkat çekici nokta, dünya haberleri içinde ABD, Avrupa Birliği ve Ortadoğu’ya ilişkin haberlerin ağırlığının yüksek olmasıdır. Tablodaki 13 başlık içinde bu üç başlığın ağırlığı neredeyse %50’dir. Gündemdeki gelişmeler bu üç başlık doğrultusunda haber yapılmaktadır. Fakat haber dağılımındaki bu dengesizlik, gazetenin okuyucuyu tüm dünya hakkında bilgilendirmesinde eksiklik olduğunu göstermektedir. Örneğin, büyük bir coğrafya olan Asya ile ilgili haberlerin oranının %11,72 olması dikkat çekicidir. Çin, Hindistan, “Asya Kaplanları”, Japonya ve Pakistan gibi ülkeler göz önüne alınırsa haber dağılımındaki dengesizlik görülmektedir.

Konu dağılımındaki dengesizlik “Dünya” sayfasında yer alan TDP haberlerinde de görülmektedir. Sayfada yer alan TDP haberlerinin sayı ve oranlarını kapsayan tablodan görüldüğü gibi haberler Yunanistan, Kıbrıs, Avrupa Birliği ve Avrupa Ülkeleri ile İkili İlişkiler başlıklarında yoğunlaşmaktadır. İnceleme süresi boyunca Rusya ve Orta Asya’ya ilişkin bir haber yer almaması dikkat çekmiştir.

b. Diğer sayfalardaki dış politika haberlerinin konu dağılım ve oranları

“Dünya” sayfası dışındaki sayfalarda yer alan dış politika haberlerinin toplam sayısı 652’dir. Bu haberlerin dünya ve TDP başlıkları ayrımı yapılarak hazırlanan sayı ve oran tabloları aşağıdaki gibidir:

i. Dünya haberleri

Konu	Sayı	Oran (%)
Avrupa	97	14,87
Orta Doğu	73	11,19
ABD	51	7,82
Dünya Genel	40	6,13
Asya	31	4,75
Filistin-İsrail	26	3,98
Kafkasya	17	2,60
Dünya Diğer	10	1,53
Rusya-Belarus-Ukrayna	8	1,22
Latin Amerika	8	1,22
Afrika	6	0,92
Balkanlar	5	0,76
Orta Asya	5	0,76
Genel Toplam	377	57,82

ii. Türk Dış Politikası (TDP)

Konu	Sayı	Oran (%)
Avrupa Birliği	64	9,81
Avrupa Ülkeleri İle İkili İlişkiler	54	8,28
Diğer Ülkeler İle İkili İlişkiler	47	7,20
Yunanistan-Kıbrıs	38	5,82
Ekonomi	29	4,44
ABD	11	1,68
Suriye-İrak-İran	9	1,38
İsrail-Filistin	8	1,22
Diğer	6	0,92
Azerbaycan-Ermenistan-Gürcistan	5	0,76
Kuzey Irak	2	0,30
Rusya	1	0,15
Asya	1	0,15
Orta Asya	0	0
Jeopolitik	0	0
Genel Toplam	275	42,18

Gazetenin “Dünya” sayfası dışındaki sayfalarında yer alan haberlerin tablolarına bakıldığında ağırlıklı haber sayısının dünya haberleri sayfasında olduğu görülmektedir. “Dünya” sayfasında görülen haber sayısı dengesizliği gazetenin diğer sayfalarında yer alan dış politika sayfalarında da kendini göstermiş, güncel gelişmeler doğrultusunda dünya haberleri içinde ağırlıklı ABD, Avrupa ve Ortadoğu; TDP haberleri arasındaysa Yunanistan, Kıbrıs, Avrupa Ülkeleri ile İkili İlişkiler ve ABD başlıkları olmuştur.

Sonuç olarak, inceleme süresi boyunca gazetede yer alan dış politika haberlerinin sayı ve oranları tablodaki gibidir:

Konu	Sayı	Oran (%)
Türkiye Dışı Ülkeler ve Dünya Genel	1091	74,62
Türk Dış Politikası	371	25,37
Genel Toplam	1462	100

5. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi

İnceleme süresi boyunca (Halka ve Olaylara) Tercüman gazetesinde dış basından doğrudan makale veya köşe yazısı çevirisi yer almamıştır.

6. Dış politika sayfasındaki konu dışı unsurlar

Sayfada sıklıkla yer alan Asliye Hukuk Mahkemeleri ilamları göze çarpmakta, zaten tek sayfa olarak verilen “Dünya” sayfasının alanını daraltmaktadır. İnceleme süresi boyunca, “Dünya” sayfası sadece 43 gün tam sayfa olarak yayımlanmıştır. 7 gün, sayfada basılan tam sayfa ilanlar nedeniyle haber yayımlanmazken², kalan 36 günün tümünde ilan veya ilam yer almıştır. Gazetenin yayımlayacağı tam sayfa ilan, ilam veya reklamlar için “Dünya” sayfasını seçmesi dikkat çekicidir. “Dünya” başlığına tek sayfa ayrılmışken, yayımlanacak ilam, ilan ve reklamlar için bu sayfanın feda edilmesi konu ile ilgili okuyucuyu rahatsız eden bir durum arz etmektedir.

7. Haber kaynakları

(Halka ve Olaylara) Tercüman gazetesinde göze çarpan bir başka nokta olumsuz olarak kendini haber kaynakları konusunda göstermektedir. İnceleme süresi boyunca gazetede yer alan 1462 dış politika haberinden sadece 154 tanesinde kaynak belirtilmiştir. “Dünya” sayfasında yer alan 810 haberden 62’sinde, gazetenin diğer sayfalarında yer alan konu ile ilgili 652 haberden 93 tanesinde haber kaynağı gösterilmiştir. Bunun yanı sıra gazetenin belirtilen haber kaynakları önemli ölçüde kısıtlılık göstermektedir. Gazetenin gösterdiği haber kaynakları muhabirleri, öz kaynakları (gazetenin kendi ve dış haberler servisi), Anadolu Ajansı ve İhlas Haber Ajansı ile sınırlı kalmaktadır.

İnceleme süresi boyunca gazetenin dış politika haberlerinde kullandığı kaynakları ve kaynak sayıları aşağıdaki gibidir.

Haber Kaynakları (Dünya sayfası)

Haber Kaynağı	Sayı
Anadolu Ajansı	40
Muhabir Haberi	18
Dış Haberler Servisi	1
Tercüman	1
İhlas Haber Ajansı	1
Toplam	61

² Sayfada, 26 Nisan 2006’da Genel Yaşam Sigorta A.Ş.’ye ait duyuru, 26 Mayıs, 1 Haziran ve 15 Haziran 2006 tarihlerinde Asliye Hukuk Mahkemeleri ilamları, 17 Haziran 2006’da Bilim Araştırma Vakfı reklamı, 19 Haziran 2006’da ÖSS 2006 Soru ve Cevapları ve 30 Haziran 2006’da tarihinde “Adnan Oktar’ın Harun Yahya Müstear İsmi ile Hazırladığı ve Evrim Teorisinin Geçersizliğini İspat Eden Kitapları ve Diğer Tüm Eserleri” başlığı ile reklam verildiğinden dış politika haberi yer almamıştır.

Haber Kaynakları (Diğer sayfalar)

Haber Kaynağı	Sayı
Anadolu Ajansı	42
Muhabir Haberi	39
Dış Haberler Servisi	6
Tercüman	5
İhlas Haber Ajansı	1
Toplam	93

Haber kaynakları (Toplam)

Haber Kaynağı	Sayı
Anadolu Ajansı	82
Muhabir Haberi	57
Dış Haberler Servisi	7
Tercüman	6
İhlas Haber Ajansı	2
Toplam	154

8. Yapılan olgusal hatalar

Araştırma dönemi boyunca yayımlanan “Dünya” sayfalarında ve gazetenin diğer sayfalarında herhangi bir olgusal hataya rastlanılmamıştır.

Gazetede yayımlanan dış politika haberlerinde yazım yanlışları ve özensizlikler dikkat çekmektedir. Örneğin, 5 Nisan 2006 tarihli (Halka ve Olaylara) Tercüman gazetesinde, kapakta sağ üst köşede verilen “ABD’de Rum kadrolaşması” başlıklı haberin yanında Türkiye ve Avrupa Birliği bayrakları yan yana gösterilmektedir. Haberin iç sayfadaki devamında ise Rum kadrolaşmasının ABD’de değil, Avrupa Birliği içinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. 2 Mayıs 2006 tarihli gazetede ise “İlk Hapis” manşeti ile verilen haberde, İsviçre Mahkemesi’nin “Soykırım yok” diyen İşçi Partisi lideri Doğu Perinçek’e 6 ay hapis cezası verildiği söylenmektedir. Fakat haber yanlış ve yanıltıcıdır. Perinçek yargılanmamıştır ve yargılanmadan hapis cezası alması da mümkün değildir. Kaldı ki, kapakta Perinçek’in hapis cezası aldığı yazılırken, haberin iç sayfadaki devamında da ceza alması için yargılanması gerektiğini söylemiştir.

Başka bir örnek olarak, 26 Haziran 2006 tarihli gazetede İran’ın dini liderinin adı “Hamaney” şeklinde yazılırken, bundan iki gün sonra isim “Hamane” olarak yazılmaktadır. 20 ve 22 Haziran 2006 tarihlerinde

yayımlanan gazelerde Irak'ın devrik lideri Saddam Hüseyin'in yargılanmasına dair haberler verilirken de Saddam'ın yargılandığı konulardan biri olan Duceyl katliamı, haberlerin birinde "Duceil" diğesinde "Duceyl" olarak yer almaktadır.

9. Fotoğraf kullanımı

Sayfada kullanılan fotoğraflar konuyla ilgili ve ait olduğu haberle orantılıdır. Siyah beyaz olan fotoğraflar konu itibariyle pek etkileyici değildir. Fotoğraflarla ilgili olarak göze çarpan en önemli hata, 4 Haziran 2006 tarihli gazetede Türk-Yunan ilişkilerini anlatan haberde Oramiral Özden Örnek'in fotoğrafının bir Yunan komutanı olarak verilmesidir. Gazete ertesi gün yaptığı hatadan dolayı özür dilemiştir.

10. Ön sayfada çıkan dış politika haber sayısı

İnceleme süresi boyunca 182 dış politika haberi ve 8 dış politika haber başlığı kapaktan verilmiştir. Bu süre içinde 7 gün kapakta hiç dış politika haberi yer almazken, inceleme süresi içinde 15 dış politika haberi manşet olmuştur.

Kapakta yayımlanan haberler, önemli olduğu düşünülerek kapaktan verilmelerine rağmen bu haberler iç sayfalarda çoğunlukla kısa yazılmış ve "Dünya" sayfası dışındaki sayfalarda yer verilerek dikkat çekmeyecek duruma getirilmiştir. Örneğin, 13 Haziran 2006 tarihli gazetede kapakta görülen dünyadaki genel askeri harcamaların artışına dair haber "Dünya" sayfasında, en alt sağ köşede küçük bir haber olarak yayımlanmıştır. Diğer bir örnek, 25 Mayıs 2006 tarihli gazetede Polonya ile ilgili olarak kapaktan verilen haberin "Dünya" sayfasında çok küçük ve dikkat çekmeyecek bir şekilde yayımlanmasıdır.

B. Niteliksel ölçütler

(Halka ve Olaylara) Tercüman gazetesi, toplam bir sayfa olan "Dünya" başlıklı sayfasıyla dış politika haberlerine kısıtlı bir alan ayırmaktadır. Alanın kısıtlı olması dış politika haberlerinin gazetenin Güncel ve Gündem ile ekonomi sayfalarına serpiştirilmesine neden olmuştur. Bu sayfalarda ise dış politika haberleri, Türkiye haberleri ve gündemdeki popüler haberlerle iç içe verilmektedir. Ayrıca "Dünya" sayfasının gazetenin tümünde en fazla ilam ve ilan verilen sayfa olması, gazetenin dünya konularına diğer haberlerden daha az önem verdiği izlenimini yaratmaktadır.

4 Mayıs 2006 tarihli gazetede Kıbrıslı Rumlar'ın haksızlığa uğradığını iddia eden Avrupa Parlamentosu'ndaki Rum diplomatı konu alan haber kapakta verilmiş, habere "AP'nin psikopati Matsakis" başlığı atılmıştır. Ertesi gün bu tavır sürdürülmüş, Matsakis ile ilgili haber manşetten "Psikopat Rum Matsakis" başlığıyla verilmiş, haber içinde Matsakis için "densiz" sıfatı kullanılmıştır. Tarafsız bir bakış açısı ile yapılan incelemede, bu argoya varan ifadelerin kullanılması doğru karşılanmamalıdır. Diğer bir örnek, 18 Haziran 2006 tarihli gazetede manşet olan haberde, Viyana'da düzenlenen "AB Tarihi" isimli sergide Türkiye'ye ayrılan panoda Saddam Hüseyin'in fotoğrafına yer verilmesidir. Fakat kullanılan fotoğraf, Hüseyin'in ABD tarafından yakalandıktan sonra çamaşırlarını yıkarken iç çamaşırıyla çekilmiş olan fotoğrafıdır. Gazete bu fotoğraf için "Donlu Saddam" ifadesini kullanmaktadır. Bu tür aşağılayıcı ifadeler rahatsızlık uyandırmaktadır.

Gazete ile ilgili bir başka olumsuzluk, haber çeşitliliğinin az olması ve haberlerin genelde taraflı olmasıdır. Gazete, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecinde yaşanan gelişmeler ve Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs olaylarına ait haberleri "saldırgan" tavırlarla vermektedir. Bu durum, okuyucuyu bilgilendirmekten ziyade provake etmektedir.

Gazetenin "Dünya" sayfasında Afrika ülkeleri ile ilgili habere rastlanmakla beraber bu haberler genellikle o ülkelerde yaşanan sel, deprem, yangın ya da adi suçlarda yaşanan ölümler hakkında olmaktadır.

Dördüncü başlık altındaki tablolarda görüldüğü gibi, gazetenin "Dünya" sayfasının yanı sıra diğer sayfalarda yer alan dış politika haberlerinde ciddi bir dengesizlik vardır. Avrupa Birliği, Türk-Yunan ilişkileri, Türkiye'nin Avrupa ülkeleri ve ABD ile olan ilişkilerine dair önemli sayıda haber yer alırken, Türkiye'nin Asya, Ortadoğu, Afrika, Balkanlar, Kafkasya ülkelerine dair politikalarına ait az sayıda haber yer almaktadır. Türkiye'nin Rusya politikalarına dair sınırlı sayıda haber çıkması da dikkat çekicidir.

Dış politika haberlerinde magazinellik kendini hissettirmektedir. ABD Başkanı George Bush'un karısı ile yaşadığı sorunlar ve bunun boşanmaya kadar gideceği haberi kapaktan görülecek kadar önemsenmekte ve "Bush boşanıyor" başlığıyla verilmektedir. 16 Mayıs 2006 tarihli gazetede Amerikalı aktris Naomi Watts'ın AIDS'e karşı mücadelede temsilci olduğu haberi ile ABD eski Başkanı Bill Clinton'ın sağlıklı olduğunu düşündüğü için meşrubatlara karşı savaş açtığı haberi fazlaca önemsenerek "Dünya" sayfasında yer almaktadır. 20 Mayıs 2006 tarihli gazetenin "Dünya" sayfasında da İngiliz Veliyaht Prensi Charles'ın oğullarının kendisini canlandırdığını söylediği habere yer verilmektedir. Üstelik gazetenin dış politika haberlerinin çeşitliliğinde yaşanan kısırlık kendisini dış politika

hakkında yazılan köşe yazılarında da göstermekte, gerek Mim Kemal Öke gerekse dış politika hakkında zaman zaman yazıları yayımlanan köşe yazarları tek bir görüşü temsil etmekte ve gazetede farklı düşüncelere sahip köşe yazarı sıkıntısı yaşanmaktadır.

III. Genel Değerlendirme

(Halka ve Olaylara) Tercüman gazetesi, yapılan niceliksel ve niteliksel değerlendirmelerin ışığında gerek “Dünya” sayfasında yer alan gerekse diğer sayfalarda yer alan dış politika haberleri ile genel bir değerlendirme yapıldığında okuyucuyu tatmin etmeyen bir durum sergilemektedir.

“Dünya” sayfası başlı başına sorunlu bir durum göstermekte ve sayfanın dış politika haberleri açısından doyurucu olmayan özellikte olduğu gözlenmektedir. Sayfa düzeninin kötü olması, sayfada konu dışı unsurlara sıklıkla yer verilmesi ve sayfada yer alan haberlerin niteliği, okuyucuyu gazetenin “Dünya” sayfasını önemsemediği gözlemine götürmektedir. Tek sayfa ayrılmış olan dünya haberlerine gerekli önem ve ciddiyet gösterilmemektedir.

(Halka ve Olaylara) Tercüman gazetesi sağ görüşü temsil eden milliyetçi bir gazetedir. Gazetenin genel içeriği bu milliyetçi tavra paralel olarak düzenlenmektedir. Gazetenin hemen her sayfasında yer alan Türk bayrağı bu görüşü destekler niteliktedir. Zaten bu tavır yazılan tüm haberlerde kendisini açık bir şekilde hissettirmektedir.

Gazetede dış politika yazıları ile değinilmesi gereken önemli bir nokta, köşe yazılarındaki yetersizliktir. “Dünya” sayfasında yazıları yayımlanan Mim Kemal Öke’nin uzmanlık alanı uluslararası ilişkiler değildir. Kaldı ki, Öke, köşesi “Dünya” sayfasında olmasına rağmen düzenli olarak dış politika konuları ile ilgili yazılar da yazmamaktadır. Diğer köşe yazarları da dış politika konularına dair haberler yazmaktadırlar. Fakat, sıcak gündeme fazlaca odaklanan bu yazılar ayrıca kendilerini sürekli tekrarlamaktadırlar. Yazılan köşe yazıları Avrupa Birliği, Yunanistan ve ABD ile Türkî devletlerden ibaret kalmıştır. Örneğin, *Işığa Doğru* köşesinde yazıları yayımlanan Namık Kemal Zeybek, konu ile ilgili yazılarında sürekli Türkiye’nin Türkî devletlerle kurması gereken ittifaktan söz etmiştir. *Bloknot* isimli köşesinde yazıları yayımlanan Yağmur Atsız ise yazılarında öylesine Osmanlıca bir dil kullanmaktadır ki okuyucu yazılanı anlamak için adeta sözlük kullanmak zorunda kalmaktadır.

Niteliksel ölçütler başlığı altında vurgulanan yazım yanlışları ve özensizlikler okuyucuyu gazeteyi okumaktan soğutmaktadır. Sonuç olarak, (Halka ve Olaylara) Tercüman gazetesinin “Dünya” sayfası ile diğer sayfasında yayımlanan dış politika haberlerinin okuyucu memnun etmekten uzak olduğu kanısına varılmıştır.

YENİÇAĞ GAZETESİ

Gizem AKYIL

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü IV. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada “Yeniçağ” gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Dış politikaya ayrılan sayfa adedi

20 sayfa olarak yayınlanan Yeniçağ gazetesi, araştırma süresi boyunca dış haberlere “Dış Haber” başlıklı tek sayfada yer vermiştir. Gazetenin takip edildiği süre boyunca düzenli olarak 4. sayfası “Dış Haber” sayfası olarak yayınlanmıştır. Dış haberlerin istikrarlı olarak aynı sayfada yayınlanması, haberlerin takip edilmesi açısından olumlu bir unsurdur.

20 sayfalık gazetenin % 5'inin dış haberlere ayrılması, gündemdeki tüm konuların bu sayfada yayınlanmasına olanak tanımamaktadır. Bu nedenle takip edilen süre içerisindeki dış politika haberleri “Medya” ve “Güncel” sayfalarında, iç politika ve diğer haberlerin arasında yer almaktadır. Dış haberlerin diğer sayfalara dağılması, bütünlük içerisinde algılanmalarını

engellemektedir. Bu durum, TDP'nin dünyadaki diğer gelişmelerle yakından ilgili olduğu gerçeğini okuyucunun kavramasına engel oluşturabilmektedir.

2. Haber kaynakları

“Dış Haber” sayfasındaki haberlerin kaynağı gösterilmemektedir. Kaynağın belirtilmemesi, okuyucu açısından haberlerin güvenilirliğini zedeleyici bir durum yaratmaktadır. Aynı zamanda, yayınlanan haberleri gazetenin kendisine mal ettiği izlenimi yaratılmaktadır ki bunun -yanıltıcılık bir yana- haber ajanslarının emeğine saygısızlık olduğu açıktır.

3. Sayfadaki konu dışı unsurlar

3 aylık inceleme sırasında “Dış Haber” sayfasında beş gün reklamlar ve açık arttırma ilanları yer almıştır. Yayınlanan açık arttırmaların sayısı 3, reklamların sayısı ise 5'tir. Yayınlanan reklamların 4'ü, uluslararası ilişkiler ve dış politikayla ilgili değildir; reklam ise “Türk-Ermeni İlişkileri”yle ilgili bir kitaba aittir. Sadece 1 gün bu reklamlar sayfanın yaklaşık olarak yarısını kaplamış, geriye kalan günlerde ise ¼'ünü geçmemiştir. Konu dışı olan bu reklam ve açık arttırma ilanlarının bu sayfada nadir olarak yer alması sayfanın bütünlüğü açısından olumlu bir durum oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra, dış politika ile doğrudan ilişkili olmayan doğal afet ve ülkelere dair magazin/sansasyonel haberler 3 aylık süre boyunca % 12 oranında yer almıştır. Bu haberler dış politika ile doğrudan ilgili olmadığı için -gazetede dış haberlere ayrılan alanın kısıtlılığı da göz önüne alındığında- olumsuz bir durum yaratmaktadır.

4. Sayfadaki toplam haber ve yazı sayısı

Dış politikaya doğrudan ayrılan tek sayfa olan “Dış Haber” sayfasında inceleme döneminde 770 haber yer almıştır. Bunun yanı sıra, 1 Nisan-30 Haziran arası dönemde sayfada 39 köşe yazısı yayınlanmıştır. “Dış Haber” sayfasında günde ortalama 8-9 haber/yazı çıkmaktadır. Bu sayı kimi zaman 12'ye kadar çıkmış, en az ise 4 olmuştur. Ancak sayının 4-5 olduğu günlerin sayısı azdır ve genellikle yaklaşık 9 haber yayınlanmıştır. Tek sayfanın dış haberlere ayrıldığı düşünüldüğünde toplam haber sayısı ve günlük ortalama haber sayısı yeterli olarak nitelenebilir; ancak gazete içindeki tüm haberlere oranla bu sayı az kalmakta ve bu nedenle “Dış Haber” sayfası dışında uluslararası ilişkilerle ilgili haberler çıkmaktadır.

5. Sayfada günlük haftalık köşe yazarı

Yeniçağ gazetesinin “Dış Haber” sayfasında sadece Hasan Ünal köşe yazısı yazmaktadır. Hasan Ünal’ın yazıları bu sayfada pazartesi, çarşamba, cuma olmak üzere düzenli olarak haftada üç gün çıkmaktadır. Bu köşede dış politika analizlerine yer veren Hasan Ünal’ın, 3 aylık inceleme sırasında, TDP’yle yakından ilgili, Yunanistan, Kıbrıs, ABD ve AB’yle ilişkiler üzerine yazılar yazdığı görülmüştür.

6. Ön sayfada çıkan dış politika haberleri

İnceleme sonucunda, Yeniçağ gazetesinin ön sayfada dış politika haberlerine her gün düzenli olarak yer ayırmadığı görülmüştür. 91 günün % 85’inde en az 1 dış politika haberi ön sayfada yayınlanmıştır. 3 ay sonunda ön sayfada yer alan toplam haber sayısı 174’tür. Buna göre, 91 günün ön sayfadaki dış haber ortalaması günlük 1-2’dir. Yayınlanan bu haberler, gazetede yer alan tüm dış politika haberlerinin % 15.5’ini oluşturmaktadır.

ABD, AB, Yunanistan ile ilişkiler, Kıbrıs sorununa dair haberler, Ortadoğu bölgesi ve İran’la ilgili haberler, büyük manşet ve fotoğraflar ön sayfada ve sayfanın ortasında yer alarak önemli bir yer tutmuştur.

7. Dış basından makale/köşe yazısı çevirisi

İnceleme sırasında Yeniçağ gazetesinde dış haberlerle ilgili olarak dış basından herhangi bir makale/köşe yazısı çevirisine rastlanmamıştır.

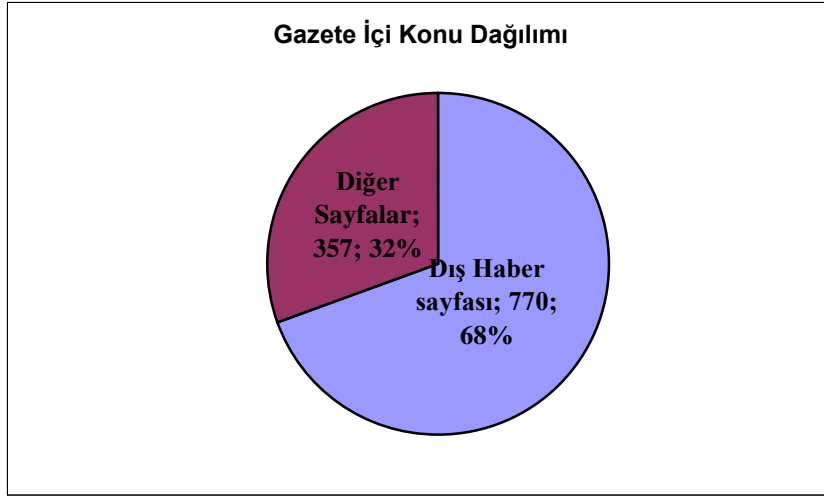
8. Diğer sayfalarda çıkan dış politika haberi/köşe yazısı

Yeniçağ gazetesi, dünyaya ilişkin genel haberlere “Dış Haber” sayfasında yer vererek bir anlamda oradaki haber kotasını bu konularla doldurduğu için TDP’yle ilgili haberlere ağırlıklı olarak “Güncel”, zaman zaman “Medya” başlıklı bölümlerde yer vermektedir. Gazetenin düzenli olarak takip edildiği 91 günlük süre boyunca bu sayfalarda 2 gün hiçbir dış politika haberine yer verilmemiştir. Geriye kalan sürede toplam 357 habere yer verilmiştir. Buna göre, Yeniçağ gazetesinin “Güncel” ve “Medya” başlıklı sayfalarında çıkan ortalama haber sayısı 4’tür (en fazla 12, en az 1 haber).

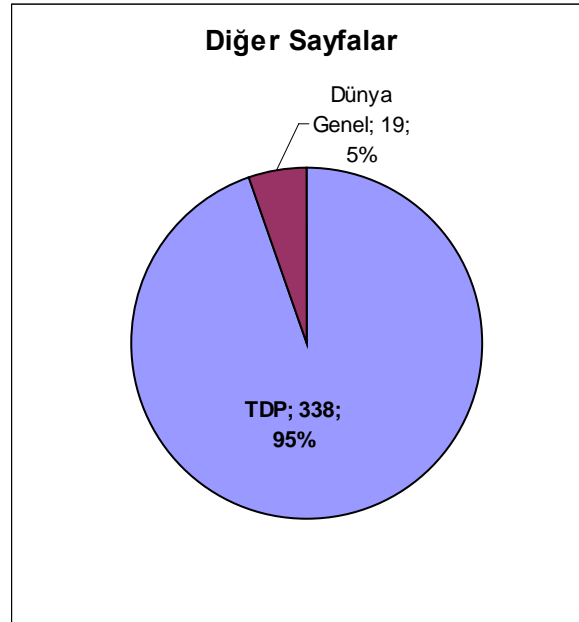
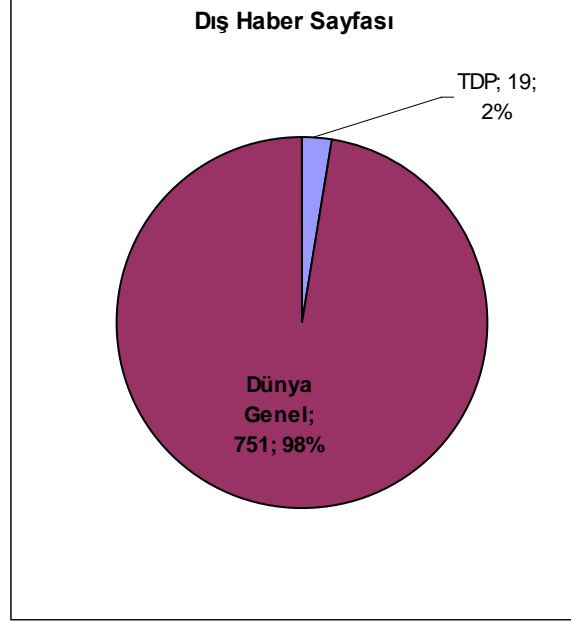
“Güncel” başlıklı sayfada yazan köşe yazarları genellikle Türkiye’nin iç politika konuları üzerine yazmakla beraber, gündemdeki önemli dış politika haberlerine de değinmektedirler. Ancak Rauf Denktaş, düzenli aralıklarla olmamakla beraber, yine bu sayfada, sadece KKTC ile ilgili konularda yazmaktadır.

9. Konu dağılımı

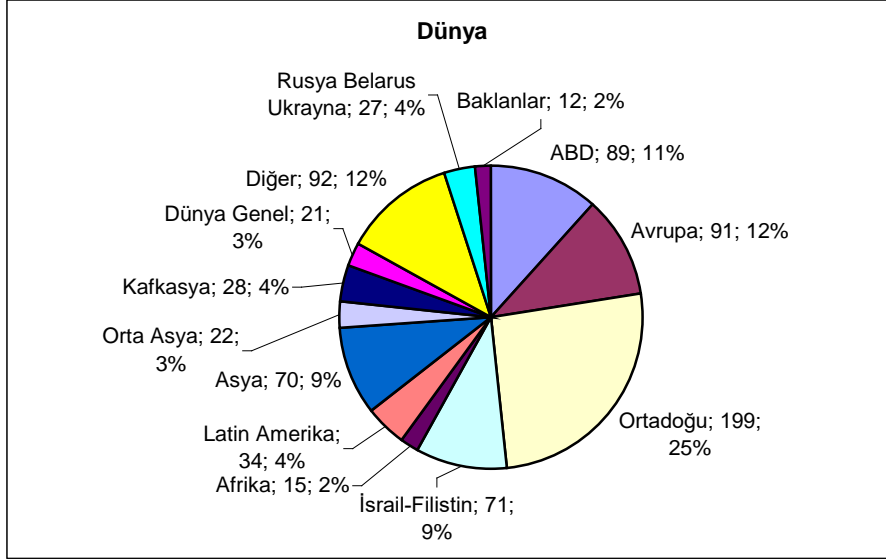
Yeniçağ içerisindeki konu dağılımı Dış Haber sayfasında ve diğer sayfalarda çıkanlar olarak ayrı ayrı ele alınacaktır. Bu ilk ayrıma göre Dış Haber sayfasında 770 haber, diğer sayfalarda ise toplam 357 haber çıkmıştır. Bu açıdan “Dış Haber” sayfasında çıkan haber sayısı gazetede 1 Nisan – 30 Haziran 2006 tarihleri arasında çıkan toplam dünya ve dış politika haberlerinin % 68’ini oluşturmaktadır. Diğer sayfalarda yer alan haberler ise, genel haber sayısının % 32’sini oluşturur.

Bunun yanında “Dış Haber” sayfasında çıkan haberleri projenin öngördüğü kriterler çerçevesinde ikiye ayırabiliriz: “Dünya Genel” ve “TDP”. Aşağıdaki grafiklerde görüldüğü üzere bu ayrım açısından bakıldığında, “Dış Haber” sayfasında çıkan toplam 770 haberin 751 gibi büyük bir miktarı (% 98) “Dünya Genel” kategorisine girmektedir. Aynı ölçütlerle, diğer sayfalarda çıkan haberlere baktığımızda 357 haberin 19’unu “Dünya Genel” konuları oluşturmaktayken, TDP’yle ilgili haberlerin sayısı 338’dir (%95).

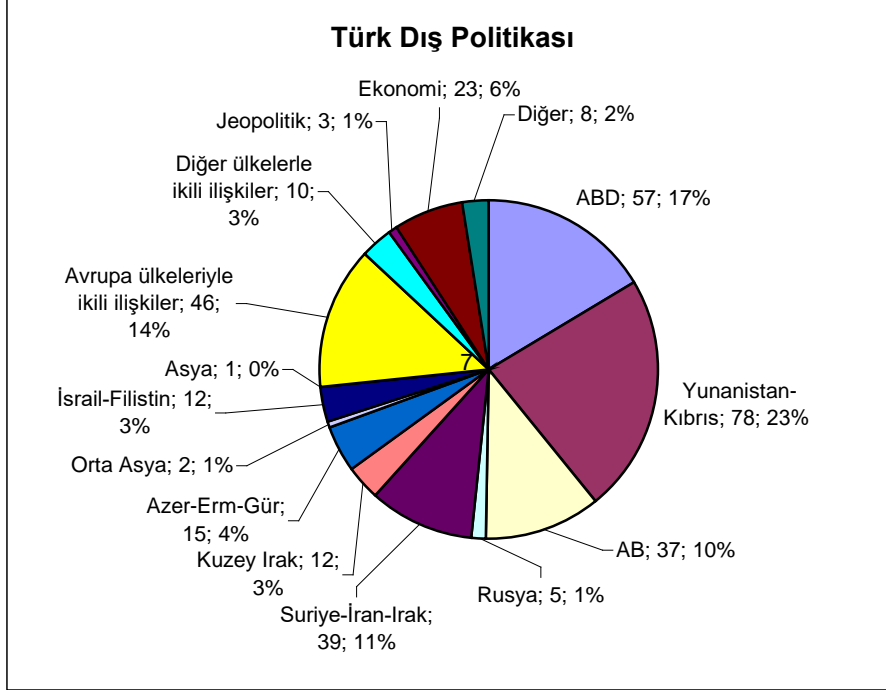
a.Dünya

Yukarıda belirtildiği gibi, “Dış Haber” sayfasında yer verilen “Dünya Genel” haberlerinin toplam sayısı 751’dir. Bunlara ek olarak “Medya” ve “Güncel” başlıklı sayfalarda bu kategoriye giren toplam 18 haber yayınlanmıştır. Tüm haberlerin % 25’ini oluşturan Orta Doğu ile ilgili haberler, genel içerisinde ağırlıklı olarak gazetenin gündeminde yer almaktadır. Ancak son zamanlarda, nükleer faaliyetleriyle gündeme gelen İran konusunda toplam 85 haberin (bu rakam Orta Doğu’yla ilgili haberlerin % 27’sini oluşturmaktadır) bu kategoride “olağanüstü” bir hareket yarattığı düşünülmektedir.

Orta Doğu ile ilgili haberlerin ardından % 12’lik pay ile Avrupa’yla ilgili haberler gelmektedir. “Diğer” olarak adlandırılmış, ağırlıklı olarak doğrudan dünya siyaseti ile ilgili olmayan çeşitli doğal afetleri ya da sansasyonel/magazinel olayları içeren haberler ise % 12 gibi büyük bir orana sahiptir ve % 11’lik paya sahip ABD ile ilgili haberleri dahi geride bırakmaktadır. Bu olumsuz durumun yanında, üç aylık süre boyunca, bazı günler Ortadoğu, Avrupa, İsrail-Filistin gibi konularda yığılma olsa dahi haber dağılımında dünyanın gündemindeki konulara göre dengeli bir dağılım olduğu söylenebilir.

b. Türk Dış Politikası

TDP'yle ilgili konular çoğunlukla, "Dış Haber" sayfasından ziyade 6. sayfada yer alan ve diğer gazetelerden çeşitli haberler içeren bir bölüm olan "Medya" ve Türkiye'nin iç ve dış politikasına yer verilen ve 7 ile 11. sayfalar arasında yayımlanan "Güncel" başlıklı sayfalarda çıkmaktadır. TDP haberlerinin % 23'lük bölümünü Yunanistan ve Kıbrıs ile ilgili olanlar oluşturmaktadır. TDP açısından geniş yer verilen bir diğer alt başlık ise % 17'lik paya sahip olan ABD'yle ilişkilerdir. Bunun ardından Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler gelmektedir. Dördüncü sırada ise Suriye, Irak ve İran'la ilgili konular yer alırken, Türkiye-AB ilişkileriyle ilgili haberler % 10'luk oranla beşinci sıradadır.

10. Olgusal hatalar

İncelenmenin yapıldığı dönemde Yeniçağ gazetesinde herhangi bir olgusal hataya rastlanmamıştır.

11. Fotoğraf kullanımı

Gerek ön sayfada gerek iç sayfalarda çıkanlar olsun, dış haberler konuyla ilgili fotoğraflarla zenginleştirilmiştir. Fotoğraflar, konuların önemine ve kişilerine uygun olarak seçilmiş, haberlerle orantılı büyüklükte yayınlanmıştır. Zaman zaman çıkan ve önemi büyük haberlerde okuyucunun dikkatini konuya çekebilmek için fotoğrafa geniş yer ayrıldığı da olmuştur. Örneğin, İsrail'in Filistin'e yönelik şiddet eylemleri ile ilgili haberler, bu tür fotoğraflarla görsellik kazanmıştır. Fotoğrafların verilen haberlerin bütünlüklü bir şekilde algılanmasını zorlaştıran bir etken ise haberler ve fotoğraflar arası sınırların tam olarak ayrılmamasıdır. Bu durum hangi fotoğrafın hangi habere ait olduğunu ilk bakışta belirlemeyi zorlaştıran bir unsurdur.

Ayrıca, sayfadaki fotoğraflar, daha önce haber kaynaklarında olduğu gibi, kaynak gösterilmeden yayınlanmaktadır. Bu nedenle güvenilirlik ve emeğe saygı açısından Yeniçağ gazetesinin kaynak belirtme konusuna daha fazla dikkat etmesi gerektiği söylenebilir.

B. Niteliksel ölçütler

Bu bölümde, gazetenin daha iyi değerlendirilmesi için, yukarıda belirtilen niceliksel ölçütlerin yanı sıra örnekler verilerek niteliksel ölçütler açısından bir değerlendirme yapılacaktır.

3 aylık inceleme süresinde, Yeniçağ gazetesinde toplam 1127 dış haber çıkmıştır. Haberlerin konular arasındaki dağılımının en azından sayısal açıdan dünya gündemine uygun ve dengeli olduğu söylenebilir. Bunların 770'inin yer aldığı "Dış Haber" sayfası, yukarıda belirtildiği gibi tek sayfadan oluşmaktadır. Sayfa sayısının azlığı nedeniyle gazetede dış haberlere az yer ayrılmaktadır. Bu nedenle verilen haberler her zaman doyurucu değildir. "Dış Haber" sayfasında haberler genellikle kısa kısa yayınlanmakta ve bu şekilde sayıları ortalama 8-9 civarında olmaktadır. Bunun yanı sıra, zaman zaman kimi haberlerin iki gün üst üste tekrar yayınlandığı göze çarpmıştır.

"Dış Haber"lerin tek sayfa olmasının yanında, sayfada siyasi nitelikte olmayan magazinelle veya doğal afetlerle ilgili haberlerin genel toplama oranının % 12 olması uluslararası ilişkilerle doğrudan ilgili haberlere daha az yer verilmesine neden olmaktadır. "Dış Haber" sayfasının içinde, "Dünya Hali" olarak sayfanın üstünde yer alan tek haberlik bölümde ara sıra doğal

afet haberlerine yer verilmiştir. Bu bölümde, Filistin ve Nepal'deki iç gelişmeler gibi siyasi nitelikteki haberler yer almıştır. Dünya siyasetinden bağımsız olan doğal afet haberleri veya magazin haberler çoğunlukla bu bölümde değil, sayfadaki diğer haberler arasında çıkmıştır. 6 Haziran 2006 tarihli “Kafesine tırmanan adamı öldürdü”, 12 Haziran 2006 tarihli “Köpek 17 aylık bebeği öldürdü”, 2 Haziran 2006 tarihli “Michael Jackson, aptallıkta Cheney’i geçti”, 19 Nisan 2006 tarihli “Birbirinden habersiz sayısal oynayan çift, ayrı ayrı 6 tutturdu” gibi haberlerin sayfada yer alması, sayfadaki haberlerin niteliksel bütünlüğünü bozmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi yayınlanan haberlere ayrılan bölümler kesin sınırlarla ayrılmamaktadır. Bu nedenle yayınlanmış bir fotoğrafın alt alta veya yanyana duran iki haberden hangisine ait olduğunu anlamak ilk bakışta zor olabilmektedir. Sınırların belirgin olmaması bir haberin, ayrı bir haber mi yoksa konunun altbaşlığı mı olduğunu anlamayı ve konulara aşına olmayan birisinin haberden doğru ve etkin bir biçimde yararlanmasını zorlaştırmaktadır.

“Dış Haber”, “Medya” ve “Güncel” sayfalarında yayınlanan haberlerin diline ve tarafılığına bakılacak olursa haberlerin gazetenin ideolojisini yansıtmak biçimde verildiği söylenebilir. “Dünya” haberleri konusunda Yeniçağ gazetesi, ABD’yi “tehlikeli” bir uluslararası aktör olarak göstermektedir. Kinayeli başlıklarla ve haberin genel niteliğinde okuyucuda olumsuz bir izlenim yaratmaktadır. Venezuela ve İran’ı ise, Amerika’ya kafa tutan devletler olarak göstermektedir. Örneğin Chavez ile ilgili olarak “Cesur Yürek” (5 Haziran 2006) başlıklı haberi ön sayfada büyük puntolarla sayfa ortasında veya “İğrenç Amerikalılar” (10 Nisan 2006) başlıklı haberi “Dış Haber” sayfasında büyük puntolarla sayfa ortasında yayınlamak Amerikan karşıtı söylemin desteklendiğini açık bir biçimde göstermektedir.

TDP’ye ilişkin haberlerde sıklıkla şu kelimelere ve devletlere vurgu yapılmıştır: *Türkmen katliamı, Ermeni soykırım iddiaları, Irak, İran, komplo, saldırı, ABD, İsrail, Lozan, Sevr, parçalamak, tehlike, Yunanistan, KKTC*. Haberlerde bu kelimelerin ağırlıklı olması, bir taraftan resmi ideolojiyle yakınlık göstermekte, diğer taraftan TDP’de iç güvenlik sorunları ile ilgili konuların, Ermeni soykırım iddialarının ve Kıbrıs’ın ağırlıklı olarak yer kapladığı sonucunu doğurmaktadır. İlgi çeken bir diğer nokta da haberlerde “Kuzey Irak”tan ziyade “Irak”ın kullanılmasıdır. Yeniçağ, bu açıdan Türkiye’nin bu bölgeye karşı takındığı resmi tutumla uyumlu bir tavır sergilemektedir.

Avrupa devletleri ile ilgili ikili ilişkilere gazetede sıklıkla yer verilmektedir. Ancak özellikle Fransa ve Belçika'yla ikili ilişkiler, Roj TV ve Ermeni soykırımı gibi konuların gölgesindedir. AB ile müzakere sürecinde, AB'ye daha çok Kıbrıs'ın tanınması ve limanların açılması konusundaki ısrarı, "dayattığı reformlar" ve Şemdinli'de yaşanan olaylar sonrasındaki yorumları çerçevesinde yer verilmektedir. Gazetenin üslup ve yaklaşımından, Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemediği anlaşılmaktadır. TDP açısından bir diğer önemli aktör olan ABD ile ilişkiler ağırlıklı olarak Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde, Orta Doğu bölgesinde ABD'nin izlemek istediği politikalar ve özellikle İran'la ilgili konularda Türkiye ile yürüttüğü görüşmeler çerçevesinde yer almaktadır. ABD ile ilişkilerle ilgili olarak 21 Nisan-25 Nisan arasında "Güncel" sayfasında yayımlanan "Şeytanın Hesabı Başka" isimli yazı dizisinin başlığından da anlaşılabilceği gibi, TDP çerçevesinde ABD ile yürütülen ilişkilere yönelik olarak gazetede olumsuz bir tavır görülmektedir.

Bu bakımdan, Yeniçağ gazetesinin konu dağılımı açısından sayısal bir denge gösterdiği söylenebilecekse de, konunun sunulmuş biçimi, haberlerin büyüklükleri ve başlıkta kullanılan dil gibi unsurlar bakımından gündemin gazetenin ideolojisine uygun olarak yansıtıldığı ve okuyucunun dikkatinin belli konulara çekildiği söylenebilir. ABD, Yunanistan, Ermenistan, Kıbrıs, Kürt sorunu gibi konularda olumsuz vurgu yapılmaktadır. Azerbaycan ile ilişkilerde ise iki devlet arasında yakın bir "bağ" olduğuna dikkat çekilmektedir. Fransa ve Belçika'daki Türkiye aleyhine olan gelişmeler ve Türkiye'nin komşuları ve ABD'yle ilişkileri okuyucuda tehdit algısı oluşturmaktadır. Gerek "Dış Haber" sayfasında gerek "Medya" ve "Güncel" sayfalarında bu konulara ilişkin haberler sayfa ortasına yerleştirilerek, büyük puntolar, başlıkta kullanılan dil ve habere ayrılan yer gibi kriterler açısından diğer haberlere göre daha fazla dikkat çekmektedir. Nepal veya Sudan'da meydana gelen olaylar gibi, gazetede yayınlanan diğer dünya gelişmelerinin sayfa kenarında ve küçük bir alanda yayınlanması, okuyucunun algısında bu olaylara daha az önem verilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Yeniçağ gazetesi, inceleme süresince kendi yayımladığı dış haberlerde ve fotoğraflarda kaynak göstermemiştir. Yalnızca "Medya" sayfasında iç basından aktarılan haberlerin ve fotoğrafların kaynağı belirtilmiştir. Gazetenin kaynak belirtme konusundaki eksikliği, haberlerin güvenilirliği ve emeğe saygı açısından olumsuz bir durum yaratmaktadır.

Haberin kaynağı, haberin ele alınış ve okuyucuya sunulmuş biçiminde etkili olmaktadır. Bu açıdan, özellikle Irak ve İran ile ilgili haberlerde, haber kaynağının belli olmaması okuyucu açısından, konunun adil değerlendirilmesine olanak sağlamamaktadır.

Gazetenin dış haberlerle ilgili olarak yabancı makale ve köşeyazısı çevirilerine yer vermemesi bir haberle ilgili farklı görüşlerin okuyucuya ulaşmasını engellemektedir. Okuyucunun gazetede ki haberler ışığında kendi tavrını ve yaklaşımını oluşturmasının önemli olduğu düşünülürse, tek taraflı haber ve yazılar okuyucunun haberin çeşitli boyutlarını görmesini ve haberleri geniş bir perspektifte ele almasını engellemektedir.

III. Genel Değerlendirme

En başta belirtildiği gibi bu çalışma, Türkiye'deki yazılı haber organlarının yayınladığı dış politika haberlerinin niteliksel ve niceliksel değerlendirmesini yaparak ele alınan gazetelerin dış politika ve dünya gündemine karşı tavrını, artı ve eksiklerini saptama amacını gütmektedir. Bu çerçevede yukarıda belirtilen ölçütler açısından ele alınan Yeniçağ gazetesinin, niceliksel açıdan büyük eksiklikleri olmadığı söylenebilir. Gazetede dış haberlere ayrılan sayfa sayısının artırılması ve hem Dünya hem TDP haberlerine tek bir başlık altında ve topluca yer verilmesi, konu dışı unsurların mümkün olduğunca azaltılması, okuyucunun konuların bütünlüğünü anlaması açısından gereklidir.

Farklı görüşleri aktarmak adına yabancı makalelere ve köşe yazarlarına yer verilmesi gazetenin içeriğini zenginleştirecektir. Ayrıca verilen haberlerde, her habere ayrılan bölümün daha net bir şekilde belirtilmesi haberin okunurluğunu arttıracaktır. Yayımlanan haberlerin güvenilirliğini sağlamak için Yeniçağ gazetesinin haber kaynaklarını belirtmeye dikkat etmesi gerekmektedir. Kaynaklar belirtilmediği için, Yeniçağ gazetesinin yayın politikasında haber kaynağı konusunda çeşitliliğe ve farklı bakış açılarına yer verip vermediğine ilişkin bir değerlendirmede bulunmak tam anlamıyla mümkün olmamaktadır.

Genelde Türk basınının, özelde ise Yeniçağ'ın dış haberler alanındaki doyuruculuğunu tespit etmek bu projenin temel amacıdır. Bu bakımdan gazetenin yeterli bulunan alanlardaki kalitesini sürdürmesi, yetersiz olduğu alanlarda ise izlediği yayın politikalarını tekrar gözden geçirmesi yerinde olacaktır.

YENİ ŞAFAK GAZETESİ

Umut KARAMOLLAOĞLU

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü IV. Sınıf Öğrencisi

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada “Yeni Şafak” gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Haber kaynakları

Gazetenin tüm araştırma kriterleri içinde en çok eleştirilebileceği iki noktadan biri haber kaynakları kriteridir. Yeni Şafak bu konuda çok özensiz davranıp haber kaynağı özellikle ajanslar ise neredeyse hiçbir zaman haberlerde kaynak göstermemektedir. Gazete genelde haberin sonuna haberin konusu olan olayın geçtiği şehrin ismini yazmakla yetinmekte, kendi muhabirlerinin haberi söz konusu olduğundaysa onların isimlerini haberin sonuna yazmaktadır. Bunun dışında genellikle dış politika haberlerinde kendi muhabirlerinin dışındaki bir kaynaktan haber oluşturulmuşsa haberin sonuna dış haberler servisi yazılmakta, servisin yararlandığı kaynak (eğer varsa) belirtilmemektedir.

İnceleme boyuca Yeni Şafak'ta çok az sayıda AA, ANKA, NTVMSNBC gibi yerli kaynaklar haber kaynağı olarak gösterilirken hiçbir zaman yabancı ajanslar haber kaynağı olarak gösterilmemiş, sadece onların haberlerine az da olsa atıf yapılmıştır. Tabii burada iki ihtimal mevcuttur: Ya gazete bu kaynakları neredeyse hiç kullanmayıp sadece yerli ajanslar ve kendi muhabirleri ile dünya sayfasını oluşturmaktadır ya da gazete bu yabancı kaynakları kullanıp, telif ya da başka özel sebepler nedeniyle bu kaynakları ismen belirtmeme yolunu tercih etmektedir.

2. Dış politikaya ayrılan sayfa adedi

Gazete incelemenin sürdüğü 92 gün içerisinde sadece 9 gün 6 ya da 7. sayfalarından birini başka başlıkta çıkarıp dünya sayfasını tek sayfa çıkarmış, kalan 83 gün 6 ve 7. sayfalar (yani toplamda 2 sayfa) dünya ve dış politika haberlerine ayrılmıştır. Toplamda 91 gün içerisinde 173 dünya sayfası çıkmışken 92 gün boyunca “Dünya” sayfasının olmadığı gün olmamıştır.

TDP haberleri genellikle gazetenin 12, 13 ve 14. sayfalarında “Politika” ya da “Gündem” başlığı altında yer almaktadır. Gazetenin dış politika haberlerine iç sayfalarda yer vererek bu haberleri iç politikanın bir parçası şeklinde ele almaya/yansıtmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Ancak 3 aylık incelemenin ardından özellikle iç politika gündeminin dolu olduğu günlerde gazetenin TDP haberlerine dünya sayfasında yer verdiği görülmüştür.

“Dünya” sayfasının azalması gündemle yakından ilgili bir durumdur. Örnek olarak gazete, “Şemdinli Savcısının ihracı” ya da “Danıştay saldırısı” gibi iç politikada gündem değiştiren ve aynı zamanda gündem oluşturan önemli olaylar sırasında “Dünya” sayfalarından birini bu olağanüstü duruma ayırmıştır. Gündem başlığı altında çıkan bu sayfalarda (genelde 6. sayfa) bu olağanüstü durum tam sayfa haber olarak yer almıştır.

Gündemin oluşması “Dünya” sayfasını etkilediği gibi gündemdeki haberlerin az olması dünya sayfasının sayı adedini etkilemektedir. İnceleme boyunca sadece 4 gün “Dünya” sayfalarından biri tamamen reklam olarak yayınlanmış ve dünya sayfasının adedi azaltılmıştır. Böylece gazete gündemin boş olduğu günlerde (elbette her gazetenin gündeme kendi politik kimliği çerçevesinde baktığı unutulmamalıdır) bu sayfayı başka yollarla doldurma yolunu seçmiştir. Bu olağanüstü ve gündemin boş olduğu durumlar dışında gazete kalan 3 günde sayfalardan birini “Gündem” olarak çıkararak bu sayfayı iç politika haberlerine ayırmıştır.

Görüldüğü gibi gazete, 92 gün içerisinde sadece 9 gün tek sayfa çıkararak % 90.3 gibi yüksek bir oranla “Dünya” sayfasına 2 sayfa yer vermiştir ki bu diğer gazetelerle karşılaştırıldığı zaman yüksek bir orandır.

3. Konu dışı unsurlar

Sayfadaki konu dışı unsurlara bakmadan önce bunların tanımını yapmak gerekmektedir. İnceleme boyunca gazetenin Dünya sayfalarında haberler dışında yer alan unsurlara baktığımız zaman karşımıza reklamlar, bulmaca çözümleri, ölüm ilanları, sulh ya da asliye mahkemesi ilamları ve ihale duyuruları çıkmaktadır. Bunlardan bulmaca çözümlerinin ya da bazı reklamların sayfayı magazinselleştirdiği ortadadır. Ancak tüm konu dışı unsurları aynı şekilde değerlendirmek yanlıştır.

Aşağıdaki oranlara bakıldığı zaman görülebileceği gibi, konu dışı unsurların Dünya sayfasındaki yeri azımsanmayacak niteliktedir. Ancak gazete bu reklamların bazılarını yayınlarken kendi politik duruşunu tam anlamıyla yansıtmaktadır. Örnek olarak “Filistin’e ambargo değil, yardım” başlıklı (reklamda ambargo yazısının üstü çizili) yardım hattı reklamı, gazetede özellikle Haziran 2006 içerisinde haftada en az 3 kere yayınlanmıştır. Gazete bu konuyu mümkün oldukça gündemde tutup unutulmasının önüne geçmeye çalışmaktadır. Gazetenin bu konudaki hassas duruşunu bu tarz bir reklamla pekiştirdiği ortadadır ve artık buna sadece reklam ya da konu dışı unsur olarak bakmak mümkün değildir. Bu bizzat gazetenin en az o duyuru ya da reklam büyüklüğündeki (tahminen 2500-3000 vuruş) haberi ile aynı önemdedir ve gazetenin bu konuyu mümkün oldukça gündemde tutup bu konunun unutulmasını önleme çabalarını desteklemektedir. Haftada en az üç kez yayınlanan ve görsel malzeme ile güçlendirilerek insani duygulara hitap eden bu reklam, her ne kadar konu dışı unsur başlığı altında istatistiklerde yer alsada göz ardı edilmemelidir, çünkü gazete bu yolla görüşünü pekiştirmektedir.

İstatistiklere bakıldığında 91 gün içerisinde Yeni Şafak’ın Dünya sayfalarında konu dışı unsurun hiç yer almadığı 15 gün (% 16) olmuştur. Görüldüğü gibi gazetenin dış politika sayfalarında 3 ay içinde konu dışı unsurlara % 84 gibi yüksek bir oranda rastlanmıştır.

4. Ön sayfada çıkan haberler

Gazetenin ön sayfasında 91 gün içinde 63 gün (% 68) TDP’yle ilgili toplam 84 haber yayınlanmıştır (Yayınlanan toplam 84 haber arasında 13

sürmanşet 8 manşet haberi vardır). Buna göre 91 gün içerisinde 21 kez gazetenin en önemli konusu TDP olmuştur. Ön sayfada bir günde en çok 3 TDP haberi yayınlanırken hiç haber çıkmadığı görülmüştür.

Dünya haberleri 91 gün içerisinde 66 gün (% 72) ön sayfada yer bulmuştur. Bu 66 gün içerisinde toplamda 87 haber yayınlanmıştır. Bu 87 haber arasında 1 kez manşet, 6 kez sürmanşet haberi çıkmıştır. Böylelikle 91 gün içerisinde 7 kez gazetenin en önemli konusu dış politika haberleri olmuştur. Ön sayfada günde en çok 3 dünya haberi yayınlanırken, dünya haberinin hiç yer almadığı günler de olmuştur.

Görüldüğü gibi gazetenin dünya ve dış politika haberlerine verdiği önem istatistiklerle çok açık şekilde ortadadır. Gazetenin ön sayfasında dış politika ya da dünya haberinin yer almadığı gün sayısı azdır. Gazete, ön sayfada dış politika haberlerine yer vermede 3 ayda % 70 gibi yüksek bir ortalamaya sahiptir. Tüm bu olgular gazetenin ciddiyetini vurgulayan istatistiklerdir.

5. Sayfadaki toplam haber sayısı

Gazetenin dış politika sayfalarında 91 günde toplam 1108 haber yayınlanmıştır (günde ortalama 12.04). Gazetede bir günde en çok 20 en az 4 haber yayınlanmıştır.

Bunlar doyurucu rakamlar gibi gözükse de haberlerin içeriği de önemli bir ölçüt olmalıdır. Gazete bu konuda başarılı sayılabilir. Gazete, haberleri genellikle doyurucu ve gereksiz bilgilerden arınmış şekilde okuyucuya aktarmaktadır ve eğer tarafsız bir gözle sadece niceliksel olarak gazetenin haberlerine bakılırsa haberlerin oldukça kaliteli olmasının yanı sıra hem sayı hem de içerik olarak doyurucu olduğu görülebilir.

6. Köşe yazarları

Haber kaynaklarından sonra gazetenin en çok eleştirilebileceği nokta köşe yazarları ölçütüdür. Bu konuda getirilebilecek ilk eleştiri dış politika ve dünya haberleri konusunda gazetenin sadece bir tane düzenli yazarı olmasıdır.

Salı, çarşamba, perşembe ve cuma günleri gazetenin 7. sayfasında yazan İbrahim Karagül, tüm gazete içerisinde tüm yazılarını gerçek anlamda dünya ya da dış politika konularına ayıran tek yazardır. Dış politika ve dünya

gelişmeleri konusunda yazılar yazan Karagül için bir anlamda “gazetenin dünya görüşlerini yansıttığı penceresidir” denilebilir. Genelde Ortadoğu (İran, Irak, Türkiye, Suriye) ve bu bağlamda Türkiye ile ilgili yazılar yazan Karagül, insan hakları, AB ya da dünya gündemindeki başka gelişmeleri de yorumlamaktadır. Ortadoğu ve dünyadaki ABD politikalarını eleştiren yazılar yazan Karagül, genelde İran yanlısı ya da Filistin yanlısı yazılarına köşesinde yer vermektedir.

“Dünya” sayfasında köşe yazısı yazan diğer yazarlar ise Fikri Akyüz (genellikle pazartesi günleri yazmakla birlikte inceleme boyunca 17 ve 24 Haziran tarihlerinde cumartesi günleri de yazısı yayımlanmıştır), Yasin Aktay (pazartesi, cumartesi), Akif Emre (salı, perşembe), Nazif Gürdoğan (çarşamba, pazar) ve Sami Hocaoglu’dur (cuma). Ayrıca inceleme boyunca Cemalettin Latiç sadece 2 kere (28 Mayıs ve 25 Haziran 2006) “Dünya” sayfasında köşe yazısı yazmıştır.

Köşe yazarları konusunda yapılabilecek ikinci eleştiri ise tüm bu yazarların belirli bir uzmanlık konusu çerçevesinde yazı yazmamalarıdır. Dış politika, iç politika veya gündemdeki konularla ilgili makaleler göze çarpmaktadır. Ayrıca yayınlanan bazı yazı dizileri dış politika konularından uzaktır. Bu gazete için bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır.

7. Konu dağılımı

a. Dünya

Aşağıdaki tablo açıkça göstermektedir ki gazetenin en fazla üzerinde durduğu bölge Ortadoğu’dur (Ortadoğu, İsrail-Filistin ve İran haberlerinin oranlarının toplamı % 37’dir). Bunun dışında ikinci sırada Avrupa gelmektedir; ancak bu haberler genelde Avrupa Birliği gibi bütünsel bir Avrupa oluşumundan çok Avrupa ülkelerindeki gelişmelerin haberleridir ve ülke sayısının çok fazla olmasından dolayı Avrupa oranı bu kadar yüksek çıkmıştır. Genel sayfa yapısı içinde Avrupa ülkeleriyle ilgili haberler genel olarak en küçük boyutta (300-1000 vuruş arası) verilmekte ve gündemde olan sıcak bir gelişme değilse haberler sayfanın daha az göze çarpan, kenar kısımlarında yer almaktadır. Ancak gazetenin bu bölgeyi önemseydiği % 21.25 gibi yüksek bir oranla gözükmektedir. Bu ikilinin ardından karşımıza ABD % 14.04 gibi bir oranda çıkmaktadır. Günümüz uluslararası sistemi içinde hegemon sıfatına sahip bir devletle ilgili haberlerin bu oranda çıkması “normal”dir. Ardından diğer kriterler gelmektedir ancak bu 3 başlığın toplam oranı % 73 gibi bir rakama işaret etmektedir. Gazete, diğer bölgelerdeki gelişmelere sadece önemli bir gelişme olduğu zaman yer vermektedir.

Bölgeler	Haber Sayısı ve Yüzdesi
Avrupa	218, % 21.25
Ortadoğu	158, % 15.40
ABD	144, % 14.04
İsrail-Filistin	124, % 12.09
Iran	88, % 8.58
Asya	63, % 6.14
Dünya Genel	60, % 5.85
Afrika	42, % 4.09
Latin Amerika	32, % 3.12
Rusya-Belarus- Ukrayna	27, % 2.63
Balkanlar	26, % 2.53
Kafkasya	23, % 2.24
Orta Asya	15, % 1.46
Diğer	6, % 0.58

b. TDP

Yazının başında belirtildiği gibi, gazete dış politika haberlerine bilinçli olarak genelde iç sayfalarında yer vermektedir. Bu nedenle aşağıdaki tabloda yer alan istatistikler sadece bir fikir verebilmekte ancak bunlar gazetenin toplam dış politika haberlerinin bölgesel dağılımını göstermemektedir. Tüm gazetede çıkan oranlar toplanırsa bu konuda daha doğru fikir edinilebilecektir. (Bu oranlar raporun 9. Bölümü'nde yer almaktadır).

Bölgeler	Haber Sayısı ve Yüzdesi
Yunanistan	44, % 31.43
AB	34, % 24.29
Iran	15, % 10.72
ABD	12, % 8.58
Diğer	8, % 5.71
Suriye-Irak	6, % 4.28
İsrail-Filistin	5, % 3.57
Rusya	4, % 2.85
Balkanlar	4, % 2.85
Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler	3, % 2.15
Diğer ülkelerle ikili ilişkiler	3, % 2.15
Kuzey Irak	1, % 0.71
Azerbaycan-Ermenistan	1, % 0.71

8. Dış basından makale çevirisi

Gazetede 91 günlük inceleme dönemi içerisinde 12 kez TDP ve dünya konularıyla ilgili makale çevirisi yayınlanmıştır. Gazetenin 15. sayfası olan “Düşünce Gündemi” sayfasında yayımlanan makalelerin 9’u yabancı 3’ü yerli makalelerdir.

Bosna, Irak ve İran nükleer krizinden ABD ve Çin’in ekonomik rekabetine ve Soğuk Savaş sonrası uluslararası ortama kadar geniş bir yelpazede gazete görüşlerini 15. sayfa olan “Düşünce Gündemi” sayfasında yer vererek okurlarına aktarmıştır. Yelpaze geniş gözükmekle birlikte yazıların tek kaynaklı ve tek bakış açısını içeren görüşler olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Genelde Batı içindeki muhalif kaynakları kullanan gazetenin bu yönü eleştirilebilecek olsa da akademik çevreye ve aydınlara hitap etmeye çalışması gazete için olumlu bir unsurdur.

İnceleme boyunca The Guardian, The Economist gibi büyük medya kuruluşlarının yazılarını kimi zaman doğrudan çevirerek kullanan gazete, kimi zaman Immanuel Wallerstein, Zbigniew Brzezinski gibi düşünürlerin makalelerine yer vermiştir. Ayrıca gazetenin bu köşesinde sadece güncel olaylar incelenmemiştir. 91 gün içerisinde 3 kez ABD-İran ilişkileri ve bu bağlamda nükleer kriz hakkında makale yayınlanırken, 1 kez ABD-İsrail ilişkileri, 1 kez ABD-İrak ilişkileri, 1 kez ABD-Çin ilişkileri, 1 kez ABD-Türkiye ilişkileri, 1 kez AB-Türkiye ilişkileri ve 2 kez Balkanlarla ilgili çeviri makale yayınlanmıştır. Açıkça görüldüğü gibi gazetede esas olarak ABD merkezli bakış ve ABD’nin bölgesel güç odakları ile ilişkisi irdelenmeye çalışılmıştır.

9. Diğer sayfalardaki dış politika haber sayısı

Aşağıdaki tablolarda yer alan istatistiklerden görüldüğü gibi, gazete dış politika haberlerine beklenenden çok farklı bir oranda yer vermemektedir. AB ilk sırada yer alırken, Yunanistan ve Kıbrıs konuları ikinci sırada ABD üçüncü sırada yer almaktadır.

3 aylık incelemenin ardından TDP konusunda neredeyse tamamen hükümetle paralel görüşler yansıttığı görülen gazete, bu konuda ne gündemdeki bir konuyu atlama ne de bir konuyu önemsizleştirme çabası içindedir. Ancak gazete Filistin ve İsrail’le ilişkilerde haberi biraz daha genişletme şansını kaçırmamakta ya da İran krizi ile ilgili gelişmeleri her açıdan haberlerine yansıtmaya çalışmaktadır. Gazetenin dış politika

haberlerine ve bu bağlamda dış politika açısından İran krizine bakışını biraz daha “temkinli” olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bu açıdan biraz daha spesifik bir politika benimseyen gazete normaldeki tavrının aksine bu konuya daha duyarlı ve kapsamlı yaklaşmaktadır. Somut bir İran yanlısı tavır dünya haberlerinde ve köşe yazılarında sezilirken, dış politika haberlerinde bu tavır çok da fazla net ve açık bir şekilde sezilememektedir. Genel olarak bu konuya daha yumuşak yaklaşan ve her iki tarafın fikirlerini dinlemeye ve mutlaka bir suçlu bulmamaya gayret eden gazete, bu konuda aslında hükümetin aldığı tavırlara göre hareket etmektedir. Ancak bu da tahmin edileceği gibi gazetenin Batı yanlısı bir tutum almama ile hükümetle çelişmeye kutupları arasında kalmasından kaynaklanmaktadır.

Bu konu başlıklarını İran’la ilgili gelişmeler takip ederken daha sonra Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler gelmektedir. Bu bağlamda çıkan haberlerin büyük bir bölümü esas olarak “Ermeni soykırımı sorunu”yla ilgilidir. Bu durum incelemenin sürdüğü tarihlerde Fransa parlamentosunun Ermeni soykırımıyla ilgili yasa çıkarma girişimi ve bunun Belçika gibi başka Avrupa ülkelerinin parlamentolarında da gündeme gelmesinden kaynaklanmaktadır. Özel olarak ülkelerle ilişkiler yerine varolan bir sorunun ülkelerde yansması yüzünden bu oran % 11 gibi önemli bir paya sahip olmaktadır. Gazete gündeme göre haberler yayınlamaktadır.

Bölgeler	Haber Sayısı ve Yüzdesi
AB	47 % 18.08
ABD	41 % 15.77
Yunanistan	38 % 14.61
Savunma ve Enerji	23 % 8.84
Avrupa Ülkeleriyle İkili İlişkiler	22 % 8.46
İran	15 % 5.77
Kuzey Irak	12 % 4.61
Ermeni sorunu	11 % 4.23
Ekonomi	9 % 3.46
Suriye ve Irak	8 % 3.08
Diğer ülkelerle ikili ilişkiler	8 % 3.08
Diğer(Sağlık, magazin...)	8 % 3.08
İsrail ve Filistin	7 % 2.69
Rusya	6 % 2.31
Ortadoğu	3 % 1.15
Balkanlar	2 % 0.77

Dünya sayfasında ve diğer sayfalarda yer alan haberlerin istatistiklerinin toplamı

Bölgeler	Yüzde
AB	% 23
Yunanistan	% 22
ABD	% 12
Iran	% 8
Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler	% 5
Savunma / Enerji	% 4.5
Diğer	% 4
Suriye-Irak	% 4
İsrail-Filistin	% 3.5
Kuzey Irak	% 3
Ekonomi	% 3
Diğer ülkelerle ikili ilişkiler	% 2
Ermeni sorunu	% 2
Rusya	% 2
Balkanlar	% 2

10. Yapılan olgusal hatalar

Gazetede inceleme süresi boyunca hiçbir olgusal hataya rastlanılmasa da, dile getirilmesi gereken bazı teknik problemler vardır. Dünya sayfasında çıkan bir haber, tamamen aynı şekilde politika sayfasında da yer almıştır. Aynı gün içinde bir haber farklı sayfalarda iki kez yer almıştır. Bunlardan ilki 23 Mayıs günü “AB Türkiye’ye yardım elini uzatmalı” başlıklı haberdır. Bu haber o günkü gazetede hem 7. sayfada hem de 12. sayfada yayınlanmıştır. Aynı şekilde “Atina’dan ABD jetlerine Ege’de yasak” başlıklı haber 27 Mayıs tarihinde aynı şekilde hem 6 hem de 13. sayfada yayınlanmıştır.

Bu, teknik bir hatadır ancak gazetenin dış haberler servisiyle diğer servislerinin koordineli şekilde çalışmadığını veya gazete basılmadan önce gazetenin tamamen gözden geçirilmediğini göstermektedir.

Bunun dışındaki bir başka teknik hata da 21 Haziran tarihinde gözlemlenmiştir. Bu tarihte gazetenin 6. sayfası normalden farklı olarak “Gündem” başlığı altında çıkmış ve sayfada gündem haberleri ve o günkü sayfa yazarı olan Nazif Gürdoğan’ın yazısı yer almıştır. Ancak alışkanlık ya da yer yetersizliği nedeniyle bu sayfada 3 tane dünya haberi yer almıştır. Bu durum gazetenin özensizliğini göstermektedir.

11. Fotoğraf kullanımı

Yeni Şafak diğer tüm basın kurumları gibi fotoğrafları etkili kullanmaya çalışmaktadır. Gazete, genelde sayfalarında fotoğraftan çok habere yer vermeyi tercih etse de özellikle Filistin ve Kuzey Irak ile ilgili haberlerde insani duygulara hitap eden fotoğrafları sıkça kullanmaktadır. Aynı şekilde İran'a bakışı olumlu kılma çabası içerisinde olan gazete, her fırsatta Ahmedinecad'ın insan yönünü işaret eden fotoğraflarıyla onu sempatik bir lider olarak göstermeye çalışmaktadır. Özellikle Ahmenicedad'ın halkın arasında iken, kitap fuarında çocuk kitaplarını incelerken, dua ederken, halkın sorunlarını dinlerken ya da konuşma yaparken çekilen fotoğraflarında olumlu bir ifade göze çarpmaktadır. Aynı şekilde dış politika haberlerinde hükümetin politikalarını destekleyen fotoğraflar göze takılan ayrıntılar arasında yer almaktadır. Yunan Dışişleri Bakanı Bakoyanni'nin Türkiye ziyareti sırasında Abdullah Gül ile yaptığı boğaz gezisi sırasında çekilen samimi fotoğrafları ya da Almanya Hükümet Başkanı Merkel ile Başbakan Erdogan'ın sıcak karşılaşma anı, gazete tarafından kullanılan fotoğraflara birkaç örnektir. Özetle, gazete fotoğrafları her basın kuruluşu gibi kullanmaktadır. Ancak bu konuda fazladan bir çabası ya da güzel fotoğraflarla konuyu daha iyi anlatma gayreti olduğunu söylemek zordur.

B. Niteliksel Ölçütler

Yeni Şafak bilindiği gibi siyasal yelpazenin sağ tarafında yer alan Müslümanlık vurgusunun ön planda olduğu muhafazakar (türban konusu dışında statükocu denilebilir) bir gazetedir. Bir hafta düzenli ve dikkatli okunduğunda gazetenin ödün vermediği temel noktalar ve bu temel noktalara bakış açısı çok rahat görülebilir.

Nedir bu temel noktalar sorusunu sorarsak, rahatlıkla Yeni Şafak için ilk temel nokta din ve bu bağlamda Müslümanlık cevabı verilebilir. Bu piramidin en tepesindeki güç merkezi olan Müslümanlık vurgusu, gazetenin her köşesine (sinema sayfası dahil) sinmiş durumdadır.

Gazetenin dünya ve dış politika haberlerinin istatistiklerinin de gösterdiği gibi, gazete için Müslüman coğrafya ön sırada yer almaktadır. Bu bağlamda Ortadoğu, Filistin-İsrail ve İran haberlerinin oranlarının toplamı % 37'dir. Ayrıca tüm bu istatistiklere Asya ve Afrika oranlarının bir kısmı eklenebilir çünkü genelde bu kıtalardaki istatistikler bölgedeki Müslüman ülkelerle ilgilidir.

Ayrıca "Dünya genel" ve "Diğer" kriterleri altında yer alan haberlerin çoğu da din vurgulu hatta din merkezli haberlerdir. İKÖ'nün açıklamaları, D-8 ülkelerinin açıklamaları ya da Arap Birliği ile ilgili herhangi bir haber gazetede sıkça yer bulabilmektedir. Bu tarz tüm Müslümanlara seslenen açıklamalar ya da haberler tüm dünyadaki Müslümanlara yönelik olduğu için

inceleme sırasında bu tarz haberlerin “Dünya genel” başlığı altında kategorize edilmesi daha uygun olmuştur. Elbette “Diğer” başlığı altında din vurgusu altında biraz magazinelle biraz da ilginç haberler de yer almıştır. Nitekim, “en güzel sesli imam yarışması” ya da “imamlar-papazlar futbol maçı” tarzı haberlere gazetede çok sık olmasa da rastlanmıştır.

Aynı şekilde diğer dinlerin açığını yakalamak da gazete için önemli bir nokta olmuştur. Bunun en güzel örneğini Katolik kilisenin Da Vinci Şifresi filmine gösterdiği tepkiyi küçümseyerek haberleştiren gazete, içeriği “Hıristiyanlar bir filmden korktu” şeklinde olan bir habere dünya sayfasında yarım sayfa yer vermiş ve aynı şekilde filmin gösterime girdiği ilk hafta içerisinde bu tarz haberlere yer vermeye devam etmiştir. Bu konuda diğer bir örnek ise “Hıristiyanların 06/06/06 korkusu” başlığı ile 5 Haziran günü verilen haberdir. Hıristiyanların bu tarihte olabilecek şiddet eylemlerinden korkmasıyla ve mistik korkularla dalga geçen gazete, tam anlamıyla karşı tarafın açığını yakalama ve bu açık üzerinden kendi üstünlüğünü kurma çabası içindedir. Bu tarz aşağılama haberlerinin yanında gazetede “Juventus’un şike paraları Vatikan’ın banka hesabında çıktı” tarzı diğer dinleri kötü gösterme çabasındaki haberler de yer bulabilmiştir. Tüm bunlar elbette tek tek kabul edilebilir haberlerdir ama gazetenin temel taşı olan Müslümanlık temelinde bu örnekler baktığımız zaman bu tarz örneklerin o kadar da “masum” olmadığı ve bilinçli olarak dış politika sayfasında kullanılarak dinlerin karşılaştırılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Tüm bu din vurgusu içinde kolaylıkla tahmin edilebileceği gibi gazetenin adeta sahiplendiği bir kaç sorun da vardır. Tüm Arapların ve gazeteye göre tüm Müslümanların ortak sorunu: Filistin ve İsrail anlaşmazlığı. Sadece bu konu için gazetede spesifik olarak çıkan haberlerin oranının bile azımsanamayacak oranda olduğu yukarıda açıkça görülse de, gazetenin bu konuya verdiği önemi tekrar tekrar vurgulamak gerekir. Dünya haberleri içinde genelde sürmanşetten Filistin ile ilgili haberler verilirken, 6 ve 7. sayfalarda da bu konuyla ilgili haberler hep en üstte ve en okunabilir yerde yer almaktadır. Konuda bir gelişme olduysa haber büyük puntolu başlıkla, en insani duygulara hitap eden, acıma ve kızma hissi uyandıran fotoğraflarla sayfanın en göze çarpan yerinde yer almaktadır. İncelemenin başladığı Nisan ayının ortalarında konu ile ilgili hiçbir gelişme yokken bile gazete bu konuda kendi gündemini yaratmıştır. Herhangi bir Arap ülkesinden herhangi bir devlet adamının Filistin konusundaki sözlerine ya da Filistin’de direnişçilerin ya da halkın sözlerine gazetede sıkça yer verilmiştir. 5 Nisan 2006 tarihli “Gerekirse zeytin yeriz” başlıklı Filistin halkının asla pes etmeyeceğini ve mücadeleye sürekli devam edeceğini vurgulayan haber tüm bu bahsedilenlere bir örnek olarak verilebilir. Ve tabii konu zaten gündemdeyse -ki Haziran ayının sonlarında rehin alınan İsrail askeri, Filistin

liderinin plajda bütün ailesi öldürülen Filistinli kızı evlat edinmesi şeklinde gelişen sıcak gelişmelerde Yeni Şafak konuyu sürekli ilk sayfada ve mümkün oldukça sürmanşette taşıyarak konunun üzerinde önemle durmuştur. Ve elbette bir baskı grubu olan gazete, hükümetin de bu konuda harekete geçmesi için her fırsatı zorlamaktadır (Haziran sonlarında ve incelemenin aslında bittiği Temmuz ayında Filistin’de yaşanan sıcak gelişmeler gazetede neredeyse her gün sürmanşette yer almıştır. Bu nedenle araştırmanın süresi biraz daha uzun olsaydı Filistin haberlerinin ve ön sayfada çıkan dünya haberlerinin sayısı mutlaka artmış olurdu). İslam ve Filistin’den sonra gazetenin üçüncü önem verdiği konu İran ve bu bağlamda ABD’nin Ortadoğu politikasıdır. Özellikle incelemeye başladığımız tarihten itibaren ABD ile İran arasındaki krizin boyutunun da genişlemesinin bu konu üzerinde etkisi olabileceğini gözardı etmeden gazetenin İran yanlısı ve bunun doğal sonucu olarak ABD karşıtı tavrının çok açık şekilde haberlerde, köşe yazılarında ve yayımlanan makalelerde görüldüğünü belirtmek gerekmektedir. İlk olarak Ahmedinecad’ın fotoğrafları ile bile açıkça gözükken lider, halka yakın ve duyarlı insan imajı yaratma girişimi tüm haberlere de sinmiş durumdadır. Yeni Şafak, İran ve Ahmedinecad’ın politikasını onaylamaktadır çünkü hem Müslüman bir ülke en sonunda Müslümanları ezen Batı’ya başkaldırmaktadır hem de gün geçtikçe güçlenen İran’ın diğer tüm Müslüman ülkelere örnek olması istenmektedir. Burada Türkiye’deki türban sorunu konusunda çıkan haberler bu yaklaşıma verilebilecek en iyi örneklerdir. Tahmin edilebileceği gibi, gazete, her anlamda Türkiye’de türbanla ilgili yer alan kısıtlamalara karşıdır ve köşe yazarları genellikle türban konusu üzerine yazılar yazmaktadır. Bu çerçevede, genel anlamda İran’ın ve İran’daki “dinsel özgürlüğün” Türkiye’ye bir model olabileceği düşünülmektedir. Gazete, özellikle kamusal alan ve eğitim kurumlarında yer alan türban ile ilgili kısıtlamalar konusunda tüm rahatsızlığını her fırsatta dile getirirken çözüm olarak da İran modelini okuyucuya her fırsatta göstermektedir.

Burada kısa bir vurgu da yapmak gerekir. Tüm köşe yazılarında gerçek bir Osmanlı özlemi hissedilmektedir. Ancak bu Osmanlı’nın bir dünya gücü olmasına duyulan özlemden öte şeriat kuralları içinde yönetilen ve bu sayede dünya üzerinde önemli bir güç haline gelebilen bir devlete duyulan özlem şeklinde algılanmalıdır.

Gazetenin neredeyse İran’ın her hareketini takdir etmesi bir ölçüde gazeteye göre yanlısı olan ABD’nin Ortadoğu politikası ile yakından alakalıdır. Peki gazete bu politikayı nasıl algılamaktadır ve bu bağlamda gazeteye göre Ortadoğu politikası nedir? Yeni Şafak tahmin etmesi zor olmayacağı gibi konuyu direkt olarak Müslümanlık temelinde değerlendirmektedir. ABD karşıtlığı hem Müslüman temelli bakışın hem

Filistin sorununa bakışın hem de İran krizine bakışın ortak tepkimeye girmesiyle gazetede adeta doruğa çıkmaktadır. ABD'nin tüm hareketlerini Müslüman karşıtlığı olarak kodlayan gazete bu kendi kurduğu basit denklemin içinde parçaları da bu ön yargısı sayesinde sabitlemiş olmaktadır.

ABD'nin Filistin sorununda İsrail'in yanında yer almasını Hıristiyan ve Yahudi halkların Müslümanlara karşı birleşmesi olarak yorumlayan gazete, ABD'nin Irak'a müdahalesini de özel olarak Ortadoğu'da yer alan Müslüman bir devlete genel olarak da tüm Müslüman coğrafyaya karşı yapılmış bir hareket olarak algılamaktadır. Tüm bu genellemenin temelinde yer alan "din" olgusu üzerinden tarafları ve devletleri tanımlayan gazete, ABD ile İran arasında yaşanan son gelişmelerin ardından güçlenen ve direnen İran'a her fırsatta destek vermeye çalışmakta ve en azından dünya haberleri ve köşe yazarlarıyla bu desteği açık şekilde vermektedir (gazetenin İran ile ilgili TDP haberlerindeki hassas tavrından yukarıda bahsedilmişti).

Gazete için bir ağırlık merkezi olmasa da TDP için öneminden dolayı son olarak da gazetenin AB'ye bakışını değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu konuda gazete tamamen AKP hükümetine paralel hareket etmeye çalışmaktadır. Gazete, müzakere sürecindeki gelişmelere dair politikasını Abdullah Gül, Ali Babacan ya da Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarına göre belirlemektedir. Yeri geldiğinde AB kapısındaki Türkiye birliğe bir adım daha yaklaştığı için bu konuda olumlu haberler yayınlayan gazete, yeri geldiğinde de Başbakan'ın restiyle beraber rahatlıkla "girmezsek girmeyelim" diyebilmektedir.

Sonuç olarak, gazetenin belirli konularda artıları belirli konularda eksileri olduğu ortadadır. Gazete gerçekten "ciddi" sıfatını hak edebilecek durumdadır ve bu ön sayfada çıkan dış politika ya da dünya haberi oranından dış politika sayfalarında çıkan ortalama haber oranına ya da haberlerin içeriği ve niteliği konusundaki doyuruculuğu bakarak görülebilir.

Ancak gazete dünyayı sığ bir görüş açısından algılamaktadır. Olaylara hep tek taraflı bakmakta ve her zaman kendisini bir noktada konumlandırma ve bir öteki yaratmaya çalışmaktadır. Bu nedenle de gazetenin dünya ve dış politika sayfalarına sürekli olarak ayrımlar, haksızlıklar, başka ülkelerin açık tarafları ve ülkeler arası güç ilişkileri egemen durumdadır. Elbette insanlar gazetelerini dünyaya istediği şekilde baktığı için tercih etmektedir ancak ne olursa olsun bu kadar "biz" ve "öteki" bilinci yaratmak ve hep yenen/yenilen ayrımı yapmak sadece ve sadece halklar arası kinin artmasına, şiddete ve çatışmalara yol açacaktır. Ne kadar fark olursa olsun insanları dinlerine ya da başka farklarına göre kodlamak ve bu tanım üzerinden onlara yaklaşmak kimseye fayda sağlamayacaktır.

ZAMAN GAZETESİ

Sena ÜZMEZ

*Başkent Üniversitesi İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
IV. Sınıf Öğrencisi*

I. Giriş

Türkiye'deki yazılı medyanın dünyadaki gelişmeleri ne şekilde izlediğinin ve uluslararası ilişkilerle ilgilenen kitlenin beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiğinin değerlendirilmesini amaçlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi bünyesindeki Medya İzleme Grubu çerçevesinde yapılan bu çalışmada "Zaman" gazetesi 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında 3 ay süreyle düzenli olarak izlenmiştir. Gazetede yer alan tüm dünya ve dış politika haberlerinin incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve değerlendirmeler aşağıdadır.

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

A. Niceliksel ölçütler

1. Haber kaynakları

İzleme boyunca Zaman gazetesi Dış Haberler sayfasında toplam 693, diğer sayfalarda ise toplam 308 haber yayınlanmıştır.

a. Yabancı ajanslar: Dış Haberler sayfasında yabancı kaynaklı hiçbir habere rastlanmamıştır. Diğer sayfalarda ise yabancı kaynaklı 2 haber sunulmuştur (bu sayfalardaki toplam haber sayısının % 1'i).

b. Yerli ajanslar: Dış Haberler sayfasında yerli ajans kaynaklı haberlerin sayısı 189'dur (% 27). Diğer sayfalarda ise yerli ajans kaynaklı 55 haber çıkmıştır (% 18).

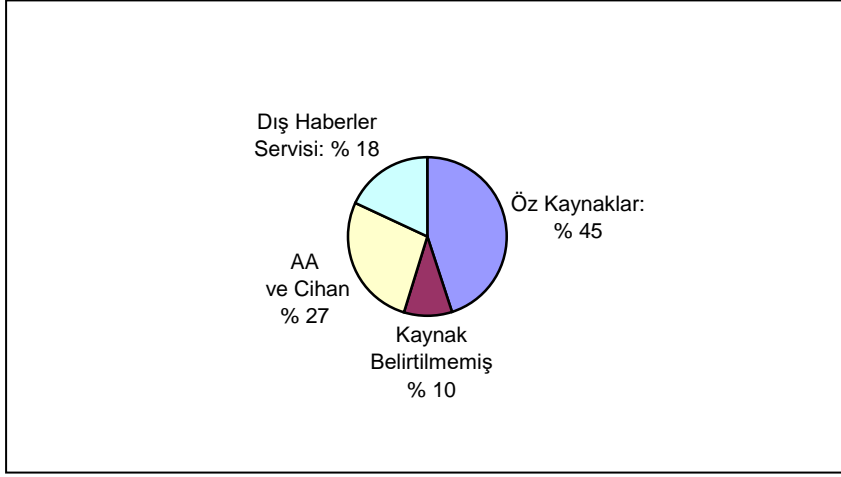
c. Öz kaynaklar: Dış Haberler sayfasında çıkan öz kaynaklı haber sayısı 436'dır (% 63). Diğer sayfalarda ise öz kaynaklı 207 haber çıkmıştır (% 67).

d. Kaynağı Belirtilmemiş: Dış Haberler sayfasında kaynağı belirtilmeyen 68 habere rastlanmıştır (% 10). Diğer sayfalarda ise kaynak belirtilmeyen 44 haber bulunmaktadır (% 14).

Aşağıda Dış Haberler sayfasının ve diğer sayfaların haber kaynakları dağılımını ayrı ayrı olarak grafiklerle gösterilmiştir.

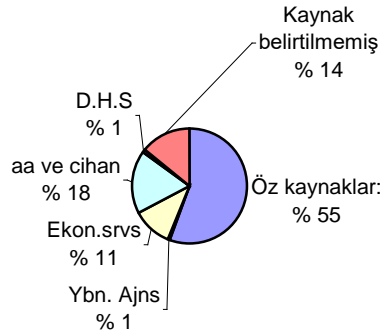
Grafik 1

Dış Haberler sayfasındaki haber kaynaklarının dağılımı

Grafik 2

Diğer sayfalardaki haber kaynaklarının dağılımı

2. Dış politikaya ayrılan sayfa adedi

Zaman gazetesi 24 sayfalık bir gazetedir ve dış politikaya genel olarak “Dış Haberler” olarak adlandırılan 2 sayfa ayırmıştır. Dış Haberler sayfaları 12. ve 13. sayfalardır fakat inceleme döneminde 13 gün 12. sayfada tam sayfa reklam verildiğinden “Dış Haberler”e tek sayfa ayrılmıştır. Bu tarihler 18, 21, 25 ve 27 Nisan; 2, 3, 16 ve 25 Mayıs ve 4, 17, 18, 20 ve 28 Haziran’dır. Özetle, dış politikaya en az 1 sayfa, en fazla 2 sayfa ayrılmıştır.

3. Dış haberler sayfasında konu dışı unsurlar

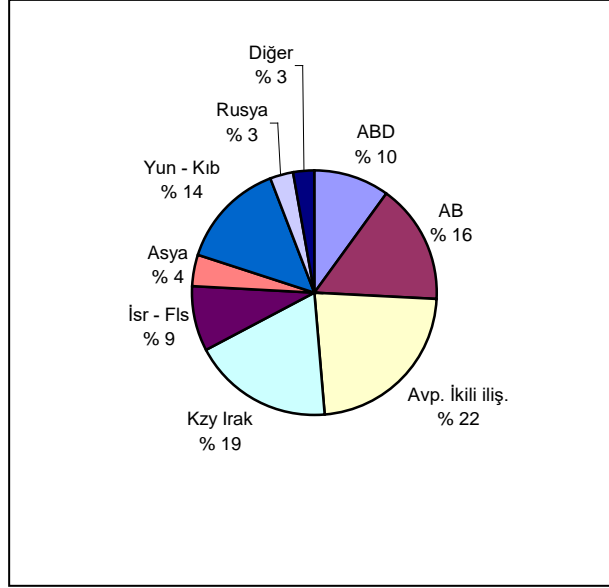
Dış Haberler sayfasında reklam ve ilan gibi konu dışı unsurlara sık sık rastlanmıştır. 91 gün boyunca sadece 2 gün reklam çıkmamıştır. Bu tarihler 29 Nisan ve 22 Mayıs tarihleridir. Bunun dışındaki günlerde sayfanın en az % 25’ini, en fazla ise bir sayfanın tamamını kaplayacak kadar reklam verilmiştir. Proje boyunca Dış Haberler sayfasında rastlanan konu dışı unsurlar devremülk, dini kitaplar, otel, bilgisayar, tarım ve iş makinaları, kombi, Umre turu, TV kanalı reklamları ve mahkeme ilamlarıdır. Sayfalardaki reklamların dış politika ve uluslararası ilişkiler gibi konularla ilgili kitap ve dergi reklamlarına ve eğitimle ilgili duyurulara ayrılması okuyucular için daha yararlı olacaktır.

4. Ön sayfada çıkan dış politika haber sayısı

Ön sayfada dış politikayla ilgili 96 haber çıkmıştır. Ön sayfada bu konuda bazı günler hiç haber çıkmadığı olduğu gibi, günde 3 haber çıktığı da olmuştur. Ayrıca dış politika sayfasındaki haberlerin tek satır halinde ön sayfada bildirildiği görülmüştür. 3 ay boyunca dış politika sayfasıyla ilgili 96 haber ve 10 tek satırlık bilgi sunulmuştur (tek satırlık haberler dışında günde ortalama 1,05 haber). Ön sayfada çıkan dış politika haberlerinin konu dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

Grafik 4

Ön sayfada çıkan dış politika haberlerinin konu dağılımı

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi ön sayfada en çok Avrupa devletleriyle ikili ilişkilerle ilgili haberler yayınlanmıştır. İkinci sırada Kuzey Irak haberleri yer almaktadır. Üçüncü sırayı ise AB izlemektedir. Bu noktada, Türkiye'nin coğrafi ve stratejik konumu ve izlediği dış politika sonucu Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler çok önemli yer tuttuğundan bu haberlere ön sayfada yer verilmesi isabetli bir seçim olmuştur. Amerika'nın Irak'a müdahalesi sonucu Kuzey Irak'ta yaşanan gelişmeler Türkiye için önem taşıdığından bu konuya yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin AB'ye aday ülke olması ve katılım müzakereleri sürdürmesi önemli dış politika konuları olduğu için ön sayfalarda bu haberlere de yer verilmiştir.

5. Sayfadaki toplam haber ve yazı sayısı

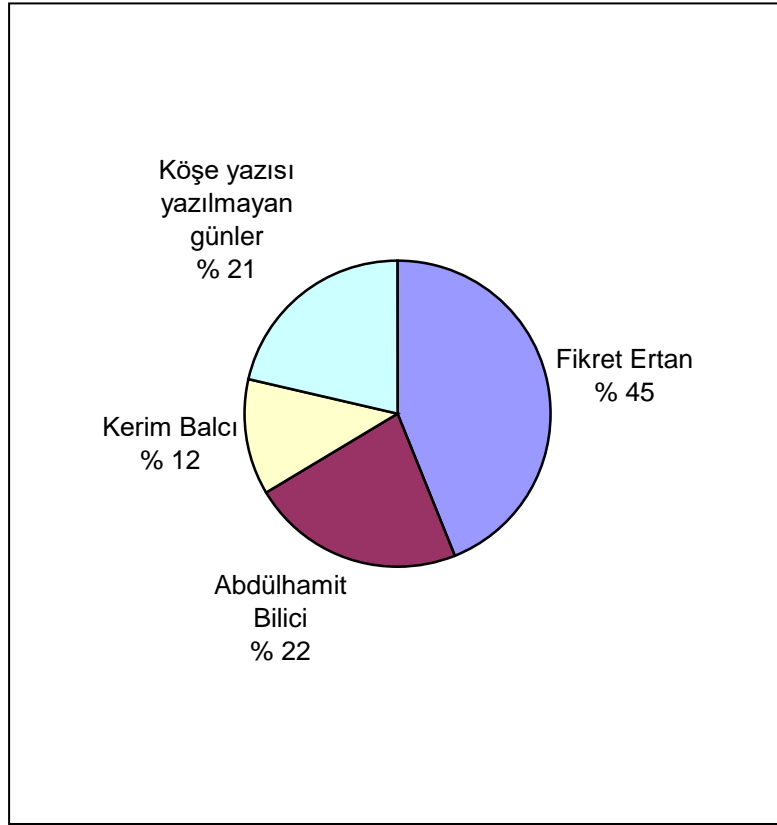
Sayfada 91 gün boyunca çıkan toplam haber sayısı 693'tür. Bu ortalama 7.6 haber anlamına gelmektedir. Bir günde en fazla 12, en az 5 haber çıkmıştır.

6. Dış haberler sayfasındaki günlük/haftalık köşe yazarı

Dış Haberler sayfasında Fikret Ertan, Abdülhamit Bilici, Kerim Balcı belirli bir düzen veya konu uzlaşması olmadan karışık bir şekilde gündeme uygun köşe yazıları yazmaktadırlar. Dış Haberler sayfasında 91 günlük sürede toplam 72 köşe yazısı yayınlanmış, 19 gün ise hiç köşe yazısı çıkmamıştır. Yazıların yüzde olarak dağılımı aşağıdaki gibidir;

Grafik 5

Dış Haberler sayfasında çıkmış köşe yazıları

7. Konu dağılımı

Konu dağılımı Dış Haberler sayfasında çıkmış olan haberlerin konu dağılımını kapsamaktadır. Konu dağılımı “Dünya” ve “Türk Dış Politikası-TDP” başlıkları altında ayrı ayrı sınıflandırılmıştır. Grafik 1 Dünya haberleri konu dağılımını, Grafik 2 ise TDP ile ilgili haberleri göstermektedir.

Kısaltmalar

Grafik -6

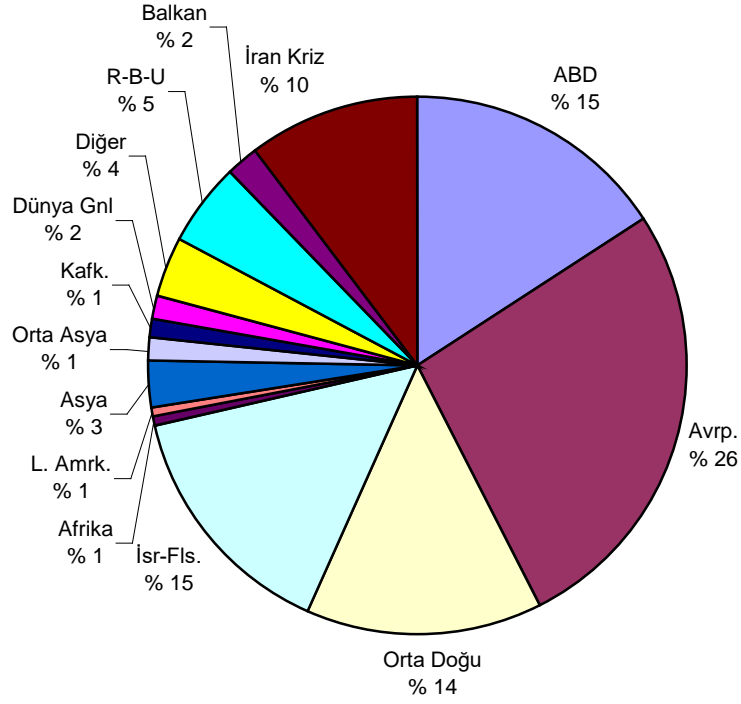
Avrp.: Avrupa
İsr- Fls: İsrail – Filistin
L. Amrk: Latin Amerika
Kafk.: Kafkasya
Dünya Gnl: Dünya Genel
R- B- U: Rusya- Belarus- Ukrayna
Avp İkili İliş: Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler

Grafik-7

Yun- Kıb.: Yunanistan Kıbrıs
S-I-İ: Suriye- Irak- İran
Kzy Irak: Kuzey Irak
A-E-G: Azerbaycan- Ermenistan- Gürcistan
Jeo: Jeopolitik
İsr- Fls: İsrail – Filistin
Dğr. İkili İliş: Diğer Ülkelerle İkili ilişkiler
Ekon: Ekonomi

Grafik 6

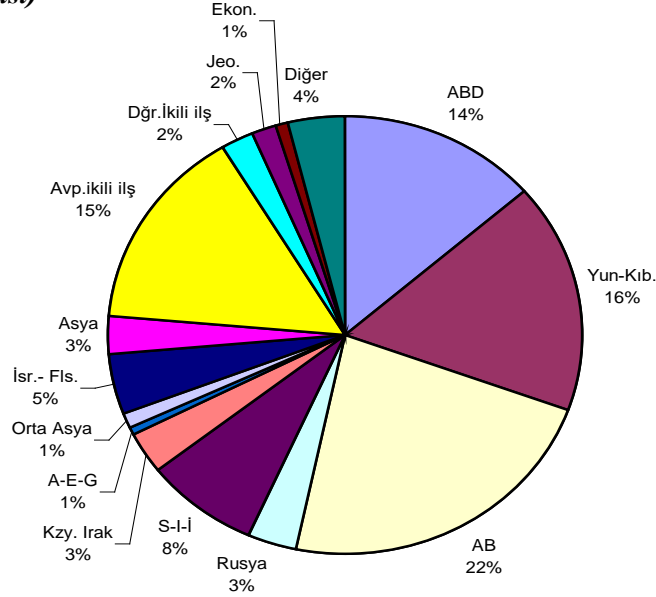
Dış Haberler sayfasında yayınlanan haberlerin konu dağılımı (Dünya haberleri)

Yukarıdaki grafiğe bakıldığında Dış Haberler sayfasında en fazla Avrupa ile ilgili haber yayınlandığı görülmektedir. Bunun sebebi Avrupa'nın coğrafi olarak Türkiye'ye yakın olması ve AB'ye üyelik çerçevesinde bu ülkelerin yakından takip edilmesidir. ABD'nin Irak'a müdahalesi nedeniyle ikinci sırada ABD, üçüncü sırada Orta Doğu'yla ilgili haberler gelmektedir. Dördüncü sırayı İsrail-Filistin sorunu almıştır. Bu bölgede süre gelen çatışmalar ve Türkiye'nin arabulucu devlet olarak rol alması İsrail-Filistin ile ilgili haber sayısını arttırmıştır. Beşinci sırada İran Krizi vardır. Nükleer programı nedeniyle İran hakkında çok sayıda haber çıkmıştır. En az haber Afrika, Latin Amerika, Orta Asya ve Kafkasya hakkındadır. Özellikle Kafkasya ve Orta Asya'yla ilgili daha fazla habere yer verilmesi okuyucular açısından daha verimli olacaktır çünkü konum itibarıyla bu bölgeler Türkiye için çok büyük önem taşımaktadır ve bu bölgelerdeki gelişmelerin yakından takip edilmesi gerekmektedir.

Grafik 7

Dış Haberler sayfasında yayınlanan haberlerin konu dağılımı (Türk Dış Politikası)

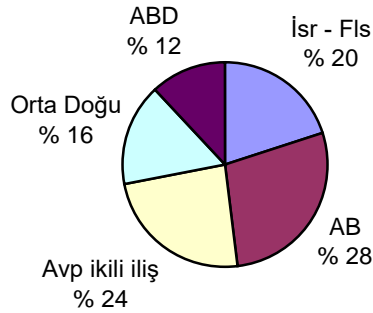
Dış Haberler sayfasında yayınlanan TDP'yle ilgili haberlerde en çok AB'yle ilgili haberler yer almaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi AB'ye üyelik yolunda gelişen olaylar, AB ülkeleriyle ikili ilişkiler ve AB'ye uyum yasaları Dış Haberler sayfasında önemli yer tutmaktadır. İkinci sırayı Yunanistan ve Kıbrıs'la ilgili haberler almaktadır. AB'ye üyelik yolunda komşu Yunanistan ve Kıbrıs sorunuyla ilgili gelişmelere yer verilmektedir. Üçüncü sırayı ABD'yle ilgili haberler almaktadır. Amerika'nın Irak'a müdahalesi sonucu etki alanı genişleyen ABD, Türkiye'nin dış politikasında önemli yer tutmaktadır. En az haber ekonomi ve Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan kategorilerinde çıkmıştır. Ekonomiyle ilgili haberlere ekonomi sayfasında yer verildiğinden bu konudaki eksiklik sorun yaratmamaktadır. Ancak Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan gibi Türkiye'nin dış politikasında önemli yer tutan komşu ülkeleriyle ilgili haberlere daha fazla yer verilmesi okuyucular açısından yararlı olacaktır.

8. Dış basından doğrudan makale/köşe yazısı çevirisi

91 gün boyunca dış basından toplam 50 haber çevirisi sunulmuştur (günde ortalama 0.54). Günde en çok 8 haber çevirisi yayınlanırken hiç haber çevirisi yayınlanmadığı günler olmuştur.

Grafik 8

Haber Çevirisi Konu Dağılımı

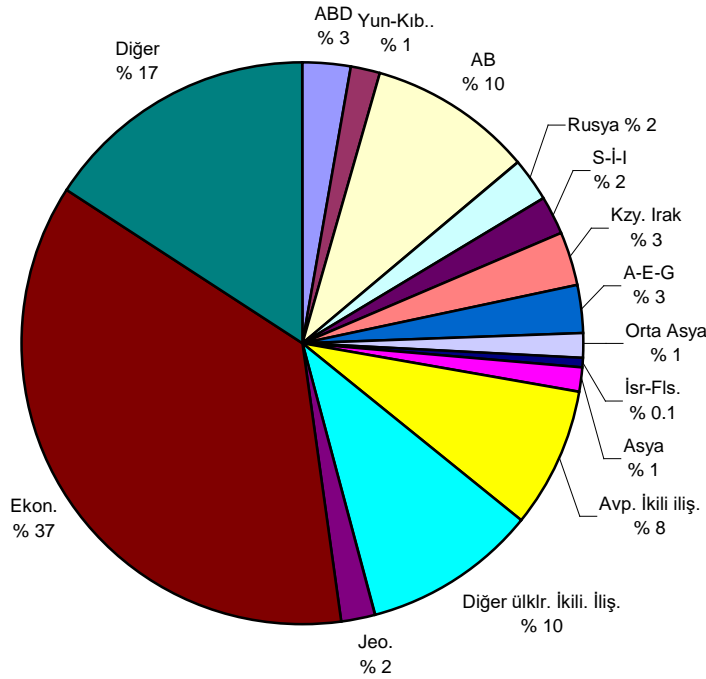

Haber çevirileri en çok Türkiye için büyük önem taşıyan AB'yle ilgili çıkmıştır. İkinci sırada yine Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkilere yer verilmiştir. Orta Doğu'daki karışıklık nedeniyle İsrail-Filistin, Orta Doğu ve ABD ile ilgili çeviriler okuyuculara sunulmuştur.

9. Diğer sayfalarda çıkan dış politika haberleri/köşe yazıları

Yapılan 3 aylık inceleme döneminde Zaman gazetesinde Dış Haberler sayfasının dışında da dünya politikasıyla ilgili haberlere rastlanmıştır. Bu çerçevede günde en çok 8, en az 1 olmak üzere toplam 308 haber çıkmıştır (günde 3.38 haber). Diğer sayfalarda yer alan dış politika haberleri “Dünya” ve “TDP” haberleri olarak iki ayrı başlık altında grafikte gösterilmiştir.

Grafik 9

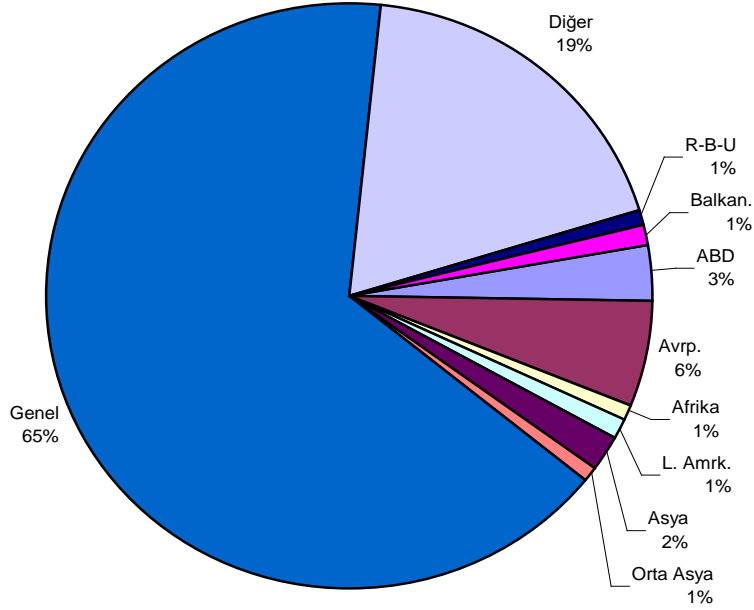
Diğer sayfalarda çıkan haberlerin konu dağılımı (Türk Dış Politikası)

Zaman gazetesinde Dış Haberler sayfasının yanı sıra diğer sayfalarda dış politikayla ilgili haberlere rastlanmıştır. Yukarıdaki grafiğe baktığımızda

TDP başlığı altında konu dağılımına göre en çok haber ekonomi konusunda çıkmıştır. Ekonomiyle ilgili haberler genel olarak ekonomi sayfasında yer almış, bu bağlamda Türkiye'nin yabancı ülkelerle ekonomik ilişkilerinin siyasal sonuçlarına ya da siyasal ilişkilerin ekonomik sonuçlarına bu sayfada yer verilmiştir. Böylelikle konu dağılımı gazeteye düzenli bir şekilde yerleştirilmiştir. Dış Haberler sayfasının dışındaki sayfalarda toplam 308 haber çıkmıştır. Dış Haberler sayfasındaki reklamların çıkarılıp, ekonomi hariç bu haberlerin Dış Haberler sayfasına dağıtılması gazetenin düzenini daha da arttıracaktır.

Grafik 10

Dış sayfalarda çıkan haberlerin konu dağılımı (Dünya)

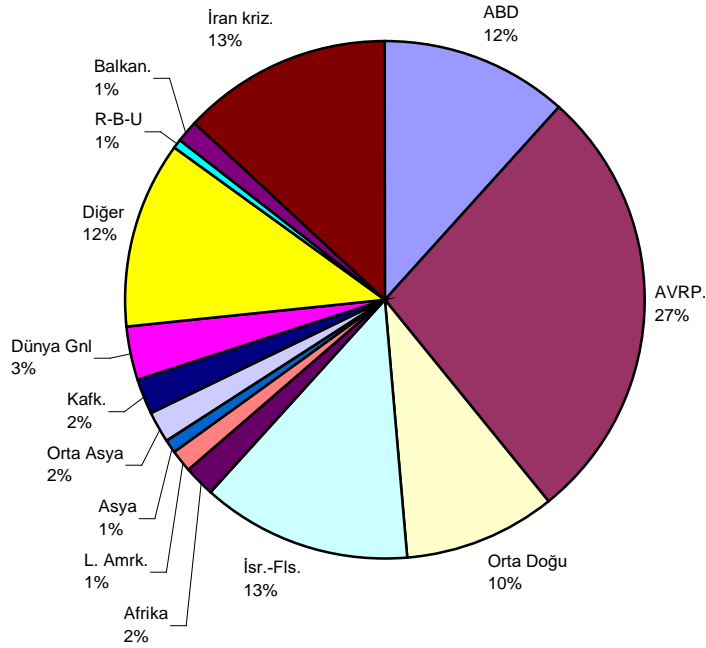

Diğer sayfalarda çıkan ve “Dünya” kategorisine giren haberlere baktığımızda yukarıdaki grafikten anlaşılacağı gibi en çok “dünya genel” konulu haberler çıkmıştır. Bu haberler küreselleşme, ekonomi, silahsızlanma, terör-güvenlik ve açlık gibi konuları içermektedir.

Yapılan 3 aylık incelemede Zaman gazetesinin yorum sayfasında dış politika hakkında yazılan köşe yazıları incelemeye tabi tutulmuştur. Bu bağlamda 3 ay boyunca Zaman gazetesinde yorum bölümünde çıkan toplam köşe yazısı 273’tür (günde ortalama 3). Günde en çok 8 yorum yazısı çıkarken, dış politika ile ilgili hiç yorum yazısı çıkmadığı olmuştur. Yorum bölümünde çıkan köşe yazıları konu dağılımına göre grafiğe dökülmüş ve “Dünya” ve “TDP” adı altında iki ayrı grafikte incelenmiştir.

Grafik 11

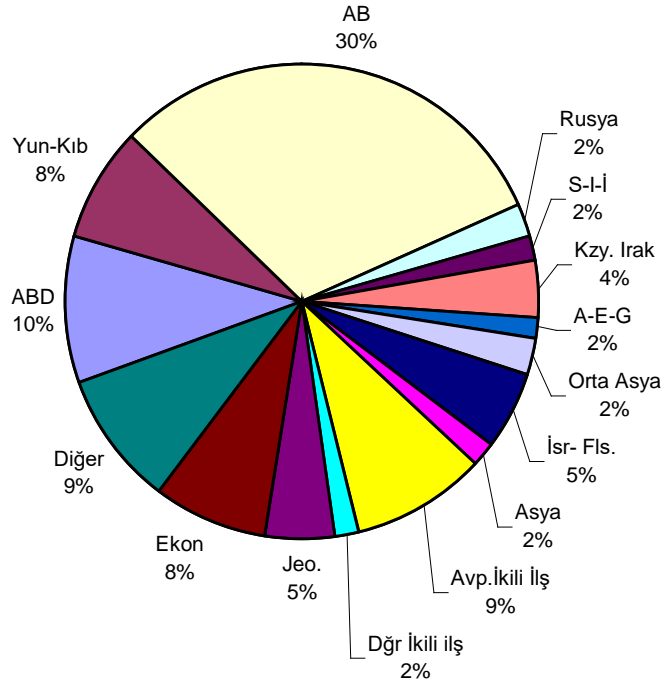
Yorum sayfası köşe yazılarının konu dağılımı (Dünya)

Yorum sayfasında yayınlanan köşe yazıları gündeme uygun olarak yazılmıştır. En çok Avrupa ile ilgili köşe yazılarına yer verilmiştir. İkinci sırayı ABD, üçüncü sırayı ise İsrail - Filistin ve İran Krizi almaktadır. Buradan anlaşılacağı gibi hem yayınlanan haberlerde hem köşe yazılarında tercih edilen konular daha çok Avrupa, Amerika, Orta Doğu üzerine yoğunlaşmaktadır. Yazarların gündemdeki olaylara uygun yazması okuyucunun meydana gelen olaylar hakkında değişik yorumlara ve farklı bakış açılarına ulaşmasını sağladığından önemli yer tutmaktadır. Orta Asya, Kafkasya gibi bölgelerde haber sayısında görülen eksiklik köşe yazılarında da göze çarpmaktadır. Bu bölgelerle ilgili köşe yazılarının yazılması yine okuyucular açısından yararlı olacaktır.

Grafik 12

Yorum sayfası köşe yazılarının konu dağılımı (Türk Dış Politikası)

Yorum sayfasında TDP başlığına göre yazılan köşe yazılarının dağılımına baktığımızda köşe yazılarının en çok AB'yle ilgili yazıldığını görmekteyiz. İkinci sırada ise ABD gelmektedir. Köşe yazarlarının bu konuda yazı yazmayı tercih etmeleri ise AB ve ABD'nin TDP'de önemli yer tutmasından kaynaklanmaktadır. Ekonomi, Yunanistan ve Kıbrıs gibi konularda da fazla sayıda köşe yazısı yazılırken, Orta Asya, Asya ve Rusya az tercih edilen köşe yazısı konularına girmektedir. Genel olarak köşe yazılarının dili anlaşılır şekildedir ve böylelikle okuyucular konuya hakim olabilmektedir.

10. Yapılan olgusal hatalar

3 aylık inceleme süresince dış politika haberlerinde herhangi bir olgusal hataya rastlanmamıştır.

11. Fotoğraf kullanımı

3 aylık inceleme süresince Dış Haberler sayfasında çıkan fotoğrafların hepsi konuyla ilgili bulunmuştur. Fotoğrafların hangi kaynaktan alındığı belirtilmiştir. Reuters gibi yabancı kaynaklı fotoğraflar kullanılmıştır ve bu fotoğraflarla görsel olarak da okuyuculara hitap edilmiştir.

B. Niteliksel ölçütler

Zaman gazetesi Dış Haberler sayfası 3 aylık inceleme sonucunda düzenli bulunmuştur. Genel olarak 12. ve 13. sayfalar "Dış Haberler"e ayrılmış sadece 29 Nisan 2006 günü 12. ve 13. sayfalarda satış ilanı verildiğinden "Dış Haberler"e 14. sayfada yer verilmiştir. Zaman gazetesi bu bölüme 2 sayfa ayırmaktadır fakat çoğu günler 12. sayfanın yarısında, bazı günler de tamamında reklama yer verilmektedir. Bu durumlarda dış politikayla ilgili haber sayısı azalmakta ve sayfa okuyucunun ihtiyacını karşılayamamaktadır. Reklam olmadığı günlerde verilen haber sayısı (ortalama 12 haber) okuyucu için yeterlidir. Bunun için sayfada verilen reklamların sayısının ve/veya boyutlarının küçültülmesi veya çıkarılması gerekmektedir.

Haberlerin sunumu ve içeriği okuyucuyu tatmin edebilecek düzeydedir. Dış Haberler sayfalarında verilen haberler objektif bir şekilde yansıtılmakta, köşe yazılarıyla farklı görüşlerin olaylara bakış açısı okuyucularla paylaşılmaktadır. Ayrıca yazılarda ve haberlerde anlaşılır, açık ve yalın bir dil kullanılmaktadır. Fakat kimi zaman "muhafazakar" görüşü yansıtan taraflı tutumlara rastlanılabilmektedir.

Genel olarak haberlerin kaynağı belirtilmektedir fakat “Dış Haberler Servisi” şeklinde verilen “haber kaynağı” yeterince açık değildir. Ayrıca “Ekonomi Turu” ve “Dünya Turu” başlıkları altında verilen haberlerde kaynak gösterilmemektedir.

Dış Haberler sayfasının en önemli özelliklerinden bir tanesi bu sayfada magazinsel habere yer verilmemesidir. Bu haberler diğer sayfalarda işlendiğinden Dış Haberler sayfasındaki haberler sadece dış politikaya ayrılabilen ve bu durumda okuyucunun Dış Haberler sayfasında dış politikayla alakasız haberlerle karşılaşmasını engellemektedir.

Dış Haberler sayfasında sadece 1 köşe yazısına yer verilmesine rağmen yorum sayfasında dış politika hakkında yazılar yazıldığından bu açık kapatılabilmektedir. Haberler doyurucu bir biçimde, daha önceden konu ile ilgili olan olaylara haber içinde yer verilerek, okuyucunun haberi anlayabileceği şekilde sunulmaktadır. Köşe yazılarının konuları Türkiye ve Dünya’da meydana gelen olayların önemine göre seçilmektedir. Örneğin Danıştay Saldırısı olduğunda köşe yazıları daha çok bu konuya odaklanmıştır.

Dış Haberler sayfasında karikatürlere yer verilmese de yorum sayfasında dış politikadaki gelişmelerle ilgili karikatürlere rastlanmıştır. Karikatürler, Dağıstan Çetinkaya ve Osman Turan’a aittir ve sürrealist özellikler taşımaktadır. Günde en fazla 2 karikatüre yer verilmiştir. Haber başlıkları okuyucuların ilgisini çekecek kadar ilginçtir ve yazının ya da haberin içeriğini yansıtmaktadır.

Dış Haberler sayfasında konularla ilgili fotoğraflara yer verilmektedir. Bazı günler fotoğraflar çok yer kaplarken, bazı günler fotoğraf arka fonda tutularak konu ile ilgili habere devam edilmektedir. Fotoğraflar görsel açıdan tatmin edici seviyededir.

Dış Haberler sayfasında ve yorum sayfasında yabancı basının önemli dış politika olayları ile ilgili yorumlarına yer verilebilmektedir. Bu durum kimi önemli olayların yurtdışında nasıl yorumlandığını okuyucunun gözleri önüne serdiğinden faydalı olmaktadır.

Bunun dışında yorum sayfasında yurtiçi ve yurtdışındaki çeşitli üniversitelerden öğretim üyelerine, emekli büyükelçilere vb. konu ile ilgili yazılar özel olarak yazdırılmaktadır. Bu üniversitelerden bazıları California, Galatasaray, Princeton üniversiteleridir. Bu durum okuyucuların ufkunu genişletmeye ve farklı görüşlere ulaşmalarına katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca gazetenin ekonomi sayfasında önemli sayıda dış politikayla bağlantılı ekonomi haberine rastlanmaktadır. Ancak ekonomi ağırlıklı olanlar ekonomi sayfasından okuyuculara ulaşmaktadır.

III. Genel Değerlendirme

Niceliksel ve niteliksel verilere bakıldığında Zaman gazetesinin dünyada ve Türkiye'nin dış politikasında olan gelişmeleri kamuoyunu, uluslararası ilişkiler alanında çalışanları ve bu alanla ilgilenenleri bilgilendirmede doyurucu olduğu sonucuna varılmıştır. Dış Haberler sayfalarında kullanılan haberler ve makaleler ciddi, kapsamlı ve doyurucudur. Gazetenin tek "olumsuz" özelliği köşe yazılarında ve haber seçimlerinde kimi zaman hissedilen gazetenin muhtemelen muhafazakar görüşlerinin bir uzantısı olarak gelişmelere tek-yanlı ve Türkiye-merkezli/merkezci bir bakışla yaklaşmasıdır.

Sonuç olarak 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında yapılan inceleme sonucu Zaman gazetesinin yukarıda belirtilen kimi eksikliklerine rağmen dış politika haberleri konusunda kapsamlı ve doyurucu bilgi akışını sağlayabildiği söylenebilir.

TÜRK BASININDA İRAN NÜKLEER KRİZİ ÖZEL RAPORU

Övünç GÜNEŞ

AÜ SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü III. Sınıf Öğrencisi.

I. Giriş

İran'ın bir süredir uyguladığı nükleer enerji programı, bölge devletlerinin ve dünyadaki büyük güçlerin politikalarını derinden etkilemektedir. İran'ın uranyum zenginleştirme yolunda attığı adımlar ve bu çerçevede yaşanan tartışmalar tüm dünya basınında olduğu gibi doğal olarak Türk basınında da geniş yer almaktadır. Bu kısa araştırmanın amacı “nükleer enerji krizi”nin Türk basını tarafından nasıl takip edildiği ve yansıtıldığını ele almaktır.¹ 1 Nisan-30 Haziran 2006 tarihleri arasında Akşam, Birgün, Bugün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Radikal, Sabah, (Halka ve Olaylara) Tercüman, Yeniçağ, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinde konuyla ilgili çıkan haber ve yazıların incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler ve bu çerçevede yapılan değerlendirmeler aşağıdadır.²

¹ Bu çalışma, Medya İzleme Projesi'nin bir “yan ürünü”dür. Proje çalışmaları sırasında İran nükleer krizi konulu haberleri bir kenara not ederek ileten Ali Can Toksoy, Arda Ocak, Burçe Yazıcı, Ceren Dönmez, Duhan Kalkan, Gizem Akyıl, Gökşen Çalışkan, İbrahim Gündoğar, İlkay Ata, İlyas Sarıkaya, Kenan Kalaycı, Sena Üzmez ve Umut Karamollaoğlu'na ve katkıları için hocam Erdem Denk'e teşekkür bir borçtur.

² Bu arada hemen belirtmek gerekir ki, bu araştırma ilgili gazetelerin internet baskıları veri alınarak yapılmıştır. Bazı gazetelerin normal baskıları ile internet baskıları arasında haber sayıları ve fotoğraflar konusunda farklar olabilmektedir. Bazı gazetelerse baskıya koydukları haberleri internete vermemişlerdir. Rapor bu durum göz önünde tutularak okunmalıdır.

II. İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri

1. Haber sayısı

Bilindiği gibi, Nisan-Haziran 2006 dönemi İran nükleer krizinin dünya gündeminde en yoğun olarak yer aldığı tarihlere denk gelmektedir. Konuyla ilgili hemen hemen hergün bir gelişme olmuş ve bu durum yazılı ve görsel medyaya yansımıştır. Nitekim, incelenen gazetelerde bu dönemde konuyla ilgili toplam 589 haber çıkmıştır (Bu haberlerin 240'ı Nisan; 188'i Mayıs; 161'i de Haziran'da yayınlanmıştır). Haberlerin gazetelere göre dağılımını gösteren Tablo 1'den anlaşılacağı üzere, konuya en fazla yer veren gazete 91 günde toplam 95 haberle Radikal olmuştur. Yeni Şafak, Zaman, Cumhuriyet ve Birgün gazeteleri konuyla ilgili görece fazla habere yer vermişlerdir. Öte yandan, Yeniçağ aynı dönemde sadece 19 haber yayınlayarak konuya açık ara en az yer veren gazete olmuştur. Bu gazetelerde 3 ay boyunca günde ortalama 0.6 haber, yani yaklaşık olarak iki günde bir haber çıkmıştır ki bu sayısal anlamda tatmin edici olarak nitelendirilebilir.

TABLO 1: Toplam Haber Sayısı		
Gazete	Haber Sayısı	Yüzdesi
Radikal	95	16
Yeni Şafak	75	13
Zaman	66	11
Cumhuriyet	65	11
Birgün	57	10
Akşam	52	9
Milliyet	48	8
Sabah	40	7
Tercüman	36	6
Bugün	36	6
Yeniçağ	19	3

2. Haber Kaynakları

Araştırma kapsamında incelenen 11 gazetede haber kaynağı gösterme konusunda önemli eksiklikler mevcuttur. Nitekim, yayınlanan toplam 589 haberin 204'ünde (% 34,6) haber kaynağı belirtilmemiştir. Diğer yandan, kaynak gösterilen haberlerde çeşitli ajanslar (114 haber) ve muhabirlerin yanı sıra çoğu durumda sadece şehir isminin verildiğine rastlanmıştır (185 haber). Bunu “haber kaynağı” olarak nitelenmek zordur. Birçok haberde (96 haber) sadece “dış haberler” ibaresi yer almaktadır.

Haber kaynağı olarak yararlanılan ajansların (Tablo 3) ya da şehir mahreçli haberlerin (Tablo 2) dağılımına bakıldığında krizin en önemli iki tarafı olan İran ve ABD kaynaklı haberlerin genel olarak dengeli bir dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Bu ise -hiç kaynak gösterilmeyen önemli sayıdaki haber bir kenara bırakılırsa- haberlerin aktarılmasında tarafların bakış açılarının adil ve dengeli bir şekilde verilmesine özen gösterildiği şeklinde yorumlanabilir.

TABLO 2: Şehir Dağılımı

Şehir	Haber Sayısı	Yüzde (yaklaşık)
Ankara ve İstanbul	52	28
Tahran	42	23
Washington ve Newyork	41	22
Kendi Muhabirleri	9	5
Moskova	8	4
Bakü	7	4
Viyana	7	4
Londra	5	3
Brüksel	3	2
Atina	2	1
Bali	2	1
Şanghay	2	1
Berlin	2	1
Bağdat	2	1
Kudüs	2	1
Diğer	8	1.3

TABLO 3: Ajansların Dağılımı

Ajans	Haber Sayısı	Yüzde (yaklaşık)
AA	63	55
AFP	15	13
Cihan	13	11
AP	10	9
BBC	4	4
Reuters	3	3
İRNA	3	3
DOHA	1	1
DHA	1	1
Anka	1	1

Öte yandan, bazı haberler yabancı ülkelerde yayınlanan dergi ve gazetelerdeki haberleri aktarmaktadır. Bu bağlamda, *The Sunday Telegraph*, *The Washington Post*, *The Daily Mirror*, *The New York Times*, *The New Yorker*, *The Guardian*, *The Sunday Times*, *The Times*, *Nezavismiya*, *The Los Angeles Times*, *The Daily Telegraph*, *Die Zeit* gazetesi, *The Washington Times*, *USA Today*, *Keyman* gazetesi, *Yediot Ahronot* gazetesi, *The Independent*, *Kayhan* gazetesi, *Risalet* gazetesi, *The Financial Times*, *Kuds el Arabi*, *El-Rai El-Aam*, *Le Figaro*, *Corriere della Sera*, *Eşşark el Evsat* ve *Jerusalem Post* yararlanılan yabancı gazete ve dergilerdir. Görüldüğü gibi, burada ağırlık Batılı kaynaklardadır.

Haber kaynağı gazetecilik etiği açısından büyük önem taşımaktadır. Zira, haberin kim tarafından hazırlandığının belirtilmesi hem haberi gerçekte hazırlayanın emeğine hem de haberi okuyanın haber kaynağını bilme hakkına saygı açısından önem taşımaktadır. Söz konusu olan “siyasi” yani “subjektif” çekişmelerse, okuyucunun “tarafsız” bilgi alma hakkının önemi artmaktadır. Gazetelerin bu konuya genel olarak özen gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, İran nükleer krizi konusunda yararlanılan haber kaynaklarının dağılımı açısından olumludur.

3. Fotoğraf kullanımı

İncelenen gazetelerden Birgün gazetesi internet baskısında fotoğrafa yer vermemiştir. Diğer gazeteler haberlerin önemli bir kısmında fotoğrafa yer vermiştir (toplam 589 haberde 251 fotoğraf).

Fotoğraflar genel olarak “başarı”yla seçilmiştir. Özellikle Ahmedinejad’ın “tehditkar” fotoğrafları etkileyici, dikkat çekici ve haberlerin içeriğiyle uyumludur. Ayrıca kapladıkları alan bakımından

haberinin önüne geçmemişlerdir. Fotoğraflarda genel olarak Mahmud Ahmedinejad, George Bush, Ali Laricani, Muhammed El Baradei gibi krizin taraflarının yetkilileri ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca bölgenin uydu fotoğraflarına ve İran'ın sahip olduğu silahların fotoğraflarına yer verilmiştir.

4. Haber içerikleri

Yukarıda belirtildiği gibi, 3 ay boyunca yapılan takibin ardından Türk basınının İran nükleer krizini niceliksel olarak geniş çapta ele aldığı söylenebilir. Haber kaynaklarının dağılımı konusunda genel olarak dengeli davranıldığından bahsetmek mümkündür. Bu haberlerin içeriğinin nasıl olduğuyorsa ayrı bir değerlendirmeye muhtaçtır.

İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad iktidara geldiği günden beri uyguladığı politikalarla dünyanın gündeminde olan bir yöneticidir. Uluslararası alanda karşılaştığı baskılara rağmen ısrarla sürdürdüğü “nükleer enerji programı” bu uygulamalarından en bilinenidir. İran bu faaliyetlerin barışçıl amaçlarla yapıldığını iddia etmektedir. ABD başta olmak üzere Batılı devletler ise İran'ın nükleer enerji programını durdurmasını istemektedirler. Ahmedinejad tüm tepkilere rağmen uranyum zenginleştirmeye ve askeri teknolojisini geliştirmeye devam etmekte ve bu tavır güç gösterilerini hatırlatırcasına tüm dünyaya sergilenmektedir. “Sivri” ve “kararlı” açıklamalarla adeta “dünya”ya kafa tutulmaktadır.

Gazeteler, İran nükleer krizi konusunda bilgilendirme görevini yerine getirmişlerdir. Türk basını bu konuda magazinelleşmiş ve ciddilik sınırları içerisinde haber yapmıştır.

Kriz konusunda Türk basını çok yönlü bir bakış açısı benimsemiştir. Haberler krizin başrollerinde olan İran ve ABD ile sınırlı kalmamıştır. Konuyla ilgili Çin'den Küba'ya, Türkiye'den Pakistan'a, Azerbaycan ve Bağlantısızlara kadar uzanan pek çok ülkeden görüşlere yer ayrılmıştır.

Yapılan 3 aylık takip sonrasında Türk basınının İran konusunda taraflı olup olmadığını söylemek zordur. Çünkü gazeteler birgün İran'a sert çıkan ve küçük düşüren başlıklar atarken diğer gün Batı'nın saldırgan tutumundan bahsetmektedirler. Bir yandan İran'ın programı ve bu doğrultudaki politikaları yanlış bulunmakta ve Batı'nın haklı olduğu düşüncesi ileri sürülmekte, diğer yandan Batılı güçlerin kendi çıkarları doğrultusunda “küçük güçleri” ezmek için bahane yarattığı -satır aralarında da olsa- belirtilmektedir.

Kısacası, Türk basını İran nükleer krizi konusunda ne tamamen İran'ın ne de onun karşısında olan devletlerin tarafında olmuştur. İki tarafın görüşlerinin “nesnel” bir şekilde aktarıldığı söylenebilmektedir. Haberlerin çoğu (devlet başkanlarının ve diğer üst düzey yetkililerin röportaj veya konuşmaları dahil) sadece aktarma şeklinde olmuş ve yoruma çok az yer verilmiştir. Bu yüzden bir taraf belirlemek zordur. Fakat haberlerin içeriğine bakıldığında İran'ın programının doğru bulunmadığına yönelik haberlere, büyük güçlerin eleştirildiği haberlere oranla daha çok yer verildiği söylenebilir.

Akşam gazetesinin İran'ın Amerika'ya kafa tuttuğunu yazdığı, İran'ın silahlarını sergilemesini “šov” olarak değerlendirdiği³ ve İran'ın dünyaya meydan okuduğu yönündeki haberleri⁴; Milliyet'in İran'ın nükleer programının şüpheli olduğunu söylemesi ve Tahran yönetiminin nükleer silah geliştirmeye çalıştığını aktaran bir habere attığı “Foyası Ortaya Çıktı”⁵ başlığı; Radikal'in İran'ın askeri teknolojisini sergilediğini anlatan haberde bu sergilemeyi “nanik yaparcasına”⁶ ifadesiyle aktarması, İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerini anlatan bir habere “Görmemişin Uranyumu Olmuş”⁷ şeklinde başlık atması; Birgün'ün Ahmedinejad'ı sertlik yanlısı⁸ olarak göstermesi buna örnektir.

ABD'yi eleştiren haberlerden ilginç başlıklı birkaçı ise şöyledir: “İran bütün baskılara rağmen direniyor.”⁹; “ABD İran'a saldırmak için başka bahane bulur”;¹⁰ ve “ABD'nin maskesi düşüyor.”¹¹

ABD'ye yönelik en açık eleştiri *Tercüman* gazetesinde yer almaktadır ve içerdiği ilginç ifadeler aktarmaya değerdir. Aydın Candabakoğlu imzasıyla yayınlanan haber şöyledir:

“.....İran, ABD'nin benzer bahanelerle kendisine saldırmasından endişeli. *Peki haksız mı?* Irak örneğinde görüldüğü kadarıyla değil. Çünkü ABD yönetimi, kitle imha silahları bulduğuna ilişkin yeterli hiçbir delil

³ Akşam, “İran Yeni Füzeleleriyle Amerika'ya Kafa Tuttu”, 04.04.2006

⁴ Akşam, “İran yaptırıma Meydan Okudu”, 26.04.2006

⁵ Milliyet, “Foyası Ortaya Çıktı”, 13.06.2006

⁶ Radikal, “Tahran Dudak Uçuklatıyor”, 04.04.2006

⁷ Radikal, “Görmemişin Uranyumu Olmuş”, 13.04.2006

⁸ Birgün, “Ahmedinecad Özüne Döndü”, 05.05.2006

⁹ Yeniçağ, “Mahmud Ahmedinejad, düşmanları pişman etmeye hazır olduğunu söyledi”, 18.04.2006

¹⁰ Zaman, “ABD İran'a Saldırmak İçin Başka Bahane Bulur”, 02.04.2006

¹¹ Birgün, “ABD'nin Maskesi Düşüyor”, 21.04.2006

bulunmamasına ve Birleşmiş Milletler'in bu konudaki bütün uyarılarına rağmen, 'Saddam şurada saklıyor, burada saklıyor, sarayının altında üretim yapıyor' diye diye, yalanlarına dünyayı da inandırarak Irak'ı işgal etti. İran, işte bu yüzden aynı oyunla karşı karşıya kalmak istemiyor. Nükleer çalışmalarını inkar etmiyor, üstelik 'yapacağım' diye tehdit de ediyor ama bir de şu noktaya parmak basıyor: 'Sizin açınızdan nükleer teknolojiyi elde etmek kötü, bu nedenle de İran'ı cezalandırmak istiyorsunuz. Madem öyle, niçin kendiniz ve Batı ülkeleri bu teknolojiye sahipsiniz?

Kısacası mesele, nükleer teknoloji meselesi olmayı aşıyor. Nükleer teknoloji çalışmaları, olsa olsa işin mazereti olarak karşımıza çıkıyor. İran, bir kazaya uğramamak için, bu mazeretin üzerine üzerine giderek, ABD ile bir 'saldırmazlık anlaşması' imzalamak istiyor. Bu saldırılmazlık güvencesi karşısında, nükleer çalışmalarını 'dondurma'ya veya bir başka ifade ile 'askıya almaya' da hazır...

Aslında Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'ın mektubunu da bir anlamda 'diyalog arayışı' olarak değerlendirmek gerekiyor. İran, diplomatik başlangıç için yol arıyor. Mektup gönderiyor, heyetler yollayıp, arabuluculuk yapılmasını istiyor. Buna karşılık ABD, bildiğini okumaya devam ediyor. Nitekim Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, mektupla ilgili soruları cevaplarırken, bunun bir diplomatik başlangıç olmadığına ısrar ediyor. Rice, ABD'nin İran konusunda yolunu değiştirmeyeceğini de belirtiyor. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde henüz İran'a yönelik ortak bir karara varılabilmiş değil. Ama Rice, 'Güvenlik Konseyi'nde sıkıştı, gündemi dağıtmaya çalışıyor' demeye getiriyor. Halbuki daimi üyeler Rusya, İngiltere, ABD, Fransa ve Çin'in Almanya temsilcisiyle yaptıkları ortak strateji belirleme çalışmalarından henüz bir sonuç çıkmadı. Çin ve Rusya, diplomatik temasların sürmesini, hatta doğrudan müzakereler yapılmasını öneriyor ama ABD pek yanaşmıyor. Amerikan yönetimi, 'yolumuzu değiştirmeyiz' diyor. Bakalım bu yol, dünyanın başına daha ne felaketler yağdıracak! *NOKTA... Diyalog için en az iki tarafın olması gerekir. Aksi monologtur.*"¹²

III. Genel Değerlendirme

Türk basınının bu süreçte dikkat çeken en önemli eksikliği nükleer enerji ve nükleer silahlar konusunda haber dışındaki bilgilendirici yazıların az olmasıdır. Gerçekten krize konu olan uranyum zenginleştirme projeleri konusunda okuyucuyu bilgilendiren teknik (nükleer enerji nedir, nükleer

¹² *Tercüman*, "Tahran'ın 'Şeytan' Korkusu", 10.05.2006 (vurgular gazeteye aittir).

silah nedir, uranyum zenginleştirme hangi aşamada “tehlikeli” olmaya başlar vs.), hukuksal (NPT nedir, kimler taraf kimler değildir, hangi ülkelerde nükleer silah teknolojisi vardır vs.) ve siyasi (nükleer teknolojiye/silahlanmaya kimler ve neden sıcak bakmaktadır, bu tip çalışmaların insanlar açısından getirisi nedir vs.) yazılar gazete formatına uygun bir şekilde verilmesi mümkündür. Bu, hem konunun daha iyi, sağlıklı ve dengeli aktarılması açısından hem de okuyucunun kendi görüşünü oluşturmasına yardımcı olması açısından yerinde olacaktır.

Uzman görüşlerine çok az yer verilmesi diğer bir önemli eksikliktir. Konuşulanları ve olanları doğrudan aktarmak gazetelerin bilgilendirme işlevini önemli ölçüde yerine getirmesini sağlayabilmektedir. Ancak uzman görüşlerine yer verilmesinin olabildiğince doğru, kapsamlı ve doyurucu bilgilendirmeyi pekiştireceği açıktır.

Özetle, her ne kadar kriz konusunda yayınlanan haberlerde niceliksel olarak tatmin edici bir seviyenin tutturulduğu söylenebilecekse de niteliksel açıdan aynı şeyi söylemek zor görünmektedir. Gazeteler gündemi takip etmektedirler ancak haberlerin derinliği konusunda eksikler bulunmaktadır. Haberleri besleyecek ve derinleştirecek bilgi verici unsurların sayfalara aktarılması önemli ve yararlıdır.